ARH A-120870

Naiskomissar

Romaan N.-Vene elust ja Hispaania kodusõjast.

M. Larrouy

„Virumaa Teataja" kirjastus 1938. a.

„Ühistrükikoda Rakveres" trükk.

Tartu Riikkooli Raamatukogu
ARHIIV-KOGU

I

VENEMAA

Kaugesõidukapten Robert Axil oma vennale Georges Axilile, prospektorile Prantsuse Guajanas.

Leningradis, augustikuus 1936.

Mu wana, kallis wõrukael,

see on tõepoolest kena. Sain su kaardi ja su uueaasta õnnitlused. Sa küsid, kuidas elatakse meie wanas Euroopas. Ütled, sina ei teadwat sellest midagi oma Guajana kõrgetes mägedes, kus sa metslastest ümbritsetult kullateri otsid. Palud mind, sa igawene rändur, et kirjutaksin sulle lihtsalt seda, mis näen ja ette näen. Kirjutan siis sulle wanast harjumusest, mis siin sünnib, ilma et isegi sellest palju taipaksin.

Seekord näib mulle, et sina kaugetes mägedes tead palju rohkem kui mina. Oma põhjatutes kaewendites, neitsilikus ürgmetsas saad sa aegajalt wanu ajalehti Prantsusmaalt wõi Ameerikast. Need jutustawad sulle, kuigi kahtlemata mõned nädalad hiljem, meie Wana Maailma wiimaseist sündmusist. Wõid nende abil luua endale oma kindlad arwamused ühest kui teisest ja nii oma kodumaaga siiski kursis olla . . . Siin Leningradis aga, maal, kus walmistatakse ette [illegible] päewa sündmusi, ei tea mina kõige wähematki.

Sina muidugi kujutled, et püüan oma loiduſt wabandada ſeega, nagu oleks mul oma laewal liig palju tegemiſt, et ſulle kirjutamiſeks mahti leida. Pead mind laiſaks. Ja tõepooleſt — piſut laiſk ma ju näingi — ſeſt on juba möödunud peagu kolm kuud, mil ma pole ſulle ridagi kirjutanud.

Olen nüüd weetnud Leningradis tõſin nädalaid, milleſt kaheksa ſaatſin mööda haiglas ja neli Nõukogude merewäe penſionäärina.

Ühe oma wiimaſe uudiſena teataſin ſulle, et juhtiſin üht kaubalaewa, mis wedas Wenemaale mitmeſuguſt riidekaupa. Weetſin Leningradis kaheksa päewa. Laadiſin ſiin peale kaupu, milliſeid pakutakſe Wenes: puid, terawilja ja karusnahku. Pidin lahkuma järgmiſel hommikul.

Enda ſiinwiibimiſe ajal ma ei ſaanud kordagi maale. Pole ſee ka kuidagi mugaw ſel Wenemaal, kus igaſugu ametlikud wormilikkuſed on tuhat korda keeruliſemad kui näiteks Prantſusmaal. Öösel tahtſin ſiiski weidi kindlal pinnal lõbutſeda. Ühes ſadamakõrtſis aga ſattuſin kiſklusſe. Rewolwrid, granaadid, parabellumid teotſeſid umbes nii nagu meie peotulestus 14. juulil. Ära mult küſigi, milleſt ſee kõik tuli wõi kes oli ſüüdi: ſee on küſimus, mida ſiin ſellel maal keegi ei eſita.

Lühidalt, kaks wõi kolm hästiſihitud kuuli purustas mu jala. Kaotaſin teadwuſe. Ärkaſin kuſagil haiglas, reis kipſis. Minu ümber oli ligikaudu wiiekümne teiſe mehe woodid. Kõik kahtlemata ſelleſama kahluſe ohwrid.

Ma ei wõi öelda, et minu eeſt poleks hästi hoolitſetud. Nõukogud teewad kõik mis wõimalik, et rakendada oma ſotſiaalſeiſſe wõi humanitaarſeiſſe töödeſſe teaduſe tippſaawutiſi. Umbes kahe kuu päraſt wõiſin üles tõusta ja kaunis wabalt liikuda. Prantſusmaal wõi mujal ſee oleks kahtlemata keſtnud ainult ühe kuu. Ei wõi aga wenelaſtega ſeepäraſt pahandada, et nad kunagi ei rutta. Nad on liig aaſialikud. Aeg ei maksa neil midagi. Ja inimeſe elu, pealegi weel wälismaalaſe oma, ei kaalu ſiin kuigi palju. Kõik oga oleks olnud hästi, kui mu laew poleks pa-

zafasti minu maal wiibimise ajal falga laskmud, ja seda nimelt minu oiwaliste Nõukogude seltsimeeste tõttu.

Mu laewa peremehed nimelt olid liiga mures oma kaupade pärast selleks, et lubada, et laew oleks wõinud oma juhi päranemist oodata. Wõimalik, et nad muide ka ei teadnud, mis oli minuga juhtunud. Ankeete ja järelepärimisi Wenemaal ei tunta. Keegi meremees, kapten wõi madrus, korjatakse tänawalt üles. Ta kaob kas wanglasse, töölaagrisse wõi ka haiglasse. Minul oli õnne sattuda haiglasse. Tänu suurele merejumalale ja minu Prantsuse rahwusele: näib, et Prantsusmaa ja Wenemaa sel filmapilgul hullupööra flirdiwad.

Ma rõhutan: näib. Mul pole ju mingit muud informatsiooni kui plakatid Leningradi majade seintel Meremeeste-Klubi saalides. Ja need muidugi kõnelewad seda, mis neile meeldib. Pole ka mingit wõimalust kursis olla wäliste sündmustega. Minul wähemasti. Ma ei tunne wene keelt. Samuti mul pole kasu Moskwast, Kiiewist ja mujalt saabuwaist lakkamatuist teadetest. Ning mul on mulje, et kuigi ma neist midagi taipaksin, siis targemaks ma siiski ei saaks. Waatamata sellele, et ma pole käsist ja jalust seotud, olen maailmast eraldatud nagu ookeani rüpes, mõnel T. S. F. warastatud purjekal. Ja kõik mu teised seltsimehed — merimehed, töölised wõi talupojad, — peaksid olema samasuguses seisundis.

Kuid see on nende asi.

Minu paranemisest saadik hoolitseb minu öökorteri, toitmise ja muidu ülalpidamise eest Meremeeste Klubi. Loomulikult mitte tasuta. Pean selle eest töötama. Teenin endale oma toiduse ja peawarju ise. Mind lastakse mõista, et minu rawimine haiglas on läinud palju maksma, ja see on wastuwaidlemata tõsi. Kujutlesin endale, et mu kompanii need kulud kahtlemata tasub ja mu minu kodumaale tagasi wiib. Mulle wastati, et talle loomulikult on selleşt teatatud, kuid — polewat saadud mingit wastust. On see tõsi? On see wale? Sina oma Guajanas tead seda kindlasti paremini kui mina.

Mind ei kohelda siin wõrmuai kauaeşõidukaptenile

wõimaliku lugupidamisega wõi kui wilunud laewajuhti. Minu kakskümmend aastat meresõitu pole mulle kuigi austaw. Pigemini wastuoksa. Kuuludes wõõrasse rahwusse, on siin, Wenemaal, koguni wäga halb olla milleski wilunud ja kogenud. Täielik ühetaolisus on Nõukogude juhtlause, eeskätt aga kehtib see nende suhtes, kellele saab osaks piiritu külalislahkus. Olen õnnelik niigi, et wõin seltsimeestega jagada magamisaset ja woiduannust. Nagu näed — minust on saanud seltsimees.

Töötan sadamais, laoruumides, laewadokkides. Olen mahalaadija täna, pealelaadija homme ja ümberlaadija ülehomme. Mul on ilus papist märk, mis ilmtingimata peab rippuma mu tööpluusi teise nööbi otsas. Kogu mu warandus on jäänud mu laewale. Olen rõiwastatud Nõukogude merimeeste moe järgi: espadrillid, kotiriidest wõi trikoost püksid, kõik kuidagi hästi-halwasti niidijuppidega kokku tõmmatud. Saadaksin sull meelsasti endast ülespõtte, kuid pildistamisharrastus on siin kõwasti keelatud. Kes seda soandab teha, seda koheldakse nagu salakuulajat.

Minu papist etikett kujutab sirpi ja wasarat, mida kaunistab sümboolne ankur. Loomulikult on sinna peale kirjutatud samuti minu nimi ja järjekorra number. Tänu sellele märgile wõin liikuda, eeldades muidugi, et iga minut teatakse, kus ma olen. Ja mõistagi pean aru andma igast oma wähmastki liigutusest.

Esialgu ma usaldasin seda proletaarlikku heatahtlust. Minu seltsimehed hellitasid mind kui Prantsuse pagulast. Nad katsusid mind ahwatleda alla kirjutama mingit wannet, millega oleksin end kohustanud kuuluma Kolmandasse Internatsionaali ja — kõigepealt — propageerima selle eeskuju. Kuid sina ju tunned mind. Tunned ka meremeheseadust. Meile ei meeldi, et meile nägemis- ja mõtlemiswiisid ette kirjutatakse: wäljaspool teenistust tahab merimees oma arwamistes olla waba ja iseseisew.

Wastasin neile, et soowiksin enne weidi ümber waadata. Kuid warsti pärast seda esitati mulle wanne uuesti. Oma siira jõhkrusega tegin neile selgeks, et ma Prantsusmaal ei kuulunud ühtegi poliitilisse ega usulisse rühmi-

tusse, ei masoniſtliktu ega katoliiklittu ega ka Tulerisli. Kuipalju peab Wenemaal könelema, et säilitada oma sõltumatust, isegi ette tuues õige mõjuwamaid põhjusi. Minu maskeeritud wastustel polnud Nõukogude juhtide juures edu. Nähes, et ma ei nõustu wahetult oma meelsust muutma, piirasid nad wiibimata minu wabadust ja wähendasid samuti minu toiduannuseid. Ja peale kõige muu — nad andsid mu oma kuulsa, kuldsuise jüngritari hoolde. See jüngritar oli: m-lle Tſhuta.

Seltsimees Tſhuta näis olewat kahekümnewiie-aastane. Kuidagi ta oli esinduslik, waatamata oma siinsete naiste naeruwäärsele wormirõiwale: rohekast lõuendist kaelarätile, mingile wormitule seelikule ja wiksitud kingadele. Ent see wiletsa rõiwastus ei suutnud wähendada ta kurwa, kirglikult hiilgawate silmadega näo armsust. Ta lohakaltkammitud heledate juuste aupaiste meenutas kamalutäit küpse wilja ohakaid. Ta kehahoius oli woore, saleda looma iseteadwust, isegi kui see loom on nälgimud. Ja noortele nii üleolewat jultumust — noorele, kes on kindlasti weendunud, et nad on awastanud kõik ja kõigest aru saawad. Ta on — talumatu!

Näen sind naeratawat, sa wana wõrukael. Sa muidugi kujutled, et ma, kuna mul pole siin midagi teha, armun mõnda neist seelikuist, milliseid merimehel peab olema igas sadamas. Siin sa aga ekſid! Läbi lillede öeldud — saadaksin ta kus kurat, eriti kui ta jutlustab mulle väpakatest pursuidest ja häbitutest kapitaliorjadest.

See nõid oskab pealegi küllalt hästi prantsuse keelt ja tunneb ka weel teisi keeli. Ta on doktor või professor kõigis neis loendamatuis instituutides, mille waderiks on mehed nagu Karl Marx, Marat, Bakunin.

Need koolid Nõukogude Wenes ei jäta kasutamata ühtegi juhust, et sisendada oma noorsoole meeletut wiha kõige wastu, mis wälismaine. Seltsimees Tſhuta on üks selle naiskaswatatuse puhtakujuline wili. Mina pole ainus õnneseen: Igal ööl köneleb ta Merimeeste Klubis.

On juwi. Leningradi saabub loendamatuid laewu. igepealt kaubalaewu nagu minugi oma. Nad toowad

siia kõigi maade riidetööstuse saaduši, weawad tagaši puid. Muide tuleb siia samuti ilušaid reisijatelaewu, puistates maale suuri uhkete reisijate parwi. Komintern wõtab nad wastu sama armulikult, nagu ta šääraselt on sunnitud kohtlema kõiki jäledaid rikkaid ja põlgušlätatawaid laiskureid.

Päewal mängib Tihuta kõigile neile šüütuile saabunuile juhti. Ta tassib neid Jisaku peakirikušt Neewa kaldale, Meredewalitšuseše Talwepaleesse. Ta wõtab oša hiigelšuurteše jõõminguteše, milliseid Komitern toob ohwriks kolmes wõi neljas hotellis, mis nendeks ešinduslikeks toiminguteks eriti talle hoitud. Samuti ta on wahetalitajaks, kui need wõõrad ostawad kokku mitmešuguseid pišiasju ja mälestišši.

Olen näinud teda šageli šelles ošas töötawat, šeše ka minušt on nüüd saanud kõiktegija. Kui ümberlaadijate meeskonnas pole enam minu jaoks kohta, pistetakše mind määrdunud ja seljas rippuwasse õhtuülikonda. Käin šiis paleedes ja kannan lauale mitmešuguseid rooge, lõhe ja kalamarja, kalkuneid ja ribi, raswaseid makše ja maiustuši, mis, — nagu šulle kinnitada wõin, — on poolteišele miljonile wene talupojale täiesti tundmatud. Neid ammuununenud toite oma lemmeššiidišt kinnastega ette andes jookšeb mu šuu wett. Suuri waewu šuudan end taltšutada, et neid mitte paljakäši waagnailt haarata ja hambaše pista.

Kuid waewalt šuudakšin neišt nüüd proletaarlašena, kelleks olen saanud, maiku tunda. Ašioleks aga halwem, kui ma šöendakšin wahetada ühegi šõna kõigi nende jänkidega, šakšlastega, inglastega wõi prantslastega, kes end lauas täis topiwad ja waimustuseše rõkkawad. Seše niišugušel juhtumil saadetakše mind kindlasti külastama Siberi kaewendeid wõi Walge mere kalastuši — ülesanded ja maiustušed, milliseid jagatakše šedalaadi ettewaatamatuile.

Seltšimees Tihuta on neile eblakaile reisijaile päikešepaiste ise. Nad neelawad alla kõik, mis ta neile kõneleb. Oma kodumaale tagaši minnes nad jutustawad šiis, et Wenemaal walitšeb küllus, et šiin pillatakše toitudega ja

sõidetakse samasuguseis mugawates autodes ja luksuslikkudes omnibustes nagu kapitalistlikkudelgi maadel. Tahaksin, et need kohtlased tulekšid ja maitsekšid enamlaste toitu nende töölismajades ja klubides. Samuti oleks hea, kui nad külastakšid õhtuti Meremeeste Klubi ja kuulekšid, kuidas Tshuta ja teised temataolised weo- ja reisijate laewade meeskondadele jutlustawad.

Need meeskonnad pole paleedesse kaawiari ega maksapasteeti sööma kutsutud. Saalid on suitsu maani täis, tapitseeritud kihutus- ja süüdistusplakatitega nende rahwuste wastu, kes pole Nõukogude omad. Siin leian järjekindlalt ees ainult madruseid. See on minu igapäewane söögituba. Lahja õlu, terawiljaleem ja kalatükikesed. Kuid tuleb sellega leppida. Mis mu kõhul rohkuselt puudu jääb, seda on kohustatud talletama mu kõrwad ja peaaju wihawaenu ja mässuwaimu näol.

Kluppi sissepääs on raskendatud. Et sinna tungida, peab ette näitama walge käpa, peab olema warustatud selle kaardikesega, mille omanik minagi olen. Wiimane on teatawasti wälja antud kõigi maade madrustele: indiaanlastele ja malailastele, ameeriklastele ja argentiinlastele, prantslastele ja hispaanlastele. Ja klubis, wähekasitud seltsimeeste õhkkonnas, immutatakse kõiki neid madruseid igapidi kommunistlikkude ideedega.

Sa tead, et mina oma elukutses juba selleşt ajast, kui olin weel laewapoiss, pean sageli täitma kõige wastumeelsemaid meeskonna kohustusi, niihästi laoruumides kui jõepunkrites. Kunagi ma pole aga tundnud nii suurt füüsilist pööritust, nii suurt põgenemistungi, nagu siin. Kõigepealt — ma pole aga kunagi pidanud endale aru andma niisuguste inimeste kahepalgelisusest nagu Tshuta ja tema seltsimehed. Siirad ja weendunud nagu nad on, — wähemasti tahaksin seda uskuda, — petawad nad samahästi neid, kel pole silmi millegi nägemiseks kui ka neid, kel on kõrwad kõige kuulmiseks.

Pole midagi öelda. Kui Tshuta klubis püsti tõuseb, et kogu oma päewast mürki oma juhuslikule kuulajaskonnale kaela paisata, sünnib midagi eriskummalist. Mina

loomulikult ei saa siin millestki aru. Ta kõneleb kas poola, jaawa, malai wõi neegri keelt. Wiimast ta muudab oma heaksarwamise järgi, suudab aga igaüht end kuulama panna. Tarwitseb waid silmitseda seintele kirjutatud lööklauseid ja neid ilustawaid suuri pilte. Tshuta näitab ja seletab neid. Ta leiab teed kõigi nende kuulajate karmidesse ja tahumatutesse hingedesse, kes näiwad kuuluwat wälja-poole üldsust.

Tunnen hästi neid madruste-maske. Need mehed on ujunud kõigis mere- ja sadamate ohtudes. Neid pole palju kergem weenda kui mind eksiteele wiia. Siiski — see Tshuta magnetiseerib neid! Ta süütab nende alkoholistähmunud silmades leegi, mis teda ennastki täidab. Nende käed laual tõmbuwad rusikaks. Need suud sulguwad krampliikult. Nende laubad kipruwad. Tshuta jätkab. Ta muutub neil silmapilkudel äärmiselt innukaks, häwitawaks meesnaiseks. Päewal sellewastu ta sarnaneb leerilapsega, kellele turistidest idioodid on walmis ära salgama kas wõi oma Jumala.

Iga päew teatud aegadel liiguwad klubis mingid wormelid kolmanda internatsionaaliga ühinemiseks. Wiisab ,et antaks oma allkiri, kuigi see on kirjutaja joobumuse tõttu, wärisew ja waewuloetaw. Kes on end lasknud sel wiisil kaasa haarata, on sattunud hammasratastikku, kust ta enam iialgi wälja ei pääse. Ta wahetab oma wabaduse silmapilkse waimustuse wastu. Nende slaawlaste ja Tshuta kõneosawus on kohutaw. Nad oskawad hinge tundmatuist sügawikkudest leida seda, milliseist neil algelistel inimestel endil aimugi pole.

Mida wõin ma teha?

Hiljem, kui ma siit kunagi wälja pääsen, jääb wõibolla minu hoolde mõnda neist inimestest käsutada. Neile on jutlustatud häwitamisest, ja see toidab neid, on nende elurõõm. Neile näidatakse kunstlikku õnne selleşt maast, mida neil pole ja kus nad ei saa iialgi elama. Nad ei tunne oma maa wiletsust. Jõuetuna, wõimetuna kuulan neid pealt. Kui mina omalt poolt püüaksin midagi kõnelda, seletada, toimetaks Tshuta mu kõige kindlamat

teed mõne oma komissari juurde. Mind wahistataks. Mind pistetaks siis puuri Jumal teab kus. Kärwakssin siia kurbusse wõi nälga.

Kroonlinna kindluses, septembris 1936.

Sa näed, mu kallis Georges, et mind on Leningradist nii öelda wälja tõstetud. Elan nüüd kindluswanglas, mis asetseb sadamas, wõi jälle soomuslaewa „Robespierre'i" pardal. Olen komissari silma all, kes juhib kõiki Nõukogude merejõude. Mul ei ole aimugi, kas see muudatus tähendab mingit armu wõi wastupidi — wiha alla sattumist.

Minult minu arwamist pole küsitud. Mul on peagu hirm, et see on siiski karistus. Siin, Kroonlinnas, ei tehta mingit wahet wangi ja kutsutud külalise wahel. Näed nüüd, mis minuga kõik on juhtunud!

Päraft kahe- wõi kolmenädalast rezhiimi Leningradis, kus töötasin päewal pakikandjana ja weetsin oma selgemad ööd seega ,et end Meremeeste Klubis lasta juhmiks teha, hakkas mulle wiimaks willand saama. Sa kindlasti ei oska endale kujutleda seda närust meeleolu, mis waldab inimest, kui iga tema sammu, iga tema liigutust luuratakse. See inkwisitsioon on aga wenelastele üsna loomupärane. Kahtlemata peab see neile samuti meeldima, sest nad peawad niisugust spioneerimist koguni eeskujulikuks. Mina aga olen harjunud wabadusega. Mina ei taha muud, kui ise elada ja ka teisi elada lasta. Ja siiski — kui palju musti muremõtteid on mul siin!

Waewalt olin läinud wälja tänawale, — isegi neil toredail suwepäewil, — kui mind juba waldas kurwameelsus. Mitte ühtegi wankrit tänawal, wälja arwatud need logisewad trammid ja weoautod, mis weawad nagu lambaid tapamajja tööroode, nagu sääraasesse minagi kuulusin. Keegi ei kõnele. Kardetakse naabrit. Keegi ei usu ajalehte, sest neid pole olemas. Muide — kui neid oleksi, mille eest neid ostad, kui sul taskus pennigi pole!

Lukusreisijaid wõi Lääne-Euroopa poliitikuid sõidutatakse kõikjal ringi omnibustes ja läikiwpunastes auto-

des. Neil muidugi ei tule mõttessegi, et need sõidukid väljuwad kuuriſt alles minutit wiis enne nende saabumiſt ja lähewad sinna tagaſi kohe peale nende äraſõitu. SSSR üllatab oma reisijaid ja tahab neid uskuma panna, et ta wõimaldab oma maal igale täpſelt niiſuguſe elu, mis talle sobib. Tſhuta ja tema ihukaitſe juba hoolitſewad selle eeſt, et neile reisijaile kõike seda pähe tuupida. Nad liialdawad, wõttes appi hiigelſuuri arwe, wäidawad, et teadlik ja organiſeeritud tööline teenib siin neli wõi wiis korda rohkem kui tema seltſimees Euroopas — palju lühema tööaja juures. Ja meie wahwad uſuränduriд tähendawad kõik selle oma märkmikku ja laulawad siis selleſt hiljem kodumaale saabudes oma ajalehtedes.

Kui oh! kahjuks tean mina liiga hästi, kui kallis on selleſt lauluſt iga reake. Teenin siin ligikaudu wiiskümmend tſherwontſit, mis mulle igal palgapäewal wälja maksetakse. Need rahamärgid on mulle sama kaſulikud nagu tarwitatud allmaaraudtee piletid wõi tembeldatud margid. Ja ometi mind wõidaks üles puua, kui teataks, kui palju on mul taskus ſularaha. Wägewad tänapäewa wõimumehed muudawad lakkamatult tſherwontſi wäärtuſt, ja seda põhjustel, milliſeid ainult nemad teawad. Ja muide nad korraldawad selle juba nii, et sinu räpakaſt rahapatſakaſt ei jää ſulle mitte wähematki oma iſiklikuks tarwituſeks.

Sult wõetakse pool korteri ja magamisaseme eeſt. Toa eeſt, mida jagad wiie wõi kuue ebameeldiwa isikuga, ja woodi eeſt, mis kubiseb ſöödikuiſt. Edaſi peetakse sul kinni kõik ülejäänud osa leeme eeſt, mis moodustab kogu su toiduannuſe, ja selle noobli rõiwaſtiſe eeſt, mis sind naeruwääristab. Kui sul siis lõppude lõpuks siiski waheſt midagi järele jääb, mille eeſt wõid osta pakikese halbu sigarette wõi oma wennale kirjutada, siis tuleb loobuda igaſugu meelelahutuſteſt ja elada sõna otſeses mõttes nagu kerjus.

Algul püüdſin weidi kokku hoida, et wähemasti omc rawimiskuluſid tasuda. Need kulud tõuſid mitme tuhande tſherwontſini. Ma ei tea, miks nad igakord kaswawad,

niipea kui arwet küsin. Sain wäga hästi aru, et minu wabanemisküsimus oli ainult silmapete. Ah, ma ei wabane küll iialgi enne, kui olen andnud allkirja ühinemiseks selle kolmanda internatsionaaliga, mis peab mind wõluriiki wiima ja wõimaldama mulle osa wõtta kõigist täiswereliste seltsimehe hüwedest...

Kui ma ometi olekssin wõinud kõrwale panna niigi suure summa, et ära osta mõnd klubi ametnikku wõi mõne wälismaa laewa madruse sisetunnet! Olekssin siis pugenud mõnele äraspõitwale laewale tema asemele. Ja kui ma juba kord olekssin olnud ulgumerel, ei mind siis enam oleks suudetud niipea Wenemaale tagasi minema sundida.

Sest — näed sa — olen ikkagi loodud merimees. Üksköik, kus ja kuidas, kuid wõin elada ainult merimehena ja mitte nii, et pean igapäew oma ametit ja elukutset wahetama. Nende põhimõtte sisu on, et üks inimene sama palju nagu iga teinegi, igaüks sobib tegema kõike. Adwokaat wõib olla põllumees, kaupmehest saab ümberlaadija, insenerist aga oiwaline seakarjus — kui säärased on kohaliku nõukogu otsused.

Minul aga on kõige selle suhtes omad arwamused, mida õigustawad kogemused.

Olles lõpetanud laewa laoruumides wõi kuurides puude, park- ja karusnahkade laadimise, olin surmani wäsinud ja tüdinud. Hakkasin kaidel ümber wahtima, ilma et olekssin seda wälja näidanud. Otsisin laewa, mis oleks olnud sõiduwalmis, — asjaolu, mida wilunud kaptenil pole põrmugi raske ära tunda, ja nimelt paljudest tuttawlikest pisiasjust.

Muide arwasin, et mul on hõlpus end ära peita hiigelsuurte puuriitade wahele, mis on palju kõrgemad kui näit. wiiekordsed majad ja ümbritsewad kõiksal neid laewu. Piisab, arwasin, end warjata nende riitade wahel olewaisse käikudesse. Olles seda mitu korda warem juba proowinud, tundsin neid käike kõiki juba peast.

Inimesel pole kujutlust puude hulgast, mis Wenemaa oma rüpest maailma paiskab. Kõnelemata puukaupadest. On koguni olemas kaupu, mis paigutatud puukastidesse.

Need weetakse siin weoautodel relwastatud politsei saatel sadamasse ja kaowad saladuslikult weolaewade sügawatesse ruumidesse. Kuid kunagi ei lubatud mind nendele läheneda. Nende kastide wedamine kahtlemata on jäetud isikute hoolde, kes on pühendatud nende saladusse, s. t. täiswerd enamlastele.

Olin endale wälja walinud paar laewa, mis asetsesid liinil sõiduwalmis ja mille korstnad hakkasid suitsema. Üks neist oli Ameerika, teine Jaapani oma. Ei puudunud palju, et ma ühel niisugusel ükskildasel silmapilgul poleks wõinud nendele laewadele libiseda ja kõnelda kapteniga wõi meeskonna juhiga. Olekssin olnud walmis tegema ükskõik mis: nõusid pesema, masinaid õlitama, petrooleumi ümber walama — palju meelsamini kui oma praegust tööd.

Olen kindel, et nähes minu seisundit ja aru saades mu wiletsusest ükskõik milline merewendluse liige oleks mind ära peitnud nii hästi, et Nõukogud mulle enam oma käppa poleks peale panna saanud.

Kuid ma tegin oma arwestused ilma Tshekata: politsei wõi spionaazhita — nimeta seda, kuidas tahad. Ma ei olnud kaidele hilistunud weel kolme wõi nelja kordagi, kui mult, kui ma kluppi läksin, üks komissaridest karmilt küsis, miks ma olewat oma meeskonna aruande järgi kümme wõi kaksteist korda hilistunud. Ja kus ma olewat käinud. Ja mis ma olewat teinud.

Ta teadis wäga hästi, kus ma olin hilistunud, selles olin kindel. Mida enam sel weidral maal elad, seda enam tunned kõikjal üht teatud silma, isegi näiliselt tühjadel kaidel. Lühidalt, minu töötaju wähendati jalamaid, mis ju iseendast polnud suurem asi. Juhtum mõjus aga samuti minu korterioludesse. Sain wiibimata ühe halwema urka. Lõppes seega, et wähendati tublisti minu toiduainete annust. Kõnelemata muidugi hoiatusest, et ma siin enam teist korda ei ekssiks.

Mulle seati sisse registreerimismärkmik, kuhu minutise täpsusega tähendati kõik mu sisse- ja wäljakäimised ja jalutuskäigud. Mind hakati küsitlema igal silmapilgul,

iga tõ.., ... ma toptajm reiwastatud walweposti, milleſt kihiſewad ſiin kõik uulitſanurgad ja teed. Mulle wiibati näpuga, ja oldi alati mu kannul.

See ei aidanud aga põrmugi kaaſa minu tuju parandamiſeks. Ühel õhtul, kui mind kogu päewa jookſul oli tüüdatud küſimustega, juhtus järgmiſt. Iſtungil klubis, kus Tſhuta elektriſeeris uut, äsjaſaabunud meeskonda, tabaſin ta ſilmis iroonilise ja kurja pilgu. Nõjatudes tühja klaaſi ees, ſilmitſes ta mind tigedalt. Krimpſutaſin nina teiste ſuitſu ſiſſe hingates, kuna ma iſe ei wõinud endale lubada ei tubakat ega õlut. Olekſin talle andnud kõrwakiilu, ſellele megäärile! Ta teadis kindlaſti, mida ma mõtleſin. Ta wõidutſes. Ta oli iſegi nii jultunud, et ta, olles kokku korjanud mõni toſin allkirju täiesti joobnutelt ja täiesti kirjaoskamatult madrustelt, ſõandas tulla, aſetuda minu laua ette ja minuga tõrelda:

— Mida te teete ſiin nii üksi, mu ſalapärane härra? Tulge minuga tantſima!

Selles klubis enamlikud ſireenid ei kõhkle tarwitamaſt wahendeid, et pimeſtada kahtlejaid, ſundida tõrkujaid ja uimaſtada wähenutikaid. Mina olin üks neid, kes waheſt oleks pidanud ſiin ſamuti alistuma, ſeſt Tſhuta, nähtawaſti kõrgemalt poolt ettekirjutatud käſul, ſuwatſes kutſuda tantſima mind, kes ma ometi ſeiſin kahtluſe all. Nõukogude hingeelu on ſeewõrra algeline, et need enamlaſed mõtlewad, et kuna ma mitme päewa jookſul ei ſaanud oma tahtmiſt mööda ſüüa, juua ega ſuitſetada, ſiis olen walmis alla kirjutama walemile, mis oleks mind ühendanud kolmanda internatſionaaliga — Tſhuta ainſa naeratuſe peale. Wõib-olla õnnestub ſee neil lihtſameelſetega. Kuid kahtlemata ſee nurjub inimeſte juures, kes on kogu oma eluaja rühkinud ausalt tööd teha. Mu maks läks üle kopſu. Muutuſin jämedaks.

— Tehke mulle ſee meelehea, et käite minema, ja nimelt nii ruttu kui wõimalik, teie teeſkluſe tipp, — ühes oma paleede ja klubidega!

— Oh, oh! Härral nähtawaſti on wäga halwad päewad! Kas wõikſin teada ſaada, miks?

—Et teil pole häbi! Kogu päewa te luiskate neile idiootidele ja poliitilistele misjonitele ristlejailt! Ja sama päewa õhtul te ulute siin, et peaks nende kauplustele miinid alla panema, nende laewad põhja laskma ja tegema nende juures põhjalik puhastustöö tule ja werega. Kolkige pigem need wõllaroad läbi! Kuid mina — minu süda tõstaks mässu, kui ma peaksin teid tantsides oma käte wahel hoidma!

— Pea, pea! Härra nähtawasti mängib aristokr..ati. Ta arwab, et ta on weel kapten ja et tal seepärast ei sobi tantsida oma madruste proletaarsetes klubides. Kuid pange tähele, teie nuumatud prantslane, küll me teile näitame, et siin ei tehta mingit wahet paelakandjate lambapeade ja sibipoegade wahel.

Siin ja näed, mu wana wõrukael, sina ja mina, kes me oleme waese majakawalwuri pojad, kes oleme lihtsate inimeste lapsed ja kes me jalad rakku jooksime külakoolis käies. Ja siis — mina Uus-Meremaa laewadel ja sina tehaste tööruumides — kuipalju waewa me nägime, et endile kutsetunnistust saada. Alles palju hiljem me saime mõne penni oma waestele, wanadele wanemaile saata. Kas mäletad weel seda? Ja nüüd see lobasuu kohtleb sind aristokraadina ja nuumatud lambapeana! Ta pea on täis topitud igasugu lollusi instituutides, kus ta pole iialgi oma kümne sõrmega töötanud.

Küll nad wõiwad meid tüüdata oma wahetegemisega klassides ja hulkade wahel! Mis ma siis olen, kui mitte proletaarlane, põlwnew massist? Kas muudan seepärast oma klassi ja muutun poomisköiwuliseks, kui ma oskan oma laewa juhtida ja tema meeskonda? Nad on lihtsalt rumalad: See Tjhuta pälwiks tubli keretäie witsu. Kuid kui ma laskesin oma wiha wõimule pääseda, siis, arwan, et ei sina ega keegi teine ei saaks kunagi teada, mis minust on saanud. Mind lihtsalt lastakse haihtuda.

Ütlesin talle seda, millest sinulegi eespool jutustasin. Ta oli kahwatu ja wäriseb wihast. Kui ta wajas weel mõnda sõna oma prantsuse keele täiendamiseks, siis rikas-

tasin tublisti ta sõnawara. Ta aga ei mõelnudki oma mõjuwõimu kaotada. Hambad koktu surutud, sisistas ta ähwardades:

— Siis säärane te olete! Tulin teilt kõige paremate kawatsustega paluma, et nõustuksite liitumiseks kolmanda internatsionaaliga. Teile oleks antud aukraad, head palka, suurt wõimu. Te keeldute, et wilistate meie makswale korrale! Teie ei pääse paradiisi, te räpane sitikas!

Ta kadus oma komiteele aru andma.

Mina ise läksin ja wiskasin oma wiletsasse urkasse pikali. Kuid magada ma ei saanud. Asi näis mulle nii halb, et otsustasin sooritada käigu, millest olin juba loobunud, s. t. kawatsesin nüüd minna Prantsusse konsulaati.

*

Oli puhkepäew.

Ta ei wasta meie pühapäewale. Wenelased arwawad, et nad on nüüd kalendrist häwitanud kõik, mis wähegi usulise warjundiga, nende aastad ja kuud on jaotatud kümnepäewasteks perioodideks. Kõik töölised saawad iga wiie päewa järel ühe waba päewa.

Prantsusmaal ja ka teistes põlatud riikides kasutab igaüks seda päewa enda äranägemise järgi. Riihästi miljonär kui kiwilõhkuja weedab selle päewa oma heaksarwamist mööda. Üks läheb kirikusse wõi jahile. Teine eelistab ratsawõistlusi wõi piljardit. Kolmas harrastab jalgrattasporti wõi läheb kuhugi poliitilisse rühmitusse. Lühidalt — keegi ei sega end teiste asjadesse, mis on aga Nõukogude Wenes täiesti wõõras.

Lõpuks ju hakkasin sellest aru saama. Siiski — sel puhkepäewal ma ei olnud kohustatud aru saama oma aja kasutamisest sekund sekundilt. Sukeldusin rahwa hulka, kes, — kui see oleks olnud Prantsusmaal, — oleks jalutanud tänawail, jälgides waateaknaid, arutades päewasündmusi ja omamoodi lõbutsenud. Kuid midagi niisugust pole Leningradis olemas, ja — ma olen kindel — samuti kogu Wenemaal.

Kõndisin üksi konsulaadi poole, meeste ja naiste hul-

gas, kes, nagu hulkuwad koerad — nagu ütleb wana prantsuse rahwalaul — ei tea, kus nad käiwad ja miks nad käiwad. Kellelgi pole siin luba oma isiklikku kauplust awada, sellepärast pole siin ka waateaknaid, mis ostma ahwatlesid. Ja millest ka lobiseda? Mõtlemine on keelatud. Peale Nõukogude endi poolt wälsaantawate korraldusste pole siin kellelgi õigust mingit esitist teha.

Olin juba ammugi taibanud, et siin õeti ei tohi isegi oma mõtteis naeratada. See oleks omamoodi mäss. Isegi juba ainult röömsat nägu tehes wõid sa sepitseda midagi walitsewa korra wastast... Kui sa peatud, on see sama hea, nagu hellitaksid kõige mustemaid kawatsusi: su ümber peatub siis warsti inimhunnik ja silmitseb sind kahtlustades. Könnid sa kähku wõi wilistades, siis juba pole enam mingit kahtlust, et walmistad ette mõnd kallaletungi. Need on siis need ilusad pühapäewad Nõukogude Wenes... Wõrreldes Wenemaaga, mu kallis wend, oled sa paradiisis oma kõrgetes Guajana mägedes, ja kiskjate ja metsinimeste keskel.

Olgu muide tähendatud, et umbes minu tunded peaksid läbi elama ka wangid, oma igapäewastel jalutuskäikudel wangla õues ja walwuri silma all. Pärast lõputut ringlemist siirdusin konsulaati. Kordasin endale sajandat korda kõike seda, mis ma tahtsin seal öelda, s. t. kui mind oleks wastu wõetud ja kuuldud.

Sa imestad, et wiiwitasin nii kaua Prantsuse wõimudega kõnelemast, kes ometi on kohustatud Prantsuse kodanikkude küsimusi ja muresid lahendama. Olin sellele mitu korda mõelnud. Kuid ilma et olla kursis suurpoliitikaga, on mulle selge, et Prantsusmaa ja Nõukogude wahel walitsewad praegu kõige paremad suhted. Oli ju seepärast arusaadaw, et Prantsusmaa poleks kunda wõtnud luguseid, mis oleksid olnud kuidagi sihitud Nõukogude Wene wastu. Ei mingeid sekeldusi, — mingeid sekeldusi...

Need on sõnad, mida sina ja mina, mu kallis wend, oleme kuulnud liiga sageli maailmas selleks, et mitte kahelda, kuidas mind seal oleks wastu wõetud. Pidin end ise aitama. Minu rühipalja isiku pärast ei sõandatud riskida

diplomaatiliste suhetega. Kuid seda pahem mulle. Mul ju poleks tarwitsenud tülli minna, oma jalga murda... Kuna seda olin julgenud teha, pidin nüüd ka ise raua tulest wälja tooma.

Mis puutub minu arwates õiendusse haiglaga ja tagasisõidukuludesse, siis see tuli weelgi wähem küsimusse. Kawatsesin ainult seepärast oma juhtumi ette kanda. Ilma et oleksin midagi nõudnud, palusin lihtsalt oma kompaniile kirjutada, et mind mõni esimene Leningradi sõitew laew oma pardale wõtaks. Täiesti ükskõik, milline kohustus mulle sel laewal oleks peale pandud, — isegi sibina oleksin truult oma ülesannet täitnud.

Üks ilusaid reisijate-aurikuid saabuski warsti Leningradi. Kohe olid kõik erepunased autod wäljas. Nad liikusid suure kiirusega. Newski prospektil enamlastest seltsimeestest suletud ja tumedate ridade ees. Laew oli Prantsuse oma. Ta tõi kaasa suure hulga inimesi, kes olid tulnud isiklikult weenduma, et kõik on Nõukogude Wenes kõige paremini ja et koju minnes teistegi ajusid täis toppida arwamustega, kui üliõnnelik on see maa.

Lähenesin konsulaadile, ma wilets, haletsemiswäärne, peagu kerjus. Nägin endast mööduwat suurt hulka heatujulisi inimesi. Nad olid warustatud kodakitega ja filmiaparaatidega. Juhid ei wiiwitanud neile luba andmast, et nad wõiksid pildistada pühapäewaliku rahuga liikuwaid inimesi.

Silmasin Tshutat, kes seisis kahe tüseda miljonäri ja nende abikaasa wahel. Ta lõbutses. Ta wehkis oma kübaraga. Ta wiitas näpuga mälestistele ja teistele tsaariwalitsuse jäänustele, mis moodustawad nüüd Nõukogude uhkuse. Kirusin põrgu põhja selle Tshuta. Tegin aga halwasti, et ma seda pilti üldse jälgisin, pealegi weel jalgtee äärde, seltsimeeste hulka seisma jäädes.

Kari kaltsudes ja nälginud lapsi ootas, et waimustatud reisijad oma uhketest sõidukitest wäljuksid. Nad sööstsid nende juurde, sirutasid oma kõhnu käsiwarsi ja palusid oma wanemaile toiduostmiseks almuseid: Wiitkümmend penni wõi nelikümmend suud, — igal juhtumil wälismaa

raha, mil wahetamisel suurem wäärtus. Teised mangusid sigarette.

Kuid politseiagendid kihutasid need wäetid süütud wiibimata jala- ja rusikahoopidega — säärtele wõi jalgadele — mälestiste taha wõi lihtsalt müüri warju. Ükski kodak ei tohtinud säädwustada seda pilti, mida muidu wõis näha igal tänawal, igal tunnil, igalpool Nõukogude Wenes. Legend näeb meelsasti, et kogu maailm oleks siin rahuldatud, eriti kui see puutub lastesse. Keegi maailmas ei tohtinud mõelda wastupidist. Kohtlased reisijad pildistasid awasui platsidel, jalgteedel, kuhu seltsimeeste read näisid olewat wäljunud neile austust andma ja neid wastu wõtma.

See waatemäng imeldas mind seewõrra, et ma, soowides weenduda ta tõelisuses ja teda hiljem kunagi korrata, s. t., kui mul oleks õnnestunud weel tagasi Prantsusmaale pääseda, jäin teda weel kauemaks waatama.

Ühe oma ringiekslewa pilguga tähas mind Tshuta. Ta karmid silmad ei peatunud aga minul kuigi kaua. Ta pöördus oma limusiini juhi poole, patsutas talle seljale ja sosistas talle paar sõna.

Autojuht kihutas selle peale konsulaadi ette, mida laewa poolametlik reisijaskond nähtawasti pidi külastama. Kui ka mina jõudsin Prantsuse konsulaadi hoone ette ja püüdsin sinna ühe wäikese ukse kaudu sisse tungida, tõmbas mind kaks kätt wasemalt ja paremalt tagasi.

Weidi kaugemalt kontrollis Tshuta seda pilti.

— Kuhu te lähete? küsis minult korralikus prantsuse keeles paremal seisew politseinik.

— Prantsuse konsulaati. Olen prantslane. Siin mu tunnistused.

— Te pole laewalt. Mis teie siia tegema lähete? jätkas politseinik wasemal.

— Lähen kasutama oma Prantsuse kodaniku õigusi.

— Mitte seda ei küsita teilt.

Ja ma tundsin oma puusade wastu kahte rewolwrit.

— Wastake wiibimata. Ega meie siin ei naljata!

Ülc nende õlaade püüdsin kinni Tshuta wiimase pro-

wotseeriwa silmademängu. Need pilgud nõudsid kindlat wastust.

— Kas alistud? tähendasid nad. Kas saad meie omaks? Wastasel korral...

Ei wahetatud ühtegi sõna. Meid lahutas mitmemeetrine wahemaa. Raputasin pead.

Tshuta tegi ükskõikse liigutuse, mis pidi tähendama „nitshewo" ja andis mu lõplikult politsei meelewalda. Mind wiidi kõrwalist teed mööda edasi ja tõugati kuhugi sõidukisse, mis polnud põrmugi luksuslik.

Auto eesriided olid alla lastud. Ma ei näinud, kuhu mind wiidi. Otsustades teepikkuse järgi, sain ma aru, et see polnud ei klubi ega minu korter, kuhu mind sõidutati.

Minu ja mu kahe wangiwakwuri wahel ei langenud ainsatki sõna. Muide, kahtlemata hirmust, kuna ma olin julgenud ilma loata sadamasolewaile laewadele tungida ja minna oma isamaa konsuli juurde, ja kuna mul wõis olla kaasas relwi ja ürikuid, mis muide wõisid osutuda ohtlikeks SSSR-ile, otsisid nad mu põhjalikult läbi.

Nad ei leidnud aga midagi, peale õndselt määrdunud taskuräti ja „tsherwonitsi", mis oli mul jäänud järele õhtusest arweteõiendamisest. Juba tükk aega polnud mul enam mingeid pabereid. Peale mainitud saatuslikku tüli wõeti mult kõik minu isiklikud ürikud: kaugesõidukawteni tunnistus, wäljawõtted ristimisetunnistusest, mu laewajuhitunnistus ja päewapilt. Kõik nad wõõrandati, et anda nad kasutamiseks ei tea millisele teisele isikule.

Seda tehakse siin Wenes enam kui sageli. Merimeeste klubis, kui wõõrad madrused on uimastatud walgest wiinast, õllest ja lõbustustest, tühjendatakse nende taskud. Isegi Tshuta ei keeldunud neid haaranguid juhtimast ja ürikuid, mida need waesed mehed olid endile ausalt, oma palehigis ja oma käte waewaga teeninud, langesid enamlaste omanduseks ja jagati wälja enam-wähem kahtlasile isikuile.

Nii siis Leningradis ma kaotasin oma olemuse, oma hinge ja oleluse.

Nii sa näed mind siis Kroonlinnas wahistatult.

Loodan siiski, et mu karjäär pole weel lõppenud. Kuid kunagi ma ei ole end tundnud pahemini kui sel maal, mis pakub meile wendluse näol tulewiku armastust. Olen liiga hea poiss, et neile sellepärast pahane olla. Nad on juba kord sääraseд! See ei ole nende süü! Kuid Jumal paraku — õpetagu nad iseendid ja mitte meid...

Vene soomuslaeva „Robespierrei" pardal. Kroonlinna vetes, septembris 1936.

Mu kallis Georges.

Ohkkond, millises elan, muutub lämmatawaks ja olukord dramaatiliseks. Sa näed, et olen nüüdseст alates soomuslaewal „Robespierre" uue meeskonna keskel. Ma ei tea, kui kaua see kestab, ega tea ka seda, mida kawatsetakse minuga teha.

Nad ei pidanud mind kuigi kaua Kroonlinna kindluses. Olin ma wang? Pidin ma lihtsalt teist õhku hingama?

Keegi ei wõtnud waewaks mulle seda seletada.

Mulle anti mõista, et mul olid liiga awatud silmad ja kõrwad. Ma julgesin olla indiffreetne, ma kõnditsin ilma loata. Ma mõtlesin üsna ükši ja iseseiswalt. Ma lükkasin tagasi ühinemisesitised. Nüüd siis — sunnitud ükskõdus pidi olema mu terwisele kasulik.

Kindluse kongides, kuluaarides ja õuedes, paljude süngete sündmuste tunnistajaiks tsaarirezhiimi ajal ja hiljem, ei olnud ma põrmugi wähem waba kui Leningradis oma klubis wõi toas.

Ühel ilusal ööl wiidi mind ristleja „Robespierre'i" pardale, kus ma praegu wiibin ja sulle kirjutan.

Töötan artellis, mis koosneb umbes wiiekümnest madrusest igasugu erialadelt. Robespierre on ankrus keset Kroonlinna.

Olen siin ümbritsetud allweelaewadest ja miinihäwitajaist. Ükski laew ei pääse sisse ega wälja, möödumata nende suurtükkide ja häwitajate laskepiirkonnast.

Need on suure Wene sadama sünged walwurid.

Mul on tunne, et mind tahetakse siin kuidagi ära kasutada. Nii üllatav kui see ka pole — mulle oli ette nähtud kaks väga huvitavat kõrvaltööd.

Kõigepealt tehti minust prantsuse ja teiste võõrkeelte — inglise ja hispaania keele õpetaja mainitud artellile, kus kõik, välja arvatud ülevaataja Stroboski, olid peagu kirjaoskamatud. Selle järel sain ma poolsmaniks loendamatuil kaubalaevad, mis seisavad Kroonlinna reidil. Aitan parandada mitmesuguseid merenduse vahendeid, nagu peamiselt kompasse, kronomeetreid, kaarte jne. See on ametikõrgendus, kui seda tahetakse nii võtta! Ma ei tea, kas pean selle eest tänama oma praegusi või endisi vangivalvureid. Kindlasti nad taotlevad sellega mingit salajast sihti. Nad ootavad võib-olla mult teeneid, milliseid keegi teine ei suudaks neile praegusel hetkel osutada.

Ülevaataja Stroboski on omamoodi teadlik. Ta ei tee aga oma seltskonda halvaks, kaasa arvatud Tshuta. Ta eriala nähtavasti on sädetelegrafeerimine. Küsin endalt, kust võis ta seda õppida. Ta jätab mulje, nagu tuleks ta rohtlatest, Ukrainast või Siberist. Kindlasti töötas ta varem mingi käsitöö alal: oli lukusepp, plekisepp või midagi sarnast. Ta karedad peopesad, ta murdunud küüned tunnistavad, et ta on töötanud pikkade aastate jooksul midagi riistaga. Sealt raadioasjanduses vajalikkude teadmisteni on siiski suur samm. Ma ei imestaks, kui ta selle sammu oleks hüpanud. Slaavlased ewivad erakordset võimet moodsate teadmiste omandamiseks. Nad sarnanewad arenematute lastega, kes taipavad asju ilma selletuseta. Nad teewad seda osavasti, intuitsiooniist, tungimata asja sisu ja tuuma.

Mul pole ühtegi tõendust, et Stroboski oleks tõeline eriteadlane raadioasjanduses. Meeskonna silmis Stroboski pole muud kui lihtne ülevaataja. Mind, — nende kirjaoskamatute õpetajat, — ta valvab erilise hoolega.

Iga päew peale lõunat tuuakse kusagilt kohale puulaud. Umbes kolmkümmend noormeest ümbritseb mind siis pinkidel istudes. Annan neile prantsuse, hispaania ja inglise keele algteadmisi. Stroboski ütles mulle urisedes,

mind walitud selleks minult ära wõetud ürikute põhjal.

Kuigi mul pole põrmugi õpetaja-kalduwusi, pean ma siiski seda ülesannet täitma. Stroboski ei küsi minult, kas see mulle meeldib. Istudes minu wastu lauas, kuulab ja jälgib ta igaühte, kes kordab sõnu, milliseid mina talle ette ütlen. Mõne päewa möödudes palub ülewaataja mind korraga korrata sõnu, mis ma warem olen õpetanud kolmes keeles. Mu õpilastel on pliiats ja wihik, see on siin eriti suur toredus ja eriline arm, mis saab osaks neile kui täiswerelistele seltsimeestele. Kuid nad tarwitawad neid waewalt. Nende suured, tahumatud sõrmed murrawad pliiatsitina ja kortsutawad paberit. Nad kirjutawad siia wormitud märke, millele nende laubad nõristawad suuri higitilku. Õpetus on peamiselt suuline ja kirjutatawad sõnad äärmiselt algelised.

See pole põrmugi mina, kes siin asju juhib. Stroboski häälbab wene sõnu wõi näitab mulle sõrmega mingit esot wõi pilti raamatukaanel. Pean selle siis otsekohe kolmes keeles tõlkima. Kunagi ta ei wõta neid sõnu jooks-wast elust, rõiwastuse, toitlustuse jne. alalt. Küsimuses on ainult sõna revolutsioon.

Näiteks püüs: Fufil, gun, fusile. Nuga: couteau, knife, navaja. Tuli: feu, fire, fuego jne.

Mul on tunne, nagu õpetaksin mõnd meriröövlite salka. Kuid nende silmad wälguwad. Mul on aimus, et nad mitte ainult pole walmis neid sõnu tarwitama, waid neid ka ellu rakendama sihis, mida mina ei tunne, mis aga neile on kahtlemata selge. Kui sõna on hästi korratud, ütleb Stroboski mulle oma murrakus õnnitlusi, mis jääwad mulle arusaamatuiks. Ta waatab mulle otsa ilmel, milles on tänuliikust, kahtlustust ja süüdistust ühtlasi. Ma jatkan, kuna nende suured sõrmed murrawad pliiatsi tera ja käristawad paberit. Stroboski ei wõta waewaks pliiatsi ja wihikuga teotseda. Ta kõrge amet wabastab ta sellest tööst. Tal pole tahtmist näidata, et ta kirjutaks paremini kui teised. Märkmiku asemel ta wõtab ette malelaua, millel liigutab siis mängumääruste järgi puumaleudeid. Need wiimased ta on ise nikerdanud.

Olles täielikult pühendunud keele õpetusele, koondas ta samal ajal oma tähelepanu maleülesannetele, mis võiksid olla jõudu mööda Aljechinile ja Tartakowerile.

Nagu kõik slaavlased, omab ta erakordset andi selleks vaikivaks strateegiaks. Kui partii on liiga raske, pigistab ta oma tatarisuu kõvasti kokku. Stroboski tigestub. Or tunne, nagu tapaks ta niihästi oma puust kuninga kui olenatu vastase.

Nii möödub päraſtlõuna „Robespierre'il". Siis minnakse rühmakaupa raadiot kuulama või siirdutakse kinno — kuulama uudiseid ja kultuuri, mida võimud oma seltsimeestele merel külluses võimaldavad. Pildid lõuendil näitavad kõiksugu rahvaid, kõiksugu inimesi, kes on mitteenamlaseb, kõige veidramates ja hirmuäratavamates värvides. Mina ei arvusta ega vaidle sellele vastu. Kuid n e e d maad, milliseid mina tunnen, pole kindlasti äärased.

Jumal tänatud, et ma nende vene keeleſt aru ei saa. Nad peavad kõnelema veidraid asju Prantsusmaast ja Inglismaast. See võib sulle paista veidrana, kuid ma ei tea vähematki kõigeſt selleſt, mis sünnib välismaailmas. Ma ei loe ühtegi ajalehte, see on endaſtmõistetav. Mul pole ühtegi vahendit välismaaga ühendusse astumiseks. Mu õpilased Stroboskiga eesotsas vaikivad või patsutavad mulle selga, kui ma neid küsitlen. Võiksin viha päraſt lõhkeda, kui ma poleks väsinud nende kinoſt ja raadioſt ega jääks magama oma pingile igal seansil.

Sel tahtmatul uneseisukorral on oma hea külg. Stroboski minu vastu tahab end näidata hea mehikesena. Ta vajab veel minu õppetunde. Ta vabastab mu pealt kuulamaſt seda, milleſt ma midagi ei kuule, ja jälgimaſt pilte, mille ees ma rahulikult norskan. Ta on aru saanud, et mina õpetajana pean aeg-ajalt mõneks tunniks eemalduma, et oma hoolealuste harakajalgu parandada. Täiesti ükſi ja üsna eraldatud nurgas, mida valgustab vaid uhm küünal, uurin neid vihikuid.

Selle tõttu, mu kallis George, saan ma sulle oma seiklusteſt kirjutada.

Teen seda „Robespierre'i" pardal oma õpilaste wihikute lehtede tagaküljele.

Kui kunagi käesolewad märkused jõuawad sinuni, siis sa mõistad, miks neil lehtedel on wene ja hispaania hieroglüüfe. Sa ei usu siis, et su waene wõllaroog ei nõista enam kirjutada, waid õpib uuesti tähti weerima. Mu seltsimehed on seewõrra lihtsameelsed, et üksi neist, — isegi mitte Stroboski —, pole huwitatud sellest, mis ma kirjutan.

Kindlasti nad muigawad minu üle seljataga. Kui nad kahtlekssid, peaksin selle eest oma nahaga palju maksma.

Nii siis weedan ma oma pealelõunad ja õhtud. Juba nõni päew, nagu sulle ütlesin, wiiakse mind igal hommikul mõnele kaubalaewadest, mis seisawad Kroonlinna sadamas. Tawaline kauplemine pole neile siin lubatud. Isjad peawad siin toimuma palju salapärasemalt. See peab olema wäga wajalik ja kummaline toiming, seda enam, et siin tarwitatakse minu abi, olgugi see üsna wäike.

Siin seisab ligikaudu paarkümmend kaubalaewa, kõik nad on enam-wähem wanad ja suured. Neid on siin kõigilt mailt ja igasugu kaubaseltsidelt. Nad laaditakse puid ja terawilja ääreni täis. Ei Stroboski ega keegi minu seleta mulle minu järelepärimiste peale, kuhu need laewad lähewad. Kuid wana rebane nagu ma olen saan loomulikult aru, millega on siin tegemist. Neid kubiseb madalaist weolaewust. Söd ja päewad kostab kraanade ja kettide raginat, mis tõstawad sadu ja tuhandeid pakkide ja saelaudade wirnu. Wenelased muidugi pole mingid „teerõõwlid", waid arwawad, et nad on kaotanud selle orjuse, mida sultunud kapitalistid kaua aega kasutasid. Et nad siin kaubalaewade suures wahet pidamata askeldawad, siis tähendab see, et siin peab toimuma midagi lubamatut.

Muidugi ei tee ma üldse wäljagi, et ma midagi märkan. Sulgun oma kajutisse ja jälgin merenduses wajalike wahendite korralikku töötamist. Stroboski igatahes wiibib minu kaasas ega jäta kahe silma wahele ühtegi minu lii-

gutust, kui ma askeldan kompassiga, reguleerin magneteid ja nõelu või uurin mere kaarte. See kindel töö on mulle kahtlemata suureks rõõmuks; ta annab mulle jõudu, kuigi minul isiklikult temast mingit kasu pole. Stroboski laseb mul iga eseme ja tema otstarbe ära tähendada prantsuse, inglise ja hispaania keeles. See tõendab mulle veel kord, et ta ise peab olema merenduses täielik võhik, et aga Nõukogud usaldawad sellele elektriseadjale või plekisepale tähtsa ja merenduse ilmega ülesande.

Iga päw wiib mind Stroboski mõnele uuele laewale. Kõik need kaubalaewad on kindlasti Nõukogude poolt wõõrandatud ja oma põhjenduši neil selleks juba kunagi ei puudu: sadamamaksu mittetasumine, tahtlik lepinguteşt kinnipidamatus, politseiforraldustele, tollimäärustele ja kaubawahetuse seadustele mittealistumine. Sind kooritakse, kuni sa wähegi maksa suudad.

Siis aga saagu sinuşt mistahes. . .

Tunnen nii mõndagi neist laewust. Mitmed neist olid siin juba enne minu rumalat wahejuhtumit. Mis puutub nende isiklikku koosseisu, siis haigutab siin suurim tühjus. Wõimalik, et meeskondadel ja nende juhtidel on õnne oma kodumaale tagasi pääseda wõi jälle nad paisati kogu Wenemaale laiali — kuni Musta mereni. Mul ei tule mõttesşegi Stroboskile salata, et mäletan hästi nende laewade endist wärwust, nimesid ja taglast. Mustadest on saanud hallid. Hallid on muutunud tumerohelisteks wõi walgeteks. Nende nimed on kustutatud wõi üle wõõbatud, asendatud uute nimedega. See wõib anda põhjust ekşiarwamiste tekkimiseks niihästi ulgumerel kui ka wälismaa sadamais. Mina aga, kes ma siit üles leian oma wanad tuttawad — mind ei peta nende astronoomiast wõi Wene rewolutşiooni ajaloost laenatud nimed.

Olgu waid nimetatud laew, millel ma töötasin eile hommikul; tundsin teda Hiinas „Jangtsekiangi“ nime all ja leian ta siit „Zodiakina“. Ta on kümne tuhande tonnine, täiesti ümber wärwitud. Niipalju kui wõin otsustada, on ta iga hetk walmis merele sõitma. Ta weeseis on harilikust märksa suurem. Näiliselt on kogu ta all-laew täide-

kud puudega. Isegi ta tettidel küüniwad puuwirnad poolde korstnasse.

„Zodiak" on peagu uus. Kui me Stroboskiga ta sillad ja masinad samuti korda saame ,nagu seda on ta raadiojaam, siis kadestan seltsimeest, kes tema juhiks nimetatakse. Mina isiklikult oleksin teinud kõik ,mis wõimalik, et temast oleks saanud luksuslaew. Mu süda walutab, kui mõtlen, et taas peaksin jääma maale, kui mu Wene ametiwend — kuigi wõib-olla tubli mees, kellele kõik olen ette mugawaks teinud, oma meresaapais meie ilusale sõidukile astub.

—

Ütlesin seda täna hommikul seltsimees Tshutale. Sest see riiusepitseja wiibib nimelt kõikjal seal, kus teda ei osata oodata. Põlwitades kusagil käigu nurgas, higistasin ma werd ja wett, et korraldada ühe elektrisondi mehhanismi. Tundsin kerget lööki oma turjal ja kuulsin häält, mis pani mind wõpatama!

— Hüwa, mu prantsuse härra? Kas olete rahul? Kas teete nüüd kasulikku tööd? Kas olete nüüd wiimaks ometi asjast aru saanud?

Ilma, et oleksin üles tõusnud, urisesin wastuseks:

— Jätke mind rahule! Merendus pole teie asi. Töötan tõsiselt. Laulge oma laule paleedes wõi klubides. . . Minu ainus soow on, et see laew läheks teele igapidi eeskujulikuna. Robert Axil pole mees, kes oma ametiwenna hätta jätab.

— See on teist kena, härra Robert Axil, kudrutas ta. Kui ainult mõlda ,et te wõiksite seda laeva juhtida, teie wana juhkam, kui te seda soowiksite!. . . Miks lollusi teha? Te ju teate, et ka Prantsusmaa on nüüd enamline, ja et. .

Ajasin enda sirgu. Mulle ei meeldi, et mind narritakse.

— Mis! Olete te hull? Prantsusmaa enamline?

— Kogu maailm teab ju seda! Kogu Pariisis tõusewad rusikad. Kuid härra nähtawasti ei taha meie raadiojaamu kuulata ega uskuda.

— Taltsutage oma loba! Teiega räägib tööline. Ta wõib nõuda, et teda koheldakse lugupidamisega.

— [illegible], lugege omeli meie ajalehti. „Prawdat“ wõi „Iswestijat“. Kõik Prantsusmaa tehased on tööliste poolt wallutatud, kõikjal nõukogud sisse seatud. Kõik laewade meeskonnad ja dokitöölised on maal ja laewad nende omad. Pole nüüd enam laewa peremehi ega juhte. . .

— See pole tõsi!

— Mis te mõtlete? Toulonis ja Brestis wallutasid töölised relwalaod. Kõik ohwitserid wahistati, nagu ka siin, Kroonlinnas, rewolutsiooni algpäewil. . . Pariisis marsib miljon proletaarlast Wõidukaare alt Rahwuswäljakule. Nad laulawad internatsionaali. Nad raputawad rusikaid! Näete! Wõtke neist eeskuju!

— Kui see mulle meeldib! Ja millal see mulle meeldib!

— Kuidas soowite! Teie isamaa saab teid selleks sundima! Käsist ja jalust seotuna on ta praegu kommunistide kätes. . . Kõnelemata Hispaaniast, kes ärkab ja süütab põlema kogu maailma teispool Püreneesid. . . Mida ootate siis teie, te süütu? Kõik on juba korraldatud. Prantsuse ja Hispaania laewastikkudes lehwib punane lipp. Oelge üksainus sõna, ja me näeme teid wõitjana! Teie lewitate meie mõtteid, meie walitsus annab teile piiramatut wõimu. Enne kui möödub kaks nädalat, on teist saanud suur mees.

— Siin ta nüüd on! mõtlesin. Olen ma hulluks läinud. See ei pane mind imestama, kui waid mõelda kõigest sellest, mis minuga wiie kuu jooksul on juhtunud! . .

Wastasin Tshutale:

— Laske käia! Tahaksin näha, et ma teid usun. Ja et ma seda näeksin, peaksin minema Prantsusmaale. Laske mind minna!

— See on teine küsimus! Kui te pole nii kangekaelne nagu weel hiljuti, siis ju wõib selle üle järele mõelda. Kroonlinn on teid rahustanud. Nõukogud ei soowi ei kasulikkude ega ka nürimeelsete inimeste surma. Teie pälwite kiitust. Seltsimees Stroboski seedib teid. Mina — mina

aga wihkan teid ja — andestan teile. Igale patusele halastust!

Tshuta kadus samuti nagu ta oli tulnud. Ja mina olen sama loll nagu ennegi, mu kallis wennas! Oma küünla ja paberi wahel ma laseksin enda kas wõi tükkideks kiskuda, kui ma teaksin, mis mind ees ootab.

Balti merel.

„Zodiaki" pardal,
oktoobri algul 1936.

Kõike juhtub siin neil mail, mu kallis wend. Juba kaks terwet päewa olen ulgumerel. Juhin, kas hästi wõi halwasti, kaubalaewa „Zodiakki". Ma ei tea kõige wähematki oma reisusihist, mitte midagi selleşt, mis ootab mind ees. See on kõige hämmastawam seiklus minu kutse jookşul.

Peale lõunat ma walmistasin „Robespierre'i" pardal ette oma harilikku õppetundi. Ootasin kaua. Mitte keegi ei tulnud. Lõpuks saabus Sroboski ja üles mulle urisedes:

— Arge nähke täna waewa! . . . Teid ootab teine ülesanne.

Ta lahkus, ilma et ta oleks andnud mingeid lähemaid seletusi. Kogu õhtu weetsin oma aja seega, et lõpetasin oma nurgas oma wiimast kirja. Soomuslaewal pidi toimuma midagi erilişt. Läbi waheseina kuulsin ma suurt kära ja waljusid hääli. . . Arwasin kuulwat somuti pauke. Kuid seda juhtub siin sageli. Oleks minuşt olnud ettewaatamatu, kui oleksin läinud end selles suhtes informeerima. Nõukogude Wenes on uudishimu riiklik kuritegu.

Järgmise päewa hommikul sõitsin ma Stroboga paadis „Zodiak" pardale. Arwasin, et pean sooritama wiimase ülewaatuse enne laewa wäljasõitu, kuna olin eelmisel õhtul öelnud, et kõik laewal on warsti kõige paremas korras. Juba mõnda päewa kandsin ettekäändel, et teen wiimaseid märkmeid, endaga kaasas paari wihikut, mille lehekülgedele sulle kirjutan. Tegin siia statistilisi ülestähendusi ja keerukaid arwestusi. Waata ainult esikülge.

[illegible] polnud nendest kritseldustest mingit aimu. Kellelgi ei tulnud mõttessegi oma nina siia pista. Et neid lehti mitte kaotada, püüdsin neid hoida võimalikult enda ligi, koguni oma ihu ja trikoo vahel. Wastasel korral nad olekſid kahtlemata enne minu äraſõitu Robespierre'ilt" awastatud. Ja see poleks olnud äraſõit merele, waid hoopis kuſagile mujale, hoopis teiſe suunda. Saadan ſulle eſimesel võimalusel nelikümmend lehekülge. Kuid võib-olla, et see ei juhtu niipea.

Saabusim Stroboskiga wäikeſe koiduwalgega „Zodiakile". Ma ei imestunud millegi üle. Iſegi mitte mõningate eriliste olukordade üle. Korsten paiskas wälja suuri ſuitſukägaraid: üsna loomulik nähe, kui laew on ſõiduwalmis. Maſinad töötaſid. Mõtleſin, et katſetatakſe ahjudega ja mootoritega. Ma ei lauſunud aga ſelleſt ſõnagi.

Waewu olin ſaabunud „Zodiakile", kui ſeal märkaſin meeskonda ‚kes ſealt eelmiſel õhtul puudus: Lihtſalt leidſin ees need kolmkümmend normeeſt, kellele olin õpetanud wõõrkeeli. Kõik nad olid laialt paiſatud maſinaruumi ja komandoſilla wahele, mida mööda ma üles läkſin. Kui kunagi inimeſed on jätnud mulje, nagu tahakſid nad iga hetk lasta, ſiis tegid ſeda need kolmkümmend ſiin. Pole wähematki kahtluſt, et eelmiſe öö kära nimelt oli tekkinud nende määramiſeſt „Zodiakile", ükſkõik, kas nad oma reiſu ſihiſt ja otstarbeſt teadlikud olid või ei. Nad olid ſelleſt hirmunud ja waewunud. Ma ei taha olla ülekohtune Nõukogudele, kuid pean ütlema, et nende diktatuur ei taba rängana mitte ainult wälismaalaſi, ſääraſeid ebaehtſaid, nagu mina, waid ükſkõik keda.

Ülal ſuures laewaruumis kaks meeſt, üks kangi, teine transmiſſiooni juures keerleſid nagu karud oma puuris, käed taskus. Igor ja Dmitri heitſid mulle, kui ma ſiſſe aſtuſin, peagu mõrwarlikke pilke. Ma ei teadnud, miks. Kuid nad olekſid mulle kallale tunginud ja mind halwasti kohelnud, kui Stroboski eſimeſena ja ſelle järel Tſhuta poleks neid tagaſi hoidnud, tehes ſeda nimelt kahe kindlalt ſihitud rewolwriga.

Tshuta oli weel ikka seal, ilmudes teadmata kust. Te oli küllalt jultunud, mida nähtawasti pidi õigustama asjaolu, et talle oli usaldatud mingi eriline ülesanne.

Ma ei saanud hoiduda tähendamast:

— Ma tullin siia, et rahulikult töötada. Mitte revolwripaukude all, samuti mitte nende hullumeelsetega, kes, nagu mulle näib, ei igatse muud kui minu surma.

— Ärge pange Igorit ja Dmitrit üldse tähele, lausus Tshuta. Kui nad end liigutawad, käib nende käsi halwasti. Mis puutub teisse, siis — kas nõustuksite „Zodiakiga" Nõukogude huwides katsetama?

Kuigi jahmunud, wastasin ma wiibimata, olles liiga õnnelik, et laew minu jalgade all on walmis liikuma jc sadamast wälja:

— Kindlasti nõustun, kui aga „Zodiak" seda samuti teeb. Kõik oleneb tema masinatest.

— Selle eest on juba hoolitsetud, teatas ta lühidalt. Oma ülemuste nimel annan teile käsu wiibimata ankur hiiwata. Manööwerdage muulidest wälja. Uurige põhjalikult laewa kiirust ja käiku tunni või paari jooksul.

Teatage mulle, kas „Zodiak" on suuteline sooritama pikemat merereisu määramata aja jooksul.

— Nii, kuidas soowitakse. Kuid mis olen ma sel laewal? Millised on mu ülesanded ja kui suured minu wõimupiirid? Senini mind on koheldud umbusaldusega. Kes wastutab selle eest, et need kaks naljanina, Igor ja Dmitri ja nende kaaslased mu sõna kuulawad.

— Tehke, nagu teile öeldud, ja ärge esitage küsimusi, wastas Tshuta. Mina jään komandosillale. Ülejäänu korraldab seltsimees Stroboski. Nüüd ei mingit arutlust enam. Täitke oma kohust.

Ta seadis end ühte kajuti nurka sisse. Ta jälgis täpselt minu ja selle kahe mühaka igat liigutust. Rewolwri ähwardusel, seljad pahameelest küürus, asusid Igor ja Dmitri kohtadele, mis neile kätte näitasin: Nad täitsid minu korraldusi tüüri ja masinate juures.

Seisukord oli weider. Üksi meist neljast polnud teele meeltmööda. Peale Tshuta ei teadnud siin keegi, mis

siin õieti toimus. Kaks enamlast ,olid tuliwihased, et nad pidid wõõra sõna kuulama, kes oli korda seadnud selle wihatud laewa. Mina omalt poolt polnud põrmugi wähem wihane selle Nõukogude hingeelu päraſt. Kuigi ma olin õnnelik, wiibida nüüd laewal, waldas mind kibestunud meeleolu, et pidin etendama laewakapteni osa, ilma et mul oleks olnud wastawat tiitlit ja laewa juhtimiseks wajalikku wõimu. Ja seda kõike selle häbitu naise päriſt, kes mind sama wähe usaldas, nagu teisigi.

Kuid ma olin tõepooleſt waimustatud. Ma ei jutusta sulle neist kaheſt katsetunniſt, mille jookſul „Zodiak" suurepäraselt wastu pidas. Juba kuue kuu jookſul polnud enam kuulnud püſtwinna turnedat müra, kettide kõlinat, mis libiſewad laewa tekil, ankru wihinat, mis tõuseb koormatuna kõntsaſt ja tõukub laewanina wastu. Ma pole näinud enam ammu wett, mis lokſub wastu laewa seinu, ega samuti enam awarat silmapiiri.

Tundsin joobumuſt, nagu paraneja haiglas, kui ta õpib taas kõndima .

Olin sõna otseses mõttes waimustatud. Wiibides juba enamwähem eemal maaſt, kus ma olin pidanud asjatult weetma niipalju aega, näis mulle, nagu oleks see olnud kõik waid rõhuw luupainaja.

Kuid see praegune unenägu ei kesta kindlasti kuigi kaua, mõtlesin ma kurbusega. Weel enne, kui saabub õhtu, suletakse mind kindlasti uuesti soomuslaewale, nagu metsloома puuri. Tshuta seiras tähelepanelikult iga mu wähimatki näoliigutuſt. Kord ta nägi seal rõõmu, kord kurbuſt. Ta kaalus mu tundeid. Ta hindas neid ſlaawlaste algeliſe hingeelu järgi. Juba mitu korda awas ta suu, nagu ta oleks tahtnud kõnelda. Ta waikis aga, kaheldes kindlasti, kas ta peab mulle selle seikluse põhjuse ütlema wõi ei.

Keskpäewa poole tuli Stroboski wiimaks uuesti tekile. Nad sosistasid midagi omawahel. Nähtawasti Stroboski teatas talle samu häid uudiseid maſinateſt ja meeskonnaſt, nagu Tshuta wõis talle anda sääraseid komandosillaſt. Wähemasti oletasin seda.

Mõne sõna järele Stroboski awas ühenduse komando-

silla ja raadiokajuti wahel. Mu kõrwu kostis otsekohe kerget surinat. Anti edasi mingi lühiteade, millele tuli sama lühike wastus.

Stroboski tuli tagasi ja sosistas midagi Tshutale. Alla minu juurde tulles ütles neiu siis mulle järsult:

— Kas ta meeldib teile, see laew? Kas wõiksite teda juhtida?

— Kui ta on warustatud toiduainete ja küttematerjaliga, siis ta wõib sõita, millal tahetakse ja kuhu tahetakse.

— Hüwa. Siis see peab jalamaid sündima! ütles Tshuta.

— Wiibimata? hüüdsin, oma kõrwu uskumata. Ilma et oleks kedagi selleks ette walmistatud?

— Mingeid küsimusi! Wõtke suund Sundide poole Taani ja Rootsi wahel. See on teie ülesanne.

— Ja edasi?

— Teen teile edaspidi teatawaks. „Zodiak" sõidab salajaste käskudega, milliseid talle antakse äranägemise järgi. Teie ometi peaksite selleşt aru saama, kuna sõidate merel juba kakskümmend aastat.

— Tean seda ja tean ka muud. Kui teile seda ütlema peab, madam, — laewa juhtimine ulgumerel wõib kuuluda ainult isikule, kes ewib kaugesõidukapteni tunnistuse ja komandandiõiguse. Ei teil ega seltsimees Stroboskil pole neid olemas.

Keeldun neis tingimustes sõitmast. Mängus on laewa, meeskonna ja koorma julgeolek. On täiesti asjata, et keerutate siin oma rewolwrit. Ma pole mingi argpüks. Olen lihtne meremees, kuid jään ka selleks.

Tshuta kehitas õlgu. Ta pöördus Stroboski poole ja ütles talle midagi, kusjuures ta isegi naeratas. Nüüd raputas ta ülemus omakorda pead ja näis midagi ütlewat, nagu:

— Neetud. Sain praegu wastawa korralduse Nõukogudelt. Kui see jääb teostamata, siis peame meie kaks selle eest wastutama.

Kirm on kõigil maadel see, mis wõimaldab kokku leppida.

Admiral naeratas veenwalt ja ta ütles mulle:

— Meie ei eita teie seisukohta. Oleme otsustanud teile usaldada „Zodiaki" juhtimise. Te teete seda wastawalt rahwuswahelistele reeglitele. Kuid oma walitsuse nimel teatan ma teile, et olen komissar, kellele on tehtud ülesandeks teie järele walwata. Stroboski on komissar, kes peab ühendust Wenemaa ja teie wahel üheltpoolt ja teie wahel teispoolt. On asjata paluda mingeid seletusi. Kui te keeldute, siis teete seda omaenda riskil.

— Ma tahaksin küll. . . katkestasin ma solwunult.

— Eks me hiljem näe, ütles komissar Tshuta. Tehke korraldused masinate ja marsruudi suhtes. Minge siis oma tuppa. Te leiate sealt eest kõik, mis wajate. Seejärel wõime westelda.

Awasin oma kajuti.

Leidsin diiwanilt kapteni wormirõiwad, alates saabastist kuni kaptenimütsini, mida ma polnud näinud oma kahluses saadik. Olin saanud isegi uued püksid, kuna 3 rewolwrikuuli, nagu ka mäletad, olid teised purustanud.

Enamlaste lahkus oli ulatunud isegi niikaugele, et mulle oli antud hädawajalikud tualetitarbed. Mul järelikult oli wõimalik end puhtaks pesta, habet ajada ja puhastada hambaid. Minu surnust ülestõusmine oli täielik. Ma ei teadnud, kas olin siin asjaajaja, meesteener wõi käskjalg. Kuid tundsin end olewat muutunud nooremaks kümne aasta wõrra, kui oma uuendatud rõiwastuses sadamasillale ilmusin. Mõlemad komissarid märkasid warjamatu halwakspanuga mu silmanähtawat rõõmu wormirõiwa selgatõmbamisel. Kuid teatawates naiste pilkudes ei eksita. Tshuta leidis nagu minagi, et mulle sobis palju paremini kapteniröiwastis kui dokitööliste oma.

Kuid seda ta muidugi ei öelnud.

Raadiogrammid „Zodiaki" ja Wenemaa wahel Komstrobo A 5 R.

Axil juhib „Zodiakki" meie järelewalwel ja nõuab lakkamatult korraldusi. Wastake 6 C D.

5 R A Komstrobo konmtihuta.

Keelame kategooriliselt Axilile informatsiooni and-

laewakoorma sihtkoha suhtes Stop Zodiak sõitku hõiwamata teid mööda ja püüdku jõuda Prantsusmaale wõimalikult kiiresti ja ilma wahejuhtumiteta. Telegrafeerida 4 T R.

Zodiaki pardal Skagerraki merekitsuses.
Oktoobri lõpul 1936.

Aja jooksul, mu kallis wend, hakkan ma taipama, miks need inimesed tahawad „Zodiaki" ja minu endaga teha. Keegi ei lase endalt wälja meelitada terakestki tõtt. Olude tõttu on nad sunnitud wastu tahtmist weidi kõnelema. Kuid jutustan sulle olulisema osa meie sündmustest.

Kuna jäime Balti mere piirkonda, sõitsin ma pikkamisi, pidades silmas meie laewa kiirust ja suhteid oma wenelastega. Ma pidin saawutama enese wastu lugupidamist, ja nimelt juba alates esimesest päewadest. Kuni wiibisin liiga lähedal SSSR'ile, ei suutnud ma luua olukorda, mille peab ewima laewa kapten. Mind wõidi sundida tagasi pöörduma. Kõike muud, enne kui seda!

Et siinkohal algust teha, olgu kohe öeldud, et ma ei siirdunud Kroonlinnast otseteed Sundi. See oleks olnud tõepoolest minust liiga ettewaatamatu, kuni see tee oli laewadest enam kui tulwil. Seda nimelt kinnitas mulle samuti Stroboski, ma ei tea, miks. Kuid seekord selle kawala rebase soowid olid minu omadega täielikus kooskõlas. „Zodiaki" pardal on ainult üks merimees, kes pälwib säärase nimetuse, üksainus ohwitser, kes on suuteline walwel seisma: See olen mina! Ei ole mul teisi leitnante ega lootse. Wastutus kümnetuhandetonnise kaubalaewa eest, mis ülekoormatud kahe teise tuhande tonniga, on juba niigi raske kaptenile, kel niipalju abilisi. Käib tõesti üle igasugu jõu, kui see kapten peab ööd kui päewad rühmama, ilma et tal oleks kutseoskuslikke abilisi, pealegi, kui mõned neist abidest sulle wastu töötawad, teised logelewad ja kolmandail mitte millestki aimu pole.

Kroonlinnast alates olen ma ainult wäga wähe maganud. Meie peamine eesmärk oli läbida Taani ja Rootsi wahel olewad merekitsused. Enne selle ülesande teostamist ma ei suutnud end täiesti wabana tunda. Kui ma lõpuks

järale jõudsin, polnud ma kolme ööpäewa jooksul sõbagi ilmale saanud. Kui see peaks nõnda edasi kestma, siis kahtlemata olen endaga warsti läbi. „Zodiak" ja ta reisijad ääksid niisuguisel juhtumil muidugi saatuse hoolde.

Nõukogud ja Tshuta ei wõimaldanud mulle kapteni õigusi mitte kuidagi minu ilusate silmade pärast. Neil on hea wäita, et kõik inimesed on ühetaolised, et igaüks suudab teist tema kutses asendada, wõib ju olla, et see on nii, kui elatakse maal. Arsti wõib sõna tõsises mõttes saata metsatööstusse, ajakirjanikku Siberi kaewandusse, kuid nükkeid merenduses pole wõimalik tundma õppida üleöö. Nõukogud kahtlemata olid selgusel, et ei Tshuta ega Stroboski poleks wõinud „Zodiakki" läbi Balti mere ja merekitsuste ohtude juhtida. Wastasel korral nad poleks minust wastu oma tahtmist teinud selle, kes praegu olen. Nad poleks mulle tagasi andnud minu kapteni wormirõiwast ega kaptenitunnistust, kui nad oleksid suutnud selleşt seisukorrast wälja pääseda.

Minu kajutis on umbes tosin kaubakirja kõige rohkemesisemas keeles. Laewa wäljasõidukoha ja sihtkoha lahtrid on tühjad. Ma ei tea, kes need lüngad peaks täitma — kas waheşt mitte mina? Alates sellest ajast, kui ma olen merel, esineb siin sääraseid tembutusi seewõrra sageli, et ma neid üldse enam tähelegi ei pane. Genfi ennustajad kujutlewad, et kontroll merel on wõimalik sama hästi kui maal. Tulgu nad siia waatama, need suured targad!

Kolme esimese päewa jooksul ei suurendanud ma kiirust. Tahan niiwõrd oma „Zodiakki" sisse sõita. Hoidusin üldiselt lääne suunda, Saksa wete lähedusse.

Saksa tuletornid wõimaldawad mul oma marsruuti jälgida. Kuna mul puuduwad mehed, kes oskasid käsitleda sekstanti ja kes oleksid algatusesuutelised ulgumerel, on mul wõimatu oma kajuti kahurlawausest maisi tulesid seirata, — pean seisma komandosillal. Waatamata oma füüsilisele terwisele ei suuda ma aga jalul püsida, et Igori ja Dmitri järele walwata.

Kroonlinnas nad kindlasti pilkasid mind, andes mulle kolmkümmend merenduses täiesti wõhikut inimest, sa-

mal ajal, kui ma olekſin wajanud wähemalt wiiskümmend õppinud merimeeſt.

Olen katſunud tähele panemata jätta kahekſatunniliſe tööpäewa ega ole ka endamiſi arutanud, kuidas ſeda edaspidi teoſtada. Mul on wõimata oma „Zodiakki“ kauemat aega juhtida, kui ta madruſed on alluwad ſamaſuguſele reſhiimile nagu mina iſe, ſ. t. kui nad peawad kakskümmend neli tundi ööpäewa jookſul rühmama. Nad wariſekſid kokku, ilma et Nõukogud ſeda üldſe märkakſid. Mina aga, keda Leningradis koheldi kui kapitaliſtliku reſhiimi pooldajat, — mina ei ſoowi, et minu madruſed töörohkuſeſt ſurekſid. Tõeline kapten hoolitſeb oma madruste terwiſe eeſt. Ta ei ſaa neid oma tahtmiſe järele nutega aſendada. Nõukogud oma ſaja wiiekümne miljoni elanikuga wõiwad ſeda endale lubada, et neil puudub kolmkümmend kaewurit, ſeakarjuſt wõi talupoega.

Muide hakkab baromeeter pikkamiſi langema! Halwa ilmaſtiku eelmärgid Põhjameres. Poleks olnud midagi iſeäraliſku, kui meid ees ootaks äge torm. Meie puulaadung on juba niikuinii liiga ſuur. See wõiks kujuneda kataſtroofiliſeks. Mul pole mingit tahtmiſt Nõukogude laewal põhja minna.

Teiſel päewal püüdſin Tihutale kõike ſeda ſeletada. See ſalakuulaja leiab alati teid ja wahendeid, kuidas end minu kabinetis ſiſſe ſeada. Ta ootab, kuni ma komandoſillalt lahkun, et oma kajutis hetke jookſul istuda. Waheſeina tagant kuulen raadiokajutis wahet pidamata Stroboskit, kes kogu aja oma Nõukogudega midagi köneleb. Püüan neiſt kuidagi eemale hoiduda, et ſulle paar rida kirjutada. See on mu ainus meelelahutus. Olen waewu kritſeldanud lehekülje wõi paar, kui Tihuta oma kajutiſt üles tuleb, — ſee kajut nimelt aſetſeb otſe minu oma all. Ta wiskub mu kuſhetile ja ſuitſetab wõi magab. Ta wäidab, tema oma kajut olewat lihtſalt talumatu. Wõimalik, ja — mulle ükſkõik!

Mul pole ſeni aega olnud oma kolmekümne mehe ja kahe komiſſari korteri päraſt muretſeda. Praeguſel ſilma-

pilgul on kõige tähtsam Balti mereſt asjatute raskustega wälja jõuda.

Üleeile, olles minu kuſhetile ſiruli wiskunud, ſuitſetas Tſhuta ühte neid läpatawaid ſigarette, milliſeiſt tal näib olewat ammutamatu tagawara. Sageli ta pakub neid ka mulle. Kuid lükkan ta lahkuſe alati tagaſi. Ootan igatſuſega aega, mil ma wõiksin uuesti ſuurepäraſt prantſuſe tubakat nautida.

— Mul on heameel kinnitada, kudrutas ta ‚et olete eeſtujulik laewajuht. Kunagi ma ei näe, et lahutakſite kuidagi oma meelt wõi magakſite. Töötate wahetpidamata. Wõi jälle kritſeldate kajutis oma harakajalgu ja wahite kahuriauguſt wälja. . . Wäga kohuſetruu!

„See on minu ülesanne ja kohus, ſeltſimees komiſſar! „Zodiak" on minu hoolde uſaldatud. Ma juhin teda. Teen endale märkmeid, et hiljem oma aruandeid koostada. Mult ju wõidakſe neid nõuda!

— Kes teilt neid nii wäga nõuab? katkeſtas ta mind wõib-olla weidi ſolwunult. Oleme ju merel. Kõik läheb hästi. Tõmmake weidi hinge! Mul on igaw!

— Kaptenil pole mingit puhkuſt, ſeltſimees komiſſar. Ta walwab iga hetk — niihästi oma meeskonda kui ka loodusjõude.

— Kujutlesin. . . sõnas ta, kusjuures kingakannad wastu diiwaniotſa trummeldaſid. Arwaſin, et meremeeste juhid wõiwad oma äranägemiſe järgi puhata.

— Ei saa aru!

— Ärge tehke end rumalaks! Kõik Wenemaal teawad, et kaubalaewade kaptenid elawad paſhade elu.

Nad hoiawad oma meeskonna piitſa all. Iſe nad laiſklewad. Ja kui nende pardal on naiſi, ſiis nad. . . ſiis nad iſe. Nad on wiiſakad, eks?

Hoidusin wastamaſt. Waatamata oma hulljulguſele, jäi Tſhuta norgu. Ta läks punaſeks nagu pujeng.

— Ei saa aru! kordaſin ma.

— Teie wormirõiwas ſobib teile ſuurepäraſelt, algas ta uuesti, ilma et oleks waewunud end taltſutada.

— Sellele waatamata et ta on kulunud, katki ja e: mul pole wahetumiseks särki ega taskurätti. . .

— Olete tänamatu. Alatasa te joriſete. Me ju pole enam Leningradis. Hoiame oma arwamiſed endale ja lõbutſeme nagu ſeda merel tawaliſelt tehakſe. Kes julgeb end ſegada komiſſari ja kapteni wahele?

— Ja teie Stroboski? Kuulen teda waheſeina tagant. Ta telegrafeerib, peatub ja jälgib meid.

— Ah, Stroboski! Tema oskab wene keelt. . . Prantſuskeelt ta ainult pudistab. . . Räägime hiſpaania wõi inglise keelt. . . Ta wõib ju meid ſiis kuulata. . . Ta ei taipa milleſtki midagi, mu ilus kapten!

Ma tunnen naiſi, mu wana wennas. Alati ma olen hirmu tundnud ſlaawi naiſte eeſt. Nad kallistawad teid ühel hetkel, ja teiſel— tõukawad teile pusſi rindu. Ja alati on ſee neile wäga lihtne. Et nimelt nemad ei ſaaks mulle kunagi kätt külge panna, on minu juhtlauſe. Ja kui ſee peaks juhtuma, ſiis põgeneksin nii ruttu kui iganes wõimalik. Seda enam et ſee naiſſeltſimees on mulle äärmiſelt wastik. Peale oma teeſkluſte Leningradis korraldas ta mulle nüüd lipitſemisrünnaku nagu madruſtele klubis, ja ſeda kõike ſelleks, et minult wälja preſſida nõusolekut nendega ühinemiſeks. Ei, ja weel kord ei.

— Kui Teil pole midagi ſelle wastu, kordaſin, ſiis jätkem kõrwale ilus kapten ja wormiröiwas. Kohelge mind wastawalt minu kraadile, mitte aga kui majateenijat wõi pikolot.

— Oh, Te olete wõimatu. Kui oleksin tahtnud, ſiis waheſt oleks mõni teine ſiin kapten. Neiſt igatahes poleks puudu olnud. Teie ju tegite niipalju rumaluſi, et teid oleks wõinud haihtuda lasta, kas ühel wõi teiſel wiiſil. Wõtſin wastutuſe teie eeſt endale. Saawutaſin ſelle wõidu. Olen ſiin, ja teie olete ſee, kes. . .

— Mina olen ſee, kes ei taha, et teie teda liiga palju tähele panekſite. Ilus ſeiklus, kui oleksin nii rumal ja muutuksin teie orjaks, madmaſell komiſſar. . . Need rumalad naljad ei meeldi mulle põrmugi. Ja ma ei taha, et te teeksite neid laewal, mida mina pean juhtima.

— Pean teile ütlema, et olete mulle wastik, kisendas ta, karates püsti ja kobades oma käekotist midagi, milleşt ja juba niigi teab, mis see on.

— Mitte seda, mu wäike, ütlesin, püüdes ta kotti oma sõrmelõõgiga maha wajutada. Rewolwer on hea rööwlite wastu. Ja argpükside wastu. Prantslane ei wõitle brauninguga.

— Kuidas saab teid ometi mõjutada? Kas te siis ei mõista, minu wõitja, et ma Leningradis teie järele igatsesin. Siis ma ei saanud teile seda öelda. Teised jälitasid ja walwasid mind. Mõtlesin wälja kõik, riskeerisin kõigega, et siin teiega üksi olla. Ja teie weel põgenete minu eest.

— Osutasin teile suurt au, et teid oma kajutis wastu wõtsin. Tänan teid, et te mul Wenemaalt põgeneda aitasite. Kuid nüüd ma wõin teha, mis tahan, kui ma tahan, mil ma tahan, kuidas ma tahan. Olen siin laewal Jumala järgmine.

— Ei Wenemaal ega Wene laewadel pole mingi Jumalat . . . „Zodiakil" walitsen mina.

— Mina aga olen teie käskija.

On tuntud tõsiasi, mu kallis wend, et naine andestab kõik, wälja arwatud, kui teda hüljatakse ta esimeste sammude puhul. Nende wabastatud Wenemaal on see lunastamatu kuritegu. Tshuta nägu kahwatas. Ta käsi tõmbus rusikaks, ta wõimetu liigutus, ta mõrwaw pilk ähwardas mind weelgi rohkem. Mulle ei meeldi Jooşepi seişukord Potiwari naise ees. Muide näis ka mulle, et laew minu jalgade all enam endiselt ei liikunud. Et wälja minna ja järele waadata mis on juhtunud, wõtsin oma ametikohustused appi.

— Wabandage, seltsimees komissar. Wäljas peab midagi juhtunud olema. Lähen ja waatan järele. Annan teile nõu rewolwrit rahule jätta, kui see on mõeldud wahendiks, et mind aidata. Samuti mu nõuan, et te ka minule rewolwri annaksite. Mul on juba küllalt sellest, et igaüks mind käsutab, ilma et mina saaksin

oma tahtmist maksma panna, mõtlen — meeskonna ja teie juures.

— Minge siis oma kompassi, tüüri ja idiootide juurde! Ootan siin. Me jätkame kõnelust! ähwardas ta.

Awasin laewaruumi wiiwa ukse ja panin siis lukku. Üheainsast pilgust piisas mulle arusaamiseks, et olime Saksa rannikule lähemal, kui olin seda oma marsruudis ette näinud.

Ruttasin tüüri poole, mille ees seisis Igor, käed püksitaskuis.

Lükkasin ta kõrwale ja asusin ise tema kohale.

Kohe oli mulle selge, et minu poolt määratud sihist polnud kinni peetud. Minu sõnawahetuse puhul Tshutaga oli Igor „Zodiaki" nina pööranud tagasi Wenemaa poole. Muide oli ta kaasüüdlane Dmitri andnud käsu laewa kiirust suurendada.

Kui ma poleks wälja tulnud, siis oleksime öösel wõinud wiibida Wene wetes. Ma ei tea, mis oleks juhtunud edasi, kui need kolmkümmend inimest oleksid pääsenud sihtkohast, mis nad hirmul hoidis.

Haarasin tüürist kogu jõust kinni. Tegin kõik, mis wõimalik, et „Zodiakki" tagasi ta endisele teele juhtida. Korraga sain kuklasse niisuguse hoobi, mis oleks mult peagu mõistuse wõtnud: Igor karistas mind selle eest, et olin tema kawatsuse paljastanud. Wirutasin talle ka omalt poolt nii wägewa hoobi, nagu see mul mu pahameele juures wõimalik oli. Mees lendas kajuti seina wastu.

Waewalt olin tüüri haaranud, et „Zodiakki" reetlikult rannikult eemaldada, kui Dmitri, teine tüürimees, mu pikali paiskas. Wariseſin kokku. Mõlemad mehed olid walmis mind peagu ära kägistama. Julmalt surusid nad oma küüned mu kõri. Mu lõpp oleks olnud kahtlemata lähedal, kui mitte korraga raadiokajuti uks poleks pärani paisatud. Stroboski wäljus. Ta ei lausunud ainustki sõna. Ta ei tulistanud ühtegi pauku. Kuulsin, kuidas ta rewolwripäraga minu mõrwareile pähe tagus. Igor ja Dmitri kukkusid.

Stroboski oskas oma rusikaid kasutada.
Ta läks ja awas mu kajuti ukse.
Sealt jooksis Tshuta kohkunult wälja.
— Te ometi pole surnud, kapten? Te ometi pole haawatud?
— Ei, seltsimees komissar, wastasin niihästi kui suutsin. Kas mul polnud õigust teilt endale rewolwrit nõuda? Loowutage mulle oma, wõi järgmine kord ma ei wastuta millegi eest.
Ta libistas oma brauningi minu taskusse. Oma lõhkikäristatud pearätiga ta pühkis werd, mis minu kukalt ja pöski mööda alla woolas. Ta sosistas:
— Pole wiga. Küll ma nende mõrwaritega õiendan. Komando sillale nad tagasi ei tule.
— Ja kes neid asendab? protestisin. Teised ju pole paremad. Laew ometi pole Nõukogudes. Sel peab nüüd olema oma juht. Ja teie olete see, kes on need mehed teinud säärasteks nagu nad on.
— Hakkan taipama, nõustus Tshuta. Kuid mis nüüd? Laew ei liigu enam? Kas kuulete, kas masinad mürisewad? Kapten, andke käske! Wõtke end kokku! Tegutsege! Kui need sakslased meid weel kätte saawad!
Mida wõisin ma teha? Meie riiu kestel „Zodiak" oli suundunud tublisti Saksa ranniku poole. Polnud mingit kahtlust, et ta wõis olla ligikaudu Lübeki wetes. Onneks oli meri rahulik, ja samuti olin waheajal suutnud laewa kiirust wähendada. Wastasel korral ta oleks sattunud samasugusesse seisukorda nagu auto, mis jooksеb wastu müüri.
Stroboski ja Tshuta saatsid mu komandosillale. Wesi me all oli muutunud liikumatuks. Olime kuiwal. Meie laewa esiosa tõusis. Lübeki tulitorn, millest pidime mööda sõitma kolme wõi nelja miili kauguselt, näis olewat käegakatsutawas kauguses. Kuigi kruwi kogu oma kiirusega keerles, ei suutnud ta meid siiski lahti kangutada.
Kogeldes küsitlesid mind Stroboski ja Tshuta:
— Kus me oleme, kapten?
— Saksa territoriaalwetes. Üsna Lübeki lähedal.

— Siia me ei tohi jääda! Siia me ei tohi jääda, kisendasid nad minu käteşt kinni haarates ja hirmuşt wärisedes.

— Kas arwate, et ma seda kuulda wõtan, uriseşin wihaşena. Teie seltşimeeste päraşt, kes kõiges selles süüdi.

— Unustage nad . . . Pääştke meid selleşt seişukoraşt, halitşes Tşhuta.

— Oleme kadunud, kadunud! kinnitas Stroboski.

Panete mind wäljapääşematusse seişundişse ega uşalda mind milleski, et şuutnud ma kahjurõõmu tagaşi hoida. Ja nüüd te tahate, et ma teid päästakşin.

— Jumala halastuşe, teie Jumala halastuşe päraşt — pääştke meid şakslaste ja Nõukogude käeşt . . . Mitte wahejuhtumeid . . . Mitte wahejuhtumeid . . .

— Ja kui mina omalt poolt teile tingimuşed esitan?

— Wõtame nad wastu! Ütles Tşhuta minu ligidale liibudes. Olete prantslane! Olete meremees! Teie wõite şeda teha! Tehke!

— Olen teie käşutuşes, kapten, möönis Stroboski.

„Zodiaki" pardal
Teel Hollandisse
Mõni päev hiljem.

Şakslaste järelwalwe nende rannikul on täinslik. Waewu wiibişime wiis minutit kaşil, kui üks wäike walwepaat şuure kiiruşega rannalt irdus. Kell muide oli üks. Öö wäga pime. Olime kaunis kaugel rannaşt, mille põhi waewumärgataiwalt laskus. See on hädaohtlik laewale, mil on wäga şuur koorem (nagu meiegi omal) ja mis täie hooga karile şõidab.

Waatamata pimeduşele oli meid şiiski märgatud. Walwepaat wajas ainult mõne minuti, et meie juurde jõuda. Ta punaşed ja rohelişed tuled şuureneşid şilmanähtawalt. Oli loomulik, et ta ruttas. Kõigi maade rannikuil, — kui mõni laew hädaohus, abistamisorgani-

satsioonid ruttawad selle laewa käsutusse nii ruttu kui wõimalik.

Walmistusin Saksa wõimu esindajat wäärikalt wastu wõtma.

Näitasin Igorile ja Dmitrile, kus seisab köisredel, mida harilikult tarwitawad lootsid. Andsin neile märku, et nad selle üle parda walwepaadile wastu wiskaksid. Nende tõrkumine oli silmanähtaw. Nad ei rutanud köisredeli allalaskmisega. Juhtisin sellele Tshuta tähelepanu. Palusin teda kaasa aidata, et minu käskusid täidetaks. Paat lähenes wäga kiiresti. Merewiisakus nõuab, et neid, kes appi ruttawad ei lasta oodata.

Tshuta ja Stroboski selle asemel, et neid kahte, Igori ja Dmitrit, kiiremini töötama õhutada, hoidsid neid pigemini tagasi. Nad hüüdsid mind ja küsisid erutatult ja rahutult:

— Mis te mõtlete teha? Milleks see redel?

— Te lahke loaga, seltsimees komissar — see redel peab wõimaldama meie seltsimeestel pardale tulla.

Tshutat ja Strobot haaras kahuhirm.

Wiimane käis mulle tungiwalt peale, ilma et ta oleks oma kartust warjanud.

— On see hädawajalik? Kas me tõesti peame . . .? Miks? Sakslased pardal? . . . Teie, prantslane, wõtate need natsid wastu? Milline skandaal!

Tshuta käsi pigistas kramplikult minu küünarnukki.

Lükkasin ta karmilt endast eemale ja wastasin:

„Ja hiljem? See sündis teie kahe seltsimehe soowil. Teil poleks tarwitsenud muud teha, kui mulle juhi wõimupiire anda. Küllap juba olekssin nad tümaks teinud. „Zodiak" poleks siis karile joosnud. Kas arwate, et teeb mulle erilist lõbu — minule, kaptenile! — sakslaste ees totrana esineda.

— Noh siis, anus Tshuta, — ärge wõtke neid wastu! Oelge neile seda waljuhäälduja läbi. Peaasi, et nad laewale ei tuleks! See oleks hirmus!

— Te ajate segast juttu. Nad tulewad mulle appi,

ja ma saadan nad minema. Teil on weider arusaamine merimeeste wahel walitsewast wiisakusest.

— Kuid kindlasti nad topiwad oma nina igalepoole. Nad esitawad teile terwe rea küsimusi. Nad leiawad . . . Ja siis!

— Ja siis? Mis siis? Kas olin mina see, kes nende territoriaalwetesse sõitis? Minu sisetunne on puhas! On seda ka teie oma, siis te näete, et kõik läheb hästi.

— Olete te hull? kiljus Tshuta. Meie ei taha neid näha. Mingil tingimusel ei tohi juhtuda, et ka nemad meid näewad! Mis ütleks SSSR? Mida wastaksime meie?

— Pean siis mina seda teadma? Küllap wist peaksin mina nendega rääkima? Ja kui ma rumaluse räägin ja nemad seda märkawad, siis ma tagan teile, et nad teid otsima hakkawad ja ka leiawad.

— Seda ei tohi mingil tingimusel sündida, ulus Stroboski. Kõike enne kui seda!

— Wiitke nende aega, manus Tshuta, wõitke aega. Andke meile mahti teie kajutit ette walmistada. Takistage neid, et nad liiga ruttu sisse ei astuks. Tahawad nad pabereid näha, siis on kõik korras. Eks?

— Te ütlete, et pean aega wõitma, pahanesin. Ma ei tea ju mitte kõige wähemat, mis selle laewaga on. Pälwite, et ma teid hätta jätaksin. Kuid mina ei saa sellega hakkama. Päästan laewa selleşt seikluseşt, ja ainult seepärast, et teda juhin. Ja teid ühes temaga! Edasi — nüüd wõite minna, kuhu tahate. Olen teid küllalt näinud!

— Hästi, kapten, wastasid nad, heites mulle wiimase paluwa pilgu.

Ei tea, milleks kunagi õnnetus õnneks on, mõtlesin, kui walwepaat köistrepi juures peatus. Rutates ja osawalt nagu akrobaat ronis ohwitser laewakere mööda üles. „Kurat wõtku, kui ma ometi teaksin, mida talle ütlema peaksin!"

Wilunud meremehe hüppega oli ta komandosillal. Saadetuna oma kirjutajast astus ta laewaruumi. Heites külma pilgu minu piinatud kogule, plekkidele Igori ja Dmitri kolpadele ja korratule kajutile, ilmus naeratus

ta huultele. Ta ei lausunud sõnagi oma tähelepanekute kohta, waid asus otsekohe oma ülesannete täitmisele.

— Ülemleitnant Wilhelm Rickhart, rannikuwalwest, esitles ta end.

— Robert Axil, „Zodiaki" kapten, wastasin mina.

Ta kõneles ja ka mina wastasin talle inglise keeles, mida tarwitatakse tawaliselt sedalaadilistes ametitalitustes.

— Näen, et „Zodiak" on wenepäraselt ümber ristitud. Ka ta laewakoormad on korraldatud wenepäraselt. Mõni miljon tonni enam kui see ametlikus tonnaazhis lubatud.

— Täpselt. Tuleme Kroonlinnast.

— Sihtkoht?

— Merekitsus Taani ja Rootsi wahel.

— See pole mingi sihtkoht. Kuhu siirdub „Zodiak" siis?

Ülemleitnant polnud just pikaldase toimega. Juba esimestest küsimustest alates olin ma ummikus. Teatawast kobinast uste taga taipasin, et seal kuulatati. Tshuta ja Stroboski tegelesid kindlasti mulle sihtkoha leidmisega. Püüdsin aega wõita, nagu nad mult seda olid palunud.

— Saate selle sihtkoha wiibimata teada, hra ülemleitnant, kui tutwunete paberitega siin kõrwalkajutis.

— Miks tulite siia Saksa rannikule? See ju ei puutu Kroonlinna ja Sundide waheliselle teele.

Uus raskus. Olin uuesti sunnitud luiskama. Miski ei wõinud olla ebameeldiwam Rickhardti tungiwa pilgu all.

— Mu Jumal. Härra ülemleitnant, te ju kinnitasite isegi seda. Mu puukoorem on liiga suur. Halwa ilmastiguga sõit muutub ohtlikuks. Meid ootawad eespool tormid. Otsisin siit Saksa rannikult redu.

— Suurepärane! Ja jooksete karile, tähendas ta täiselt.

Nõukogude laewadele juhtub kummalisi asju, härra

Prantsuse kapten, eks ole? Teie nimi . . . Teie viis inglise keelt kõnelda . . .

— Täpsalt. Mu paberid on mu kajutis.

— Me vaatame neid. Kas võiksite mulle seletada, milliste asjaolude tõttu saite selle laeva kapteniks? On teada, et Prantsusmaa on alla kirjutanud liidulepingu SSSR-ga. Kuid see ei puutu meisse. Vajame aga neid andmeid, et teada, mil määral peame teie laeva abistama. Ja loomulikult samuti tema meeskonda.

Juhtum võttis üha halvema pöörde.

Kodanik ohvitser Wilhelm Rickhardt kuulus kindlasti saksa merevägke. Ta oli laevaruumis väga kodune ja viibinud. Oleksin end rumalasti sisse mässinud, kui me kõnelus oleks kestnud liiga kaua.

Juba hakkasin tüdinema. Kobin niihästi raadio kui ka minu kajutis oli lakanud.

Vastasin talle:

— Vaheaeg võtate vaevaks minu kajutisse astuda.

— Tänan väga.

Ta järgnes mulle, jättes avatuks ukse, et silmas pidada oma abilist ja kahte venelast.

Minu suusõnalise vehklemise ajal komissarid olid meeleheitlikult teinud kõik, et kustutada igasugu kahtlused. Mu diivanile olid laiali laotatud laeva kaubakirjad, kaardid ja laeva saatekiri. Juba kaugelt võisid prantsuse keeles lugeda, et „Zodiaki" sihtkohaks oli ette nähtud Dunkerque. Oli see tõsi või vale, — minule oli see uudiseks. Asi oli liiga värske. Tint suure kiirusega täidetud paberitel oli veel üsna niiske.

Ilma seda välja näitamata võtsin oma mütsi ja viskasin ta pabereile, surudes teda veidi käega. Tegin seda selleks, et kuivatada liiga värsket tinti. Siis vahandasin end oma kohmakuse pärast. Mu kitsas kabinett ei võimaldavat neid pabereid laotada mujale kui diivanile, kuhu harilikult merimehed viskavad oma mütsi.

— Suurepärane, ütles Rickhardt, kallutades pea, et uurida ürikuid, ja varjata oma uut naeratust. Kõik on korras, kapten. Tulete Kroonlinnast, et minna Dun-

kerque'i; tunnetuhande-tonnine puulaadung laoruumis, peale selle kaks tuhat tonni tekil! Omawahel, need kaks tuhat tonni on teie karile jooksmise põhjuseks. Kindlasti on teil raske end siit lahti kangutada. Kuid kaptenid on kohustatud tegema seda, mida nende peremehed nõuawad. Mis puutub meisse, siis teeme kõik, mis wõimalik!

Ta kõneles lühikeste lausetega. Näilise ükskõiksusega lehitses ta pabereid nagu minu isikutunnistus, kutsetunnistus, pilt, laewapäewik, mida oli alatud juba Kroonlinnast lahkudes. Ta päris ühte ja teist, kordas seda lühidalt, küsides mult, kas paberid on täpsed. Kinnitasin seda. Ta abiline märkis kõik wiibimata üles. Rickhardt ütles enda olewat rahuldatud.

— Hüwa, kapten. Nähtawasti on kõik korras. Pole midagi öelda. Traditsioon kohustab meid teid kõigiti aitama. Mida aga sisaldawad need kohwrid, mis on lükatud teie diiwani alla? Ometi mitte puid teie laewakoormast? Weel wähem teie isiklikke tarbeid?

Ma ei teadnud, mida wastata päräst kõiki neid waleside, millistesse olin end mässinud. Mu diiwani alla oli laotud kahekса wõi kümme kohwrit, milliseid umbes tunni eest olemas polnud. Need hangeldajad Stroboski ja Tshuta olid nad rutuga siia tassinud. Oli see nende silmis midagi ohtlikku? Kawatsesid nad kasutada minu ausust, mu kaptenitiitlit, usaldust, mida mulle minu tunnistuste põhjal awaldati? Nad teadsid, et kapten peab teadma kõik, mis sünnib pardal. Järelikult ma ei wõinud näidata, nagu poleks mul aimugi, mida need kohwrid minu diiwani all sisaldasid.

Ütlesin hea usu peale:

— See on minu isiklik pagas, härra ülemleitnant.

— Suurepärane! Kümme ohwitseri kohwrit? Olete hästi warustatud, wastas ta, heites pilgu minu kulunud ülikonnale.

Üsna loomuliku liigutusega haaras ta siis ülemise kohwri. See oli sedawõrd raske, et ta ei jõudnud teda wälja tõmmata. Ta läks lahti.

Nägin kohwris terwet hunnikut rewolwreid.

Rickhardt haaras järgmise kohvri ja laskis kukkuda. Nähtawale tuli terwe hulk padrunеid, millest oleks piisanud, et tappa terwet pataljoni. Teised kohwrid sisaldasid sedasama. Tekkis waikus, millist wõid juba kujutleda, mille järel Rickhardt nukt leebelt küsis:

— Isiklikud asjad? Teie tarbeesemed? Mida sisaldawad küll teie laewa laoruumid?

— Kuulake mind härra ülemleitnant . . . kogelesin. Oma wahel öeldud: ei wõi alati kindel olla laewa meeskonna suhtes, kes koosneb nii rahutust elemendist . . . Mul peawad alati käepärast olema ettewaatuswahendid. Neljа silma all, kas mõistate mind? . . . See on wäga lihtne.

— Wäga lihtne! Peab kõik ette nägema. Kuid see siin wäärib järelemõtlemist.

Ta lahkus mu kajutist ja küsis oma abiliselt, kas ta on kõik kirja pannud. Siis suundusid nad kõisredeli poole.

Sõ taganes. Kahwatu koit lewis idataewas.

Enne üle laewa ääre astudes, ütles ülemleitnant mulle kaastundlikult:

— Lähen silmapilguks ära. Maandun, et Lübeki telefoneerida. Saate wiibimata kaks wõi kolm pukſiiri. Wähemast teie pääſtmiseks ei piisa. Seni olen rahul, seſt te ei saa ju edasi liikuda. Arge üllatuge, kui siis hilsem te.e laewa otsast otsani läbi otsime.

— Olen teile wäga tänulik. On endastmõistetaw, et teile kõik pukſiiri kulud tasume. Nõustun tasuma kõik.

Rickhardti külastamise ajal olin awastanud ühe suure mapi, mida seni minu kajutis polnud. See sisaldas tuhli patsaka igasugu rahamärke, — marke, liire, franke ja pesetasid. Strobo ja Tshuta olid nad jätnud minu korraldusse, et ma wõib-olla saaksin sakslasi ära osta. Milline mõtlematus! Kuid nüüd ma olin siiski suuteline maksma. Muide, see suur warandus saab kuuluma „Zodiaki" kaptenile, kes seni polnud weel üldse kuulnud, et oleks könelnud palgast wõi muidu mingisugusest tasust.

Rickhardt arwestas mu lubadust, kuid esitas siiski mõned tingimused.

— Hüwa, kapten. Teie tasute meile saksa tariifi järgi.

Kuid alles siis, kui oleme wiinud „Zodiaki“ Lübeki, kus me seda ülewaatust jätkame . . . Kahtlemata palume teid siis meile näidata kõiki laewal olewaid isikuid . . . Pange hästi tähele: Nägemiseni, kapten! Kahe wõi kolme tunni pärast, päikese tõusu ajal. Mul saab olema rõõm teid jälle näha.

— Minul samuti, härra ülemleitnant!

Waewalt oli päästepaat kohalt liikunud, kui Stroboski ja Tshuta ei tea kust olid uuesti nähtawale tekkinud. Arwatawasti raadiotelegraafi-kajutist, kus nad olid kuulatanud.

Nad sõõstsid mu juurde.

Oleksin küll wõinud kroota neilt tänusõnu, sain aga sõimu osaliseks. Kuulsin hirmsat kärkimist:

— Olete te hull, kisendas Tshuta. Jätsime teie korraldusse paberid, et teid päästa! Ja teie lasete oma kohwrid awada. Mida te mõtlete? Te ometi olete kapten!

— Rewolwrid, padrunid, toetas teda Stroboski, mängides lihtsameelset ja süüdistades mind. Kust te need wälja wõtsite? Need leitakse teie juurest . . . Ja meie kahekesi peame selle eest wastutama.

Mu kannatus oli wiimse-wõimaluseni katkenud. Ma ei walitsenud oma sõnu:

— Ütelge ometi! teie kahekesti lasete mind siin higistada! Te ei kõnele mulle midagi! Ma saatan enda äärmisse ohtu, et teid päästa. Küllap see Rickhardt weel näitab meile. Ja teie sõimate mind! Tehke, et minema saate!

— Kuid nad tulewad tagasi, teie õnnetu! ägas Tshuta. Kas olete tõepoolest nii rumal, et usute, et nad lasewad meid tagasi ulgumerele sõita. Kui nad laewa laoruumid awawad ja meid pihtide wahele wõtawad, — waat see alles oleks lõpp! Kas Nõukogud wõi natsid — niikuinii oleme siis kadunud!

— Eh! Ja mis te tahate, et ma peaksin tegema? Parem olekski, kui nad mu Lübeki wiiksid! See kahtlemata oleks mulle parem kui Leningrad wõi Kroonlinn . . . Wähemalt koheldaks mind seal kui ausat inimest, kes on pidanud wastu oma tahtmist petma

— Ja meid nad panewad seina äärde! ütles Tshuta peagu põlwili laskudes. Päästke meid, kapten! Teil on olnud ema, õde! Päästke meid, kapten Robert!

SSSR-i nimel — toetas teda Stroboski, suudeldes mu käsi.

— Halastage mu peale . . . meie peale!

Eks näe nüüd, milline pilt, mu wana kallis Georges! Ja seda kõik karilejoosnud laewa komandosillal! Balti meres, päikesetõusul. Mis teha? Kas lõhkeda naerust wõi neile klaunidele piitsa anda! Seekord nad olid mul peos! Kui ma olekssin olnud nende taoline, kui ma olekssin tahtnud neile kätte maksa, siis ma olekssin nad jätnud saatuse hoolde ühes nende „Zodiakiga". Olin küllalt nupukas selleks, et siit ükssi wäikeses petrooleumipaadis minema sõita. Olekssin pääsenud ükskõik millisele möödasõitwale laewale. Kahtlemata nad olekssid mind meelsasti minu suure kukruga wastu wõtnud. Ja mina olekssin mõelnud: et tont wõtku neid siin!

Mis sa tahad? Inimene on suuremeelne ja pole seda siiski. Waheset on see rumal. Mul oli kahju, neist kaheset ja neist kolmekümneset samuti. Nad kõik olid mind naernud ja pilganud. Kui nad olekssin maha jätnud, oleks neile osaks saanud ei tea milline saatus!

Mõlemad komissarid mõistsid mu kõhklemist. Nad surusid end mulle weelgi lähemale. Andestasin neile oma sisemas. Neile polnud enam tähtis, kas olen seltsimees wõi ei, nad tegid minust uuesti kapteni — pealaest jalatallani. Muidu nad ei oleks kunagi soowitud lahendust leidnud. Mina wõimaldasin neile selle.

— Kuulge mind ja waikige! Nüüd räägin mina. Sest kui ma teid päästan, räägin ma ükssi.

— Oui! . . . Da! . . . Yes! . . . Si! . . . kogelesid nad igas keeles, mida nad tundsid

— Asi on wäga lihtne. Peame ainult wette wiskama need kaks tuhat tonni saelaudu ja planke, mis ületawad meie laewakoorma. See tõstaks wiibimata laewa meetri wõrra kõrgemale.

Kui koidikul saabuwad Saksa sukeliirid, oleme juba

ammugi ulgumerel. Wäljapoole oma territoriaalwett ei saa nad meile järgneda.

— Kaks tuhat tonni saelaudu kaotada: kiljus Tshuta. Mitu miljonit franki! Me ju wastutame selle eest Nõukogudele.

— Kas me ei pääseks saja tonniga? . . . Wõi kahesajaga? . . . Wiiesajaga wõi enamaga? . . . pomises mongol Stroboski.

— Ei, mitte kunagi! Kaks tuhat tonni ja wiibimata. Wõi hiljem te lasete end wõlla tõmmata!

Mu wõim tõusis mulle pähe. Wõtsin ähwardawa tooni. Nad taipasid ja kuulasid mu sõna.

Warustades end kahe brauninguga, mille nad minu kajutist wõtsid, läksid nad meeskonda otsima. See ilmus nähtawale laewa tääwis. Ma ei tea, mida need Tshuta ja Stroboski neile ette laulsid, kuid neil ei tarwitsenud kaua kõnelda. Hirm natside ees tegi ülejäänud töö.

Kirweste ja kirkadega purustasid seltsimehed suured puuwirnad, mis ulatusid peagu poolde korstnasse.

Laewaäärest laewaääreni seisid nad tekil ja pildusid planke ja saelaudu alla. Need langesid wette nagu doomino täringud. Kesel saepuru pilwi sukeldusid nad üles ja alla. Et oma rütmilist jõudu suurendada, laulsid mehed Wolga laewurite laule.

Wapper „Zodiak" tõusis kergendatult, wähehaawal nagu hiiglane, kes wäljub rabast. Wesi ta ümber wajus aina. Andur kerkis. Weewool wiis ära hiiglaparwe kollaseid niiskunud puid.

Laskšin masinad käiwitada. Tundsin anduri wärinat kõntsal.

— Kõik maha pühkida! kisendasin Tshutale ja Stroboskile, kes juhtisid tääwis ja ahtris meeskonna tööd ja püüdsid seda pikedada. Wõimalik, et nad lootsid mõnisada tonni päästa. Mina aga olin halastamatu.

Wiimaste õlgade ja puusade tõugetega wabastati lõpuks sild. Andur enam ei liikunud. Kusagil eemal, kaugel hakkas tulitorn libisema. Kui päike tõusis, olime territoriaalwetest wäljas. Müüd ei jäänud Lübekist wäl-

juwaile puksiirlaewule enam midagi muud, kui kaks tuhat tonni ujuwat puud. Selleſt wõiwad Saksa wabrikud walmistada head kunſtliha, kunſtſiidi ja kunſtleiba.

III

Põhjamerel.

Raadiogrammid „Zodiaki“ ja Venemaa vahel. Komstrobo R 4.

Meresõidu eksituse tõttu Axil jooksis „Zodiakiga“ karile Lübeki ees, vabandab end kahetuhande-tonnise ülekoormatusega. Oli valmis puksiiride abi vastu võtma ja pooldas sakslaste visiiti. Stop. Nõudsime vormilikult viibimatuid manöövreid, et laeva karilt minema päästa. Et igasugu vahejuhtumeid vältida. Paneme kogu vastutuse Axilile. Telegrafeerige FRS.

*

R 4 Komstrobo Komtshuta.

Avaldada Axilile meie äärmist rahulolematust lubamatu karile sõitmise ja vastutuleku eest sakslastele, pannes sealjuures hädaohtu Nõukogude huvid. Stop. Tshutale, Igorile, Dmitrile kindel käsk teostada järelevalvet Axili kajuti, komandosilla ja vähimagi liigutuse järele.

2. Stop. Komissar Strobole keelatud Axilile väljastada relvi ja meeskonnale määratud varustust. Keelatud Axilil usaldada rahamappi, välismaa veksleid, igasugu rahamärke. Stop. Vajaduse korral tarvitusele võtta kõige valjumad vahendid, et Axil eksimatult laeva juhiks. T. D. 2. „Zodiak“. Stop. Müüge esimeses paremas sadamas kaks tuhat tonni ülekoormatust ja deponeerige viibimatult raha panka Kominterni arvele. Stop. Vastutate oma peadega.

*

„Zodiaki“ pardal, Põhjamerel,
novembri algul.

On wõimalik, mu kallis wend, et sakslased olid tuliwihased, kui me nii kiiresti ja weidralt nende wiisakusele wastasime. „Zodiak“ ja ta komandant, selle laadung ja meeskond kindlasti ei paista neile pühakute walguses. Minu seltsimehed on samuti rahul, et nad nende küüsist pääsesid. Just nagu mina, wälja saades Wenemaalt. Lübeki ja Sundide wahel austasid meid oma külaskäiguga lennukid. Waewalt olime Saksa territoriaalwetest wäljas, kui kaks lennukit meie pea kohal tiirlema hakkas. See polnud muidugi selleks, et meid tänada, et jätsime nende korraldusse kaks tuhat tonni täiesti tarwitamiskõlwulist saelauda. Nan lendasid puudutades peagu meie taglast. Märkasin fotoaparaatide ilmumist, mis pildistasid iga üksikasja meie laewakerest. Neil peab Reichi arhiiwis olema terwe hästituntud mapp. Mul on tunne, et see pole weel kõik. Natsidel on teraw hammas, eriti kui neid ninapidi weetakse.

Kuid eks me näe. Peaasi on, et sõidame laewal, mis liigub nüüd palju kiiremini selleşt saadik, kui ta pole enam üle koormatud. „Zodiak“ sõidab nüüd palju kergemini kardetawais kitsustes.

Wiimaks ometi on ruumi liikumiseks ja laewalael jalutamiseks. Kuni Lübekini oli see wõimatu. Puuriitade wahel kõndides ei saanud kehitada isegi õlgu. Nüüdsest peale lahkun aegajalt komandosillalt ja oma kajutist, kuhu olin sulgunud nagu karu oma puuri. Jalutan sageli laewalael, — mis on lai ja waba. Laewalaes on teatud wahemaade järele metall-luugid, mis on lukustatud ja pitseeritud Nõukogude embleemidega. Neid lahti murda ei tohi enne, kui oleme jõudnud oma sihtkohta. Olen kindel, et see pole Dunkerque.

Tihti taban end neid embleeme waatlemast. Küsin endalt, mis on nende taga peidus. Minu sellekohaste wihjete peale on minu kaks komissari alati kawalalt kõrwale

puigelnud. Nad kinnitawad, et kauba kirja järgi laewapunkrid sisaldawad ainult puid. See on saladus, mis hiljem kindlasti selgub. Ei wõi juttugi olla praegusel silmapilgul nende metall-luukide awamisest. Sõidame hirmsate wihmawalingute all. See on heaks sissejuhatuseks halwale aastaajale. Wiibin tihti komandosillal.

Mis puutub Jgorisse ja Dmitrisse, siis on meie wahekord nüüd weidi parem. Kroonlinnast wälja sõites tõrkusid nad reisile asumast, mis neile Nõukogude poolt peale sunniti. Nad pidasid mind nii öelda wastutawaks selle eest, et sain selle ebameeldiwa teekonna täidesaatwaks jõuks. Oiwaline Wilhelm Rickhardti külastus pani neid pisut mõtlema. Nüüdsest peale käituwad nad wäga rahulikult. Nad ei pööra minult silmagi. Nad jälgiwad mu pilke ja mu sõnu. Wahetan nendega Leningradis õpitud wenekeelseid sõnakilde. Nad naerawad ja annawad need köneluseд Stroboskile naljanumbrina edasi.

Muide olen neile seletanud, et kui neile weel kord peaks meelde tulema tembutada ja laewa marsruuti muuta, siis ma kindlasti sõidan uuesti karile kusagil waenulikul rannikul. Seekord ma andestasin neile. Nad jätawad nüüd üsna sõbraliku mulje. Kahtlemata on selle põhjuseks ka see, et ma nüüd ikka kõnnin, brauning mõlemal pool jopi taskus. Mina, kes ma pole põrmugi werejanuline, andsin neile mõista, et seal leidub kuus kuuli kummalegi, kui see peaks olema wajalik. Kui nad siiski mu kannatuse proowile panewad, siis kahtlemata olewat ma wõimeline seda tegema. Selleşt piisas neile.

Sama maksis ka ülejäänud meeskonna kohta. Nähtawasti olid neid mõlemad komisarid ette walmistanud. Meeskond teab, et mul on kajutis terwe relwaladu, mida pean kahekordse luku taga. Keegi ei wõi sinna ilma minuta sisse astuda. Riiſuguſt luba ei annaks ma iialgi. Nimetatud kajutis on kõigepealt suur teraseşt rahakapp. Ta kuulub ettekirjutatud laewa inwentari hulka. Laewa kapten hoiab siin kõik oma paberid, ürikud, milliseid ainult tema tunneb ja kasutab.

Algul mul isegi ei lubatud neid tarwitada.

Samuti ei teadnud ma kahekordse luku numbrit. Mul oli peale selle liiga wähe aega, et selle wähemtähtsa küsimusega tegeleda. Jätsin selle hiljemaks. Kuid olen saanud rikkaks. Ma kahtlustasin, et mul tuleb edaspidi kaitsta oma raha ja ürikuid. Ma wõtan siis endale mõne tunni, et seda kappi awada.

Su wend algas laewapoisina, oli lukusepp, mehaanik, montöör. Ta on kaela murdnud kõige keerukamail kombinatsioonel, kui tal aga tarwilisel määral aega jätkus järjekorras asjaolusid uurida. Selleşt oli mu süda nüüd puhas, enne kui läbistasime Sundi. Neli wasemal seiswat tähte oli Z. D. F. K. Nende tähendus oli silmanähtaw. Kahtlemata nad tähendawad „Zodiakki", kõigis Nõukogude kirjades. Igalpool ja igal juhtumil wõiwad wolinikud selle oiwalise kapi awada. Parempoolse numberlaua tähed olid T. C. S. T.: Minu kahe komissari nimede algustähed. Kahtlemata nad olid sisse kantud, kõikjal, kus „Zodiakil" oli mingit tegemist.

Miski pole kergem, kui teisendada kombinatsioone, kui seda teha seestpoolt. Nad ei tea ei sinu nime ega sinu asukohta. Panen esimesse rühma: G. R. G. S. ja teise G. U. Y A. Olen rahulik. Nad ei lähe neid iialgi otsima.

Kui mul õnnestus kohwrit awada, osutus, et see oli tühi. Ta oleks pidanud sisaldama mapi, ja toredad paberid, milliseid Tshuta ja Stroboski äsja olid minu diiwanile laiali laotanud. Nüüd ma panin sinna sisse: oma uued paberid ning walimiku brauninguteşt ja padruniteşt. Ei tea, mis kõik wõib juhtuda. Enne kui awastada mu. uut kombinatsiooni, Tshuta ja Stroboski peakşid sellele pühendama kaks wõi kolm päewa. Wõid minus kindel olla, et ma seda neile kunagi ei luba. Hoian nad teatawas kauguses.

Mõlemad näiwad olewat rusutud. Nad on kaotanud osa oma lugupidamiseşt meeskonna silmis. Nende eneşetunne kahtlemata kannatab selle all. Nad olid sunnitud end minu kätte andma, mulle wäljastama raha,

relwi, pabereid. Seda nad polnud oma reisu algul kindlasti ette näinud. Löppeks on neil tarwidusi westelda kõigi küsimuste üle, millesse mina pole seni mitte suutnud tungida ja mis näiwad neile muret tegewat.

Nii kõnniwad need kaks wandeseltslast tundide kaupa laewalael. Mõnikord nende liigutused wäljendawad wiha, lakkamatuid waidlusi, sageli kartust, kui nad oma silmad komandosilla poole tõstawad, kust mina neid waatlen.

Teinekord, üheteisel käe alt kinni, nad sosistawad, naeravad, sepitsewad igasugu salakawalusi, ent palju nende kõnelustest kaob siiski tuulde. Otsustan nüüdsest alates olla wäga ettewaatlik. Ma ei lase end neist juhtida rohkem kui see mulle meele järele.

Mõnikord on mul neist koguni kahju. Stroboski, nagu ka kogu meeskond ei ewi muud kui sandaale, kotiriidest pükse, wormitut pluusi, mis moodustab samuti minu Wenemaa warustise. Tshuta mässib oma kitsaid õlgu katkisse ja õhukesse rätti, mis oleks küllaldane suwel. See ei suuda teda enam lakkamatu wihma eest küllaldaselt kaitsta. Ta waesed wiksitud inglise nahast saapad on purustatud merewee hammastusest, lõhki kistud metallsest laewatekist. Ta märg seelik ripub halwasti kaetud sääremarjadel. Ta lopsakas soeng, mida nii wäga imetlesid wälismaa reisijad ja klubide meeltpöörnud jüngrid, pole nüüd enam muud kui merewee piiskadest niisutatud takukoonal. Tal pole wahendeid, ei soojalt riietumiseks ega ka enda ilusaks tegemiseks.

Kas ta kannatab selle all? Sügaw müsteerium.

Olen leidnud aega kogu oma laewa külastada. Mu kaks brauningut wõimaldawad mulle ligipääsu kõikjale. Kasutasin seda, et astuda Stroboski ja Tshuta kajutisse ühe nende jalutuskäigu puhul lakkamatus wihmawalingus.

Tshutal pole kõige wähematki selleşt miinimumist, mida nõuaks kõige waesemgi jookşupoiss meie juures, kui loomulikku warustust. Ei puudrit, puna ega wäikest peeglit. Ei midagi selleşt, mis annab weidi wär-

wingut töötawate noorte tütarlaste igapäewasele elule. Ma ei taha sentimentaalseks minna. Kuid ma kannatan selle ülekohtuse punduse pärast.

Mul on wähem kaastunnet Stroboskiga. Ta ewib isiklikke lohutusi. Ta raadiokajutis on tal kaks malelauda, walge ja punaste ruutudega. Nende kohale kummardunult istub ta tundide wiisi, olles süwenenud mänguprobleemidesse. Oma westluste ja Wenemaaga ühenduste waheajal koondub ta kuuekümne nelja ruudu ees. Ta käsi tõstab ja kõrwaldab ettureid, lippe, ratsanikke wõi kuningaid.

Wälisi maailma ei näi tal olewat. Wälja arwatud silmapilgud, kui ta silmad üles tõstab ja waatleb meresaarte, mis ta meie kogusi on wõtnud. Ta on katnud nendega oma seinad. Nad kujutawad mitmesuguses mõõdus Balti merd ja Põhjamerd, Inglismaad ja Hispaaniat, Atlandi ookeani ja Wahemerd. Ta silmad ekslewad ilma et ma teaksin, kas ta uurib Hispaania ranniku kontuure wõi jälgib ta hädawajalikku manöövrit, et üle lüüa, tappa, nagu öeldakse, punast lippu ja walget kuningat. Ma ei kahetse teda. Ma ei mõista tungida selle inimhinge sügawustesse, mis rahuldub ühel hoobil kõige rahulikuma meelelahutusega maailmas ja sellega, mis on kõige julmem terroris.

*

Sa wõiksid arwata, mu kallis wend, et need kaks seal ülal mulle tänulikud on selle eest, et nad Lübekis pigist wälja aitasin. Mitte põrmugi. Nad on enam kibestunud kui kunagi enne. Nad ei wõi mind enam kohelda kui laewateenijat. Wastu nende tahtmist, kuigi nende palwe peale, ma kasutasin kapteni wõimu oma laewal. Ilma, et ma õieti mõistaksin, mis lahti on, tunnen, et nad on haawunud ja ei püüa seda warjata. Seda näen ma söömaaegadel, mis on muide ainsad silmapilgud, kus ma nad wastu wõtan oma kajutis.

See söömaaegade küsimus on peatükk oma ette. Kroonlinnast wäljasõidul nõudsid nad, et ma sööksin

nende seltsis meeskonna söögiruumis. Waewalt wõib olla suuremat demokraati kui seda olen mina. Samuti ei salga ma ka põrmugi, et põlwenen lihtsatest oludest, Kuid siiski, ilma et põlgaksin häid palasid, rahuldun ükskõik millise toiduga, kui ta aga on puhas. Kuid see siin tuletas mulle liiga elawalt meelde kehwa sööki Leningradis ja teistes kohtades.

Ja siis, kõrwale jättes kõik muu, isik kes on wastutaw laewa meeskonna eest, peab wõima elada teatud määral ükſilduses. See annab talle wõimaluſi süweneda oma ülesannetesse, teha kiireid korralduſi, ilma et teda segaks täidesaatwate jõudude wiljatud arutluſed.

Püüdsin oma muredest kõnelda Tshutale ja Stroboskile. Kuid ma kõneleſin kurtidele kõrwadele. Nad wastaſid mulle pilkawalt „aristokraat"!

Selleſt ajaſt saadik kui olin loonud omale kindla seisukoha nende laewal, hakkaſid nad mind põlgama. Nad pööraſid minu poole ainult äärmise wajaduse korral. Ja nii, usu mind, mu kallis wend, pean ma alla neelama toiduportsjoneid ühes moraalijutlustega.

Kuid peale Lübekiſt lahkumiſt seadsin korra jalule.

Nüüdseſt peale ma otsustaſin sööma hakata kodanlikkude kaptenite wiisi oma kajutis. Sealt wõisin ma Dmitrit ja Igorit, ranniku joont ja laewa liikumiſt jälgida. Lõpuks „aristokraatide" kombe järgi kutsusin ma nad oma lauda kui tähtsaid isikuid. Kui see neile ei sobi, siis on see nende asi!

Kuid nad tulid, tulid mu kajutisse. Ilma, et oleksid mind tänanud, kuid siiski üsna sõbralikult.

Ma ei tahaks ütelda, et toit minu laual oleks olnud palju parem kui seltsimeestel. Seltsimees, kes täidab peakoka kohuseid, on olnud wõib-olla maalija, trükiladuja wõi kingsepp, seſt kõik elukutsed on wahetatawad Wenemaal.

Kui mul selleſt küllalt on, siis awame wene konserwikarbid ja maitseme kiwikõwa biſkwiiti. Kõik lõhnab petrooleumiſt, õliſt ja raswaſt.

Meie söömaaegadel, nagu sa arwata wõid, ei wa-

litse mitte seda tawalist heatahtlikku rõõmsat meeleolu, mis on iseloomustaw laewadel, kus kõik läheb soowide kohaselt. Mu mõlemad lauanaabrid on õige ebameeldiwad. Nad walwawad mu järele otse mu silma all ja süwenewad siis waikusse. Olen ümbritsetud intriigidest, umbusalduses, mis mind jälgiwad sees ja wäljaspool. Stroboski ja Tshuta waikiwad kõigest kangekaelselt. Kõik sõnumid, mis tulewad raadiotelegraafi kaudu, wõetakse wastu wene keeles ja mu tatarlane ei kõnele mulle neist sõnagi. Kuid ometi peawad toimuma kogu maailmas praegusel hetkel suured sündmused. Tahaksin olla neist informeeritud, kui see pole wõimalik. See on otse uskumatu! Mina, kes ma olen kümnetuhandetonnise kaubalaewa juht, olen sama wähe teadlik wälismaailma sündmusest, kui siis kui töötasin sadamatöölisena Leningradis.

Wõib-olla see kõik muutub. Sel määral kui meie SSSR-ist eemaldume, Stroboski on sunnitud kõwendama oma raadiojaama saatejõudu. Kuigi oskan äärmiselt wähe wene keelt, hakkan eraldama õhukese wahesseina läbi üksikuid sõnade osi ja isegi terweid sõnu: ЗДЭК kordub sageli. Tuleb ka ette ТЁСТ. Need on kombinatsioonid, milles peitub rahakapi saladus. Ma muutsin neid oma isiklikuks tarwiduseks, kuid nad jääwad ühendusepidamiseks. Küsin endalt? miks Stroboski ei informeeri oma enamlasteist raadiokuulajaid, et müüdsest peale olen mina rahakapi omanik ja waldan ka teisi asju, mis minult wälja sõidul wõeti. Kuid see on tema asi ja mitte minu.

Öösel, kui ta mind arwab magawat, saadab ta kiireid teateid, kus ma ikka eraldan sanu sõnu, nagu: „puud. . . laadung. . . wastutaw. . . Axil. . , aru anda. , , kakstuhat tonni. . . miljonit. . ." ja teisi sarnaseid, mida ma weel ei taipa.

Meie söögiaegadel, kui me sööme sardiine ja teisi konserwe, istub Stroboski oma igawese malelaua taga, millest ta on walmistanud mudeleid mitmesuguses suuruses. Ta puurib omad pruunid silmad punastesse ja

walgetesse ruutudesse ja kui ta pilgu tõstab, ei waata ta kunagi mulle otsa. Ta waatleb waheseinadel rippuwaid maakaarte ja jätab Tshutale õiguse esitada küsimusi ning nõuda seletusi. Tema ja minu wahel lendawad lühikesed ja tusased laused. Püüan westlust hoida otsesel kutsealal. Sellel pole iseeneseşt midagi. Toon sulle, kallis wend, mõned katsed westlusest, mis nii iseloomustawad meie söömingutele. See oli täna lõunalauas. See on Tshuta, kes algas:

— On wäga ilus, see teie isehakanud prantsuse wiisakus, härra Axil. Teie sunnite meid eneşe lauas sööma. Teie ise aga ei suwatse oma suud awada.

— Jäljendan teid. Ma pole teid põrmugi sundinud. Saatsin teile wiisaka kutse. Kui see teile ei meeldi, wõite tagasi minna seltsimeeste sõögiruumi. Olen teid küllalt näinud.

— Lübekist alates annate meile seda wäga tunda. Meil on kahjuks nõrk filmapilk. Ja te muutute uuesti selleks „aristokraadiks", keda ma nii ettewaatamatult Leningradis oma kaitse alla wõtsin. Olekşin teadnud..."

— Ma pole põrmugi „aristokraat". Ma käsutan, ja see on kõik. Ja seda halwem neile, kellele see ei meeldi.

— Kuid teie wõlgnete meile seletuse härra Axil. Teie toimisite ebaausalt. Teie sulgesite rahakapi ühes meie raha, paberite ja warustusega.

— Wõi nii! Kes pani need paberid minu diiwanile? Mina isegi ei teadnud, et seesuguseid olid laewal, ja mis puutub relwadesse, siis kas olin mina see wõi ülemleitnant, kes nad awastas?

— Teie peate nad meile tagasi andma kui wahejuhtum likwideeritakse. Teie käitute kui juhkam, pean teile ütlema.

— Sa näed nu kallis Georges, toon oli õige teraw. See oli alles algus. Ma wastasin:

— Ärgem waielgem selle üle, kes meist kolmest on kõige suurem juhkam, mul on muidki muresid, kui teile selle peale wastust otsida.

— Ja milliſed nimelt, kui ma paluda tohin?.... Kas te arwate, et meie end ſegame teie mereſõitu?

— Noh ſee weel puuduks! Halb ilm on tulemas! Ja mu laew, kes üha wäſib! Ta kiirus langeb! Ja petrooleum, mis on lõpukorral! Kõigeſt muuſt kõnelemata!

— Teie tahate meid hirmutada oma tehniliste lugudega! Kõnelege aga pealegi, kuna arwate eneſe olewat juhi ja tahate meid kõrwale heita. Kuid mina omalt poolt palukſin teid wiibimatult teatawale küſimuſele wastata.

— Laske käia! Kui ma ſeda wõin, teen ſeda meeleldi.

— Millal jõuame Dunkerque'ſſe, millal pääſeme ſelleſt kohutawaſt ilmaſt?

— Ilm polegi nii hirmus. Ainult muutlik . . . Kuid mis puutub Dunkerque'ſſe, ſiis lubage öelda, et ma enne peatun . . . üks kõik kus . . . enne.

— Kuid teil pole ſelleks õiguſt! kiſendas ta wihaſelt. Teie kirjutaſite Lübekis alla kokkuleppele, et „Zodiak" peatub eſijoones Duikerque'is.

— Ma wõtan endale ſelle õiguſe. Takiſtage mind ſelles, teie, kes teie olete peremeheđ! Ja ſiis mu laew! Teie pole muud kui kaubapallid!

— Wõi kaubapallid! hüüatas Stroboski, lahkudes oma malelauaſt ja maakaartideſt. Kaubapallid! Häda teile, kes teie ſolwate komiſſare!

Ta oleks wõib-olla wiskunud minule, ſamuti Tſhuta. Kuid laine paiskas nad tagaſi oma kõikuwatele toolidele. „Zodiak" wäriſes tugewaſti hommikuſt ſaadik ja merehaigus, wähehaawal waigiſtas minu wastaſte ärewuſe. Mõlemad tegid jõuetu liigutuſe. Nad ſajataſid lainetuſt, ſamuti ka mind. Kuid mida ſiis jäigi üle teha, kui kuulata ſeletuſi, mida andſin neile tahestahtmata?

— Ärge ärrituge mu komiſſarid, heameelega ſeletan teile põhjuſi, mis mind ſunniwad randuma enne Dunkerque'i.

— Ütelge, ja tehke kiirelt, wastas Tſhuta, tõstes

oma huultele ainukese ninaräti, mis oli hall suitsust, soolast ja kauaaegsest tarvitamisest.

— Esiteks, kui „Zodiak" Lübekis karile jooksis, jäid ta kruwid põhja kinni ja said wigastada. Hiljem, kui meie sõitsime ujuwate palkide parwedes, lõikasid nad nähtawasti saelaudadesse ja puupakkudesse, mis neid rikkusid. Nad ei keerle enam hästi. Masin toppab. Ma annan kolm korda enam õli wälja ja 4 korda enam petrooleumi kui enne.

— Palun, jätke kord. Ma ei kuule muud kui sõnu õli ja petrooleum! Mu süda hakkab pööritama, sellele mõeldes! Sõitke! Suurendage kiirust niipalju kui wõite ja saabume kiiresti Dunkerque'i.

— Teiseks: Ma ei taha mitte esitada laewale liiga suuri nõudeid. Mul jätkub petrooleumi waewalt üheks päewaks. Ja meid ootawad suured tormid. Tänane laewa rullumine on juba koorma laoruumides segi paisanud. Midagi liigub ja weereb puulaadungi all. Esemed löövad wastu andurit. Paistab, et need on ümmargused ja kõwad . . . Kuulake! Suurepärane laine! Kuulake!

Stroboski elustus, ajas enese sirgeks, otsis nüüd käsi, palus mind. Ta kaotas pea:

— Lõpetage see rullumine, komandant! Pange masinad seisma! Need asjad, mis seal jalutawad, neid peab paigale sundima! Sõitke rahulikemasse wetesse! See on meie kõigi heaoluks hädawajalik!

— Oh! Tehke seda, teie kõikteadja! Tuleb suur torm, enne kui jõuame Dunkerque'i, see kestab kindlasti weel kaks päewa! Kas arwate, et olen suuteline seda waigistama? Ja mida teeb see siis õieti teile?

— Need on ju puupalgid, mis laewa põhjas weerewad! „Zodiak" on pealegi küllalt tugew . . .

— Puupalgid! oigas Stroboski, pöördudes Tshuta poole! Puupalgid! Ta usub, et need on puupalgid, ogar! Seletage temale, Tshuta, et . . .

— Waiki Stroboski, hullumeelne! katkestas Tshuta. Wabandage teda, kapten, ja saatke ta magama.

See on talupoeg, kes ei tea, mida ta kõneleb, kui ta on merehaige.

— Oletame, et see nii on! Kahju, et komissar-talupoeg . . . Lõppeks, lähme! Ütelge temale, et ta istuks nurka ja waikiks!

Tugewate jalahoopidega wirutas Tshuta Stroboski raadio-kajuti. Ta on tõepooleşt haige, kas şüdamepöörituseşt wõi tont teab milliseşt ehmatuseşt. Warjaşin oma naeratuşt, kui Tshuta tagaşi tuli. Ma ei öelnud talle, mida ma nüüdseşt peale teadşin. Ta jätkas kõneluşt şealt, kus ma ta äşja katkestaşin.

— Olgu mis on, härra Axil, wõib-olla on teil şiiski õigus. On wişt küll parem peatuda eşimeşes şadamas, mis teile meeldib. Peab laşkma hinge tõmmata Stroboskil, laewal ja teil . . .

— Pea! Kõige pealt — tänu teile!

— Te olete halb . . . Mina, ma ei jõua ka enam. Ütlen şeda teile, kuna tean, et şee teile rõõmu walmistab.

— Seda on näha palja şilmaga! Olen hea poiş! Ärge laskuge oma kajutişşe, te murrate oma jalad şelle laewa kõikumiše juures. Wişake end minu diiwanile. Ma ei şega teid. Olen kindel, et teie ei leia rahakipi märkşõnu. Olete roheline, inetu ja merehaigus waldab teid uuesti.

— Minge! Ärge häbistage mind! Kuhu wiite meid warjule? Ja millal? Olen närts.

— Rotterdamis! Homme hommikul! Magage hästi! Ma tahan juhtida teie „Zodiakki"! Tore, kuidas ta müriseb! Ma şõidan õige taşakeşi! Teie ei wääri şeda! . . . Teen şeda kohuşetundeşt!

— Rotterdam! . . . lauşus Tshuta, pooleldi nõrkenult . . . See olete teie, kes şeda ütles . . . Mitte mina . . . Wastutate . . . R 4 . . . Mu pea!

Ta wiskus mu diiwanile. Läksin komandoşillale şõda kuulutama tuuleiilidele.

Raadiotelegrammid „Zodiaki“ ja Venemaa vahel.
Komstrobo A R 4.

Vaatamata teie korraldustele ja meie korduvatele käskudele Axil keeldus sõitmast Dunkerque'i ja peatas eile „Zodiaki“ Rotterdamis, põhjusena ette tuues halva ilma, kruvide parandamise, petrooleumi lõppemise ja oma isikliku väsimuse. Hoidusime temale vastamast laadungisse puutuvais küsimusis. Stop. Kuna ei läinud korda takistada Rotterdamis viibimist, kestvus teadmata, ei olene meist, palume teilt juhtnööre.

R 4 A Komstrobo Komtshuta ZDIK.

Avaldades Axilile meie äärmist rahulolematust ja talle tõotades karistust vormiliku vastuhakkamise pärast, anname teile juhiseid, kuidas kõige paremini ära kasutada Rotterdami sadamat. Stop. Komtshuta ärgu kaotagu Axili silmist ja võtku tarvitusele kõik abinõud äraandmise vältimiseks. Silmas pidades rahvusvahelisi olukordi ja kõrge poliitika põhjustusi, Komstrobo mingu Rotterdamis kohtamisele, mis ära märgitud SSSR'i salajastes nimestikkudes, kohtab isikut, kes teab parooli, müüge temale nii kallilt kui võimalik kogu laadung ühes „Zodiaki“ enesega. Omistame suurimat tähtsust asjaolule, et „Zodiak“ loobuks wene lipust ja heiskaks prantsuse lipu. Stop. Komstrobol takistada vene meeskonda maale minemast, et vältida omavolilist lahkumist enne lõppsihtkohta saabumist. Absoluutne keeld operatsioonist kõnelda Axilile. Mahutage Rotterdamis „Zodiaki“ ja laadungi eest saadud summa Nõukogude jooksvale arvele. Viibimata aru anda.

„Zodiaki“ pardal, kahe miili kaugusel
Rotterdamist,
novembri keskel 1936.

Milline rõõm, mu kallis wennas, et olen wiimaks sellisel maal, kus wõib hingata. Loomulikult olesin eelistanud, et see oleks olnud Prantsuse sadam. Igatsesin nii wäga oma kaasmaalaste naljatuste, kirumiste ja weidruste järele, kuigi nad on halwemad kui enamlaste omad. Ma seda siiski ei usu.

Hollandlased on muide rahwas, kellega wõib elada. Mul on kindlasti aega nende karmi keelega tutwuneda, kuna minu „Zodiak“ läheb remonti. See on hädawajalik, mis puutub ta wintidesse ja masinatesse. Minu waist ei olnud mind petnud. Weel üks päew tormi ja kõik oleks olnud lõpetatud. Olen juba kaheksa päewa Rotterdamis ja jään siia wähemalt weel samapalju aega. Nii on mul aega sinuga lobiseda. Nii ei lähe sul midagi kaduma... See on tõesti kummaline!

Teekond Rotterdami polnudki nii mugaw. Merehaigus oli nii tugew, et isegi lootsid ei suutnud mind otsida. Enne kui sattusin õigele laewateele, kaotasin wähemalt kaksteist tundi, millise aja jooksul Stroboski ja Tshuta olid hinge wälja heitmas... Pärast nad toibusid, ja weel kuidas. Otsekohe kui olime saabunud waiksemasse sõiduwette ja nii pea kui neil awanes wõimalus lobiseda oma isamaaga, püüdsid nad kinnitada, nagu olesin mina haige olnud ja nemad alles need õiged tuusad. Sain muudki kuulda... Kuid kõik see libises minult kui wesi hane seljast.

Õnneks olen oma mereisõidu jooksul maandunud Rotterdamis sadandeid kordi. Ma loowisin läbi liiwaseliandikkude. Ei olnud midagi näha. Sõitsin kobades. Tõtt öelda, ma ei püüdnudki jõuda sisesadamasse, mis on keskkinna lähedal... Esimesel wõimalusel heitsin ankru ja olin õnneks maandunud warjulises kohas. Minu „Zodiak“ asetseb laewade ja petrooleumitsisternide keskel, mis nagu kord ja kohus asetsewad kaugemal laewade kubiumise ko-

haſt. Tulekahju oleks ſiin liiga hädaohtlik. Niipea kui olen lõpul oma remontidega, wõin ma otſekohe warustuda küttematerjaliga. Piiſab mõnedeſt liigutusteſt ja aſume teele, mis wiib meid wõimalikult kaugle Wenemaaſt. Kuid kuhu?

Slaawlaſed on tõepooleſt eriskummaliſed. Nad ewiwad imeliſe wõime unuſtada ja end taas nagu ürgolewuſed ſirgu ajada. Järgmiſel hommikul läkſin komandoſillale, et heita kogupilku „Zodiakile" ja tema ümbruſele, nagu ſeda tawaliſelt teeb kapten, kellel on eneſetunnet. Mu ſilmad olid weel walusad, ſuu ſoolane ja lihaſed tuksleſid äsjaſeſt pingutuſeſt.

Tſhuta oli juba ammu ülewal. Täiesti toibunud ja lõbus. Ta oli iſegi nägus oma wanas riietuſes, mis oli tugewasti kannatanud meie mereſõidu ajal. Ta oli koguni ſaanud kuiwatada oma riideid weel leigete katelde juures ja alla neelata mõni taſs aurawat teed. Näis, et ta oli täiel määral elustunud. Eelmiste päewade füüſilised wiletſuſed olid unuſtatud. Ta tõstis oma ſuletud ruſika, mis on merel liigutus terwituſeks ja käepigistuſeks.

— Hüwa, härra komandant, peakſite olema rahuldatud. Ilm on ilus, reid on waikne ja teie olete ſaawutanud, mida tahtſite.

— Teil on lühike mälu, preili komiſſar, teie polnud mitte nii lahke eelmistel päewadel. Muide olen waimustatud. Meie ei armasta tuſaſeid näguſid ja rahutuid kõhtuſid. Meie eelistame ſeda, et igaüks ennaſt hästi tunneks ja head õhku naudiks.

— Kõneleme õige teie heaſt õhtuſt! Teie tegite kõik, mis wõimalik, et meie oma hinge oleksime wälja heitnud. Eelleſt wõib kõnelda weſi, enne kui ſõitſime ſellesſe ſadamaſſe, kuhu „Zodiak" poleks tohtinud minna!

Cain pahaſeks. Ka pilkes ja tänamatuſes ei peaks mirema liiga kaugele. Kuid ſiiski wõib olla, Tſhuta oli ſiiras. Kuid ſeda ei wõi kunagi kindlasti teada.

— Teie liialdate, preili komiſſar! Kroonlinnaſt ſaadik tegin ma ainult ſeda, mis teile meeldis. Ammugi oleksin olnud Brantſusmaal, kui teie poleks mind kundi-

nud sõitma nagu tigu, wältides sirgeid teid, kus oleks wõidud meid näha... Wõite ju arwata, et mulle enam oleks meeldinud oma kodumaale saabuda ja mitte Rotterdami. Kuid, kui olekšin sõitnud kolmkümmendkuus undi enam, siis Stroboski ja teie poleks enam elus.

— Palju tänu teie meelituste eest! Nüüd, kus olete saawutanud oma sihi, mida mõtlete teha, härra komandant?

— Härra komandant kõigepealt seab korda oma windid ja masina, korraldab muidki parandusi ja arwestab aega. Ja lõppeks ta wõtab kokku arwed.

— Ärge rääkige nii palju tehnilisist asjust! See pole huwitaw. See ei puutu meisse. Kuid nüüd, kuna oleme teie kätes, mis hakkame oma ajaga peale?

— Kas mina seda wõin teada? Mida wähem ma teid näen, seda parem mulle. Niipea kui olen selgusele jõudnud meie siinwiibimise kestwusest, annan teile sellest teada. Annan teile puhkust. Teie olete waba kui õhk. Teie ei mõistagi muud teha kui minu järele walwata ja minul jalus wedeleda.

— Te olete wiisakas nagu alati. Sellega tahate wist ütelda, et Stroboski ja mina wõime minna maale, ilma et meil tarwitseks aru anda härra kaptenile?

— Wõite minna niipalju kui soowite, teie ja teie kolmkümmend kaaslast. Laske ma sean oma „Zodiaki" uuesti püstloodi, et ta wõiks täita teie käskusid, mida teie suwatsete mulle edaspidi anda... Teil tarwitseb waid palgata üleõidu lootsikud, mis teid linna wiiwad. Üleõit ei wõi kesta enam kui pool tundi rahulikus wees.

— Ikka enam ja enam wiisakas! Teie isegi ei taha meile anda oma lootsikuid. Niikuinii kuulu wad need meile, Nõukogudele.

— Ei! Kõigepealt wajan neid sadamatarwidusteks. Ja siis ei tahaks ma neid heameelega usaldada teie seltsimeestele, kes neid wõib-olla halwasti käsitlewad, nii et neid enam tarwitada ei saa. Ja kui mina lõpuks maale läben, kui see ka oleks waid selleks, et end warustada ve-

ſuga ja näha uuſi näguſid, tahan ma liikuda oma äranägemiſe järele.

— Aſi läheb üha paremaks. Kuna olete nii heas meeleolus, ſiis palun, et kuulate mu palwet ja täidate ſelle.

— Kuulamine ei kohusta weel millegiſki.

— Ja mis puutub ſellesſe, et luban ſelle täita, ilma et teaksin... Ei, ſeda ma ei ſoowi! Hakkan tüdinema ſelleſt, et teile alati järele pean andma.

— Kuid ei! Te olete kindlasti wäga rahul.

— Ma palun teid jätta pardale meie kolmkümmend ſeltſimeeſt. Pean paremaks, et nemad ei läheks maale. See on wäga tähtis. Eks?

— Ja miks ſiis, tont wõtku! Kelleks te mind õieti peate? On töö lõpetatud, on nad wabad, need inimeſed. Iggaühel on waba päew. Laſ' nad tarwitawad ſeda oma äranägemiſe järele. Meie, „aristokraatlikud" kaptenid, ei ſega end kunagi enda inimeſte meelelahutuſtesſe. See ſobiks waid teie maal.

— Teie pahandate mind oma lapſiku jutuga. Uued olukorrad, uued tarwituſed. Ma kordan teile, ſee on üſna iſiklik aſi. Ärge püüdkegi ſeda mõiſta. Seletan ſeda teile hiljemalt. Keda peaksin ſiis uſaldama kui teid? Teil on ju ainult üks ſõna, eks ole? Te olete rüütellik. Ma ei wõi ſiin kedagi uſaldada... Kuulge mind, ei kedagi. Pean ise tegutſema üksinda... Kas tõesti töötate mulle wastu!

Ta kõneles ſummutatult ja näitas kaasſüüdlaſe näoga uksele, mille taga Stroboski kahtlematult püüdis mind kuulatada, kui ta mitte ei istunud oma raadioaparaadi juures wõi ei uurinud malendeid. Tſhuta ſeletas mulle nüüd weenwalt, et ei pea mingil tingimuſel ſeda inimeſt ſeal uſaldama. Ainult temaſt ja minuſt olenewat wäga keeruliſte, kuid muide ähmaſte kombinatſioonide kordaminek. Waatamata oma korduwatele küſimuſtele ei ſaawutanud ma ſelguſt. Tſhuta liibus mulle tigi ja kõncles üha meelitawamalt. Milliſe ſihiga?

Oeldakſe, et armaſtus ja waen on kakſikwennad. Kõik weſtluſed, milleſt ſinule kirjutan, näitawad, et Tſhuta,

wähemalt näiliselt, libiseb kergesti ühelt tundelt teisele. Kahes lauses ma saan tunda ühel hoobil kõige suuremat pilget ja kõige inglilikumaid väljendusi. Wastawalt oma silmapilgu meeleolule ta piitsutab või paitab. Ta on hämmastunud, et olen nii järelandmatu. Kuna ma ju pole sündinud täna! Ta pilkab mu üle, leides minus rüütelliikust, ja minul on takti, et ma temale tunda ei anna, et näen läbi selle manöövri. Alates esimesest päewadest külastasid meie laewa sadamaametnikud: tolliametilt, terwishoiuwalitsusest, sisserändamisametilt jne. Samuti kui meritööde firma esindajad. Sellest ajast, kui siin oli teha tööd ja sisse kassseerida kaubaarweid, wiimased ei esitanud ühtki küsimust ja läksid otsekohe „Zodiaki" sügawustesse, et teha ehituskulude eelarweid ja määrata tööde tähtajad.

Selle aja jooksul pidin sooritama nii öelda põhjaliku eksami teiste ametnikkude juures. Nad wõtsid meid tugewate pihtide wahele. Need olid tõsised inimesed, kompetentsed ja riietatud pea sama wäärikalt kui admiralid. Oli näha, et nad tulid laewale, mis saabus kesköösl ja mis kandis wene lippu, warjamata eelarwamiste ja kahtlustustega. Wõtsin neid wastu seistes komandosillal, sirutasin neile käe, kuna Tshuta ja Stroboski tõstsid neile terwituseks oma suletud rusika.

Nad suwatsesid mulle wastata käepigistusega ja tegid wärkese terwituse-liigutuse minu kahe kaaslase, peamiselt Tshuta poole. Wiimane tegi pilkawaid tähendusi nende punaselt läikiwa wormirõiwastuse kohta. Hollandlased wastasid sama wiisikusega. Nad waatlesid tumma iroonia ga triot, mille moodustas kümnetuhande-tonnise laewa kolm peremeest: Tshuta rebitud riideid, Stroboski wormitut jakki ja minu kantud ülikonda.

Ei hakka pikemalt kõnelema küsimuste raheſt, mis sadas minule nelja tunni jooksul. Minult nõuti üksikasjalikke teateid „Zodiaki" teekonna kohta; ta saabumisest kesköösl Rotterdami weresse, ilma et ma oleksin wajanud seal se lootsi abi, mis käib wastu meretraditsioonidele; minult nõuti seletust selle kohta, miks maandusime Rot-

terdami sadamas, kuna ometi minu paberid näitasid, et pidime sõitma välja Prantsusmaani; lõppeks olid nad huwitatud igaühe isikutunnistusest. Siin ei saanud nii kergesti välja põigelda, nagu seda tegin Lübekis. Rotterdam on wäga hästi korraldatud sadam. Ma ei oleks wõinud siit enam väljuda, kui oleksin süüdlaseks jäänud.

Juhmalale tänatud, mu paberid olid korras, enam korras, kui oleks wõinud arwata. Kuigi oleksid puudunud mõned neist, oleksin nad siit saanud. Tshuta ja Stroboski olid toimetanud minu kajuti dokumente, mis olid kõigi nõuete kohaselt warustatud markidega ja tembeldatud, wõimaldades mulle wastata kõigile küsimustele ja ette näha wõimalikke üksikasju.

Neil paberitel oli ikka üks ja sama wiga, mis walusasti löikas silma: nad olid liiga uued ja liiga neitsilikud. Tawalisti kaubalaewa paberid omandawad kiiresti kulunud wälimuse, on kollased, rebenenud, mis tuleb selleşt, et neid waadatakse arwukates sadamates ja et nad kannatawad halwade ilmade wintsutusteşt. Eriti meie isiklikud dokumendid olid tarwitusel esimeşt korda.

Sisseränddamisameti juhataja ajus nüüd asja tuuma juurde:

— Wõi nii! Te olete prantslane, kapten Robert Axil... Teie isikutunnistus on kõigiti korras... Kuid milleşt tuleb see, et ta pole antud wälja Prantsuse wõimude poolt, Prantsusmaal?.. See pole ju mitte sama, mida tarwitasite oma eelmistel reisidel?

Seletasin temale nii hästi kui suutsin, järgmist: Oma haawaşt Leningradis, et olin kaotanud dokumendid ja et mind oli walitud kapteniks.

— Ja miks SSSR walis kapteniks prantslase? käis ta peale. Meie kujutlesime, et Nõukogud on ümber loonud oma kaubalaewastiku ja et neil ei ole puudus inimesteşt.

— Just nii, katkestas Tshuta, ilma et teda oleks küsitud. Meie mereväe uuestisünd on töepooleşt suurejooneline. Meil ei jätku oma inimesteşt oma laewade warustamiseks. Komandant Axil oli nii lahke, et ta endale wõttis „Zodiaki“ juhtimise ja meie olime õnnelikud. et

saime kajutada tema teeneid. Ta tunneb haruldaselt hästi kõiki meresõnnikuid alates Wenemaalt kuni Gibraltarini.

Millistes wiisakates sõnades ütles ta seda, mu wana wennas! Jialgi poleks ma uskunud, et ta wõib olla nii tähelepanelik, nii tänulik. Tshuta naeratus oli wõitew. Bataawia ametnikud langetasid aukartuses pea. Siin ei saadud enam wastu waielda. Lehitsedes Stroboski ja Tshuta isikutunnistustes, pöörduside nad otsekohe minu poole:

— Ja mis ülesandeid täidawad, härra kapten, m=me Tshuta ja m=eur Stroboski teie laewal? Nende nimed ei seisa reisijate nimestikus. Pole kombeks kaubalaewa pardal, kes weab puid, pidada reisijaid.

Awasin suu, et wastata. Otsekohe katkestati mind.

— Olen ametnik=tõlk, seletas Tshuta. Kapten Axil ei mõista wene keelt ja meeskond koos'neb wenelastest.

— Ja mina olen esimese järgu ametnik=raadiotelegrafist, wäitis Stroboski. Pean ühendust kõigi wälismaa sadamatega.

Ametlesi'n seda kergust, millega need kaks seltsimeest endale esimese järgu ametnikkude teenistusastmed omastasid. See muutus näis neile loomulik.

Ülewaatajatel polnud siin enam suurt tegemist.

Wõib=olla isegi kahetsusega teatasid nad:

— Meie lisame need ameti=nimetused isikutunnistustele juurde. Kui m=me Tshuta ja härra Stroboski soowiwad maale minna, ei tee me neile selleks mingeid takistusi.

— Tänan! ütles Tshuta, kes, olen weendunud, kunagi poleks wõinud uskuda, et ütleb selle sõna, nii südame põhjast burzhuidele.

— Tänan! urises Stroboski, kuid toonile waatamata kostis selleşt siiski rahuldustunne.

Sest kõigepealt inspektorid olid kinni pitseerinud raadiotelegraafi kajuti. Seda tehakse tawaliselt alates silmapilgust, kui laew sisse sõidab sadamasse. Kõik teated tulewad edaspidi läbi selle maa posti ja telegraafi kaudu, kus laew parajasti ajub, mis wastab niihästi maa seadustele

kui ta üldistele politsei korraldustele. Stroboski ei saanud sellele korraldusele wastu seista, kuid täis hirmu, et ta enam ei saa oma tahtmise järele ühendust pidada SSSR-iga, küsis ta:

— Ma wõin ju ometi nüüdsest peale, härrad ametnikud, kuna mul nüüd enam midagi teha ei ole laewal, minna maale millal mulle meeldib ja teha mis ma tahan?

— See on endastmõista, härra ametnik-raadiotelegrafist, wastas ülemus. Loomulikult tingimusel, et teie tegewus mingil wiisil ei satu wastollu meie kuningriigi seadustega, mis muide on wäga erinewad SSSR-i omadest. Loomulikult walwame ka meie selle järele. Kuid et wältida wõimalikke pahandawaid wahejuhtumeid, oleks meile wäga meeldiw, kui teie meile oma sõna annaksite.

— Mul on muidki asju teha! wastas Stroboski. Ta suured pruunid silmad põikleſid körwale Tshutast ja minust. Piiriwalwe ülem rahuldus säärase tagatisega.

— Mis puutub teie meeskonna kolmekümmend meest, algas ta uuesti, on loomulik, härra komandant, et nad jääwad pardale silmapilguni, kus oleme lõpetanud nende isikutunnistuste kontrollimise, millised endaga kaasa wiime ja teile tagastame teie äraſõidul. Käesolewal hetkel on käimas palju pahandawaid asju, kui et meie wõiksime riskida ebameeldiwustega teie laewa ja kuningliku politsei wahel.

Mul ei jäänud üle muud kui nõustuda. Kaks seltsimeest püüdsid oma rahutust warjata. Hakkan aru saama nende kõige silmakirjalikumatest näoilmetest. Nad olid waimustatud, et wõiwad käia maal täiesti ükſinda, ilma et neid jälgiks kolmkümmend „Moskwa silma", nende kallid seltsimehed. Säärane oli ligikaudu esimene külastus, millele järgnes weel mitu teist. Tööbüroo ametnikud ütlesid mulle tagasi tulles, et kulub weel wiis päewa enne, kui „Zodiak" wõib minna dokki remonti.

— Mitte põrmugi! Kaklestas teda üleminspektor. Kõik laewadokid Rotterdamis on käesolewal silmapilgul üle koormatud. Remonttöid peab tehtama kohapeal, ilma

et „Zodiak", kes jääb järelewalwe alla, kohalt liiguks. Üksköik kui kaua see kestab. Ehk, wastasel korral, peab laew wälja sõitma, ilma et saadaks lõpule wiia parandustöid.

See oli otsustandew. Siin ei walitsenud usaldust ja mina olin esimene, kes selle üle põrmugi ei imestanud. Firma ametnikud seletasid mu[illegible], et mainitud tingimustes on tarwis wähemalt kaks nädalat, et kohapeal wahetada rikki läinud laewa winti. Me waidlesime kulude üle, mis tõusid wäga kõrgele. Tshuta ja Stroboski pilgud palusid mind olla järeleandlik. Kas nad tahtsid igaweseks ajaks jääda Rotterdami? Igatahes suur mapp rahakapis sisaldas küllaldaselt raha, et tasuda „Zodiaki" paranduste ja warustamise eest toiduainetega. Ma nõustusin.

Insenerid ja ametlikud isikud lahkusid, surudes minu kätt ja terwitades käewiipega seltsimehi. Äkki meenus mulle tohutu kimp kirju, milliseid olin alustanud sinule Leningradis. Ma ei olnud neid weel ära saatnud. Ma wõtsin nad mainitud rahakapist, kattes oma kehaga muudetud kombinatsioonide kettaid. Ulatasin kirjad ülemusele.

— Kui see pole mitte liig suur nõue teie lahkusele, härra inspektor, kas wõiksite ära saata esimese õhupostiga see kiri mu wennale, kes on Lõuna-Ameerikas?

— Miks mitte, kapten! nõustus inspektor. Lennuk wäljub täna õhtul Rotterdamist. Kui kõik läheb harilikku rada, siis wõib teie wend, tänu teie prantsuse lennuliinile, saada selle kirjapaki weel enne nädalat.

— See pole sugugi hilja. On juba kuus kuud, kus ta peaks arwama, et olen surnud, wastasin mina hajameelselt, lehitsedes dokumentide kimbus ja kontrollides selle numeratsiooni.

Olen tahtnud, et sa oleksid näinud Tshuta wihast pilku ja Stroboski metsikuid silmi sellal kui ma näiliselt juhuslikult waatlesin ja näitasin neile oiwalisi märkmeid, mis olid pärit Robespierre'ilt ajast, mil wang-õpetajana andsin wõõrkeelte tunde Leningradis madrustele. See oli waewalt 6 kuud tagasi. Mul oli lõbu neile näidata oma seljataga oma tolleaegsete õpilaste, nn nüüdsete mad-

ruste kritſelduſi. Ja kui oleks wõinud rääkida nende ſilmad, ſiis oleksid nad öelnud ſeda, mida ma nüüdki arwaſin ſelgesti kuulwat:

— Meie olime ſul peos, wana rebane! Sa kirjutaſid aruandeid meie oma ſilma all! Ja meie ei näinud midagi!

Kuid olukorrad on muutunud, eks ole, mu kallis wend? Suur ümbrik ſinu nimega oli juba walmis pandud. Sulgeſin ta ja ulataſin ta üleminspektorile:

— Minu ſuurim tänu. Ehk olete nii lahke ja warustate ta markidega. Ma taſun ſelle; meie ju näeme ometegi weel.

— Ma teen ſeda tunni jooksul, ütles üleminspektor liigutatud minu uſaldusſeſt. Nägemiſeni, härra kapten.

Waewalt olid kõik lahkunud „Zodiakilt", kui Tſhuta minu poole ſõõstis:

— Teie olete hull! Teie uſaldate neile oma kirjawahetuſe, oma ſündmuſed, meie omad!.. Nad awawad ta kindlasti... Nad ei ſaada ſeda kunagi minema... Küll olete teie rumalad, ſeal Läänes!

M=me eſimeſe klaſſi ametnik=tõlk, wastaſin ma, kõigepealt nad ei awa teda. See wõib juhtuda ainult teie mail. Meie kirjaſaladus on püha. Ja ſiis, kas tahate, et ütlen teile weel midagi. Kui nad ta awawad, ſiis ſaawad nad alles tublisti naerda! Kui ſiin on keegi, kes ſelle üle rõõmu tunneb, ſiis pole ſee igatahes mitte mina!... Iggaühele tuleb kätte kord rõõmus olla...

*

Eile oli eſimene pealelõuna, mille weetſin Rotterdamis. Pidin kõigepealt nägema, kuidas edeneſid tööd „Zodiakil". Seda nõudis minu ſüdametunnistus. Hollandlaſed on ſuurepäraſed merewäe=inſenerid. Stroboski ja Tſhuta ſarkaſtilistele wihjetele Bataawia ametnikkude ſuhtes kõrgi käitumiſe päraſt nende wastu wastaſin mina, et Wene merewägi ſai oma eſimeſed õppetunnid Hollandiſt, tſaar Peeter Suure iſikus. Lihtne aſjaolude kordumine. Hollandlaſed andſid Nõukogude laewale ſama abi, mille nad olid ſamuti andnud keiſerlikkudele laewadele.

Tahtsin siis oma kolmekümnele seltsimehele kindlustada teatawat mugawust, keda hoiti kinni karanteenis, et nad kergemini oma saatust talukšid. Fialgi ei suuda ma aru saada noist inimestest. Kuni nad arwamisel olid, et neid lubataks maanduda tingimusel, et neid walwaksid Madalmaade wõimud, jooksid nad laewalael kartlikult laiali nagu õpilased, kes halwasti on ette walmistanud oma ülesanded. Keegi ei suutnud neid waos hoida, isegi Stroboski ja Tshuta mitte. Nad kartsid igasuguseid paberite kontrollimisi, üleswõtete wõrdlemist ja oma isikutunnistuste tembeldamist. Need olid inimesed, kes häbenesid, et neile osaks sai nii suur tähelepanu! Nad pugesid peitu „Zodiaki" urgastesse. Kas tõesti nende südametunnistus polnud mitte puhas!

Kuid silmapilgust peale, kus nad taipasid, et nad pidid jääma kaubalaewale, oli kuulda wihaseid hüüdeid, nagu oleksid nemad weel peremehed ja nagu peaks Holland ennast tundma austatud olewat, kui nad oma jala ta pinnale panewad. Nad olid äärmiselt wihased ja ei warjanud oma rahulolematust ka seltsimees ametnik-tõlgile ja seltsimees ametnik-raadiotelegrafistile. Arwasin, et olid taas saabunud Leningradi klubi ilusaimad päewad. Stroboski, suurepäraline äraandja! Tshuta, kes pole midagi wäärt, jagab sõjariistu ja warustust neetud burzhuidele! Tõepoolest wene sõimusõnade tagawarad on ammutamatud. Mul ei olnud tahtmist süweneda neisse wähema tähtsusega ükšikasjadesse, olin täiesti rahulik. Ilma et see wälja paistis, üks sadamapaat sõitis lakkamatult „Zodiaki" juurest linna ja tagasi kõikwõimalike tõenäoliste ettekäänete all. Esiti tõi see wärskeid söögiaineid ja konserwe, mida ma, tänu peainspektori wastutulekule, wõisin saada linnast. Kapten peab oma meeskonda wõimalikult hästi toitma. Mulle langes osaks näidata, et wäljaspool Nõukogusid löin seltsimeestele terwishoiulise olukorra.

Ühel ilusal hommikul ei näinud meie Stroboskit enam. Ta weetis nähtawasti öö maal, tarwitades üleõiduks üht neist arwukaist paatidest, mis tulewad ja läbe-

wad. Kui ta on uppunud, siis on see tema asi. On tal aga õnnestunud maale pääseda, on minul selleşt hea meel. Ta ei tulnud laewale tervve nädal aega, kuid sa näed kohe, kuidas ma ta üles leidsin.

Oleksin wõinud arwata, et Tshuta temaga esimesel juhul meeleldi oleks jalga laskнud. Kuid midagi sellişt ei juhtunud. Ta ei liikunud laewalt seni, kui ka mina seal wiibisin. Ta haakis end minu külge selleşt ajast, kui wõtsin enesele wabad tunnid, et hulkuda linna keskuses. Ma ei küsinud temalt, mispäraşt osutas ta mulle seda au. Meie suhted on liiga ebakindlad ja muutlikud, kui et ma riskksin wälja kutsuda tema pahameele puhangud wõi ta õrnusi.

See oli peale einet, kui ma ühe paadi kohale hüüdsin. Tshuta seisis minu taga käeulatuses. Läksin mööda treppi alla. Tema ühes minuga. Jstusin tagumisele pingile. Ka tema oli wiibimata minu kõrwal. Jialgi polnud mulle osaks saanud sääraşt meeldiwat tähelepanu. Ma ei wäljendanud mingit imestust,, seşt niipea kui ütlen sõna, asub ta kohe wastasseisukohale. Pean talle jätma niisüs algatuseõiguse.

— Kuhu pean teid wiima, mynheer komandant? küsis paadijuht.

— Nii lähedale kui wõimalik suurele Emporium-kaubamajale, wõi juhul, kui liiüsid on suletud, laske mind kohwik Haddock'i ees maha minna.

— Hüwa, komandant! See kestab umbes kaksküm-mend minutit. Kui kauaks wajate mind?

— Selleşt tean isegi wähe... Kuid tahaksin teid pal-gata isegi tagasiwõidaks, kui see peaks olema hilisel ööl. Kas piisab teile florinist tund?

— Seda pole küll palju. Kuid meremehed pole rik-kad. Olen nõus.

— Hea küll, siis teele!

Märkasin otsekohe, et Tshuta oli hämmastunud meie westluse tooni üle — westluse üle laewakapteni ja lihtsa meremehe wahel. Esimest korda oma elus oli tema wäl-jaspool Nõukogude piire, wäljaspool oma kodumaad. Ta

astus esimest korda ühendusse inimestega, kes kõnelesid omawahel seda kogu maakeral makswat wastastikuse järeleandmise, wastastikuse arusaamise keelt. Kindlsti oli tema ette walmistatud sellele, et annan kõrgil toonil käskluśi tsaariohwitseride eeskujul, keda oli õpetatud põlgama ta kodumaal. Wähemalt oli ta uskunud, et olekśin pidanud andma upsakaid korralduśi, milliseid tema sai Leningradis oma ülematelt wõi andis hoolimatult oma alluwatele.

Ta silmad awanesid imestuses. Ta ei uskunud oma kõrwu. See wahwa poiss oli minuga täiesti wabalt mõtteid wahetanud; meie olime täiesti ühel tasemel, olime sel silmapilgul ühetaolised, ilma seisuse- ja klassiwahedeta. Ta ei jõudnud selle üle küllalt imestada.

— Kuidas, teie lasete tal toimida nagu ta tahab? Ja tema, kuigi proletaarlane, westleb teiega, nagu ta ei põlgakski teid?

— Saate näha weel muudki. Ja kui teie selleśt aru saada suudate, siis on see teile hea arstirohi. Olete mind Leningradis küllalt õpetanud. Mul pole aega selleks, et anda teile omalt poolt õppetundi. Kuulake ja waadake.

— Kas teie arwate, et olen nii rumal? Seletage mulle wähemalt, kuhu te mind wiite?

— Ma ei wii teid kuhugi. Teie haakisite end minu külge, ilma et ma seda teilt olekśin palunud. Mul pole midagi warjata. Lähen Emporiumi wäga lihtsalt sellepäraśt, et uuendada oma riietuśt, pesu ja muud. Tahan taas saada esinduswõimeliseks inimeseks. Tahan jälle leida kehalise puhtuse tunnet. Tahakśin meeleldi, et see jünniks minu isamaal. Teie tembutuste päraśt wõib see sündida waid mu sõprade hollandlaste juures. Nendega wähemalt wõib westelda, see on mulle waheldusèks teie kõrwal!

— Olete ikka ühed ja samad, teie burzhuid, kas olete meremehed wõi muud. Tõsised ja sügawad asjad . . . inimkonna suured probleemid, ta kurbused, ta üritused, ta õigused, see on teile walge leht! . . . Teie ei mõtle muule kui oma söömingutele, oma mugawusele.

Teie ainult näete inimestena. Teie meeldite mulle weel wähem kui ma teid näeksin selle inspektori warustuses. Päh!

— Ma ei palu teid mitte ennast imetleda. On asjatu mind saata, kuna see teile kindlasti ei meeldi. Me pole enam Leningradis. Igaüks on waba, ja mina olen teid küllalt näinud Kroonlinnast saadik.

Ta ei lausunud sõnagi poole tunni jooksul. Ta ei wõinud aga hoiduda libistamist oma kätt minu käsiwarre alla. Ja ta liibus minu külge nagu postmark juba sadamas ja tänawail, kuni me jõudsime Emporiumini.

Mu wana Georges, olen näinud kõige kummalisemaid ja ekstootilisemaid maid. Nad awaldasid minusse tugewaid muljeid. Kuid kindlasti sündinud pime, kelle silmad järsku awanewad, ei wõi sattuda suuremasse segadusse kui Tshuta Rotterdami tänawail ja kaubamaja Emporiumi ruumides. Tal jäi kõigest suu ammuli.

*

Et alata, ta ei suutnud mõista, et jalgteil leidus inimesi, kes kõndisid naeratus näol ja kes seejuures pealegi elawalt westlesid. Seal oli emasid oma lastega; lõbusaid noori inimesi, jalutajaid, kes peatusid kaubamajade waateakende ees, wäljusid, ilma et keegi nende järel oleks walwanud. Tänawal ta polnud kunagi näinud nii suurt sõidukite, omnibuste hulka, mis meie juures on igapäeawne nähe. Kus oli surmwaikne Leningrad? Ja lihtsad sõidukid, mis roostetanud roopail wedasid tööliste salku? Ja ta aukliktühi asfaldt? Ja ta kohutaw kurbus?

Tshuta ei suutnud weel mõista seda rõõmu ja kergust, mida tundsin inimesed, kes tulewad sealt, kus neil meeldib, ja lähenewad sinna, kuhu neil meeldib.

Olekšin soowinud, et see esimene ärkamine oleks sündinud Pariisis, wõi ükskõik millises Prantsusmaa linnas. Ta oleks seal näinud liikumist, rõõmu, ja meie maa kergust. Rotterdamist piisas, et teda küllastada. Öitswad ja weetlewad narsed, suurekaswulised selge-

silmalised mehed, nukunägudega ja naerwad lapsed. Jialgi ta poleks midagi sääraft oletanud, wiibides Leningradis. Seal, nii wanim kui noorim on endasse sulgunud, kibestunud ja kartlik. Tshuta ei suutnud tõelisusse uskuda. Ja see polnud muide muud midagi, kui ühe sügispealelõuna tawaline elu.

Politseiametnikud juhtisid liikumist majesteetlikult ja wiisakalt. Need olid head karjased, kes meelsasti juhatasid igaühele, kuhu minna ja kus peatuda. Tshuta waatles neid imestunult. Temale oli arusaamatu, kuidas lihtsad politseinikud wõisid olla nii osawad ja lahked. Kui me mööduſime imetlemiswäärseist piimäridest, kus mööduka hinna eest saab osta koort, suurepäraft piima, juustu ja õlitatud kooke, tundsin ma, kuidas ta käsi minu küünarnuki all kokku tõmbus. Tal polnud aimugi, et oli olemas selliseid lihtsaid naudinguid.

Mis puutub minusse, siis panin tähele, mis sündis temas. Mind haaras omamoodi pööritus. Juba kuus kuud olin uppunud Nõukogude õhustikku, kus Tshuta oli elanud alati. Kirjutasin sulle, mu kallis wennas, et hakkasin sellest muutuma kurwameelseks. Ma ei teadnud enam hästi, kas oli weel olemas kohti, kus walitses wabadus, rippumatus — olin nad jälle leidnud. Olin peaaegu joobnud rõõmust.

Nüüd wõid sa kujutleda, mis tähendas see kõik Tshutale. Ta tuikus sõna tõsises mõttes mu paremal käel. Ta rippus mu käsiwarre otsas. Ta tõmbas teda oma rinnale, et kaitset leida tundmatus joowastuſes. Tundsin ta südamelööke. Mõistsin kõike, mis ta mõtles; ja mida ta ei wäljendanud. Ta hingeldamine tähendas:

„See, mida minule õpetati, polnud õige . . . Inimesed, keda ma pidin wihkama, pole sellased, nagu mulle öeldi . . . See inimene, kes on minu kõrwal, pole mitte wilets. Ja ses linnas, kus ma wiibin, ei ela siiski mitte kapitaliorjad."

Ta ei öelnud seda. Ometi ei puudunud tal kunagi lobisemiseks sõnu. See pidi teda sügawalt puudutama, et ta seda sõnadega ei suutnud wäljendada.

Mina, ma waikisin kogu aja, leides siit uuesti kõik selle, mis oli olnud mu elu ühes neist sadamaist, mida olin korduwalt külastanud. Ma peaaegu warusin oma jalul ,nagu inimene, kes paraneb pärast pikka ja rasket haigust. Lõpuks olime Emporiumi juures. Olen seda kaubamaja muide ka warem külastanud. Wiimane kord oli see enne õnnetut äraşõitu Wenemaale.

Meie poolkeral on Rotterdam koht, kuhu eluaegne reisija ikka tagasi pöördub. Ta täiendab siin omi wäikesi oste. Lõbusõidul juhtuwad tal mõned ajutised armulood. Kas siit wõi Shanghaist, wõi Walparaisost, Barcelonast wõi St.-Franciscost leiab ta alati mõned kaed oma kohwriteşt ees ja oma mälus mõned wähem wõi enam armsad mälestused. Mäletad sa wiimast korda, kui me kohtusime, nimelt pärast meie kallite wanemate surma, mäletad sa weel, kuidas sa 'õbu tundsid mitmesuguseşt rõiwastuseşt, mis oli kuhjunud minu kappi? Teda oli sinna tulnud igalt poolt. Wiis mandrit olid esindatud. Kindlasti oli seal ka midagi Rotterdamist.

Ma sammusin nagu wana loots kunagi Emperiumi esimesele korrale. Jaotatud kahte tiiba, üks daamidele, teine härradele, ta sisaldab kõiki pesu ja rõiwaste esemeid.

Oli pealelõunane tund, kus tehakse sissesoste. Igal trepiastmel kuni esimese korrani. Tshuta jäi seisma trepikäsipuu juures, heites kohkunud pilgu alumisele korrale, kus näisid olewat kogunenud kõik Rotterdami daamid ja härrad.

Aste astmelt, kordan ma sulle, lõi Tshuta süda ikka waljemini ja waljemini. Oli ometi maailmas kaubamaju, kuhu igaüks wõis minna, küsida, walida, osta. Ta waikis endiselt edasi. Sel määral, kuidas üles tõusime, ta pilk, mis siiamaani oli haaranud paelu, ehteasju, awastas nüüd parfümeeria ja sukaosakonna, paberi- ja raamatukaupluse . . . Kõikjal kärmed müüjad andsid end kõhklewate klientide teenistusse, kes hästi walgustatud ja mugawais ruumides wõrdlesid, walisid, hindasid ja wäljusid siis kaupadega . . . Igaühel oli raha, tõelikku raha, wõi pangatähti.

Tulles ei tea millisel korral grammofoni helid, raadiowiisid töid, mõnikord küll ebakõlaliselt, kuid siiski meeldiwalt mõne wiimase moesolewa lööklaulu või jümfoonia katke ooperist.

Tshuta oli üllatunud.

Usun, et tal wõib-olla oli isegi piinlik. Aegajalt ta käed, mis polnud kunagi manikeeritud, korraldasid ta rinnal pleekinud rätti, mida kantakse Wenemaal ja mida kandis temagi Kroonlinnast alates. Möödudes peeglitest trepiplatwormidel, wõrdles oma noort ja wäsinud nägu, oma kehwa riietust, hollandlannade ja nende laste priskete nägudega, nende lihtsate, kuid korralikkude riietega. On mõttetu olla kaswatatud Karl Marxi nimelises instituudis. On mõttetu, et pilgati niisugust inimest nagu mina, teda wõrreldes rätsepa mannekeeniga! On asjatu kõnelda, et wilistatakse kogu naiselikule edwistusele.

Tshuta on naine. Ma nägin teda punastawat, kahwatawat. Ma nautisin seda wäikest kättemaksu, mis polnud küll nii halb, kuna ta oli waikiw. Tahtsin nii kiiresti kui wõimalik minna meespoolele, kus müüjad, kes mind tunnewad juba ammust ajast, mul wastu waatasid naeratusega, mis oli mõeldud headele ostjatele. Kuid Tshuta peatas mind platwormil, mis lahutab daamide ja härrade osakondi. Ütlesin talle, et ma ei wõinud hilineda, kuna ma pidawat minema hiljem „Haddocki".

— Ütelge mulle, kapten, nõudis ta, on see igalpool ikka nii?

— Kuidas? . . . Kõikjal ühtemoodi?

— Inimesed? . . . Kaubamajad? . . . Teisiti kui SSSR-is?

— Pariisis wõi Londonis, teie näeksite weel palju enam. Pakun teile, mis ma wõin.

— On seal samuti? Lõhnaõlid? Muusika? Naised, kes waliwad, mida nad tahawad? Inimesed nagu teie, lihtsa naisega nagu mina? . . . Ilma et neilt nõutaks mingit seletust?

— See weel puuduks! Kelleks te mind õieti peate?

— Ja näib ometi, et see siin on kuningriik? Siin ometi on ainuvalitseja? Võimukandja? Mulle õpetati, et ainuvalitsuslikus riigis ei saa keegi teha seda, mida ta tahab!

— Milline lollus! Muide see siin on kuninganna, naine nagu teiegi. Ta ei takista kedagi tegemast seda, mis talle meeldib. Ja samuti on see Inglismaal, Belgias ja isegi Prantsusmaal . . . Kas kuningas või vabariigi president — inimestel ei tarvitse neilt oma isiklikes asjus luba küsida.

Ta vajas mõnda aega, et sellest aru saada. Ma ei olnud talle sellepärast pahane. Oli tarvis rohkem kui paari minutit, et tunnustada vastupidist sellele, mida on usutud kakskümmend viis aastat.

Olles vähe järele mõelnud, küsis ta minult väga armsasti, libistades oma käe minu omani:

— Te ütlesite äsja, et tahtsite osta pesu. On see sealpool?

— Lugege. See seisab plakatitel.

— Kas te lubate mulle, kapten, minna teispoole daamide osakonda?

— Kes keelab teile seda? Waatamine ja küsimine ei maksa siin ju midagi.

— Ma ei julge. Saatke mind. Ma ei teaks, mida kõnelda.

— Näed, mu vana vennas. Seda peab olema kuulnud, et selles mitte kahelda. See vadistaja, kes mind Leningradis ja „Zodiakil" revolveriga juhtis, kiskus mind nüüd käest, palus mind peagu, et ma temale ära seletaksin naiste pudi-padi, millest tal endal polnud vähematki aimu. Olen juba kord hea poiss. Mul juhtus ennegi Rotterdamis, et saatsin samasse kaubamaja ilusat nukku. Laskem loorid langeda. Üks müüjannadest lähenes mulle juba ja meenutades minu eelmisi külastusi, astus täielikult minu teenistusse. Hoides käes märkmikku ja pliiatsit, ei lahkunud ta enam meie juurest. Sest sel ajal kui Tshuta heitis esimesed pilgud ehteasjadele, sosistasin müüjannale:

— Waadake, kus madam peatub. Pange tähele, mis talle meeldib. Kui ma teile märku annan, ilma et ta seda tähele paneks, siis kirjutage üles. Tehke pakk kõigest ja saatke see täna suurde laewawenesse, mis on lüüs nr. 3 juures, et see edasi toimetataks „Zodiakile". Tasun kassas.

— Hüwa, mynheer kapten, wastas müüjanna. Kõik mu komplimendid, madam on armas. Ja tal on hädawajalik end korraldada.

Ära hakka uskuma, mu kallis, et waatamata oma salgamisele, ma walmistasin ette, ilma et ma seda oleksin kujutlenud, wõrgutamisrünnakut. Wastuoksa — mul oli Tshutast uuesti kahju. Kuigi ma ise olin kehwalt riietunud, ei wõinud ma taluda, et tema riietus oli nii silmapaistwalt puudulik.

Olin talle sageli korranud, et Prantsusmaal üksi töötatööline ei nõustuks säärase riietusega nagu minul ja temal. Igakord ta pahanes selle peale, kuna ta sellest arwas teadwat palju enam kui mina. Nüüd oli tal tõendus käes. Ta eneseармastus ärkas. Mul oli raha, et teda ehtida. Ma poleks mitte see, kellena sina mind tunned, kui ma poleks talle pakkunud ilusaid ehtekesi. Mis seal teha? Ma ei wõi kannatada, et minu kõrwal nii palju noorust — kuigi upsakat — oleks halwemini riietatud kui Pariisi neiud.

Puht eneseармastus!

Ära karda! Ta ei lasknud mind kaua igatseda, see Tshuta. Weerand tunni jooksul teadis ta kõik, mis oli tähtsamat daamide osakonnas.

— Mis see on? hüüdis ta esimese kaubaliigi juures. Seltsimees kapten! Üksi „Zodiaki" inimene ei kuula meid pealt. Seda Leningradis pole!

Ta katsus pullowere, kaelasidemeid, kombineesid, pükse, sukki, püstkraesid.

Meie ümber tõsiste nägudega hollandlannad ei saanud tagasi hoida naeratust. Nad heitsid imestawaid pilke. Seletasin Tshutale:

— Mu Jumal, madam esimese järgu ametnik, kas soowite kunst- wõi loomulikust siidist sukki? . . . Kas liha-wärwust? . . . Laske ma waatan! Kergitage oma seelikut. Hüwa. Suurus peaks olema nr. 2.

— Mida nimetate teie suuruseks nr. 2? Leningradis kasutawad niihästi kõhnad kui paksud, noored kui wanad kõik willaseid sukki. Wõtame neid lihtsalt hunnikust.

— Teie wõite neid walida kas floori wõi siidi. Kas piluga wõi ilma.

— Mida tähendab see kõik? Mitte millestki ei saa ma aru.

— Küsige müüjannalt.

— Ma ei tea, kas Tshuta waremini oskas hollandi keelt. Igatahes mõistsid nad teineteist müüjannaga suure-päraselt. Suurus nr. 2 meeldis talle wäga.

Ta lähenes jalanõude osakonnale.

— Seletage mulle kapten, karjatas ta peaaegu, ähmi täis. Mida tähendab 37½ wõi 38. On see hind?

— Need on jalanõude mudelid? Richelieu-mudel, tantsuking, kas nööridega wõi ilma.. Mis puutub kontsa-desse, siis wõite neid walida alates Louis XV mudelist — kolmkümmend wiis eriliiki.

Tshuta oli kangestunud. See sõna oleks siin õigel kohal!

Ta polnud kunagi kandnud midagi muud kui ühe ja selle-samakujulist lihtsalõikelist kinga, wõi oma inglis-nahast säärikuid.

Ta oli liigutaw. Mu müüjanna oli ta asetanud istuma toolile ja proowis talle jalga kõiksugu jalanõu-sid: põdranahkseid ja kitsenahkseid, lakk-kingi ja muud. Iga kord ta wäikesed jalad lipsasid kergesti kingisse. Waewalt oli tal kunagi olnud säärast püha. Kõik kingad meeldisid talle. Ta tõusis üles ja kõndis wildist põranda-waipadel. Iga sammuga sirgus ta mõne sentimeetri wõr-ra pikemaks. Sa wõid arwata, kuidas meid ümber piira.i ja waadeldi. Kogu Emporium kõneles, et olin endale leid-nud uue lemmiku, keda nüüd püüdsin ehtida. Silmapilgul,

mil ma tasuma hakkasin, wiidi ta kleitide, mantlite ja kübarate poolele.

— Eks ole, ka kübaraid on mitmesuguseid, kapten? küsis ta minult.

— Ma palun sind tähele panna, mu armas wend, et Tshuta ei palunud endale osta ei kübarat ega midagi muud. Ta tahtis waid kõike teada. Ta seljataga tegin tähenduši müüjannale, kes mu soowid üles märkis. Ma andsin nõu.

— Mis puutub kübaraisse, ametnik-seltsimees, siis küsige nr. 54/55 . . . Kleit walge nr. 40/42.

— Mikspärast, päris Tshuta.

— See on umbes teie formaat.

— Ma ei tunne seda sõna, ja ei wõi juttugi olla selleşt, et wõikšin endale kõike seda lubada, sosistas ta peagu kurwalt. Palk, mille ta sai enamlastelt, ei wõimaldanud talle sääraşt toreduşt.

Jlma, et nad olekşid oodanud wastawat soowi, müüjannad laskşid tal proowida mitut kleiti. Tshutal on eeskujulik kehaehitus. Ta ei tea seda. Kõik riided, mida kannawad 25-aastaşed paendlikud ja kõhnad naişed, sobiwad talle hästi.

Seda teatakse kõikjal, ainult mitte Wenemaal. Siledad willaşed wõi shotiriided, satäänid wõi hiina krepid pandi talle ümber ja sobişid talle suurepäraşelt. Äkki wihahoos pildus ta nad üksteişe järel tagaşi. Ta riietus uuesti oma kehwa kleiti. Kuid müüjanna, kes mulle oli järgnenud, tähendas üles mudeli, mis sobis Tshutale täiuslikult ja mis oli temale meeldinud.

Ta juhiti käekotikeste, puudrite ja minkide osakonda. Ta oli keeletu imestuşeşt. Talle tõendati, et ta wõis wõtta huultele muştlaspuna, kulmupulki, küüntele kaputşiinikreşslakki ja kõike, mida ta iganes soowis.

Ta ei suutnud seda uskuda. See oli liiga suures wastolus Leningradis saadud õpetusega. Tshutale peagu näis, et heidan temaga halba nalja. Ta ei kuulnud mu häält. Ta ei uskunud ,mida nägi oma silmadega:

— See pole wõimalik, kapten! See pole õigus! Teie ei taha mulle ometi öelda, et wõiksin saada, kuigi mul oleks raha, kleite ja pesu ja kõik, mis ma praegu waatlesin. Mulle on õpetatud wastupidist minu kodumaal!

— Küsige neilt härradelt ja daamidelt, seltsimees tõlk.

Tshuta pidi seda lõppeks siiski uskuma. See suur kaubamaja oli esimene, mis ta nägi. Ta kodumaal pole seesuguseid. Tal piisas soowida ja maksta. Ta wõis otsekohe end oma soowide kohaselt ehtida.

Oletan, et suured pisarad wärisesid ta laugede wahel. Ma usun, et nägin neid. Ainult ta uhkus takistas neile waba woli andmast. Tal polnud enam puhast taskurätti. Ta kuiwatas nad oma käeseljaga.

— Lähme ära, sosistas ta. Kõigepealt olen Ewa tütar. Tahaksin kõike osta. Mu enamlikud tõekspidamised aga keelawad mulle selle. Ja mul pole selleks ühtki sou'd.

Ta tõmbas mind järsku ukse poole. Onneks olin suutnud walida iseendale kõik wajaliku ta proowimiste waheajal. Emporiumis tunti mu maitset ja omati mu mõõte. Andsin märku paadile wiia, mis seisis lüüsis nr. 3, kaks pakki: Selle, mis sisaldas esemeid, mida Tshuta ei saanud endale osta, teise, milles olid mu isiklikud ostud. Olin õnnelik, et mainitud suur laewawene oli oodanud mu käsu kohaselt. Sa mõistad warsti, miks.

Ohtu saabus. Ostusime Tshutaga tänawal, mis wiib sadamasse, laewadokkidesse, ja restoran-kohwikusse, mida tundsin juba ammu. Kaswawas inimmurrus rajasin endale tee ja Tshuta surus end tugewamini mu ligi. Ta oli wäljunud oma maailmast. Ta ei suutnud weel kõike mõista, mida olin temale näidanud. Tõmbasin taskust käekoti, puudrikarbi ja tühja-tähja, mis teda oli wõlunud ja mis olin wõtnud kaasa Emporium'ist. Surusin nad talle pihku:

— Wõtke, rumal tüdruk! ütlesin talle. Siin on mu wäike kink. Olen räpane pursui. Teil pole waja end ilusamaks teha kui olete.

Kuid kuna see teile nalja teeb, siis pintseldage oma nägu musta, roosa ja punase wärwiga. Ja edaspidi ärge laulge mulle enam sellest, et Wenemaal leidub kõike.

Ta kiskus mult, kui seda nii wõib öelda, selle wäikese kingi käest. Heledas walguses, mis eralduw tugewalt SSSR-i omast, ta awas ja sules kotikese ja puudrikarbi. Teda läbistas wärin, mille põhjustajaks ma kuidagi ei saanud pidada oma isikut. Ta suu, mis oli üsna mu kõrwa ligi, sosistas:

— Tänan . . . Tänan, seltsimees Robert . . . Kõigepealt — ärge kõnelge sellest kellelegi. Mitte Stroboskile . . . Ma hoian kõik oma kajutis oma padja all. Sellel tataril wõiks meelde tulla Wenemaale telegrafeerida, et olen end müünud puudri ja kulmupulkade eest.

— Ja mis peaks see minusse puutuma . . . Mina pole ju nüüd enam teie maal. Minkige ennast wõi jääge selleks, kes olete. See on teie walida.

— Mida eelistate teie, kapten Robert? Mis meeldiks teile, mu kapten?

— Ah, jätke weiderdus. Olen ikka põlanud naisi . . . Eriti, kui nad on wenelannad . . . Nüüd lähen wiiwuks sellesse wanasse punkrisse — Haddocki.

— Kui minu juuresolek teid tüütab, siis olete muidugi waba.

— Teiega olles awastan kõik, kas tohin teiega kaasa tulla? Eks?

Selle kohwik-restorani nimi pole sugugi „Haddock". Nii hüüawad teda peamiselt kõigi maade merimehed, kuna ta tõelik nimi on raske hääldada, nagu teisedki hollandikeelsed merimeeste ettewõtetel, millede keskel ta asetseb ärilinna südames.

„Haddock" on kuulus oma suurepärase kala poolest, mida suitsetatakse kõige toredamate lõhnawate puudega. Maitsekohaselt walmistatakse teda piimaga, õllega wõi kuiwa alkoholiga. Kõigist rahwustest laewamehed waliwad liigi, mida nad eelistawad. Tänawapoolsel küljel on „Haddock'il" kolm sügawat keldriruumi. Igas neist külastajad popsutawad piipe, mis on täidetud kõigi maade

tubakatega: siin on portselaniſt Hollandi piipe, kirſipuuſt, merewahuſt wõi ſawiſt. Paks, kibe ſuits tõuſeb ja seguneb kalakonſerwide läpatawa lõhnaga. See lõhnade segu ſobib hästi ſiinſe rohke jutuwadaga ja anekdootidega, mida ohtralt liigub „Haddock'is".

Eſimene ſaal on awatud kõigile. Siin juuakſe mitmeſuguſeid kohalikke jooke, alates curacaoſt ja likööriſt ja lõpetades piimaga kohwi ja kakaoga. Linna noormehed ja neiud kohtuwad ſiin merikarudega, keda ſiia tuleb kõigilt neljalt mandrilt. Kuid ſee ei puutu asjasſe.

Teine ſaal on jäetud piljardile ja lugemis- wõi kirjutamisruumiks. Siin käiwad need, kes tahawad kuulda uudiſeid wõi mõtiſkleda. Pikolod ſiin kedagi ei häiri.

Iſtuſime Tſhutaga kuhugi nurka, et lugeda ajalehti ja ajakirju, wanu ja äsjailmunuid, et tutwuda ſündmuſtega, mis olid leidnud aſet minu Leningradis wiibimiſe ajal.

Niihästi „Haddock'is" kui Emporiumis olen tuntud walge wareſena. Ma ei moodusta mingit eradit. Ekwaatoriſt põhja- wõi lõunapool ei wõi karistamata kakskümmend aastat merel ringelda. Waewalt olin oma ſoowi awaldanud, kui mitu pikolod tõid nulle terwed wirnad päewalehti, kuukirju kõigis keeltes ja ilmunud mitmeſugustel aegadel. Haarasin need, milliſeid oskasin lugeda. Tſhuta libistas ſilmad üle kõigi teiste tekstide, milliſeiſt mina olekſin waewalt aru ſaanud. Küſin endalt, mitu keelt ſee naine õieti waldab.

Sain kõigega kurssi ja ſeda juba waewalt poole tunni jooksul. Ma ei teadnud ju midagi ſelleſt, mis oli waheajal ſündinud niihästi Prantſusmaal kui ka mujal maakeral. Olin nagu inimene magawas metſas, kes ärkas kuuekuiſe une järel. Oli wahepeal ſündinud niipalju asju kõigil aladel, et arwaſin end elawat täieſti uues maailmas. Wõid arwata, kui üllatunud olin teada ſaades Prantſuſe walimiſteſt, rahwarinde walitſuſeſt, tema energiliſeſt tegewuſeſt, Hiſpaania lugudeſt ja teiſteſt

sündmusteſt. Sina tunned neid juba ammu enne mind: oma Guyanas, sädetelegraaf informeerib sind iga päew.

Olin sunnitud mõnikord oma pead käte wahele haarama, et taibata kõiki neid asju, mis sähwatasid nüüd minu silme ees järsus walguses. Tõtt öelda, olen ju lihtne kaubalaewa kapten. Mul ei sobigi end segada suurtesse ja keerukatesse küsimustesse. Peab püüdma oma tööd teha ja oma leiwapalukest teenida — nii ausalt kui wõimalik. Mul oli tegemist, et leida õige koht oma tagasihoidlikule isikule, „Zodiakile“ ja oma seiklustele, üleskerkinud uute olukordade keerises.

Tshuta tundis end palju paremini. Kaubamajas tund enne seda oli ta oma tasakaalu kaotanud, nüüd ta oli selle taas saawutanud. Ta lehitses lehti ja ajakirju wiisil, mis pidi tähendama: „Seda ma tean. Olen juba näinud.“ „Ammutuntud lood.“ Wenemaal sädetelegrafist ja hiljem Strobo kaudu Tshuta oli kõigega kursis, mida mina siiamaani ei teadnud. Kuid nüüd ta ei julgenud ennast üle hinnata. Ta näitas ilmset huwi wiimaste päewade sündmuste wastu. Ta tegi samuti nagu mina oma wäikesed arwestused wõi suured kombinatsioonid. Nõjatudes seljaga wastu seina, käed taskuis, hajameelselt jälgides suitsurõngaid, lasksin omi mõtteid kõiksal ringi rännata, ilma et oleksin neid suunanud olukordadele wõi ka inimestele.

Minust paremal awanes ja sulgus wahewidamata tuhmist klaasist uks, mis wiis kolmandasse saali, „Haddock'i“ pühamasse paika. Olin siia tihti sisse tunginud, kui oli tegemist õrnade küsimustega. Siin on terwe hulk wäikesi kabinette, milliseid eraldab teineteisest puust wahesein. Iggas neist on laud, mille ümber neli mõtteosalist wõib wabalt mõtteid wahetada kõige kummalisemate küsimuste üle, ilma et tarwitseks karta, et neid häirituks.

Rotterdam on üks neid pöörsildu, kus kohtub palju nägematuid teid, kas ausaid wõi kahtlasi. On uskumatu, milliseid inimesed kohtuwad „Haddock'is““. Siin sepitsetakse tehinguid, mis mõnikord määrawad rahwaste saatuse, isegi rahu wõi sõja. Kellelgi pole sellest aimu. Seintel

pole siin kõrvus. Koguni ajalehed — hoolimata erikirjasaatjatest — ei suuda siia sisse tungida. Nende esimesed leheküljed käsitlewad suurejooneliselt kõmulisi sündmusi, kuid keegi ei wõi siit wälja lugeda, mida sõsistatti mõni nädal wõi mõni kuu warem ühes säärases punkris nagu „Haddock".

Kõige pühamas paigas lokkab salakaup: oopium ja teised uimastuswahendid, relwad, warustus ja palju muud säärast.

Börsidel wõi wahetalituskontorites kaubeldakse kulla ja toorainetega, waluutaga wõi walmissaadustega. Spekulatsioonil on waba woli. Tulemused awaldatakse iga päew, ilma et keskmine prantslane teaks, kust tuleb ta kasu wõi kahju. Need on segaduse wabrikud, milliseid wõib nimetada seaduslikkudeks. Iga ärimees, iga tööstur wõib siit osa wõtta ja siin rikastuda.

„Haddock'is" aetakse esmajoones kahtlast äri kaubaga, mis ei ole nii silmapaistew: see on laewad ja nende koormased. Kõigil ookeanidel liigutwad ja kaowad nii ühed kui teised. Hangeldajad wõiwad siin kõiksugu äri ajada ja hästi teenida.

Mina ju tean selleşt nii mõndagi, kuna pidin siin nii mõnigi kord mängima osa, mis ei sobinud ei minu kutsega ega töekspidamistega. Kuid elama peab. Merimeeski ei ole sunnitud nälga surema enam kui keegi muu.

Sa wõid arwata, kui üllatunud ma olin, kui ma päraşt paljusid klaasuste sulgemişt ja awamişt silmasin meie kuulsat Stroboskit. Ta istus ühes kõige kitsamas kabinetis külastaja wastas, kes jõi ja kelleşt nägin ainult ta paremat õlga ja heledaid juukseid. Mõlemad olid kummardunud malelaua kohale. Nad liigutasid malendeid wäga pikkade waheaegadega. Selles pole midagi üllatawat, kuid tawaliselt mõlemad wastaseid waikiwad ja mõtlewad. Stroboski ja tema wastane aga ei lakanud kõnelemaşt, kuigi täiesti arusaamatult. Nägin seda ainult seltsimees raadiotelegrafisti huulteşt. Ma ei olnud põrmugi imestunud, et leidsin ta siit eest. SSSR-i salajased juhised olid talle kindlasti teatawaks teinud „Haddock'i" olemasolu.

Kui siin oli tegemist mõne salajase usaldusmehega või ülesandega, siis Stroboski oli kohustatud seda lõpule viima „Haddock'i" kõige pühamas paigas.

Ühel neist silmapilkudest, mil arvanes tuhmiklaasiga aks, nägi tema mind omakord. Ta tõusis korraga püsti. Enne kui ta mulle lähenes, ütles ta kiirelt mõned kahtlased sõnad, milledele ta kaaslane arvatavasti vastas. Siis, mõlemaid uksetiibu lahti paisates, naeratades niipalju kui seda lubas ta tatarilõust, tegi ta minu poole liigutuse, mis tähendas tervitust ja kutset. Kuid naeratus kadus viibimata, kui ta ära tundis Tshuta, kes istus ikka veel ajakirjade kuhjale kummardunult.

Ta kogus end ja ütles mulle:

— Kas tahate mulle teha selle au, härra kapten, ja tulla minuga silmapilguks istuma? Olen vaimustatud teid siit eest leides. On tegemist asjadega, mis võivad olla teile kõige suurema tähtsusega.

Ma ei teadnud, mida arvata viisakusest ja vastutulekust, mis Stroboski mulle esmakordselt osutas, samuti täielikust üksköiksusest ja tähelepanematusest Tshuta suhtes. Viimane ei liigutanud end. Teda polnud kutsutud, kuid et viibisin tema seltsis, ei võinudki teisiti, kui et juhtisin talle tähelepanu.

— Väga armas teist, härra esimesejärgu raadiotelegrafist, vastasin mina. Kuid mul on au viibida siin seltsimees Tshutaga.

— See on kapten, kelle poole ma pöördun, mitte seltskonnainimese poole, kattestas Stroboski. Seltsimees ei pane mulle pörmugi pahaks, kui ma talt teid mõneks minutiks röövin.

Seltsimees Tshuta, ilma et oleks pead tõstnud, kehitas õlgu. Ta sosistas:

— Minge pealegi! Ootan siin. Kõigepealt peab teadma, milles on asi!

Ta püüdis meie vahel mingit sidet luua. Teadsin, et ta päraſt Emporiumi külastamist oli väga muutunud ja tasakaalust äärmiselt välja viidud —, küllap kõigi nende avastiste tõttu — et mulle ei tundunudki nii võimatuna

teda ta mõtetega üksi jätta. Järgnesin Stroboskile, kes mind esitles:

— Härra kaugesõidukapten Robert Axil, prantslane, „Zodiaki" juht, kellest olen teile kõnelnud... Härra Dioklès, kuulsa rahvusvahelise ühingu Dioklès-Mondial Holding Ltd. president.

— Wäga hea! Kas härra kapten poleks nii lahke ega võtaks härra Stroboski kõrval istet? ütles Dioklès.

Ta jätkas oma malepartiid, liigutades ja kõrvaldades malendeid, ega pannud mind enam tähelegi. Mul oli aega teda waadelda.

Kellega wõiksin seda Dioklès'd wõrrelda? Meie, merimehed, oleme oma laewadel neid seiklejaid küllaldaselt näinud, ja nimelt juba enne, kui nad äratawad suuremate hulkade tähelepanu. Kord neid nimetatakse Zahharowiks, kahurikuningaks, kord jälle Löwensteiniks, arwukate ühingute pankrotimeistriks, kes oma lennukilt Lamanchi hüppas, wõi jälle Kreugeriks, tulitikukuningaks, kes endalt Pariisis elu wõttis, wõi Bataks, jalanõudedirektoriks, kes leiti surnult Tšehhoslowakkias, wõi ka Stawiskyks, Hatryks jne.

Neil kõigil on ühiseid jooni: Nad töötawad pimeduses. Nad tegutsewad kulissside taga. Nad tõmbawad müüdawate poliitiliste wõi rahaliste sisetunnete niite. Nad warjawad endid, ja selleks on kahtlemata neil põhjust. Awalikkusse nad ilmuwad ainult siis, kui puhkeb skandaal wõi toimub endamõrw, kus alles nende surm näitab, kellega meil tõelikult tegemist oli. Kõik nad armastawad naisi, kalliskiwe, hasartmänge, luksust, isegi nende nägudel on sarnasust. Sääraseid mehi kohtad niihästi toredais paleedes kui ka wiletsamais urkais.

Dioklès ei sarnanenud neist kellegagi. Oleksid teda wõinud kohata Pariisis, Marokos wõi Hiinas, jalutades kohwiku astangul. Tema wõi temasarnane oleks sulle müüa pakkunud waipu, mõõku, elewandiluud, — kõik muidugi jäljendatud. Ta oleks sulle järgnenud, et juhtida sind kuhugi urkasse, kus leidub meelelisi naudinguid, narkootilisi wahendeid, wõi kahtlasi unistusi.

Kõigi nende bandiitide wõi kelmidega,. keda ma praegu nimetasin, sarnanes Dioklès ainult oma labaste sõrmuste poolest. Ta oli riietunud nagu lihtne poesell Rotterdami sadamas. „Haddock'is" ta ei äratanud millegagi tähelepanu. Ta kongis nina wõis kuuluda ükskõik millisele juudile, kes tuhnib Hollandi wiletsais sadamakõrtsides teiste merimeeste hulgas. Ta tihkjalt nina ligi asetsewail silmil oli rööwlinnu karm ja kaugelewaataw pilk.

Nüüd need silmad ekslesid hetke jooksul malelaual. Waiksel häälel wahetasid mehed omawahel mõningaid lauseid. Terawaina nagu mõõga tera peatusid need silmad sajandik sekundi jooksul minul. Siis langes nende pilk uuesti maha.

Kulus terwelt weerand tundi minu silmitsemiseks. Järjestawanewa ja -sulguwa ukse kaudu nägin mitu korda Tshutat. Ta istus minu kohal, ei lugenud enam ajakirju, waid ootas kahekõnet, mida aga ei tulnud.

Muutusin rahutuks.

Mulle ei meeldinud põrmugi olla katsejänes, keda enne weristamist uuritakse ja kellele pealegi midagi ei pakuta. Ma polnud enam Wenemaal! Olin waba wabal maal!

— Kui teil selle wastu midagi pole, härra Dioklès... Kas ma wõiksin oma äranägemise järgi... Ma tänan teid teie kutse eest, kuid mina malet mängida ei oska! Ja daame ei tohi oodata lasta, kas pole tõsi?

Tõusin ja jätsin Stroboski ja Dioklès'i jumalaga. Nad lükkasid kokkulepitud liigutusega malendid kõrwale. Dioklès pani oma kondise käe minu omale.

— Minu kohus oleks wabandada, härra kapten, et wõtsin endale aega mängu lõpetamiseks. Minu wastane on esmajärguline jõud. Arwan, et wõitsin ta igapidi, ja teie olete see, kes peab selle küsimuse otsustama.

— Aga kuidas, mu härra? Mina ei saa siin kuidagi wahekohtunikuks olla. Kordan teile: ma ei tunne seda mängu, mida teie härra Stroboskiga mängite.

— Ah nii, te lubate, et ma teile oma üleolekut tõestan. Teile, mu kallis härra kapten, piisab, et olete nii lahke ja näitate mulle oma „Zodiaki", s. t. teie juhtimisel olewa kaubalaewa prahikirja.

Olin hämmastunud. Ilma et olekſin tahtnud, panin käe rinnale, kuhu olin peitnud tähtſamad „Zodiaki" paberid. Wõib juba arwata, et ma ei jätnud neid oma laewale, iſegi mitte rahakappi. Seſt mu äraoleku ajal oleks wõinud keegi lukud lahti murda. Ja uuesti olekſin wõinud oma ürikuiſt ilma jääda.

Polnud mingit kahtluſt, et too ſuurepärane Stroboski oli meeſt juba tunni eeſt kõigeſt informeerinud. Ta märkas mu liigutuſt ja ütles kohe:

— See nimelt ongi, mida ma arwaſin. Olete täpſelt ſee inimene, keda mulle mu wastane malemängus kirjeldas... Teie ei lahku paberiteſt, mis ſamastawad teie laewa ja teid. Mulle meeldib, et te ei walmiſta kunagi üllatuſi. Näidake mulle neid pabereid, olge nii lahke!

Wõin ſulle kinnitada, et tal oli tõepooleſt nõudlik ilme. Kuid neis restoranides kaubalaewa kapten ei näita kunagi nii kergeſti ürikuid, mis kuuluwad ainult temale.

— Lubage, härra Dioklès, kes te olete, et pean teile näitama ſeda, mis kuulub ainult „Zodiakile" ja minule, ſema kapitenile?

— Ootaſin ſeda küſimuſt! Õnnitlen tooni puhul, milliſt te minuga kõneldes tarwitate. Mu uſaldus teie wastu aina kaswab. Et teile kohe öelda: nüüdſeſt alates olen mina „Zodiaki" omanik!

— Teie?... Ja Wenemaa? Ja Stroboski?

— Mina! Kokkuleppel Wenemaaga! Ja Stroboskiga!

Olekſid pidanud mind nägema, mu kallis wend. Raputaſin Stroboskit käſiwarreſt, et temalt järele küſida ja teda pead tõſtma ſundida. See kawal tatar aga ei liigutanud oma ninagi. Oma huulte nurkadeſt ſoſiſtas ta mulle waewu kuuldawalt:

— See on tõſi... Ta oſtis minult „Zodiaki" ära. Näidake talle pabereid, wõi te kaotate oma koha!

Kuigi oled joonustatud, niisuguseid hoobid löövad su siiski uimaseks. Tundsin oma Stroboskit küllaldaselt teadmiseks, et ta köneles tõsi. Kui see inimene teid petta kawatseb, siis ta wahib teile üksisilmi otsa ja püüab teid oma süütuses weenda. Alates silmapilgust, kus Stroboski ei julgenud mulle otsa waadata, wäljendas ta pilk tõsiasja, millle üle mees ei olnud kuigi uhke.

— Hüwa, härra kapten Axil, küsis minult Dioklès, kerge karmus hääles. Kas teie ei kuulnud? Paberid?

Ja ta sirutas mulle wastu oma konksus sõrmedega käed, waibakaupmehe, elewandilunu-, pähkli- ja mõõgakaupmehe käed...

Mis teha?

Stroboski wedas mind ninapidi. Jumal teab, millisel otstarbel. Oli Dioklès tõepoolest „Zodiaki" ostnud ja ma ei saanud enam kapteniks jääda — mida pidin siis peale hakkama? Kas ma wõisin siis weel panna jala paadile, kuhu ma olin laskнud wiia kogu oma uue warustise? Ja tõepoolest — mis maksis mulle Dioklès'ile oma mapi sisu näidata? Tähtis oli, et ma ei laskнud teda seda ära wõtta.

Tõmbasin mapi wälja ja awasin ta. Lehitsesin kordamööda kõiki pabereid, ja Dioklès silmitses neid luubiga, mille ta oli oma taskust tõnnanud, — silmitses neid sammuti nagu kalliskiwide-kaupmees silmitseb kalliskiwe, mis tunduwad talle kahtlase päritoluga.

Millest tehti seda kõike? Oleksin weel kaua selle üle järele mõelnud, kui mitte Dioklès, ninaga peagu wastu lauda, poleks — kõiki marke ja paragrahwe läbi uurides — mulle esitanud mitmesuguseid küsimusi.

— Eks ole, „Zodiak" on kümnetuhande-tonnine kaubalaew, kapten Axil?

— Lugege, härra Dioklès.

— Ja on ta tõepoolest üle koormatud kahe tuhande tonni wõrra?

— Ta o l i ülekoormatud. Kuid, kui te lubate, härra Dioklès...

— Aga mõistagi, katkestas mind Stroboski. „Zodiakil“ on tõepoolest kaks tuhat tonni puud ülekoormatukeks ja nimelt alates Kroonlinnast. Waadake ometi saksa pitserit, härra Dioklès! See nimelt löödi Lübeki ees, kus kapten Axil „Zodiakiga“ karile jooksis. Nägin oma silmaga, kuidas Saksa ohwitser selle koormatuse olemasolu tõestas. Ta isegi tegi sellekohaseid tähendusi. Eks ole, kapten Axil? Ta ju ütles, et ülekoormatus oligi põhjuseks, miks me madalast weest läbi ei pääsenud... Meie kõik teame, — millised ka muidu meie waated oleksid, — et sakslased on äärmiselt täpsed. See ohwitser poleks seda kindlasti mitte kinnitanud, kui see poleks õige olnud. Eks, mu kallis kapten Axil?

Kunagi polnud Stroboski nii kaua ühe sõõmuga kõnelnud. Pealegi nii lahkelt ja weenwalt. Ta palus mind oma tõearmastusele tunnistajaks. Ta waatas kordamisi minu ja Dioklès'i ossa, tehes seda nii siiralt ja kõhklematult: see oli kindlaks tõenduseks, et ta niihästi mind kui Dioklès'i tüssas.

— Kahtlemata, härra esimesejärgu raadiotelegrafist! Ma ei wõi wastu waielda kirjalikule tunnistusele ega pitserile, mille ülemleitnant Rickhart meie pabereile Lübeki ees wajutas. Tahaksin ainult öelda, et...

Kuid ma ei lõpetanud lauset. Jäin suu ammuli peatuma. Siis sulgesin ta uuesti. Nüüd siis hakkasin teipama.

See häbematu Stroboski oli leiutanud wiisi, kuidas Dioklès'ile kaela määrida laewa, mille ta ütles olewat koormatud kaheteistkümne tuhande tonni puuga. „Zodiak“ oli ankrus nii kaugel ulgumerel, et kodanik Dioklès'il polnud mingit soowi ega kawatsust teda sinna waatama minna. Kõik, mis ta tahtis, oli, et ta wõis oma Mondial-Holding Ltd. osta laewa, mis oleks olnud kohane mitmesuguste pisikaupade weoks. Ja Stroboskil muidugi oli häbematust talle öelda, et meie laewal praegusel juhtumil oli 12-tuhandetonnine puukoormas. Tal oli häbematust toetuda ülemleitnant Rickharti tunnistusele ja saksa pit-

ſerile, mis ometi mõlemad olid pärit ajaſt enne ſeda, kui me kaks kuhat tonni puud wette pilduſime. Ja ta näis arwestawat nende puude wäljamaksmiſt: wähemalt miljon franki.

Sa näed, milliſe ſiſetunde-juhtumiga oli mul ſiin tegemiſt. Kelle poole pidin hoiduma? Kuidas käituda neis ſepitſustes, mis jälitaſid mind juba nädalate jooksul? Hoidudes niihästi ühele kui teiſele poole, pidin end poriga määrima.

Lõppude lõpuks olin hakanud Stroboskit küllalt hästi läbi nägema. Olin tüdinenud tema teadete ſaatmiſeſt, mis takistaſid mind magamaſt, mida ma ei mõiſtnud ja mille kaudu ta oli kontaktis Wenemaaga ja oma ſeltſimeestega.

Mul polnud midagi kaotada, nõustudes „Zodiaki" juhtimiſt jatkama, — iſegi ſiis, kui Dioklès oleks ta oſtnud walearwestuſega. Igatahes poleks minu ſaatus olnud kibedam kui ta oli ſeda kuue endiſe kuu jooksul.

Ja ſiis — waene meremeheſt-rott ei wõi ometi liiga muretſeda kombinatſioonide pärаſt, milliſeid ſepitſewad laewade omanikud. Kui olekſin kõigi ſelle kahekümne aasta jooksul püüdnud neid tehinguid liiga lähedalt waadata, ſiis olekſin weel praegugi laewapoiſs tekil. Ja alati ma olen tähele pannud, et waikimine on kuld, olgu ſee Haddockis wõi kuſagil mujal.

Panin oma paberid kokku ja piſtſin nad taskuraamatuga tagaſi oma kohale. Tekkis wäike paus.

— Te pole põrmugi wiiſakad, härrad wandeſeltslaſed, ütles Tſhuta uſt lahti tõugates ja minu wastu Dioklès'e kõrwale istudes. On juba terwe tund möödunud ſeſtſaadik, kui te minult minu juhi röövinſite. Paat, mille te üürinſite, ootab meid lüüs nr. 3 juures.

Stroboski ei wõtnud waewaks Tſhutat terwitada, weel wähem ta näis teda kuulwat. Kuid ſee wana ahw — Dioklès — teeſkles üllatuſt. Ta tõuſis wiiſakalt püsti. Tükk aega ſilmitſes ta Tſhutat, pakkudes talle pooleldi oma kondiſe käe, millel wõis näha kõiki ta teemante.

— Wõtke waatu kõik minu wabanduſed, mu kallis

„Zodiaki“ kapten, et röövisin teilt nii sarmika seltsilise. Teadsin, et meremeestel on hea maitse. Kas te ei teeks mulle seda au ega esitleks mind madamile?

— See on minu esimeseliigi ameklik tölk, härra... Tshuta... Madmuasell Tshuta!

— Nimi on sama õrn nagu see, kes teda kannab, sõnas Dioklès, puudutades oma niiskete huultegea Tshuta käerannet ja heites talle seejuures võrgutawa pilgu.

— Olen täna palju targemaks saanud, härra Dioklès, wastas Tshuta, ilma et ta oleks rutanud oma kätt ära tõmbama. Ta waatas mulle salaja silma.

— Kui te lubate, mu hurmaw Tshuta, siis õpite ka seda, et olen nüüd teie laewa peremees ja et ma jätan teid oma teenistusse. Ja milline ka praegu teie töötasu poleks — tõstan ta kolmekordseks.

— Null korrutatuna kolmega, härra Dioklès, annab ikkagi nulli.

— Wõtke juba kohe mu sõrmus, mu siiras Tshuta. Wõtlen — wõtke ta käsirahana ja wormiliku palkamise märgina... Lubage, et ta teile sõrme pistan. Kui peened nad on, need ilusad sõrmed. Pange ta nimetissõrme!

Olekssin tahtnud, mu wana wennas, et sa olekssid seda pilti näinud! Stroboski muidugi oli tol puhul tuliwihane, ei söandanud aga midagi öelda. Kahtlemata ta oli lootnud Tshutast wabaneda... Ja see wäike wenelanna, sõrmus nimetissõrmes, mille ta peitis seljataha, nagu kartes, nagu keegi wõiks teda kahtlustada selles, et ta on end räpastele pursuidele ära müünud. Ja mu uus peremees Dioklès, erootiline ja ihar... Ja lõppeks mina ise, tühipaljas kaubalaewa kapten, kel ei tohi olla wähematki aimu nende toiminguist ja liigutustest, kes talle leiba annawad!

„Haddock“ on näinud küll palju igasugu räpaseid. Kuid meietaolisi — mitte iial!

— Meie kõik neljakesi oleme nüüdsest alates sõbrad ja liitlased, ütles Dioklès meelitawalt, nagu pakuks ta kusagil kohwikuterassil oma kaupa müüa. Kas panekssite

pahaks, kallis madmuasell Tshuta, kui ma palukſin teid osa wõtta lihtsast söömingust, mida ma kawatsen teile pakkuda: kokteili, maksapasteeti, prantsuse kalkunit ja wahuwiina. — Ja peale selle kõike, mida teil peaks meenuma tellida!

Waatamata oma keeletundmisele ei saanud Tshuta seekord millestki aru. Ta heitis minu poole peagu hirmunud pilgu. Julgustasin teda.

— Minge aga pealegi, preili esimese liigi tõlk. Meie paat ootab teid. Härra Dioklès tasub nüüdsest alates kõik kulud.

— Peate oma kapteni sõna kuulma, teie kõhklew Tshuta, ütles Dioklès pealekippuwalt. Härra Axil on minu wõimu esindaja, ja seda niihästi teenistuses kui ka mujal.

— Et see nii teie mail kombeks, härra Dioklès, ütles Tshuta end koondades, siis luban end selles suhtes õpetada.

— Olgu siis nii. Tänan teid hinge põhjast, kallis Tshuta. Loobugem nüüd tõsisest asjadest. Kõik on nüüdsest alates korraldatud. Reisin homme hommikul Genfi. Niipea, kui mu „Zodiak" on merel, saab ta minu käest korralduſi. Annan need talle sädetelegraafi teel. Minu teenistuses olew raadiotelegrafist toimetab nad edasi minu kaptenile. Päew warem wõi hiljem ühinen teiega kusagil Atlandi ookeanis, tulles sinna oma hüdroplaanil.

— Kuid need on wäga tõsised asjad, härra Dioklès, ei suutnud Tshuta end tagasi hoida. Need on isegi käsud.

— Waewalt on need palwed, mu uudishimuline Tshuta. Nüüdsest alates pole see enam peremees, kes teiega räägib, waid kõige alandlikum ja kuulekam teie teenijate hulgas. Awaldage oma soowid!

Waata, mu wana Georges, kuidas olid lood ja kuidas ma m=r Dioklès'i teenistusse sattusin. Jään „Zodiakil" endisele kohale edasi, ja nimelt ühes oma kahe kaaslasega ja nende seltskonnaga.

Omawahel, see tõotab ...

Pas-de-Calais.

Telegrammid Stroboski ja Venemaa vahel.
Stroboski Haddock Rotterdam AR4

„Zodiaki“ ja koormase täielik müük juhistele vastavalt teostatud. Stop. Teatud isik andis mulle tsheki, mille deponeerin esimesel võimalusel kuhugi panka. Stop. Axili salalepinguisse ei pühendanud. Pidi andma oma ametliku nõustumise ja jääb nüüd juhina oma kohale. Stop. Pärast remonti sõidame sihtkohta, mille määrab isik, kes saabub Genfist lennukil. Stroboski. Leningrad RA4 Stroboski Haddock Rotterdam. Oleksite pidanud end Axilist vabastama, kuna teda nüüdsest peale enam ei vaja. Püüdke seda teha juba täna ja nimelt nii ruttu kui võimalik. Stop. Võtke vastu CD 8 meie juhised teatud isiku omadega. Stop. Jätkake reisu Prantsuse lipu all ja varjake kõige kindlamalt koorma laadi kõrgepoliitika salajastel põhjustel. Stop. Valvake Axili. Peamiselt Tshuta abil. Stop.

„Zodiaki“ pardal, Pas-de-Calais
Novembri lõpul 1936.

Mu kallis Georges,

et seda sulle lihtsalt öelda, seisukord on endiselt räbal. Sõidan Lamanche'i suunas, kuid selle sõidu sihti ja otstarvet ei tunne ma ikka veel. Aegajalt jätkan sulle oma seikluste kirjeldamist, ilma et ma neid püüaksin ilustada. Mul on mulje, nagu ootaks mind edaspidi veelgi suuremaid muresid, ja võib koguni olla, väga omapäraseid muresid. Palun sinult ainult ühte, nimelt, et sa oleksid alati valmis mulle tagasi saatma minu mappi, niipea kui ma seda telegrammiteel nõuan. Arvan, et ma ühel ilusal päeval olen sunnitud end kaitsma, mõtlen — niihästi Dioklès'i kui ka oma kahe seltsimehe vastu.

Rotterdamis Dioklès andis meile suurepäraſe lõunaſöögi. Ja loomulikult istus ta ſel puhul Tſhuta kõrwal. Kuni keſkööni weſtleſid nad kahekeſi, kas kreeka wõi türgi keeles, wõi ka ükſkõik milliſes murrakus, milleſt minul polnud aimugi. Nende weſtluſe ſiſu aga oli ſilmnähtawalt ſelge nende pilkudeſt ja kõneluſe tooniſt.

Tſhutale mängis Dioklès suurt wõrgutajat. Ta nägu ja ta käitumiswiis polnud küll kuidagi ſedalaadi, et nad oleksid wõinud meie eſimeſe järgu tõlgile meeldida. Neiu heitis mulle aegajalt meeleheitlikke pilke. Kuid minu kui kapteni ſeiſukoht kahwatas niiſuguſe ſõõmingu puhul ega ſaanud ma loomulikult end ſiin nii maksma panna nagu ſiis, kui olekſin olnud oma laewal. Mul polnud mingit põhjuſt end nende weſtlusſe ſegada.

Stroboski, kes oli pidanud ſamuti kõrwale jääma, ei tõſtnud peagu kordki ſilmi miniatüürſelt malelaualt, mida ta oma taldriku kõrwal uuris. See wapper poiſs oli kahtlemata juba liigagi rahuldatud, et ta oli Dioklès'ilt wälja kookinud suurepäraſe ſumma 2000 tonni puude eeſt, mis mina olin wette pildunud. Kindlaſti ta polnud ſelleſt ei Dioklès'ile ega ka oma Wenemaa ſeltſimeeſtele sõnagi kõnelnud. See oli tema oma iſiklik wäike ſoomus, milleſt ta ei kawatſenud kellelegi aru anda ja millele mina pidin waatama niiöelda kahe sõrme wahelt. Milliſed kawatſuſed olid tal ſelle ſummaga? Mõtles ta ſelle ſumma kaſutada oma iſiklikkudes wõi „Zodiaki" kolmekümne ſeltſimehe huwides? Ütlen weel kord: pole minu aſi wahele ſegada kõigisſe nendesſe tehinguisſe! Uſun, et Stroboski ſai ſuuremalt jaolt Dioklès'i jutuſt aru, ſai aru ſamuti ſelleſt jõhkraſt Tſhuta wõrgutamiſeſt, — neiu loomulikult oli ſellele mehele ihaldataw ſaak. Kuid awalikult ta ei laſknud midagi wälja paiſta.

Määral, mil tühjeneſid wahuwiinaklaaſid, imetlesin ma wiiſi, kuidas Tſhuta mõistis klaaſi hoida. Olin ſageli näinud ta meeleolumuutlikkuſt. Kindlaſti oli ta weſtlus Dioklès'ega ſamailmeline nagu minagi olin ſääraſega harjunud. Kunagi ei wõi teada, millal Tſhuta midagi lubab, milleſt keeldub, millele andub wõi mille üle wihaſtab.

Dioklès oli selle üle silmnähtawalt imestunud ja hämmastunud. Ta polnud harjunud, et naine, keda ta äsja oli üllatanud hinnalise kingiga, teda nii kõrgilt kohtles. Ta oli jahmunud, et ta ei saawutanud oma lõppsihti juba esimesel kokkupuutel. Teda waldas äkki wihasööst. Esmakordselt wõib-olla elas ta läbi säärase seikluse. Aegajalt heitis ka tema minule imestawaid pilke. Et puudunud palju, et ta oleks „Zodiaki" kaptenilt nõudnud, et see sellele kummalisele Tshutale seletaks, et tema, Dioklès, pakub talle kogu oma kulla ja kalliskiwid, kui ta on wähegi wastutulelik lahkele annetajale.

Kuid keegi ei küsinud minult seda walju. Mul ei tarwitsenud siis ka midagi öelda.

Kui restoran kesköö1 oma uksed sulges, pidime muidugi wäljuma. Kogu tee kuni paadini, mis meid lüüsis ootas, püüdis Dioklès Tshuta käsiwarrest kinni hoida. Tal ei olnud aga sellega õnne. Kangekaelselt jäi neiu temast maha, kõneldes wene keeles Stroboskiga. Olen muide kindel, et kumbki neist ei wahetanud ühtegi sõbralikku sõna. Seni nad olid olnud kaks wandeseltslast ja seda nimelt minu — Prantsuse kapteni — wastu. Nüüd oli neil teineteise ees palju saladusi, koguni ohtlikke saladusi. Tshuta ja Stroboski keeldusid nii siis palju lobisemast, püüdes selle asemel jälgida minu ja Dioklès'i kõnelust. Wiimane oli wõtnud minu käsiwarre, tehes seda majesteetliku liigutusega, nagu see kohane laewaomanikule oma kapteni suhtes.

— Jätan madmuasell Tshuta oma teenistusse edasi, ütles ta mulle. Ta jääb mu „Zodiaki" pardale tõlgiks. Olen talle juba oma juhised andnud.

Olin kindel, et nende lobisemine ei puudutanud kuidagi nimelt seda küsimust. Kuid mul loomulikult ei tarwitsenud seda rõhutada.

— Hästi, härra Dioklès, wastasin. Mida kawatsete teha härra Stroboskiga?

— Omawahel öeldud, mu kallis kapten, eelistaksin tema teeneist wabaneda. Mulle ei meeldi tema wiis asju käsitada. Kuid käesolewal hetkel wajab mu „Zodiak" raa-

diotelegrafisti. Mul pole aega otsida teist, kes oleks suuteline täitma neid keerukaid ülesandeid, milliseid kawatsen talle anda. Otsustasin seepärast Stroboski alles jätta.

— Olgu siis nii, härra Dioklès, nõustusin.

— Kuid waadake, millise käsu teile annan. Teie kaptenina teate, mida see tähendab: Niipea kui olete Rotterdamist lahkunud, awage register kõigile raadiotelegrammidele, mis lähedatud Stroboskile kõikjalt, eriti aga minult. Ärge lubage, et ta jätab teile näitamata kas wõi ühegi tulewaist telegrammidest. Kui ma isiklikult „Zodiakiga" ühinen, tahan täpselt teada kõik uudised, mis olen waheajal saanud.

— Täidan täpselt teie korraldusi. Millal on mul lootust teid „Zodiaki" pardal wastu wõtta? Niipalju, kui mõistan, annate mulle täielikud kapteni wõimupiirid. Mul ei tarwitse oma tegewusest aru anda kellelegi muule kui ainult teile, laewaomanikule? On see nii?

— Täpselt nii. Mul on wäga tähtsaid läbirääkimisi Genfis ja mujal. Midagi lähemat ma neist teile öelda ei saa. Saate aga minult kõik wajalikud juhised kogu reisu ajal. Usaldan teid, madmuasell Tshutale aga olen andnud oma juhised.

— Kõneles ta tõtt? Wõi oli see wale? Usaldas ta mind? Oli ta Tshutale mingeid juhiseid andnud? Ja — kas ta ei usaldanud Stroboskit?

Weel kord, mu kallis Georges, ma ei tea praegugi kõige wähematki.

*

„Zodiak" lahkus Rotterdamist mõni päew hiljem, niipea kui ta parandustööd olid lõppenud Wõisin rikkalikult tasuda. Tema hiilgus Dioklès peab olema wäga suur isik. Waatamata „Zodiaki" wälisasõidu hilinemise ja ta omaniku äraolekule, registreeriti minu „Zodiak" teise klassi laewana. Ta ei sõida nüüd enam Nõukogude lipu all, waid on Prantsuse laew Prantsuse kapteniga, mida tõendawad kõik ta kirjad — ja ta kaptenit hüütakse Robert Axilits. Ta weab puid, ma ei tea, millisesse sihtkohta, kuna ootan weel ikka wastawaid korraldusi.

Wõimalik, et see on mingi wäga suur ja halb lõõk, mida Dioklés mulle walmistab; see on aga ka usalduse tunnus, mida ta mulle tõotas. Ta eelistab asju ajada minuga ja mitte wenelastega, kes seni laewal peremeest mängisid. Pean teda selle eest aina tänama. Ma ei tee endale mingeid kujutlusi ta aususe suhtes. Kuid nüüd lõppeks tean, kelle poole tarwiduse korral pean pöörduma. Kaubalaewakaptenil ei sobi liiga palju kõnelda oma peremehest, kes annab talle koha, — wähemasti seda alates filmapilgust, mil ta teeb oma tööd ja saab oma tasu.

Lahkusime Rotterdamist waikse ilmastikuga. Suunasin laewa nina Pas-de Calais poole. wastawalt Dioklés'i suulistele juhistele. Wiimane palus mind, et hoidusin lihtsalt Sundide juurde, kuni ta annab mulle uued korraldused.

Leidsin pardalt eest oma kolmkümmend seltsimeestmadrust. Nad ei olnud jalgagi maale saanud. Mulle tundub, et neil polnud selle järele wajadustki. Nad nautisid wärskeid toidumaineid, milliseid Leningradis üldiselt ei tunta. Ka olid nad kogu aja Stroboskiga ja Tshutaga ühenduses.

Minule polnud tähtis muud, kui et nägin neid naeratawat. Mu laew sellesama meeskonnaga, — nüüd aga parandatuna, — wõis taas oma reisu alustada.

Olesin wõinud wäga hästi Stroboskist mööduda. Kuid ma ei wõinud jätta tähele panemata käsku, mille mulle laewaperemees andis. Muide see tatarlane sulgus end endiselt oma raadiotelegraafi-kajutisse. Tegeldes seal mõne aja malega, oli ta sunnitud muide sisse kirjutama samuti teateid, mis ta saatis wõi wastu wõttis — ükskõik, mis keeles see sündis.

Stroboski alistus wormilikule üleandele, millist talt uus laewaomanik nõudis. Mina isiklikult polnud enam Leningradi wõi Kroonlinna tööori, hüpiknukk, keda kunn Rotterdamini walwati ,waid kapten, kel oli wõim, mis kehtis kogu maailma laewastikus. Stroboski oli sunnitud seda tunnustama. Kas ta aga seda rõõmuga tegi, oli hoopis ise küsimus. Komandosillal olles kuulsin telegrammide

wastuwõtmist ja saatmist, mis muutusid üha waljemaks seda mööda, mida rohkem me Wenemaast kaugenesime. Kontrollisin wiibimata registrit. Tunnustan, et Stroboski märkis siia tõepooleşt sõnumite saatmise ja saabumise aja.

Läksin ma neil puhkudel oma kajutisse, leidsin sealt alati Tshuta eest. Olen sulle juba öelnud, et tema kajut oli mugaw niiwähe kui iganes wõimalik. Tshuta tuli, et minu peeglite ees kindlaks teha seda muudatust, mille põhjustas tema isiku suhtes uus kübar, uued kleidid, mingid,— kõik mis olin talle Rotterdamis kinkinud.

Olles awameelne, nu kallis wennas, pean ütlema: wäikesel kehwalt riietatud Leningradi Tshutal ja sellel Tshutal, kes wiibis praegu „Zodiaki" pardal, polnud ühist midagi muud, kui nägu ja wäga painduw keha. Neiu polnud enam endine. Ta oli selles ka ise teadlik. Kordamisi pani oma Dioklés'ilt saadud sõrmuse igasse sõrme. Siis ta peitis selle käekotti, mille olin talle kinkinud, — Et Stroboski seda edwistamist ei märkaks. Oma wälimuses sündinud muudatust ta näitas ainult minule üksi. Wõib arwata, nu kallis poisu, et ma seda muudatust märkasin. Mul polnud waja seda wälja näidata. Tshuta ise palus mind selleşt waikida.

— Ega te ometi ei lähe seda kordama sellele Stroboskile, eks ole kapten? Ütles ta mulle iga kord, kui teda oma kajutis üllatasin. Kui me läheme sõnatuma, riietun ma loomulikult oma endisesse rõiwaisse.

— See ei puutu ju põrmugi minusse. nu esimese-klassi-tõlk, wastasin. Oletan, et see ehtimine pole mõeldud mulle? Teete end meeldiwaks, kuna tema kõrgus Dioklés suwatseb meid warsti külastada. Olen liiga waene, et pakkuda teile teemante, mis maksawad tuhandeid dollareid.

— Olete igaw! Mida te õieti kujutlete? Mina ja säärane sokk! Ei, mitte iialgi!

— Kes teab, kuidas on see wenelaste juures? Leningradis ja Kroonlinnas oli ju Stroboski see, kes. . . .

— Oh. ma näen! Olete armukade! Jumal, kui rahuldatud olen!

— Kas t: peate ſuu, teie üleannetu! Hakkan ſiis mina nendega wõiſtlema?

— Wõib=olla ei meeldi teile, et ma pole enam endine? Jumaluke, mis ma kõik ei kuule!

— Seda te kuulete weel edaspidigi, teie ſüütu tall! Ma ei tea, kas me puutume Prantſusmaale. Olen peagu kindel, et lähme otſeteed Hispaaniaſſe.

— Kes teile ſeda ütles? nõudis ta, nagu oleksin paljaſtanud mõne riigiſaladuſe.

— Päh! Teie armunud Dioklés 'utustas ſedaſama teile, kellesſe ta on armunud, mis mullegi, keda ta kawatſeb ninapidi wedada. Oleme ühetaoliſes ſeiſundis. Ma ei tea ju weel ikkagi, milliſt mängu teie ſiin mängite. Kuid mu wäike, ärge pidage mind rumalamaks kui ma ſeda tõepooleſt olen.

— Ah teie olete h'rmus, teie ei taha milleſtki aru ſaada. Mis puutub ſiis minuſſe ſee petis Stroboski ja too ilane Dioklés?

Oma laewal kapten ei tohi taibata wähematki ſüdameasjuſt, m=elle Tſhuta. Pidage ſeda meeles!

*

Sedalaadi, mu kallis George, oli meie weſtlus Tſhutaga, alates ſelleſt ajaſt, mil ſuunaſin oma laewa Sundide poole, kuni hetkeni, mil lugeſin regiſtriſt kolme järgmiſt raadiogrammi:

R 4 Leningrad Stroboskile ZDIK

Peatage Zodiak merel et peale wõtta seltsimees Djune'i Stop Arvestage tema soove SD 5 teie vastutusel

Dioklés kapten Axilile Zodiakil

Peatuge merel Hallinina neeme juures et peale võtta laadungit mille teile saadan Stop Härra Djune määrab teie tulevase sihtkohta Stop. Minu südamlikumad auavaldused Tshutale ja peatse nägemiseni. Stop.

Olete isiklikult vastutav käsutäitmise eest Dioklés Mondial-Holding Ltd Genf

*

Prantsuse merekaubanduse rahvusvaheline sündikaat Kaubalaeva Zodiaki juhile

Vastavalt kõrgematele juhistele oodata Dunkerque'i lähekonda kodanik saadik Djune'i kes on warustatud täisvolitustega Prantsuse parlamendi poolt äsja vastu võetud seaduste alusel.

Loobumise korral tuleb teil vastuta. Intsimaco Pariisis.

*

Esimesel hetkel näis, et need kolm raadiotelegrammi, tulles wäga erinewaist allikaist ja saabudes pikkade wahedaegade järel, oleks wõinud olla teineteisest rippumatud. Ainus tõendus, et nad olid ühise ja salapärase kokkuleppe tulemus, oli Djune'i korduw meenutamine, keda nimetati kord härraks, kord seltsimeheks, kord kodanikuks. Mul loomulikult polnud mingit aimu selle nime samasusest, ka sarnanes ta rohkem mõne lennuki nimetusega kui ristiinimese omaga. Kuid merekaubanduses on sageli tegemist otse wõimatute nimedega selleks, et ma oleksin selle üle liiga palju pead murdnud.

Sama wähe oleksin muretsenud mõne Leningradi wõi teise, rahwuswahelise sündikaadi pärast, kel polnud mingeid õigusi mulle käskluşi jagada. Kuid Dioklés'i oma näitas mulle, et Dioklés nende sädetelegraafi walitses. Dioklés oli minu peremees. Oma „Zodiaki" ja koormaga, mille ta kawatseb siin peale laadida, wõib ta teha, mida ta tahab. Minu kohus oli waid sõna kuulda, ülma et oleksin tohtinud talle mingeid küsimusi asetada, wähemasti mitte kapteni ja laewaomaniku wahel makswa korra järgi.

Oleks olnud täiesti asjatu, kui ma oleksin püüdnud Stroboskilt seletusi saada. Rotterdamist saadik on ta sünge ja tagasihoidlik ja turtsub niihästi Tshuta kui minuga.

Kuid hoolimata kõigest ei wõi ma talle seda pahaks panna. Dioklés'i soowide täitjana ei luba ma enam Stroboskil sädetelegraafi wabalt kasutada. Panin nimelt oma tasku peakontakti pideme, mis katkestab ja awab elektriwoolu dünamo ja sädetelegraafi kajuti wahel.

Kui ma tahtsin mõnd teadet saata wõi kui tulid tunnid, mil me neid ootasime, pidi Stroboski minult seda pidet küsima. Püüdsin seepärast, mil ta teateid saatis wõi wastu wõttis, tema seljataha jääda ja walwata, et ta oleks oma tekstid wiibimata registreerinud. Olid nad wõõrakeelsed, siis tõlkis Tshuta nad mulle prantsuse keelde. Peale wastuwõtmist lülitasin pideme wälja ja pistsin ta tagasi oma tasku. See polnud aga põrmugi minu raadiotelegrafisti meelt mööda. Ta urises, kui ma tema poole pöördusin, ja weetis ülejäänud aja oma malendite juures.

Enne meie saabumist Hallnina ümbruskonda, andis ta mulle edasi mõned enam-wähem weenwad raadiotelegrammid. Need, mis olid saadetud Wenemaalt, nõudsid talt juba aruandeid antud käsu täitmise suhtes. Nende tekstis esines korduwalt arusaamatuid tähti ja numbreid: ED3, TR 8, FR 4 jne.

— Mis nad tähendawad, need tähed ja need numbrid? küsisin Stroboskilt, wiidates näpuga salapärastele märkidele.

— Ta kehitas õlgu ja süwenes unesti oma malemängu.

Käisin weale:

— Peate oma kaptenile wastama, härra simesejärgu ametnik! Te ju kuulsite, kui Dioklés, selle laewa omanik teid seda teha käskis.

— Mingu ja poogu end üles, see teie Dioklés! urises Stroboski enam-wähem siiralt. . . Tean siis mina, mida see tähendab, see TR6, wõi ED8. . . Wõibolla kohalikkude saatejaamade eri ülestähendused Wenemaal! Wõibolla tähendab see samuti sõnade arwu, saateaega wõi saatja allkirja. . . See ei puutu minusse. Seda peaksite teadma wõi wähemalt seletada katsuma teie, teie ju olete laewa juht.

Pole mingit wõimaluſt temalt muud teada ſaada. Sama wähe Tſhutalt, kes ütleb, ta polewat asjaga kurſis. Selleſt ajaſt kui ta on hakanud edwistama, langeb temperatuur tema ja Stroboski wahel. Stroboski riietub sama lohakalt nagu ennegi. Wõib juba arwata, et Leningradiſt ſaadik ta hilbud ei wõi olla kuigi hiilgawas ſeiſukorras. Mis puutub Tſhutasſe endasſe, ſiis toimub praegu temas ſee pſühholoogiline, ümbermoodustamiſe protſeſs, mida me kõik tunneme, iſegi meie, mehed, kui me, olles warem lohakalt riietatud, hakkame hiljem kandma hästiistuwat ülikonda. See põhjustab meis teatawa kindluſe- ja wäärikuſetunde. Mehed ei moodusta ſiin mingit erandit, weel wähem naiſed, kes on alati eewa-tütred, kui aſi puutub riietuſſe. Ja Tſhuta on naine pealaeſt jalatallani, wähemalt praegu. Pole enam mingeid jalutuskäike laewalael. Ta kardab rikkuda niihästi omi uuſi hilpe kui minki, mille tarwitamiſes ta hakkab minu arwates muutuma wäga asjatundlikuks. Tuule ja päikeſepaiste wastu ta otſib ärjekindlalt warju, tehes ſeda kas komandoſillal wõi minu kajutis. Lakkamatult mõtleb ta asjadele, milleſt minul pole aimugi. Nüüd me weſtleme kahekeſi ainult harwa. Mereſõit pole ſel aasta-ajal kuigi mugaw, wihmaga ning liiwaluidete, laewade ja kalapaatide wahel.

Wähe aega enne ſeda kui toimus Dioklés'i poolt ettenähtud kohtumine Hallnina lähedal, tuli mulle temalt wiimane raadioteade, ſeekord ſaadetud Belgiaſt. Ta ſoowitas mulle, et peatukſin keſkööl wõimalikult tuulewaikſes kohas, ja nimelt nii, et ſeda keegi ei näeks. Pidin kaſutama ööpimeduſt, et peale wõtta ſuurt õmblusmaſinate, aramoſonide, kinotarwete, jalgrataſte ja teiſte enam-wähem mehaaniliſte eſemete laadungit, mille ſihtkoht pidi mulle teatawaks tehtama hiljem.

Dioklés ei anna mulle kunagi aadreſſi, mille järgi wõitſin talle wastata. Mul on täieſti wõimata temalt mingit ſeletuſt paluda. Kordan, täieſti wõimatu! Ajalehed, milliſeid nüüd korrlikult prantſuſe poſtiga ſaime, teataſid meile meremeeſte ja laewadokkide tööliſte üldſtreik lewiwat kõigis Lamanche'i ſadamates. Dioklés, kaht-

lemata kartes laadida „Zodiakile“ kaupa, millele ta omistas suure väärtuse, tuli lihtsalt mõttele, saata laew ulgumerele, kaugele soowimatutest pilkudest, kus teda sadamate rahutused poleks seganud. Kui omatakse raha ja kõiksal saatejaamu, nagu käesolewal juhtumil, saadakse üle igasugu takistusteşt ja seadusteşt. Seda ma ei märganud esimeşt korda.

Manööwerdasin tõepooleşt äärmise waewaga, et leida Hallnina juures wähegi warjulişt kohta. Ilmistik polnud küll wäga halb, waid walitses tihe lume- ja wihmasegane pimedus. See laskus raskena kinasele merele ja tumestas wäljawaadet peagu poole miili kauguşele.

Siis wiimaks nägid tulewihke, mis ähwiśid Hallnina tuletorniśt. Majak uppus üleni kollaseşse uttu. Hakkasin toppama ja heitsin ankru mõne jala sügawusse, kuni lood mulle näitas, et wõisin siin üsna kindlasti ankrusse heita, kui mitte ilm ei lähe liiga halwaks. Siis ootasin sügawas pimeduşes, kuni kuulsin teadet, mille kahtlemata Stroboski läkitas.

„Siin Zodiak. . . Siin Zodiak, . . Siin Zodiak , , ,“ lişades meie laewa täpşelt wäljaarwestatud asukoha

On kindel, et streik şellel Prantsuse mererannikul üldine pidi olema. Olin kindlasti merel kohal, mida külastawad Bologne'i, Calais, Wimereux, Ambelteuse'i kalurid ja teised meremehed. Tawaliśelt ei saa siin teha wiitkümmendki ringi, ilma et ei tuleks udus neile teed anda wõi kuulata nende şarwedepuhumiśt, näha nende tuleśid, mis näitawad, et nad weawad wõrke, noote. Kuid mitte midagi ei juhtunud şellel ööl.

Walitses kohutaw, niiske waikus, mis tungis üdini ja pani Tshuta oma õhukeşes şhoti pleedis üleni wäriśema.

— Mis siin tehakse ja kas see kaua kestab? küśis ta minult, kui mina püüdsin oma pilke pimeduşeśt läbi puurida. Ta hääl oli üsna nõrk. Käśi, mille ta minu omale aśetas, oli jääkülm. Polnud wähematki järele jäänud ta endiśeśt upśakuśeśt. Ta wiibis teadmatuşes, mis, — kuigi ta polnud ohtlik, oli siiski ebameeldiw. Ta oli mures mehe pärast, wõibolla ka meremehe pärast. . .

— Mina ei tea selleſt rohkem kui teie, mu lugupeetud tõlk. Wõimalik, et oleme sunnitud siin weel kaua peatuma. See juba kuulub meie ülesannete hulka. Minge puhkama, heitke magama, küid jooge enne midagi sooja. Loodan, et tulen üksigi hästi toime.

— Ei, jään siia. Tahan kõike näha. Ja siis — wõibolla saan siiski kuidagi aidata. Pole hea, et Stroboski on üksi komandosillal, kui midagi peaks juhtuma. . . Kuid mis hääl see on?

— Peaks olema sireen!

Ta käsi surus kramplikult minu oma. Tõepooleſt — wastasin waistlikult ta surwele. Kuulatades pinewalt häält, mis oli algul wäga nõrk, ajajookul aga üha rohkem selgines, lähenes wahetpidamatult „Zodiakile". — Sa tunned helide petlikkust raskes õhus. Sireen tundus olewat kord pahemal ja kaugel, kord paremal ja peagu kõrwulukustaw. Ta näis meiega pimesikku mängiwat. Kuid niipea, kui oli kindel, et ta meid otsis, panin „Zodiaki" wile üürgama, andes talle lühemate ja pikemate waheaegade järel rahwuswahelise märgusõna ZDK, ZDK, ZDK.

Ja korraga, paiskudes otse meie jalgade ette ja wäljudes nagu suureſt, niiskeſt puuwillapallist, ilmus suur pukſiir, mis wedas enda järel kahte rängaltkoormatud paati. Meie laewa ahter walgustas neid kolme paati ereda roheliſe tulega, mille tõttu nad näisid weelgi wiirastuslikumad. Peale selle roheline walgus andis kahele püstiſeiswale siluetile peagu kooljaliku wäljanägemise. Need olid pukſiiri omanik ja keegi teine mees, kelle nägu oli peidetud sügawale tõmmatud wiltkaabu ja üles pööratud krae wahele. See mees ei wõinud olla keegi teine, kui meile raadio kaudu ammutuntud Djune. Mina ei silmanud temaſt muud kui kollakaid tüükais wurre ja pilgutawaid silmi. Wiisist, kuidas ta pukſiiri reelingi ääres seisis ega osanud end kaitsta tuuleiilide, wihma ja lume wastu, oli näha, et ta polnud pärit meremehe-perekonnaſt. Selles ekſitakſe harwa.

— Hallo, kas „Zodiak"? hüüdis pukſiiri peremees omamoodi murrakus.

— Tema ise! Siin kapten, wastasin, kuulatades õndsustundega wähe kärisewat, kuid jõulist ja lühidat häält. Oli juba mööbunud kaua aega sestsaadik, — enam kui kuus kuud, — kui mu kõrwad polnud enam kuulnud oma wendade ja kodumaalaste karmi häält. Ja pealegi oli see prantsuse keel.

— Tahaksin oma paadid teie laewa taha tuulewarju wiia, ütles hääl jällegi. Walmistuge wastu wõtma 150 pakki, ja nimelt enne hommikut.

— Saab tehtud, wastasin, andes Jigorile ja Dmitrile käsu, et nad walmis seaksid tõsteköied ja saadaksid madrused wiibimata peale laadima.

Olin komandosillalt alla läinud, et järele walwata, kas kõik sünnib korralikult.

Laewade juurdesõidu manööwer oli lõppenud. Helgiheitjad süüdati, et walgustada kastide paigutamist laewalaele. Wõtsin pukksiiri peremehe wastu, kes oli mähitud nahkadesse, ja seda alates saabastest kuni meremehemütsini. Surusime teineteisel kätt nagu wanad wennad.

Ta esitles end.

Olime tihti kohanud, kuna juba waremgi olin käinud Dunkerque'is ja Calais's. Olesin teda jumalaeest sülelnud, kui meie juures poleks wiibinud Tshuta ja Stroboski, kes mulle nagu warjud kõikjale järgnesid. Ja seltsimehed, kes asusid üksköikselt kastide kallale ja hakkasid neid laewalaele riwistama.

„Milline jälk ilm ja kui ropp töö," ütles peremees mulle kergesti õlale patsutades. Niisuguse ilmaga olesin pigemini kodus maganud. Kuid maailmas sünnib niipalju asju, ja kõike sa pead arwestama. Meie pukksiir ja samuti meie kaubalaewad on ainsad, mis täna ööst wäljusid! Wiige mind kajutisse, joogem seal midagi kuuma, kusjuures te mulle jutustate, mis olete läbi elanud. Kogu maailm pidas teid surnuks, teie wana kodukäija!

Olesin isegi seda teinud, kuna ka mina wajasin kuuma kohwi ja nimelt meelsasti kadakaliköögiga. Kuid kõigepealt oli tarwis wastu wõtta teine saabuja. See hüppas üle kaubapaatide laadungi sama kergelt nagu elewant üle

tuliſe raudade. Kindlasti oleks ta wette kukkunud kui mitte peremees ja mina poleks teda käerandmeſt kinni hoidnud. Ta kergitas kaabut, löi krae üles ja näis olewat tuſaſes meeleolus.

Kuid keſkööl ei peatuta Hallnina neeme juures, et uurida inimeste nägusid. Liiati weel palweränduri oma, kes pole kõige paremas meeleolus ja kel pole ka põhjuſt waimustatud olla. Talle kätt wastu ſirutades rahuldusin ſellega, et ennaſt talle eſitlesin:

— Kaugeſõidukapten Axil, „Zodiaki“ juht. . . Mulle teatati teie tulekuſt.

Ta ei wastanud mu käeſurwele. Ta tõstis helgiheitja all ruſikat ja pöördus wiibimata kokkukogunenud wene meeskonna poole, ja teeſeldes, et ta mind pole üldſe märganud, hüüdis ta:

— Mina, Djune, Prantſuſe meremeeste ſaadik, kes on liitunud kolmanda internatſionaaliga, toon teile Prantſuſe wennaliku terwituſe teie ſaabumiſe puhul Prantſuſe wetesſe. Tulin teie juurde õppima, tahakſin teilt saada juhiſeid ning walwata ſelle järele, et need ſaakſid korralikult täidetud laewadel, mida juhiwad prantslaſed!“

See oli ſiiralt öeldud. Aſi oli ſelge, wähemasti minu ſuhtes. Kuid oli mõttetu ſeltſimees Djune'il nii pika kõnega minu meeskonna poole pöörduda. See waakles teda ükskõikſelt, kaſutades ſeda waheaega ainult ſelleks, et oma tööſt weidi hinge tõmmata.

— Teie kuulſite, mis ma teile ütleſin, mu härra? küſis Djune, pöördudes ülbelt minu poole waikuſe kestel, mis oli tekkinud ta ſõnawõtu järel. Seiſukord, Jumal tänatud, on ſelleſt ajaſt muutunud, kui teie Prantſusmaalt lahkuſite. Tulin ſiia, et teile ſelleſt teatada. Kuni te ſel laewal pole wõtnud tarwituſele kollektiiwſetöö töölepingut ja neljakümnetunniſt töönädalat, nimelt ſel laewal, kuhu ma nüüdſeſt peale jään Prantſuſe meremeeste eſindajana, keelan teil igaſugu iſikliku algatuſe. Kõigis Prantſuſe wabrikutes on peremehed ſtreikijate wõimuſes. Ega lähe ſee teiſiti ka ſiin, kas ſaite aru?“

—Täieſti, härra Djune, wastaſin. Kuid pean teile

tähendama, et teie wenelaseſt seltsimehed milleſtki aru ei saanud, kuna nad ei oska prantsuse keelt.

— Kui teie oskate wene keelt, siis olge nii lahke ja tõlkige!

Kuſt pidi küll olema wälja tulnud see Djune, enne kui ta oli wastu wõtnud Prantsuse kodakondsuse, milleſt ma hiljem kuulsin?! See ei puutu aga minusse. Olin lihtsalt pahane, et inimene, kes wiibis esmakordselt minu laewal, tuli siia mulle seadusi ette kirjutama. Minu wastus wiis ta hingeliseſt tasakaaluſt weidi wälja.

„Oh, ärge kurjustage, härra kaugesõidukapten. Teid peetakse silmas. Mul on teada, et laewal wiibib seltsimees tõlk Teie lahke loaga pöördun tema poole."

Ta tõstis uuesti ruſika enne Stroboski, kes talle urisedes midagi wastas ja siis Tshuta nina all. Neiu ristitas uhkelt käed seljale. Pole midagi öelda, ta on julge tüdruk, see Tshuta. Olekſin tahtnud, et sa olekſid näinud seda põlgawat ilmet, millega ta Djunei silmitses. Ta slaawi hing tõrkus selle wastu, et keegi lääneeurooplane end wenelaste keskel laiutas, seejuures tarwitades pealegi demagoogilisi wõtteid, mis tema arwates olekſid pidanud hullgale meeldima Talle ei meeldinud nähtawasti samuti, et see seltsimees teda kawatses kohelda nagu endale alluwat ametnikku.

— Mina olen see mainitud tõlk, härra Djune, ütles ta järsult.

— Hüwa, tehke oma töö ja tõlkige!

— Kuulun kapten Axili juhtimisel olewa laewa „Zodiaki" meeskonda. Järelikult wõib ainult härra kapten mind käsutada, lisas ta weelgi kuiwemalt.

— Suurepärane, tähendas Djune, arwates, et temaga nalja tehakse ja pilgutas Tshutale silmi. Ehk olekſite nii lahke, härra kapten Axil, ja annaksite seltsimees Tshutale käsu seltsimeestele seda tõlkida, mis neile ütlesin.

— Panete mind piinlikku seisukorda, mu kallis kaasmaalane, ütlesin. Mis puutub preilisse, siis on täiesti tema enda otsustada, kas ta soowib teile tõlkida wõi ei. Minu laewal olles te allute minule!

Silmapilgul, kui me hoides teineteist käealt ja Tshuta meie järel sammudes, — läksime kajuti poole, et kohwi juua, libises kuskilt maha kaks suurt kasti ja purunes killudeks. Nende metalline sisu weeres helgiheitjate walgusel laiali.

Olen näinud kaunis sageli, — kas osakaupa wõi terwikuna, — küllalt palju õmblusmasinaid, jalgrattaid, grammofone ja aparaatide mehanisme, ja wannun, et kunagi ükski neist pole sarnanenud rohkem kuulipilduiate, püsside wõi ka torpeedode osadega. Ainult wõhik wõiks siin eksida.

Djune ruttas wanaraua juurde, tõstis mõned kergemad osad üles ja pildus nad üle parda. Ta kutsus meeskonda sedasama tegema. Juba silmapilk hiljem oli laewalagi neist osadest puhastatud. Djune heites minu poole arglikke pilke, püüdes aru saada, kas ma olin midagi näinud. Jäin rahulikuks.

— Lähme jutlema, ütlesin oma kaasmaalasele ja Tshutale „Ankrud on kindlad, ja ilmastik muutub üha waiksemaks. Kui Djune oma ametiwendadega on oma töö lõpetanud, hiiwan ankru ja liigun sihtkohta, kuhu mind soowitakse saata. Tahaksin meelsasti teada, kas mul weel kunagi korda läheb jalga Prantsuse pinnale tõsta."

„Zodiaki" pardal, Gironde'i suudmes,
detsembris 1936.

Mu kallis Georges,

mul on tunne, et minuga juhtub midagi omapärast, wõibolla ka mitte just wäga meeldiwat. Pean silmad lahti hoidma.

Tolle lõbusa öö jooksul, mil „Zodiak" peale wõttis õmblusmasinate, grammofonide ja teiste metallkaupade „aseaineid", mis olid warustatud süütute kaubamärkidega, lobisesin oma ametiwennaga puksiirlaewalt.

Küsisin oma kaasmaalaselt, on ta midagi kuulnud Dioklès'ist. Olin talle nimelt jutustanud oma weidrast kohtumisest Rotterdamis. Nimi oli talle tuttaw. Dioklès'i

tüüp esineb kõigis kombinatsioonides, kus wõib teenida palju raha, ise seejuures warjule jäädes, eriti aga sadamates.

Tõepoolest, puksiiriomanikul olid taskus mõned päewalehed. Neis oli Dioklès'ist juttu, kuigi muide õige uduselt ja peiditud kujul. Juba kaheksa päewa oli teda — tänu tema lenukitele — kõikjal nähtud: Helweetsias ja Londonis, Tangeris ja Belgias. Kõikjal oli ta osa wõtnud tormilistest koosolekutest, milliseid olid korraldanud patsifistid. Kõnet neil koosolekuil oli relwade sisseweokeelust Hispaaniasse ja nimelt kodusõja kestel. Samuti püüti jõuda kokkuleppele wabatahtlikkude wärbamise keelu suhtes kõigil mail, — niihästi Hispaania walgetele kui ka punastele. Kahtlemata tehti seal palju ilusaid sõnu, kuid samal ajal ajas igaüks ka omal käel wäikest äri. Minu „Zodiak" annab sellest kõige kujukama näite.

Dioklès asutas suure toredusega kõlawanimelise ettewõtte: „Rahwuswaheline koostöö ühing kodusõdade kaotamiseks". Et seda ühingut tegewusse rakendada, kulutas ta mitu miljonit. Ma poleks tõepoolest üllatunud, kui Dioklès saaks ühel päewal Nobeli rahuauhinna.

Kaubapaadid ja puksiir lahkusid meie juures päikesetõusul. Pöörasin laewanina ulgumere poole. Kui sa mult küsid, — miks, kuna ma polnud weel saanud ainustki korraldust Dioklès'ilt, — siis olgu sulle öeldud, et tegin seda weendumusel, et niihästi minu wanaraud kui ka puuk-orem ei wõinud olla määratud ühtegi Prantsuse sadamasse. Pealegi oleks üldstreik teinud wõimatuks midagi neis sadamais maha laadida. Ruttamata sõitsin suunas, mille mulle ka Djune oli ilma igasugu ettekääneteta ja warjamisteta nimetanud.

Stroboski ja Djune westlesid wahetpidamata. Oma jalutuskäikudel wäärjalgrataste ja kinotarwetekastide wahel nad koguni waidlesid wõi ka sädetelegraafi kajutis. Kui nad wiibisid wiimases, siis ei tarwitsenud küll kõrwu pingutada, et kuulda ikka ja alati ühte ja neidsamu sõnu: Miljonid, tsekid, kelmus, abirahad, reetmine ja aruanded.

Sain wäga hästi aru, et need wõistlejad waidlesid saagi pärast, millist nad Diokles'ilt lootsid, ja ähwardasid teineteist — juhtumil, kui üks ei nõustu teisega kõike poolitama.

Tühuta toetus seda minu oletust. Wabatahtlikult töötas ta minu kasuks, et teatada mulle kõike sellest kahest rebasest, kes nähtawasti olid ka juba tema tüüdanud. Tal polnud põrmugi walehäbi uste taga kuulatada wõi seista allpool tuult, ,et nende sõnu kinni püüda.

Tänu temale tean ma üsna hästi, mis mu laewal sünnib.

Tahaksin heameelega teada, kuidas see juhtus, et temast sai mu kaastööline. Kui ma enesest endale midagi kujutlesin, siis ma usuksin, et tal on minu wastu mingeid tundeid, milliseid ta ei püüagi warjata. Ilma et ta oleks mulle midagi sellekohast lausunud, imetles ta minu tagasihoidlikkust neis erakordseis tingimustes. Kui ma läksin oma kajutisse, kus ta end ehtis, wälkus ta silmis kas lootuse wõi kahtluse kiir. Kui ma aga sealt wäljusin, ilma et oleksin teinud muud, kui temaga oma tawalisel järsul wiisil paar sõna kõnelnud, wäljendas ta nagu kurbust ja etteheidet. Kuid mul on tegeleda muugagi kui sedaliiki asjadega.

Cherbourgi ja Quessanti wahel muutus meri rahutuks.

Djune oli wäga halwas tujus.

— Kas see torm weel kaua kestab, härra kapten? küsis ta.

— Teie seltsimehed ja [illegible] wõib-olla jutustasid teile, wõi wõib-olla teate isegi, .. praegusel aastaajal on meri äärmiselt tujukas.

— Ma palun, loobuge naljast ja sõitke wõimalikult kiiresti. Mind oodatakse nädala lõpul Bordeaux'sse, kus ma pean juhtima rahwuswaheliste sündikalistide miitingut.

Noogutasin waikides.

*

Verdoni reidil, Gironde'i suudmes, detsembri algul.

Kui lõpuks olime leidnud warjulise koha Gironde'i suudmes, wõisime kergendatult hingata, et olime pääsenud rajuilma ja muudest laewaõidu raskusest.

Djune oli siiski wõrratult halwas meeleolus, sest, nagu ta ütles, hilistus ta miitingule.

— Olen miitingule nelja päewa wõrra hilinenud. Telegrafeerige, et pean ta täna õhtul. Tellige wiibimata kiire auto. Ja kui teil pole midagi selle wastu, siis palun teid endaga maanduda ja pakun teile klaasi weini.

Ta tegi käega laia liigutuse, mis pidi tähendama, et kutse oli mõeldud samuti Tshutale ja Stroboskile.

Warsti ootas meid suur auto, mis oli peagu sama pikk, nagu wedur.

Tshuta puges minu kõrwale ja sosistas mulle:

— Eks ole, mina jään teie juurde?

— Muidugi, wastasin mina. Istugu teised kahekesi tahapoole.

Liiklesin suure mõnuga Medoci liiwastel teedel kuni Landes'i piirini. Sõiduk oli soliidne ja kiire. Wõtsin ta otsekohe oma käsutusse. Olin õnnelik nagu kuningas, et ometi kord olin oiwalises Prantsusmaa nurgas, kodumaal. See sõit toimus aga kahjuks ebasoodsal aastaajal.

Taewas oli weel sünge ja pilwine, maa niiske äsjasest tormiwihmast.

Sõitsin mööda kitsaid ja maalilisi teid, mis roomawad nagu maod niihästi Medoci wiinamägedes kui ka Landes'i piiridel. Kõiksal inimesed, olles kummardunud pruuni ja niiske mulle kohale, noppisid wiinamarja kobaraid, et neist suurepäraseid weine walmistada. Iga niisuguse wiinamarjakaswatuse piirkonna keskel asetses loss, mille nimi on kuulsaks saanud kogu maailmas, ja nimelt etikettide läbi weinipudeleil.

Kaugel eemal jõulised ja hästihooldatud lehmad meenutasid juba Landes'i ja Püreneide karju. Nad otsisid puie

ja pööſaste alt rohtu, mis oli küll närtſinud, kuid ſiiski mahlakas. Teekaldail näriſid maaliliſed kitſed. Mõned lapſed, poiſid ja tüdrukud, prisked ja päewitanud, askeldaſid oma loomadega ja terwitaſid meid möödumiſel oma lõbuſate hüüdudega.

Weelgi kaugemal, metſa ja järwede lähenemiſel, koguſid metſatööliſed männiwaiku. Nad uuriſid ſuuri lõheſid puukoores ja kinnitaſid puie külge pangeſid, kuhu tulewane mahl wõis niristada oma kallid tilgad. Lakkamatud waigu lõhnad, — terawad ja kanged, — järgneſid teineteiſele. Ma otſe joobuſin neiſt.

Tſhuta aga tajus neid weelgi tugewamini. Ta liikuwad ſöörmed awaneſid ja ſulguſid ſelle järgi, kas me liikuſime wiinamägede musta huumuſt mööda, higiſtawate lariloomade wahel wõi waiguste metſade ſügawustes. Ta ſiimadele ei läinud kaotſi midagi ſelleſt põhjalikuſt tööſt, milliſt talumehed tegid niihästi põllupinna kui ka ſaaduste, taimede ja ſaagi juures.

Olles mõni kilomeeter edaſi ſõitnud, mõiſtſin, et ſee oli temale nagu loori katkikäristamine. Ta ei julgenud midagi lausuda. Siiski, umbes tund aega hiljem, nihkus ta mulle weidi lähemale ja ſoſiſtas, et meie taga iſtujad teda ei kuuleks:

— Siis niiſugune on ſee teie Prantſusmaa? Tänan teid, et näitate mulle ſeda jumalikuimat maad.

— Seda jumalikuimat?... Ei, mu wäike! Ainult jumalik!

— On täieſti wõimatu, et leiduks weelgi iluſamaid! Kui ma wõrdlen teda Wenemaaga...

— Wenemaa on ſada korda ſuurem kui Prantſusmaa! Te olete wiibinud Prantſuſe pinnal üheainſa tunni.

— Kus wõiks weel leida iluſamaid maid? See mitmekeſiſus! Inimeſed, kes töötawad igaüks oma põllul, oma karjamail wõi metſas... Nad teewad, mida nad tahawad.. Saan aru, et ſee walmiſtab neile rõõmu. Meil, Wenemaal, pole ſee nii!"

— Kui meil awaneb wõimalus, mu wäike, näitan teile ka weel teiſi Prantſuſe maakondi. Kõigil neil on ilu-

sad nimed ja ilus wälimus. Bourgogne oma päikesest kullatud küngastikuga wiinamarja kogumise ajal, karm Bretagne oma wanade linnustega, ülekülwatud kanarbikuga, ja palistatud metsikute kalsudega. Provence, lõhnaw, päikesepaisteline Provence, — pimestawaim kui ooperi dekoratsioon. Örn Ile-de France, laisalt woolawate jõgedega, ta elanike ilusa keelega ja warjundirohke mõtestikuga. Lõõskaw Languedoc, looklew Gascogne, rikas Flandria, wiljarikas Normandia, järk Dauphiné, lopsakas Poitou, metsarikas Berry, mõtlik Elsas! Ja kõik teised! Waimustute neist kindlasti!

— Jah, mu kallis kapten. Könelge, jätkake! ma ei teadnud seda warem...

Ei tea, mu kallis Georges, kui kaua oleks kestnud meie könelus, kui mitte keegi poleks korraga tugewasti mu õlale patsutanud. Djune kummardus mu kohale ja hüüdis mulle wiisil, mis oli kahtlemata sõbralik:

— Ütelge ometi, seltsimees kapten! Wõimaldasin teile wäikesega flirtida, kuid nüüd olesin huwitatud, millal saaksime midagi hamba alla.

— Tõepoolest, härra rahwasaadik, mul oli nii hea olla, et olin selle üsna unustanud.

— Minul aga püsib see meeles. On möödunud neli terwet päewa, mille jooksul olen pidanud elama oma tagawaradest. Ka sõber Stroboski matsutab juba suud!

— Hästi, wastasin. Siin pole headest piimakauplustest puudu. Niipea, kui ühte neist märkan, lasen kohe peatuda.

— Ja te ei unusta öelda, kes ma olen? nõudis Djune. Wastasel korral meile wõidakse esitada suuri arweid. Pean endale täna õhtuks jõudu koguma.

— Las nad räägiwad, sosistas mu naabrinna. Las nad nuumawad end, need kaks seal! Muide mina, mu kallis kapten, — mina tahaksin näha teie kaunist Prantsusmaad. Ainult see paelub mind weel. Ja samuti — teid kuulatada!

See oli öeldud nii armsalt, mu kallis wend, ja su-

gugi mitte nii, et see oleks olnud mulle ebameeldiw kuulda.

Mõne kilomeetri sõidu järele osutusime ühe suurema alewi keskel. Suur rahwahulk saalis wäljakul edasi-tagasi. Taustal kirik, paremal raekoda, wasemal wõõrastemajad ja ümberringi kaupluseд. Turgu peetakse siin ainult kord nädalas. Perenaised ja lapsed suutsid waewu meie suure limusiini eest kõrwale hoiduda.

— Pea, ütles Tshuta. Siin käib wististi mingi meeleawaldus!

Meid ei taheta edasi lasta. Nähtawasti on meie sõiduk liiga tore.

— See oleks weider! Lähen kohe ja waatan järele.

Küsisin kohalikult politseikordnikult.

Oli pulm. Warsti pidi toimuma jumalateenistus. Oli kogunenud kogu ümbruskond, et jälgida pulmarongi, mis liikus raekojast kirikusse.

Traditsiooniline sõõming pidi korraldatama wõõrastemajas „Wiinamarja kobar", mis oli kuulus oma prantsuse kokakunstilt.

Jutustasin sellest Tshutale, Stroboskile ja Djune'ile.

— Wilistan sellele waimulikule talitusele ja pulmale! Pean nüüd lõpuks süüa ja juua saama. Meie Stroboskiga ei püsi enam jalul.

Nende sõnadega astusid nad wõõrastemajja sisse.

— Kas Prantsusmaal on keelatud laulatustalitusel wiibida?

— Mida te õieti mõtlete! Igaüks on siin teretulnud. Kuidas pean ma teile seda kordama: Prantsusmaal teeb igaüks seda, mida ta tahab.

— Niisuguse juhtumil tahaksin seda meelsasti näha, ainus ta minult, kui me autost wälja astusime. Tal oli selle wäikese tütarlapse paluw ilme, kes tahaks meelsasti jälgida näidendit, mida talle oli alati keelatud waadata. Mu kallis kapten, te ometi tulete minuga kaasa? Üksi minna oleks mul tõesti piinlik.

*

— Oleksin tahtnud, mu kallis Georges, et sa oleksid

Tshutat kirikus näinud. Mul oli õnnestunud tungida altari lähedale ,et talle näidata hardunud, endasseſüwenenud noorpaari ja piduliku talituse arengut, mis oli lihtne, kuid liigutaw.

Kirik oli rahwaſt täis. Ühelegi ſiiraiſt, ſõbralikeſt nägudeſt ei langenud walguſt akendeſt, milliſed ſüqisõhk oli muutnud tuhmiks. Waewu walgustaſid neid raswaja ſtearinküünlad. Orel ſiin polnud mingi tore mänguriiſt, kuid ta puhtad toonid kõlaſid kiwiwõlwiſtikus ſuurepäraſelt. Wiirukiſuits lewitas omi halle rõngaid kuni ſärawa pruudini, peigmehe kõrwal, kes oli äärmiſelt liigutatud ja tõſine oma lihtſas pulmarõiwas.

Pidulik talitus algas. Kooripoiſid laulſid elawalt ja mõjuwalt. Waimuliku jutlus polnud ilukõne ſelles mõttes, milliſt olekſid jälginud Djune ja Tshuta oma Leningradis wiibimiſe ajal. Pruut oli rikka wiinamäe omaniku tütar ja peigmees lihtne tööline, kuid jutlus oskas neid ühendada nii liigutawate sõnadega, et pinkidel paljud taskurätiga ſilmi pühkiſid.

Seistes minu wastu ſurutuna, wäriſes Tshuta jalatallaſt pealaeni. Ma ei lauſunud sõnagi. Orel algas pulmamarſſi. Koor üritas laulatuſe lõpplaulu.

Pöörduſin Tshuta poole. Kaks hiigelſuurt piſarat weeres ta laugude wahelt, mis ſeni olid olnud alati kuiwad. Neiu oli ſeewõrd erutatud, et ta neid ei tundnud. Kogu kommuniſtlik õpetus ſääraste uſuliste talituste suhtes oli haihtunud. Helid, lõhnad, sõnad, liigutuſed — kuigi need olid lihtſad, kuid ſiiski hardad, leidſid uuſi teid ta ärganud hinge.

Laſkſin ſel sündida. Ootaſin. Köik lahkuſid kirikuſt. Jäime ſinna üsna kahekeſi altari kõrwale ſamba naale.

Orel oli waikinud.

Kustutati küünlaid.

Tshuta ei liigutanud end. Ta pea puhkas mu õlal. Ta keha oli toetunud minu oma wastu, nagu oleks ta kaotanud kogu oma jõu. Siis peitis ta näo minu rinnale ja nuukſus walju. Suurimadki meelepõörajad polnud iialgi tundnud ſuuremat liigutuſt kui Tshuta praeguſel

hetkel — olen selles täiesti kindel.

Siis tõstis ta silmad. Neis polnud enam häbi, waid omamoodi hardumus ja waimustus. Pidasin paremaks ta pisarad ja kriisi tähelepanemata jätta, ja püüdsin selle asemel ta meeleolu hajutada.

— Kas olete wäsinud, mu wäike? Lähme, kinnitame keha. Otsime Stroboski ja Djune'i wõõrastemajast üles.

Ta niiskeis silmis sähwatas waenulikkuse ja etteheite säde.

— Oh need! . . Et te ometi waikiksite, teie halb poiss!

Ta pani oma käed minu põskedele. Ta hõõguw suu lähenes minu omale. Ta ütles täiesti muutunult:

— Ma ei teadnud seda... Mulle õpetati hoopis midagi muud. Andesta, Robert!

* * *

Telegrammid Bordeaux ja Leningradi vahel

Stroboski AR 4

Juhatasime Djune'iga Bordeaux's Meretööliste sündikaatide vahelist miitingut, kus Nõukogude põhimõtted võeti vastu kogu Prantsuse rahvastiku poolt Stop Sooviksin teada saada teatud isiku kavatsusi, kes pole andnud endast mingeid teateid ja tahaksin teada, mis ta ütles teile FR 5 käsituse kohta, et õigustada oma ausust, kui see osutub vajalikuks Stop Komtshuta kahtlane, muutub ühes Axiliga fashistiks. Pean tingimata vajalikuks, et teatud isik laseks Tshuta pardalt haihtuda, nii et jääksin siia üksi Teie Hispaaniase puutuvaid käskusid täitma Stop Kus kohtame Hispaania vetes punaseid seltsimehi? Stroboski.

R4A Stroboski sündikaatidevaheline

Bordeaux

Nõuame viibimata seletusi Rotterdamis „Zodiaki" müügist saadud summade kohta Stop Too teatud isik arvab, et olete nad üle löönud.

Oletame, et olete oma kohustused meie suhtes täitmata jätnud Stop. Andke viibimata aru, kui olete jõudnud Barcelonasse. Oleme halastamatud, kui olete meid tüssanud Stop. Hoiatage äraandjat Tshutat, nimelt, et ta hukatakse ilma kohtuotsuseta niipea kui „Zodiak" jõuab sihtkohta, mille talle teatud isik on määranud, s. t. juhtumil, kui ta ei täida vastu rääkimata selle käske Stop. Mis puutub FD3, siis kasutage lühilaineid aparaadil R4, ja nimelt salajuhiste kohaselt R4.

* *
*

V.

Atlandil
„Zodiaki" pardal Portugali rannikul,
detsembris 1936

Ma usun, mu kallis Georges, et asi läheb väga tõsiseks. Olen sattunud nüüd sõjapiirkonda. Need pole kuidagi samad olud, millistes alustasin oma õppeaega kakskümmend aastat tagasi, mil teati, kelle vastu nimelt võideldi. Nüüd on tegemist kodusõjaga. Hispaania sõjaga ma tutvun nüüd ainult väliselt, merel. Keegi pole kindel selles, mis siin võib juhtuda, ega sanuti kurbmängudes, millised siin võivad areneda.

Mida rohkem läheneme Hispaaniale, seda enam nu kolmkümmend seltsimeest lähenes ka mulle. Nad hakkasid mind usaldama. Nad tunnustasid minu täske. Nende nõuandja Stroboski aga hakkas oma mõjuvõimu kaotama.

Ka tema ise märkas seda, või vähemasti ma oletan seda. Ta sulgus ikka enam ja enam meie peatumisajal Gironde'is oma raadiotelegraafikajutisse. Wahetati vähe telegramme. Stroboski lõikus mitmesuguses suuruses papitükkidesi. Ta märkis siia malemängu kuuskümmend ruutu. Rohkem kui kunagi warem oli ta süwenenud malendite käikudesse. Ta ei maandunud enam.

Olin oma kajutis lõpetanud sulle pika kirja, milles jutustasin oma juhtumeist Hallnina neemest alates. Olin

ta pärajasti pitseerinud, et teda edasi anda mõnele mööduvale lendurile, kes liikus Bordeaux'i suunas, et see omakorda toimetaks ta mõnele Lõuna-Ameerikasse lendavale lennukile. Mul on tunne, et ma ei saa enam kaua sulle kirjutada. Kasutan seepärast juhust, et sulle veel kord korrata, et juhtumil, kui sa saad minult telegrammi palwega saata mulle tagasi kogu mu kirjawahetus Leningradist alates, siis ole lahke ja tee seda aadressil, mille sulle saadan. Kui olen elus, aitab ta õigustada minu seniseid ülesandeid ja toiminguid. Kui olen surnud, mis on wõimalik ja koguni tõenäolik, siis saadakse tema kaudu teada neist weidratest oludest, millistes osutusin wastu enda tahtmist ja ilma et oleksin wõinud sinna midagi parata.

Silmapilgul, kui kirjutasin ümbrikule aadressi, ahwatles mind minu kajutist wälja hüdroplaani surin. Mitte selles polnud asi, nagu oleks neist Gironde'i kohal puudu olnud. Neid möödub siit igal tunnil, niihästi ööst kui päewa. Nad teewad suurt müra nimelt selle tõttu, et nad lendawad wõimalikult wee- wõi maapinna lähedal. Enamik neist on Prantsuse omad. Nad harjutawad Rochefort'ini, Lorientini ja Brestini. Teised maanduwad Hispaanias, olles warustatud ülesannetega, milliseid nad ei awalda kellelegi. Nad tulewad mailt, kes tunnewad erilist huwi Hispaania kodusõja wastu: Inglismaalt wõi Saksamaalt, Belgiast wõi Prantsusmaalt. Need lennukid wälduwad halba ilmastikku, mis walitseb sel aastaajal Gascogne'i lahes. Nad lendawad üle Püreneide kas Hispaania walgete wõi punaste juurde. Kelle juurde täpselt — or nende ja mitte meie asi.

Kuid see hüdroplaan siin askeldas märgatawalt palju. Ta sooritas niipalju lende mitmesuguste laewade kohal, mis olid Verdonis ankrus, et pidin tahes-tahtmata üles minema ja waatama, mida ta seal teeb. Nähtawasti oli tal mootoririke ja ta otsis soodsat kohta, kus maanduda. Ta lendas nii lähedal „Zodiaki" mastide tippudele, et arwasin, et ta jääb sinna rippuma.

Kõik mu seltsimehed olid oma kohtadelt wäljunud. Küllap nad lootsid näha mingit lennuõnnetust. Seda liiki

inimesed armastawad niisuguseid waatemänge. Ka Tshuta oli rutanud siia, et minult küsida, milles on asi. Nüüdsest peale olen tema usaldusalune ja nõuandja. Isegi Stroboski oli wäljunud oma kajutist ja malendite juurest. Nagu harilikult oli ta ka nüüd tusane. Mida kaugemale Wenemaast jõudsime, seda sapisemana ta end näitab. Arwa ise ära, kelle hüdroplaan see oli. See oli lihtsalt signeur Dioklès'i oma, kes laskis end oma lenduril asetada otse „Zodiaki" kõrwale.

Waat kus oli mees, kellele kunstlikud mehanismid ei tee mingit hirmu. Saan aru, et ajalehed märgiwad ta wiibimist Londonis, Tangeris, Genfis wõi Baltimail, kui ta omab niisuguste hüdroplaanide eskadrilli. See siin kaalus wähemalt kakskümmend tonni ja tal oli neli propellerit. Ta isegi ewis üht wäikest jujuud, kerget hiina paati, mis lasti wette niipea kui hüdroplaan peatus minu trepi kõrgusel. Dioklès laskis end transportida jujuus ja ronis siis üles „Zodiakile".

Kapten, kes näeb tulewat oma laewa omanikku, peab tema wastuwõtmiseks olema kohal. Tegin seda kõigile wiisakusenõudeile wastawalt. Minu taga endastmõistagi seisis Tshuta. Ta ei lahkunud minust nüüd enam peagu sugugi, sest pean sulle ütlema... Kuid sellest jutustan hiljem. Stroboski järgnes meile mõne meetri kauguselt, olles enam-wähem kastide taha warjatud, mis me Hallnina neeme juures peale laadisime. Ma ei tea, kas ta oli rahul, nähes uuesti inimest, kes oli talt Rotterdamis „Zodiaki" ostnud. Wõtsin Dioklès'i wastu järgmiste sõnadega:

— Teretulnud minu pardal ja oma laewal. Hakkasin juba igawust tundma. Te ei koormanud mind just liiga oma uudistega. Olen õnnelik, et toote oma käsud isiklikult.

— Minule teeb see weel enam rõõmu kui teile, et wiibin uuesti teie seltsis; tulen waatama, kas olete minu juhised ka täpselt täitnud. Tahtsin sellega ka austada m-selle Tshutat, maailma hurwaimat tõlki.

Dioklès wäljendas suurepäraselt peremehe wäärikust oma kapteni ja ametnikkude suhtes, oma haruldast wiisakust ihaldatawa naise suhtes. Ta toonitas märgatawalt seda

wahet. Ta ei andnud mulle wastamiseks aega. Paadist tõi ta mehaanik üles mõned eriti hinnalised pakid. Dioklès käskis nad maha panna Tshuta jalgade ette.

— Lubage, mu wiimaks taasleitud preili Tshuta, et pakun teile paar pisiasja. Walisin ja kogusin need teie jaoks oma arwukatel reisudel läbi Euroopa, alates Rotterdamist. Tagasihoidlik kink teie kõige alandlikumalt teenrilt. Kuni ma jutlen oma laewa kapteniga tõsiseist asjust, minge ja waadelge neid oma kajutis. Kui nad teid ei rahulda, siis katsun teile muretseda paremaid.

— Mul on piinlik, härra Dioklès, ütles Tshuta. Ta punastas ja waatas mulle küsiwal pilgul otsa.

Esimene neist pisiasjust oli reisukohwer. Ta kristallpudelitel olid kuldkorgid. Siis terwe kohwri täis maroko siidi ja kalleid wene nahku: see oli täielik filmidiiwa warustus. Peale selle nad sisaldasid hindamatuid kleite. Dioklès'i taoline inimene juba soowis oma kinkide wäärtusega uhkeldada. Seltsimees Stroboski ees, kes awas ebajalgrataste ja kinotarwete kaste, awas Dioklès need reisukohwrid ja kartongid. Ta andis Tshutale nende kullatud wõtmed. Uhkelt wõttis ta sealt wälja karusnahku, kleite, kübaraid, pesu ja jalanõusid. Ta edewus oli kõik need esemed kinni maksnud, et ehtida nendega naist, keda ta pidas juba kahtlemata oma tulewaseks wallutiseks. Ta tahtis, et kõik oleksid seda teadnud.

Aegajalt ta käitus nagu waibakaupmees, kellega ta ka tõepolest sarnanes. Oma tumedas nooruses ta kahtlemata oli seda ka olnud — kas Smürna wõi Istanbuli kaidel. Ta tegi sellest Tshutale numbri. Ta näitas oma kinke. Ta tungiw soow seda kaunist neitsit omada sundis teda unustama mõõte, milliseist ta harilikult siiski kinni pidas. Kõik oli talle lubatud. Kas ta ei wiibinud siis omaenda laewa pardal? Niihästi esemeid kui ka isikuid wõis ta siin wabalt käsutada.

Ta kõhn käsi kobas willaseid reisutarweid, wõi karusnahku, mis katawad naiste paljaid õlgu, kui need naised talwel teatrist wäljuwad. Oma käsiwarrel wõi peos ta laskis kõiki neid kalleid siide nende ilus ja uhkuses särada.

Nad wirwendasid päikesewalguses. Ta lähendas ja eemaldas nad waikiwast Tshutast, et ta näeks nende warjundeid. Oma liigses sõnakülluses wõrdles ta noort tütarlast kord näkiga, kord Kleopatraga, kord Veenusega, kord Hollywoodi kinotähega. Ta seletas läbipaistwa riide peensi ja hermeliini wõi soobli soojust. Taoti läks ta julgus isegi niikaugele, et ta katsus sõrmeotstega üht wõi teist mantlit Tshuta õlgadel. Ja igakord, kui ta seda tegi, tagganes Tshuta mõne sammu.

— Ja nüüd, lõpetas ta, kordan ja käsin teile — lähen härra Axiliga westlema tõsiseist asjust, mis teie pärlmutrist kõrwu wäsitaksid. Minge, mu kallis Tshuta, proowige reisikostüümi, nimelt lennukireisuks. Samuti õhtukleite ja nahku. Tahan teid täna õhtul näha weel ilusamana kui Aphroditet. Te panete kadestama kogu Biarritzi naised.

Kohe, kui olen läbirääkimise kapteniga lõpetanud, on minu lennuk teie käsutuses. Mul on palju tegemist, eriti Biarritzis ja Hispaania rinde lähedal. Olen seal hiljemalt tunni pärast. Täna õhtul, mu wõrratu Tshuta, teete te mulle selle au, ja wõtate osa ühest esindusbanketist. Korraldan selle koos Baski Punase Ristiga õnnetute hispaanlaste heaks.

Ma ei tee mingait wahet erakondade ja poliitika wahel. Biarritzis saate olema heategewa wee wõrratu kuninganna. Ja siis — eks ole — sööme koos õhtust? Olen siis täielikult teie käsutuses. Kui on teie tahtmine, toon ma teid tagasi „Zodiak'ile" juba homme wõi mõnel teisel päewal, kuid pigem nii hilja kui wõimalik... Ja — mitte iialgi, s. t. kui te ise peaksite sellega leppima!

Leekiwail silmil ja waikides pööras Tshuta talle selja. Ta põgenes oma kajuti poole. Ta samm oli kindel ja järsk. Ta järel kandsid mõned madrused kohwreid ja luksuslikku garderoobi. Nad wahetasid põlglikke pilke, samuti nagu Stroboski, kes nagu alati wiibis waid pooleldi nähtawal, seekord õmblusmasinate kastide ja teiste esemete wirnade wahel. Segase pilguga jälgis Dioplés Tshuta põgenemist.

— Kas ta pole suurepärase kaswuga, see mu lemmik, härra Axilä pöördus ta minu poole. Kujutlege teda hotelli-

toas päraſt mõnd wahuwiinaklaaſi. Muide ta kandis ſeni äärmiſelt wiletſaid riideid, mis nähtawasti olid pärit Rotterdamiſt. Tore rõiwas aga ehib ja kaunistab otſemaid niisuguſt wäikeſt tibukeſt. Kas panite tähele, kuidas ta punastas ja kahwatas, kui ma talle neid piſiasju kinkiſin? Praeguſel hetkel ta peaks olema oma kajutis nagu Margarete „Faustis“ oma kalliskiwidekaſti ees.

Stroboski, ſünge ja halwas tujus, lähenes nüüd meile pikkamiſi, küllap ſelleks, et kuulatada. Rotterdamis oli Dioklés teda jootnud ja ſöötnud, kuna tal oli ſiis temaga wajalik ſooritada mõningaid kaſulikke operatſioone. Nüüd ta kohtles teda nagu endale alluwat.

— Kas te ei näitaks mulle oma regiſtrit, härra Stro ... Stroba ... noh, lõpuks minu telegraafiametnik? Tulen teda otſemaid kontrollima. Annan teile mõningaid juhiſeid edaspidiste ſaadetiste kohta. Olgu kõik walmis, mõtlen — minu rewideerimisjuhtumiks kõige lähemal ajal. Kõik, kas kuulete mind, kõik!“

Selga küüru tõmmates ja ſaapaid lohiſtades kadus Stroboski ettepoole. Olles jäänud minuga üksi, kõneles Dioklés (nagu ta oli ſeda Tſhutahe öelnud) tõſiſeiſt asjuſt. Dioklés arwas heaks mind püsti ſeisma jätta, ilma et ta oleks minu poole sõnagagi pöördunud. Ta ſilmitſes üksteiſe järel kaubapakke, mis olid peale laetud Hallnina neeme juures. Ta luges nende pealkirju. Mõned kastid olid küllaldaſelt suured, et mahutada kas klawereid wõi kahureid, mõned jälle nii wäikeſed, nagu kompweki- wõi konſerwikarbid. Ta luges walju. Kuigi ta ei kõnelnud minuga otſeſelt, ſain ſiiski aru, et pidin kuulama, mis ta nimelt luges.

— 100 õmblusmaſinat? ... Hüwa. Nende küstikud ja ſõtkelauad. 1000 grammofoni ja raadioaparaati? Wäga hea. Ah, waatame ſiia ... 2000 jalgratast ja kinoaparaati! Midagi ei puudu. Kaks wõi kolm kasti wõib olla. Küll nad ſeda weel wajawad, need wahwad hiſpaanlaſed, mõtlen — meelelahutuſeks ſelle hirmſa koduſõja waheajal.

Ta taganes mõned sammud, tuli siis uuesti minu kõrvale ja, nagu iseendaga kõneldes, näis ta mõõtwat nende wirnade suurust ja raskust.

— Seda on kindlasti neli- või wiissada tonni. Kuid see wajutab laewa tagapool sügawamale. Et „Zodiak" oleks jällegi horisontaalses asendis, peaks laewa esimesele poolele laadima samasuure raskuse.

Ta wõttis mul sõbralikult käealt kinni ja wiis mind laewa nina poole, mis nimelt komandosilla ees oli üsna tühi. Ta kõneles usaldades ja üsna lihtsalt.

— Sest pean teile ütlema, mu kallis kapten, et saate warsti neli kuni wiis tuhat tonni uut materjali juurde. See oleks määratud kahele Hispaania Punasele Ristile. Peate nimelt teadma, et olen täna õhtul patrooniks peol, kuhu on kutsutud inimesi mõlemast leerist.

Ka Genfis, ilma et laskuksin siin üksikasjusse — olen teinud ägeda rünnaku koduisõja koledustele . . . Olen isegi saatnud Hispaania walgetele ja punastele umbes wiiskümmend Punase Risti sõidukit. Kas pole meie kohus sõjakoledusi leewendada? Mu süda jookseb werd, kui ma sellest kõnelen.

Wäga hea apostel. Ta oleks mind peaaegu weennud, kui ma mitte oma silmadega poleks näinud neid kaste Hallnina neeme juures awatawat, kui ma poleks teadnud, et mu puulaadungi all on weidrad, metallikõlalised esemed.

Dioklés jätkas:

— Niisiis, te saate aru, mu wahwa Axil, et on hädawajalik warustada mu wiiskümmend ambulantsautot. Selleks kulub rawimeid, sidemeid, kirurgia tarbeid . . . Kõike seda, mis wõib pehmendada inimeste metsikust. Mu Punase Risti kraamiwankrid ootawad wahendeid ja rawimeid, mis neil seal all puudub. Ja teie „Zodiak" on see, kes nad neile Hispaaniasse wiib, ning nimelt täites neid käske, milliseid ma teile annan raadio teel wõi isiklikult . . . Tahan wähekese kõikjal liigelda, tulles ja minnes oma lennukiga. Olen rahul, et ma oma õilsa ülesande teostamiseks olen leidnud säärase inimese nagu teie.

Olles öelnud selle meelituse, rääkis ta nüüd weel palju ebaheategija ja wariseeri liigutustega.

— Niisiis, kallis Axil, see oli nimelt, mida ma olen mõelnud. Ütelge mulle siiralt oma arwamus . . . Kas oleme ühel nõul?

— Teie käsu peale, härra Dioklés. Teie wõite „Zodiakiga" teha, mis te heaks arwate.

— Täpselt nii. Kogu maailm teab, et kulutan arwamata palju Hispaania Punase Risti peale. Ja hüwa — miks siis „Zodiakist" ei wõiks saada Punase Risti laew? Tähendab täiesti erapooletu, puutumatu laew, mis on õigustatud läbi sõitma igalt poolt, ilma et teda tülitaks ühe wõi teise poole sõjalaewastik. Sellele pole keegi mõelnud. Mis ütlete teie selle kohta?

Suurepärane apostel. Ta oli kõigest mõelnud.

Erapooletuse katte all, mida wõimaldab Punane Rist, kawatses ta mängida kahe-algelist mängu. Ja peale kõige muu ta mõtles kompromiteerida mind, s. t. juhtumil, kui mina ta plaanid olekšin heaks kiitnud. Ma ei tahtnud kuidagi ettemõtlemata nõustuda. Niisiis wastasin üsna asjalikult:

— Punase Risti kaitse all olew hospidalilaew, härra Dioklés, peaks kandma tingimata nähtawaid tundemärke ja liikuma muuseas sõdiwatele pooltele erapooletu rahwuse lipu all.

— Tõepoolst, teie annate mulle alles idee! hüüdis ta rõõmsalt, nii nagu olekšin talle leiutanud midagi üsna uut. Jah, kindlasti. Teie olete nii lahke ja kustutate „Zodiaki" nime. See tundub liiga enamlisena. Ta on kaugele nähtaw . . . Samuti te lasete kogu laewa walgeks wärwida . . . See on halastuse wärw. Te joonistate samuti laewale suure punase risti, nii et ma teid juba kaugelt ära tunnekšin, kui wiibin oma lennukil; ja nii, et see oleks wõimalik samuti kõigil teistel

— See on hea wahend päewal, kuid ööši, härra Dioklés?

— Teie mõtlete ka kõigile, härra Axil. Peatudes Verdonis laske minu materjalist teha laewa ees- ja taga-

poolel ja ka laewalael kolm raami, mis kujutawad risti. Kinnitage neile suur hulk elektrilampe, nii et rist oleks juba kaugele nähtaw. Ärge hoolige kuludest! Teil on aega kaheksa päewa wõi enam. Te oskate kindlasti teha kõik hädawajaliku, kuna olite teie see, kes sellele mõttele tuli. Loodan teie peale. Teie idee on suurepärane.

Hiilgaw apostel! Ta tegi nüüd, nagu oleksin mina selle ülima segaduse wälja mõelnud. Kindlasti ta oli selle kõik läbi mõelnud juba Rotterdamist alates. Punase Risti katte all, mis oli näha nii ööl kui päewal, lootis ta endale wõiwat kõike lubada. Ja mina olin see, kes meresõidu seaduste järgi pidi selle eest wastutama, sest olin ju mina see, kes „Zodiakki" juhtis.

See oli saatanlik. Ma ei saanud talle midagi wastata. Ametlikult, laewapaberite järgi, wedasin ma ainult puid, rahuajatarweid ja warsti samuti mitmesugust rawimaterjali. Olin käest ja jalust seotud. Leningradist alates elasin ma ainult wariseerlikkuses ja tüssamises. Kas wõisin nüüd selleşt loobuda? Ilma silmagi pilgutamata oleks Dioklés mu wallandanud. Minu karjäär oleks lõpetatud. See kõikwõimas mees oma raha ja oma „rahuarmastuse" tõttu oleks olnud minu wastu lihtsalt toores. Igal juhtumil oleksin jäänud mina süüdlaseks. Kindlasti oli ta minu seisukorrast teadlik. Ilma et ta oleks seda wälja näidanud, ütles ta:

— Praegu, mu kallis, kõneleşite erapooletuslipust. Lubage öelda, et ka mina olen sellele mõelnud. Mul peab olema antenne kõigil mail. Nüüdseşt peale „Zodiak" kannab Prantsuse lippu. Kõik on korraldatud. Ärge ütelge, mis te praegu mõtlete.

Tean, et pole kuigi meeldiw teha Nõukogude laewa Prantsuse omaks . . . Kuid mul on selleks õigustused. . . Waadake, siin nad on! Weenduge ise!

Imetlemiswäärne apostel! Ta harutas minu ees lahti suure wirna pabereid. Nad olid warustatud kõigi seaduspäraste pitserite ja allkirjadega. Ja need allkirjad olid pärit Prantsuse ministritelt ja Wene komissaridelt.

Ja minule, lihtsale kaugesõidulaptenile, ei jäänud

muud kui tema tahtmist tunnustada ja selle juures ise riskida. Tema aga naeris kindlasti kogu maailma ja oma võimetu kapteni Ayili üle.

Ta jätkas, nähtavasti muutes nüüd jutuainet.

— Ah, oleksin peagu unustanud! Weel midagi, mis teile kindlasti meeldib, mu kallis. Teid ootab ees äärmiselt karm reis. Teil pole küllaldaselt ametnikke ja teenijaid. Teie ei saa olla täiesti kindel nende suhtes, kellega Kroonlinnast väljusite. Kolmekümnest mehest teile enam ei piisa! Edaspidised peenemad tööd nõuawad, et „Zodiakil" nüüdsest alates oleks wilunud ja parem meeskond. Me ometi ei või wenelasi lihtsalt pardalt maha panna, eks? Mis saaks neist ilma paberiteta ja sisserändeta, kui me nad Prantsusmaal maale saadaksime. See ometi on ka teie arwamine?

— Mu Jumal, härra Dioklés . . . kogelesin, küsides endamisi, mis ta tahab seega öelda.

— See on täpselt nii! Näen, et annate mulle õiguse. Nägin selle küsimuse ette. Olen otsustanud lisada „Zodiakile" kolmkümmend Prantsuse merimeest. Peate nad ära mahutama. Nad on teile suureks abiks. Muide, kuna te nüüdsest peale sõidate Prantsuse lipu all, wõiksite üle minna neljakümne tunnise töönädala ja kollektiiw-tööleppingu juurde, mis on saanud Prantsuse seaduseks Jagage töö wenelaste ja prantslaste wahel. Olen kindel, et tulete sellega hästi toime. Tarbekorral Stroboski aitab teid, õieti öelda — on see suurepärane inimene . . . Mis puutub aga teie tõlgisse, siis ärge teda liiga palju arwestage . . . Te ju mõistate mind? Biarritz . . . Kalliskiwid . . . Karusnahad! . .

Ja nii, mu kallis Georges läks see edasi. Mul loomulikult ei jäänud muud, kui kõigega nõustuda. Dioklés oli kõik läbi mõelnud. Kuid ta ei teinud midagi ilma minu nõusolekuta, või minu nõuande järgi või et mulle teeneid osutada . . ." Pagan wõtku, kuidas teadis ta nii täpselt kõigist meie reisujuhtumitest, mõtlen — alates Rotterdamist! Meie westluse kestel nimelt wõisin selles korduwalt weenduda.

Wõib=olla oli ta Bordeux's kohanud Djune'i, kelleſt ta mulle nüüd enam midagi ei kõnelnud. Igatahes olen wiimaſeſt waba. Niipea kui ta Pariiſi jõudis, waliti ta Prantſuſe meremeeste ſündikaatide=wahelise organiſatſiooni preſidendiks.

Wõi jälle ſai Dioklés Stroboskilt mingeid teateid jädetelegraafi läbi, mis minuſt mööda libiſeſid ja milliſeid regiſtriſe ſiſſe ei kantud? On ju muide mõndagi ſalapäraſt raadios ja tema ſalajastes rühmades. . .

Igatahes pidas Dioklés weſtluſe laewaomaniku ja kapteni wahel lõpetatuks. Ta ſurus mu kätt, kusjuures ta kondiſed sõrmed puuriſid minu omadesſe idamaiſel kombel: juhtumil, kui on ſooritatud meeldiw leping. On teada, et teine on ſiſſe weetud! On teada ſamuti, et ſee teine iſe ſeda teab. Kuid kumbki ei tohi ſelleſt midagi rääkida. Kumbki ei tohi endawalitſuſt kaotada.

Nüüd, kus oleme kokkuleppele jõudnud, algas Dioklés wäga sõbralikult:

— Teen wäikeſe käigu Stroboski juurde, enne kui Biarritzi lendan. Meie nukuke Tſhuta ehib end liiga kaua. Minge õige ja otſige ta üles! Selge talle, et ootamine mulle põrmugi ei meeldi.

Dioklés ei tarwitſenud enam kauem rahutuſt tunda. Tſhuta oli alla tulnud. Üksköikſelt lonkis meie poole. Palun ſind uskuda, et meie donzhuan tegi õige imeſtunud näo.

Seſt Tſhuta — ma ei tea kuſt —, oli wälja õngitſenud oma Leningradi ja Kroonlinna hilbud: Ingliſe nahkſäärikud, kulunud ſeeliku, narmendawot pearäti ja luitunud kaelaräti. Ta lähenes, olles täieſti minkimata ja eheteta, täpſelt ſamaſuguſena nagu olin teda tundnud meremeeſte klubis. Ta näoilme oli ſama kinnine nagu ſee, mida olin näinud Wenemaal ja mis wäikeſes Gironde'i kirikus oli awanenud — mulle üksi.

Selle aſemele et omi mõtteid warjata, et kõnelda meiſeid sõnu, Dioklés jäi awaſui wahtima.

— Kuid madmuaſell . . . Mu kallis preili . . . Riided, mis ma teile kinkisin . . . Lennuk! . . Biarritz! . . õhtuſöök! . . . kogeles ta.

— Mitte ükski neist riietest, mis te mulle kinkisite, ei ſobi mulle, härra Dioklés, ütles Tſhuta nii teraval häälel nagu habemenuga. Arwasite heaks tähendada, et Rotterdami riided mulle ſugugi ei ſobi, jätkas ta, heites mulle paljutähendawa pilgu . . . Olen uuesti nüüd ſaanud ſelleks, kes ma tõepooleſt olen: ſeltſimees enamlane, eſimeſe klaſſi tölk „Zodiakil" . . . Täiesti teie teeenistuſes, mu härra, ja oma rahwuslikus riietuſes.

Mida ſoowid ſa weel, mu kallis wend? Mulle tegi lõbu ſedaliiki lahenduſt kuulda. Mina iſiklikult ei ſaa...d Diokléſile wastata ei inimeſena ega kaptenina! Kuid naiſtel on lubatud kõik. Oli ſee nali wõi mitte, kuid tõendan ſulle, et Tſhutal polnud põrmugi nägu, nagu teeks ta nalja. Eelmiſel päewal tunnuſtas ta mulle, ta olewat loobunud oma Nõukogude uſuſt. Nüüd ta wõttis oma sõna tagaſi, et wabaneda ſelleſt üle kullatud merewähiſt Dioklésest. Olin imetluſeſt peagu uimane.

Dioklés, olles kõigeſt ſelleſt rabatud nagu piitſahoobiſt, ei kaotanud ſiiski lootuſt. Temataoline wõrgutaja ei ſuuda lihtſalt uskuda, et teda hüljatakſe. Kui ta kingid ei ſuuda naiſt wõluda, on ta kahtlemata arwamiſel, et need ſelle naiſe jaoks pole küllalt wäärtuslikud. Sellepäraſt ütles ta:

— Mu hell Tſhuta, ſellega pole kõik weel lõppenud! Wiin teid oma lennukil kindlasti ära. Jääge ſellesſe ſamasſe riietuſſe. Selles te olete minu ſilmis kõige iluſam. Kuid Biarritzis te peate olema wõrratu. Täna peale lõunat wõite te osta, mis teile iganes meeldib. Siin on minu tſekiraamat. Kirjutan nüüd mõned tſekid awanſina alla. Mind ei huwita arwud, mis teie ſinna peale kirjutate. Wõite mind laostada. Nad maksawad kogu maailmas. Usaldan teid . . . Teie tänate mind ſelle eeſt meie õhtuſöögil täna ööſi.

Ta kirjutas mitu oma tſekiraamatu lehte alla. Tſhuta ſirutas käe, kontrollis märkmeid ja pani ſiis kõik need paberid oma käekotti.

— Tänan teid, härra Dioklés. Need tsekid wõiwad mulle alati kasulikud olla, sest mul ju ainult tarwitseb nende tühikuid täita. Kuid olen ametnik-tõlk „Zodiaki“. Ma ei wõi oma kohalt lahkuda. See on kutse-siseasi küsimus. Te ju saate sellest aru, et pean laewale jääma... Head reisu, härra Dioklés! Ja loodan teid edaspidi jälle näha, härra Dioklés.

Mispeale ta talle selja pööras.

„Zodiaki“ pardal,
Tangeri reidil, Uusaastal 1937.

Mu kallis Georges,

Ilm on selge. Meri ilus. Õhustik hakkab muutuma ohtlikumaks.

Olen juba kaheksa päewa Tangeri reidil. Praegusel silmapilgul on mul kõige dramaatilisem kõigi maade rahwuste kohtumine. Olgu nad sõja- wõi kaubalaewad, igal neist on oma kawatsused, millisеid nad oma naabrile ei paljasta. Suurtel reisulaewadel, mis ristlewad Wahemere, Maroko ja Kanari saarte wahel, lõbutsewad reisijad linna ja ümbruskonna waatlemisega. Nad sukelduwad muhameedi rahulikku õhustikku. Kellelgi ei tule mõttesse, et Hispaanias, ainult mõnikümmend miili siit eemal inimesed teineteist wastastikku tapawad ja tulistawad. Terwed külad on muudetud tuhahunnikuiks. Ja ulgumerel, kus waenulikud laewad kohtuwad, on käimas wõrratud kurbmängud.

— Usun kindlasti, et warsti on kord meie käes — kui hüwa Dioklés arwab heaks mulle omi lõplikke käske anda. Ma ei tea weel, kuipalju ma tema sõna kuulen. Wõib-olla on piire, millisеist ma meelsasti üle ei läheks. Praegusel hetkel kasutan uue-aasta puhkust, et sulle teatada, mis kõik olen läbi elanud detsembri jooksul. Rotterdamist alates kopeerin sinu kirjad. Ära unusta, mis sulle ütlesin: Kui läkitan sulle ahastawa appihüüde, siis saada mulle mu kirjawahetus wiibimata tagasi, mõtlen — tee seda esimese lennukiga. Need kirjad wabastawad wõi õigustawad mind. Mul on aidus, et ma wõiksin seda wajada. „Zodiak“ on jõudnud hirmsa teadmatuse piirkonda.

Verdonis Dioklés ajas tõesti asju hästi. Minu laew on nüüd tuliuus. Ta on üleni walge, põhjast pardani. Waatamata ta kujule wõiks igaüks kindlasti öelda, et see on jahtlaew. Juba aastaid ma pole saa.nud jalaga sääraſele hiilgawale laewale. Ta on lakitud. Mereſool ei ſuuda teda riſtuda. Kahenädalaſe laewaſõidu järel kolm punaſt risti, mis on joonistatud niihästi mõlemale küljele kui laewalaele, pole põrmugi kannatanud. Isegi elektrilambid, mis moodustawad raamidel risti, on wastu pannud rajuilmadele.

Tahan ſulle midagi uſaldada. Ma ei kaſutanud nimelt neid wärwitud punaſeid riste ega elektripirne. Dioklési taoline mees wõib endale lubada, et ta sääraſeid riste oma laewal tarwitab. Mina aga, kaugeſõidukapten, tean, et niiſugune ſepitſus merel on ſeaduslikult lubamatu. Mul on wõimata oma laewakoormaſt kaitsta Punaſe Risti märgiga. Minu kaubad on puht sõjaliſe eesmärgiga. Inimeſed minu meeskonnas, ükſkõik, kuſt nad tulewad, pole muud kui sõdiwad pooled.

Verdoniſt ſaadik Dioklés on mind külastanud kaks korda. Ta tuli meie juurde hüdroplaanil, et mulle uuesti korrata, et mu puulaadung on määratud waeste hispaanlaste majade ja onnide uuesti-ülesehitamiſeks. Minu kümmetuhat tonni puud on siiski ettekäändeks, milliſt tal on jultumuſt kaſutada niihästi minu kui teiste ees.

Samuti nagu ma mõistan nende kolmekümne Verdonis pealetulnud madruſe walimkku, ſamuti ma pole rumal aruſaamiſeks, milleks ta ſeda walimikku wajas. Muide ta on mind warustanud eſimeſe liigi meeskonnaga, waadates kutſe ſeiſukohalt. Nad kõik on meremehed, need baskid. Gironde'i ja Püreneide wahel olid nad juba mitu kuud tööta. Nad eſindawad igaſugu eialu, milliſeil töötajaid reiſul wiibiwal laewal alati waja: elektrimehaanikud ja kütjad, tüürimehed ja taglaſewahid, ſuurtüki- ja kahuriwäelaſed.

Nad kõik on teeninud Prantſuſe merewäes. Nad olid wäga õnnelikud ſelle ſuure palga üle, mida Dioklés neile lubas. Ta taſus neile awanſina ette kolmweerand aasta

palga. Selle raha eest wõis saada wäga pļju wõid kolmekümne prantsuse perekonna paljale leiwale.

Oma kolmekümmet baski dzhentlemenni polnud mul alul kerge kohelda. Rahwarinde wõimuletulek oli muutnud nii mõndagi nende kindlate traditsioonidega ja individualistlikkude inimeste hngeelus. Pagutasin nad kohtadele, nii hästi wõi halwasti kui see oli wõimalik, peamiselt „Zodiaki" tühjadesse tagumistesse laoruumidesse. Nad protesteerisid ägedasti selle wastu, seletades, et õigupoolest paremad kohad, mi nüüd olin jätnud wenelastele, peaksid kuuluma neile.

Kõik minu baskid olid registreeritud meremehed. Seefugustena nad ewisid eesõiguši ja kohustusi, mis Prantsusmaa ainuõigus juba alates Colbert'i ajast. Mitte alles tänasest alates ei tunne ma selle kutseala õigusi ja kohustusi. Kuulun juba ise sinna. Ja sellekohaseid määrusi ja seadusi olen alati hoolega jälginud: madrusena, ohwitserina, kaptenina. Ja nähtawasti selle tõttu olengi „Zodiakil" saawutanud lugupidamist oma meeskonna silmas.

Sadamast lahkudes näis kord, nagu kolmkümmend prantslast ühes Stroboski poolt üleshäsitatud kolmekümne Wene seltsimehega püüdsid minu wastu wälja astuda. Olin juba hirmul, kuidas selleşt seisukorrast pääseda.

Minu keerdsõlme aga lahendasid wenelased ise oma käitumisega. Sedamööda, mida rohkem läheneşime sihtkohale, mis muide wenelastel oli teada juba Kroonlinnast saadik, wälsendasid nad ha wähem ja wähem tahtmist päralejõudmiseks. Nad otsiwad igasugu põhjusi et reisi ja sadamais peatumist pikendada. Mul pole mingit põhjust, — wähemalt mitte ametlikult, — end nende kaalutlustesse segada. Kuid jumalale tänu, need kaalutlused töid lõpliku lõhe minu kolmekümne wenelase ja kolmekümne prantslase wahele.

Oma südamesiiruses need wiimased tulid minu laewale, et siin merimeestena töötada ja teenida palka, milleşt nad muide olid osa juba ettegi saanud. Nad on samasugused nagu minagi. Nad sõidawad. Laew peab täitma

oma ülesannet. Kõik muu on tähtsuseta. See on meie ühine seisukoht.

Kui mu baskid märkasid, et wenelased, toetudes neljakümnetunnisele töönädalale ja kollektiiwsele töölepingule, tegid kõik mis wõimalik, et pikendada meie teekonda ja takistada meie läuisõitu Gibraltari merekitsusest, hakkasid nad nurisema. Nende nimel wõttis sõna kaugesõiduleitnant.

Ta nimi on Darréäe. Ka tema on bask. Ta tunneb oma ülesannet hästi, on palju merel sõitnud. Ja nüüd juba kaks aastat tööta.

Ütlesin Darréche'ile, et olen õnnelik, leides wiimaks ohwitseri, kes on suuteline minu kõrwal töötama. Ülendasin ta wiibimata abikapteniks. See oli ülus ametikõrgendus. Weel iialgi ta polnud teeninud kümnetuhande tonni suurusel laewal.

Ta ei tänanud mind selle eest. Algul, kui ma talle teatasin, et palun teda käesolewal juhtumil asendada Dmitrit ja Jigorit tüüri juures, neid kahte seltsimeest, keda ma ei wõinud põrmugi usaldada, wähemasti edaspidi wõimalikult esinewate tähtsate juhtumite puhul.

Darréche, bask, sündinud salakaubawedaja, polnud põrmugi selleşt wäljawaateşt meelitatud. Küsisin talt selle põhjusi. Tunnipikkuse weştluse järel sain lõpuks aru, et ta mind südame põhjaşt wihkas. Saad şa selleşt aru, mu kallis Georges?

Darréche ja kakskümmend üheksa teist baski esindawad poliitilişt maailmawaadet, mis enam kui ükski teine on wastolus enamlusega. Nad on puhtwereliseđ walgeđ. Jätkates oma kahepalgelişt mängu ja püüdes mind üha enam mässida segadusşe, Diokles oli oma saatanlikus kawaluses mulle walinud äärmiselt wenewastaşe meeskonna.

Sa mõistad nüüd mu kolmekümne baski rahulolematust. Olin nendele Antikristus, ş. t. äraostetud waenlane. Juhtisin Nõukogude laewa. Djune'i kriukad, teated ajakirjanduşes puudutasid „Zodiaki" alates Hallinina neemeşt kuni Bordeaux'ni, olid mind tembeldanud kärepunaseişt punaşemaks, — rojoks Iberia murrakus. See polnud

õige. Kaitsesin ennast. Minu seletuste järgi polnud ma muud kui lihtne laewakapten, kes täitis oma lihtsat ülesannet ja nõudis, et teised sedasama teeksid. Darréche ei uskunud mind. Algul ta tegi oma kahekümne ühekja kaasmaalase juures samasugust kihutustööd nagu Stroboski omadegi juures.

Seda tatarlast ma enam ei näinud. Ta ei austanud mind enam seega, et oleks söönud minuga ühes lauas, waid läks nüüd selleks tagasi oma seltsimeeste juurde. Ta kõneles neile ma ei tea mida. Igatahes mitte midagi niisugust, mis oleks „Zodiaki" ülesannet kergendanud. Ülejäänud aja nägin teda komandosillal wiibides ringlewat laewa ohtris ja ka nende kastide wahel, mis sisaldasid õmblusmasinaid ja jalgrattaid või jälle nende hiigelsuurte wirnade ümber laewaninas, mis kandsid Punase Risti märki.

Need nähtawasti olid desinfitseerimiswahendid, puuwillapallid, kliinilised ja kirurgilised wahendid. Dioklés ju oli mulle seda öelnud ja minul ei jäänud muud kui seda uskuda. Neid kaste oli siin nii palju, et nende wirna ülemine äär küündis komandosilla kõrguseni. Ma isegi ei näinud enam „Zodiaki" nina. Igal juhtumil kee uus laadung oli laewa uuesti tasakaalustanud. Mu laew sõitis nüüd horisontaalselt selle asemel, et ta tagumine osa oleks sukeldunud liiga sügawale wette.

Nüüd meeldis Stroboskile üksi jalutada. Oma suurt, üsna uut summadani, mis ta käes kandis, ei jätnud ta kuhugi. See kahtlemata pidi olema kingitu kas Dioklés'elt või Djune'ilt. Kohwer oli mustast nahast, ja suuteline sisaldama arwurikkaid pabereid või riiklikke saladusi või jälle mingit kaunis tüsedat mehanismi. Sest minu raadiotelegrafist, kes pole põrmugi tugewa kehaehitusega mees, kallutus kas paremale või wasakule seda mööda, kummas käes ta seda kohwrit kandis. Kuid mingil tingimusel ta ei pannud teda hetkekski käest.

Tshutaga Stroboski enam ei kõnelnud. Lõhe oli täiuslik. Miks? Mind ei huwita see põrmugi, nagu wõid seda arwata, mu kallis Georges. Ma ei ole ei romaanikir-

janik ega psühholoog. Kuid olen kuulnud öeldawat ja olen isegi mõneşt raamatuşt lugenud, et muudatuşed naiśes pole seletatawad puhta mõistuśega ega poliitiliste mõistetega.

Tśhua polnud enam endine, alates śuurepäraśeşt pulmajuhtumis śaadik Medoci alewis. Kas ta ka iśe śeda teadis? Minule aga laśkis ta śelle muudatuśe wälja paista. Tema uutes rahutuśtes olin mina tugi, kelle wastu ta wõis naalduda. Ma ei laśknud märgata, et śeda teadśin. Silmas pidades endiśeid kogemuśi, pean ütlema, et kardan wäga neid śegaśeid ja ägedaid tundeid.

Alates śeśtśaaik, kui wiibiśime Verdonis, palus Tśhuta mind śageli meie autowäljaśõite korrata. Wabandaśin end śeega, mul olewat palju tegemiśt „Zodiaki" ümberwärwimiśega, baśki meeśkonna wastuwõtmiśega, Punaśe Risti materjaliga. Miśpeale ta need käigud śooritas üśna ükśi. Ohtuti tagaśi tulles teatas ta mulle, ta olewat külastanud mimeid kirikuid. Ta oli neis hinganud wiirukiśuitśu ja kuulanud orelimängu.

Ta tõi endaga kaaśa katekismuśe ja ewangeeliume. Ta oli nad ośtnud kauplusteśt, mis ümbritśewad kirikuid ja kapelle. See oli nüüd tema igapäewane lugemismaterjal. Ühe eksemplari ta pani koguni minu diiwanile, śoowitades mul śellega tutwuda.

Kui ma talle ütleśin, et on juba möödunud kakśkümmend aastat śelleśt, kui käiśin wiimati laual ja pihtiśin, hakkas ta minuga kurjuśtama. Nüüd olin mina pagan. Ümberpöördunu innuga tahtis ta mulle oma uut uśku śiśendada. Ta ei teadnud kindlaśti, milline śee uus uśk oli.

Kordaśin Tśhutale, et śee mind enam ei huwita, et ma ei tegele juba enam ammugi śääraśte küśimuśtega. Ta käis peale. Olin nagu põlatud. Ta pilk muutus hingeśtatuks. Ta śuu leidis taas Leningradi klubi ilukõne ośawuśe. Tema śilmis olin koletis, uśuśalgaja, argpüks, kuna ma ei täitnud enam oma eśiśade uśukombeid. Ta pidas mulle jutluśi, mis takiśtaśid mind magamaśt.

Sa śaad aru, mu kallis Georges, et mul polnud põrmugi hea olla, śõites mööda Portugali rannikut, ja nimelt oma enamlaśte, baśkide, Strobośki ja Tśhuta hulgas.

Õnneks wõib jälle komandosillal rahu leida. See oli kindlasti ka, mis tegi mulle wõimalikuks Tangeri tuleku.

*

Pean sulle ütlema, et meie waheord Diokléſiga pole enam nii sõbralik. Mis puutub temasse, siis ei haara ta enam mu käsi ega patsuta mu õlgu. Ta unustab mind hüüdmast „mu kalliks kapteniks", wõi „mu hüwaks Azíliks", wõi ka lihtsalt „mu wäikeseks". Olen uuesti saanud lihtsaks palgalíseks, keda wastawalt käideldakse. Olen peale kõige muu mees, keda armuadestatakse wõitluses ühe ja sellesama naise pärast. Ja lõpuks waenlane, kes on läbi näinud kõikwõimsa mehe kawatsused.

Lissaboni piirkonnas laskus ta hüdroplaan „Zodiaki" kõrwale umbes kella kahe paiku ööst, täiesti tuulewaikse ilmaga.

Hakkan juba ärrituma, — tunnustan seda sulle, — ja küsin endalt, kuidas ja miks Dioklés alati teab, kus ma olen. Üksi teade wähemalt, niipalju kui mina tean, ei wälju „Zodiakilt", et talle teatada, millisel laiuse ja pikkuse kraadil wiibin teatud tunnil. Selles aga on ta alati teadlik. Walwan Stroboskit. Kontrollin regístrit. Miski ei luba mind oletada salajast ühendust oma raadiotelegrafisti ja Wenemaa wahel. Ja muidugi ka ühendust hispaanlastega — selles olen kindel.

Muide Dioklés ei tule kunagi ühe ja sama aparaadiga. Lennuk wõi hüdroplaan, millega ta õhku tõuseb, on alati kõige wiimane mudel, mis muutub üha suuremaks ja suuremaks ja mis on wõimeline kandma reisijaid ja üha suurenewaid koormaid. Nimetähed lennukil pole kunagi ühed ja needsamad. Need on F wõi D, G, B wõi I wõi ükskõik, millised. Neil lennukeil esinewad kõik rahwused ja kõik firmad. Nad sisaldawad sageli isegi midagi Hispaaniale, üskõik, kas walgetele wõi punastele. Isegi lennuasjanduses wõitleb Dioklés kõigil rinnetel.

Hüdroplani maandudes meie kõrwal Lissabonis, mu kallis Georges, Stroboski teatas mulle lihtsalt, ma pidawat peatuma teatawal kohal Diokléſi käsul. Tegin seda südametäiega.

Seda enam, et ka Darréche minu kõrval wäljendas oma naeratusega, et ta polnud sugugi rumal. Minu salajane kokkulepe nende weidrate inimestega näis talle olewat käegakatsutaw. Kesköösi Dioklés ületas oma wäikeses juuus, mida ta tarwitab igakord liiklemiseks oma wõimsa hüdroplaani ja „Zodiaki" wahel. Ta näis nüüd ikka enam ja enam waibakauplejana. Ta laskis üles tuua kaks hiiglasuurt ja ühe wäikese reisikohwri. Kaks esimest olid määratud Tshutale, kolmas minule.

Peaks arwama, et Tshuta on Dioklési äärmiselt ihaldataw saak. Dioklés polnud teha ihaldanud mitte ainult Biarritzi. Ta kingitused mutusid järjest hinnalisemateks. Minu komandosillal Darréche'i ees reastas ta oma kingid, milliseid poleks tagasi lükanud isegi suurwürstinna. Undne oli siin Darréche'i wastumeelsus. Oma südame lihtsameelsuses ta ei suutnud hoiduda uskumast meie kolmikliitu. Ma ei wõinud talle seda ka pahaks panna. Kuid ole'sin tahtnud, et ja olekšid näinud ilmet, millega Tshuta waatas Dioklési otsa, kes palus teda neid kinke wastu wõtta ja wiibida järgmisel päewal suurel banketil, mille ta kawatses korraldada oma Portugali wabariigi sõprade auks.

— Ma ei ole sugugi maganud. Me ootasime teid, härra Dioklés. Lubage, et lähen oma kajuti puhkama. Kui ma ärkan ja te seni weel siin olete, annan teile wastuse.

— Härra Darréche, käsutas Dioklés, olge nii lahke ja wiige need kaks reisikohwrit madami kajutisse. Kas see teile ei meeldi? Wõi te ei taha mu sõna kuulda? Olen teie peremees ja maksan teile küllalt palju. Minu kaubalaewa teenijad on minu käsutuses.

Darréche oli tuliwihane. Kuid ta pidi alistuma. Ta pilk näitas, et ta hakkas minust aru saama. Dioklési oma oli weelgi läbitungiwam ja erutatum. Ta ütles mulle sõnadega, mis mõjusid nagu piitsahoobid:

„Härra kapten, tal on imelik wiis wastata, mõtlen — sel noorel neiul, kes täidab teie juures tõlgi kohuseid. Kas olete talle selgeks teinud, et olen „Zodiakil" ainus käskija. Kellelgi, isegi temal, pole õigust minu soowidele wastu panna. Loodan, et teie selleşt aru saate?

— Olen lihtne kapten, härra Dioklés, teie pole mulle kohuseks teinud madam Tshutale õpetust anda. Mitte mina pole see, kes ta Leningradis meie laewale palkas. Ja wäljaspool tema teenistust pole mul tema käitumisega mingit tegemist. Ta on suurepärane tõlk minu ja wenelaste wahel. See on kõik, mis ma temalt wõin nõuda.

— Ja mina, mu härrake, mina ei küsi teilt, millised suhted on teil temaga sel laewal. Waid küsimus on meis kahes. Palun teid seda meeles pidada. Esimest korda söandab üks minu alluwaist mulle kui oma käskijale wastu panna. Awage oma kajuti uks! Kõnelesin teie nagu inimesega. Nüüd ma pöördun teie kui kapteni poole.

See käsk pidi mu taltsaks tegema.

Niipea kui ta oli minu kajuti ukse sulgenud, ütles ta mulle:

— Te panete selle wäikese kohwrikese oma rahakappi.

Ta pani minu diiwanile kolmanda paki, mille ta oli kaasa toonud. Ta ei nalsatanud. Ta erutus oli nähtaw. Kuid mina — mina ei wõinud seda kohwrit paigutada sellesse ainsasse kohta, mis oli siin „Zodiakil" minu päralt. Wähemasti seni, kui ma ei teadnud, mida see kohwer sisaldas.

— Meelsasti, härra Dioklés, wastasin. Palun teid ainult mulle teatawaks teha, mis te mõtlete mulle hoiule anda. Nüüdsest peale olen mina tema hoidja. Tarbe korral pean ma selle eest wastutama.

Ta nägu muutus karmiks. Ta kõhkles. Pettis ta mind? Kõneles ta mulle tõtt? Waewalt olen saanud seda kindlaks teha.

— Mis te mõtlete, härra kapten? See on asi, mille teie peremees teie hoolde usaldab. Olen nõus teile tunnistama, et need on hinnalised ja wäga kallid asjad. Need on määratud kirurgilisteks operatsioonideks, millised wõidakse teostada minu Punase Risti autodes. Kellegi teise hoolde ma ei saa neid usaldada. Nad wõiksid sattuda hooletuisse kätesse.

— Kui ma teist õigesti aru saan, härra Dioklés, on need mingid nimastuswahendid.

— Teie julgete teha liiga palju oletusi, härra kapten. See ei puutu aga põrmugi teisse. Ja nüüd on mul selleşt küllalt. Andke mulle wiibimata oma rahakapi kombinatsioonid.

— Teie loaga, härra Dioklés, pean ma säilitama ainsa saladuse, mis kuulub kaptenile, kes on laewal käskija Jumala järel, enne teid.

— Millised lollused! Ja wõi ei? Kas keeldute mulle awaldamast rahakapi salamärki? Tahan sellesse kappi paigutada kaasatoodud eseme ning tutwuda peale selle kapi sisuga.

— Ja mina ei taha seda, ei wõi seda, ega ole ka kohustatud seda tegema, härra Dioklés.

Wõiksid kujuneda olukorrad kõige lähemas tulewikus, kus olen sunnitud aru andma kas Hispaania mõlema laagri wõi ka teiste rahwuste sõjalaewadele, nimelt selle üle, mis minu laewal leidub. Käesolewal hetkel, härra Dioklés, olen sunnitud selleşt kinni pidama, mis mulle Leningradis öeldi, nimelt, et mu laew weab eranditult puid. Teie ostsite laewa Rotterdamis. Teie laskşite Hallnina neeme juures peale laadida õmblusmasinate, kinotarwete ja grammofonide kaste. Mul on nende nimestik, härra Dioklés. Teie lisasite sellele Verdonis 7000 tonni teurapentilişt materjali. Selles rahakapis on ka kaubakiri, härra Dioklés . . . Ma ei waleta, kui minult seda küsitakse.

— Nagu näen, ei usalda teie minu seletuşt kohwri sisu suhtes. See wõib teile kalliks maksma minna, mu kapten!

— Kui ma peaksin teie äraolekul surma saama, härra Dioklés, siis läheks see mulle weel palju kallimaks, härra Dioklés. Nõustun siiski, kuna olete minu peremees, seda kohwrit rahakappi panema, seşt ta sisaldab nii kallişt materjali. Annan ta teile tagasi, niipea kui te seda nõuate.

Ja nüüd, härra Dioklés, andke mulle oma laewasõidu käsud, sean siis end selle järgi.

Kohwrike sisaldas kahtlemata oopiumi, kokaiini ja teisi uimastuswahendeid. Dioklési taoline kodanik ei osta nii ilusat laewa nagu „Zodiak", ilma et ta ei loodaks selleest suurimat kasu saada eeldusel, et kõik hädaohud jääwad kanda kaptenile, kes ta palgaline.

Dioklés mõtiskles.

Siis lewis ta näole eriline naeratus ja ta ütles mulle komplimenti tehes:

Wabandage mu äsjast meeleolu. Teil on õigus. Olete siin Jumala järgmine. Mina ei tohi end siin millessegi segada, mina lihtne inimsoo-heategija. Teile jääb eesõigus wiia õnnelikult lõpule ettewõte, mille teile usaldan. Toimige oma äranägemise järele. Siin mu korraldused edaspidisteks päewadeks!

Ta juhatas mulle, mida pean tegema Tangerinis kust sulle kirjutan. Ootan teda iga oma hüdroplaanil tulewat. Sest niipalju kui ma aru sain, on ta parajasti ametireisul, wõib-olla Barcelona punaste wõi Sevilla walgete juures. Mida kawatseb ta weel? Ta wõib suurepäraselt teenida, müües enampakkujale mitmesugust kaupa, mida „Zodiak" weab. Olen kindel, et ta wiie- wõi kümnekordselt tasa teeb oma Rotterdamis ostetud laewa kulu. Ja mina kui ka meeskond oleme kindlasti need, kes peawad sellepärast kannatama. Dioklés leiab kindlasti teid, kuidas ennast selleest halwast olukorrast päästa, ja see rikub mu tuju.

Waatamata ta sõbralikkusele minu ja Tshuta suhtes, sain aru, et ta oli meeletult wihane meile mõlemale, kui ta Lissaboni lähedal uuesti oma hüdroplaani astus. Tshutale määras ta kohtumise Tangeri lähikonnas. Lubades talle tuua nii ilusaid ja kalleid kinke, et Tshuta, — nagu ta arwas —, ei suudaks siis talle enam wastu panna. Minule hüüdis ta peagu sõbralikult, see tähendab — ähwardawalt „jällenägemiseni!"

Ta arwas nimelt, et asjaolu, et mina wiibin alati

merel, ſ. t. Tſuta juures, tema aga käib ſiin ainult ajutiſelt, wõimaldab mul temalt Tſhutat üle lüüa. Oma waenus ja ihas ta ſepitſes kättemakſuplaane.

Selles weenduſin ſõidul Lisſaboniſt Gibraltari merekitſusſe. Dioklés oli mulle ette kirjutanud ſõita üsna wäikeſe kiirusega. Kindlasti ta oli Stroboskiga kokku leppinud. Esmalt oma hirmſates kombinatſioonides minu laewa kummaliſe koormatuſe ſuhtes. Teiſeks aga neis, mis olid ette nähtud minu ja Tſhuta järele walwamiſeks. Stroboskiſt on ſaanud Diokléſi ſalakuulaja. Seltſimees-raadiotelegrafiſt ei kaotanud meid enam ſilmiſt, kui me waheſt päewa jookſul kahekeſi wiibiſime.

Ja arwatawasti niihästi tema iſe kui ta wenelaſed ſeiſid ööſi meie kajutite uste taga, et koostada oma aruandeid Diokléſile ja wõib-olla ſamuti Leningradile.

Aſi nimelt ſeiſis ſelles, et Stroboski oli puurinud kõigiſse waheſeintesſe — nagu minu ja Tſhuta kajuti ſeintesſe — augud, mille läbi wõis kõike näha. Meie ſüdamlik wahekord oli ſeega häiritud. Kuid Stroboski oli näinud asjata waewa. Hoolimata Tſhuta korduwateſt lähenemiskatſeteſt, — kinnitan ſeda ſulle, mu kallis Georges, — jäi meie wahekord ſiiski ainult ſeltſimehelikuks.

Nii olen ſiis täiesti kinni kiilutud oma wenelaſte ja baskide wahele, kes, nagu öeldud, on omawahel nugade peal. Lootſin algul, nagu ſulle ütleſin, et nad leiawad ühiſe tee, kuigi ſee wiimane oleks wõinud olla minu waſtu. Mõlemad meeskonnad kaſutaſid ju neljakümnetunniliſt töönädalat ja midagi kollektiiwlepingu taoliſt. Nende wõrdlemiſi ſuur arw wõimaldas mul töötunde häſti jaotada. Ja lõpuks — et ära hoida igaſugu kokkupõrkeid, olin paigutanud wenelaſed laewa eſi- ja prantslaſed laewa tagumiſele poolele. Peale ſelle ma ſeadſin neil ſisſe eraldi walwekorrad, ſamuti muud tööd nii päewal kui ööl.

Kõik oleks olnud hea, kui mitte Stroboski poleks õhutanud wastaſtikuſt wiha mõlema poole wahel. Ta oleks ſeda teinud kahtlemata ka omal algatuſel. Kuid arwan, et Dioklés oli teda kohuſtanud mind ſuurimaſſe kimbatuſſe

wiima, näidates mulle, et ma pole juuteline täitma oma laewajuhi kohustusi ja et mind wõidaks esimesel juhtumil wallandada.

„Zodiak" sõidab ranniku alal, kus juba hakkab nägema kõiksugu laewu, sõbralikke, erapooletuid ja waenulikke. Mis puutub minu Prantsuse lippu, siis ma ei tea, kes ma täpselt olen. Pole minu asi punaste ja walgete suhtes seisukohta wõtta. See on minu jaoks liiga kõrge poliitika. Minu ebaõnn soowis, et olen sellesse loosse segatud wastu enda tahtmist. Kõik, mis ma palun, on, et wõiksin selleşt nii ruttu kui wõimalik pääseda, ja et mind paigutaks üksköik millisele laewale, olgu kas wõi lihtsa leitnandina.

Kuid pean, eriti ööst, teostama tõsist walwet. Pean olema teadlik nende laewade suhtes, mis möödwad meie läheduşest. Kas suured wõi wäikesed — nad wõiwad sõita end samuti warjates nagu minugi „Zodiak". Pean walmis olema kõigeks.

Widewikus pole mingit wahet walge ja punase hispaanlase wahel. Juhtumil, kui nad tahawad mind sisse wedada, oleks juba liiga hilja mind hoiatada. Torpeedod, ujuwad miinid ja laibad esinewad arwukalt meie teel. Kust tulewad need wõitluswahendid ja surnud?

Lühidalt — olin pannud walwuriteks kaks wenelast laewa esiotsa ja kaks baski ahtrisse. Igaüks neist o" warustatud rewolwriga ja taheteistkümne padruniga. Neil oli käsk awada tuli igale paadile wõi sõidukile, mis oleks wõinud meile läheneda katsuda, ilma et nad olekşid meile kõidaga sellekohast märku andnud.

Magasin äärmiselt wähe, alati muretsedes, mis wõiks juhtuda. See laewasõit on halwem kui tõelise sõja ajal. Meie pole kellegi waenlased. Kuid kõik, kas kogemata wõi teadlikult, wõiwad „Zodiakile" anda surmahoobi.

Kord hommikul kella kolme paiku uinusin waewu, lebades riietunult oma diiwanil. Mind äratas äge tulistus.

Ruttasin komandosillale, et pealetungiwat laewa

kindlaks teha. Ta pidi tulema kas eest wõi tagant, sest paugud kostsid nimelt mõlemalt poolt.

Kuid merel ma ei näinud midagi. Darrége samuti. Meie silmad otsisid läbi kogu „Zodiaki" ümbruse. Ja meie ju mõistame tähele panna.

Tulistamine kestis.

Ja otse meie jalgade all.

Wenelased olid pugenud Punase Risti kastide wahele ja awanud prantslastele tule. Wiimased, peites end õmblusmasinate ja jalgrattapakkide wahele, wastasid neile. See oli korralik lahing nelja inimese — minu baskidest salakaubawedajate ja Nõukogude seltsimeeste wahel. Rewolwrid ja kuulid olid seaduspäraselt käes. Nad kasutasid neid oma tüli lahendamiseks. Wäline walwe ei puutunud neisse palju. Peaasi oli neile takistada wastasrinda peremeesteks saamast. Laewa julgeoleku olid nad unustanud. „Zodiaki" wõis ka wõi põhja lasta. See oli tõeline kodusõja pilt. Minu laewal ta oli täiuslik niihästi oma rumaluste kui ka kuritarwidustega.

Jumal tänatud — neil oli igal waid kaksteist kuuli. Laskemoona tagawarad järelikult warsti lõppesid. Paar meest oli saanud haawata, surma ei ükski. Tshuta haigepõetajana walges ülikonnas sidus nende haawu. Olin sunnitud neile seekord andestama. Kuid nüüdsest alates olen siiski wäga halwas seisukorras. Milline ka poleks walwepostide jaotus, — olen kindel, et nad nüüd pidewalt sääraseid tülisid wälja kutsuwad. Niipea kui usaldaksin padruneid ühele wõi teisele poolele, nad kasutaksid neid kindlasti oma wastaste suhtes. Nii olin sunnitud relwastatud walwuritest loobuma. Pealegi jõuan warsti täiesti hädaohtlikku tsooni. Mul pole kedagi, kellele wõiksin kindlalt toetuda. Stroboski reedab Wenemaalt alates. Wenelased ei soowi midagi soojemat, kui et nad minust wabaneksid. Prantslased ei usalda mind. Dioklés aga jätab kindlasti „Zodiaki" waba, niipea kui ta on temalt kätte saanud oma m[illegible] — olen ülekohtune: Tshuta kääb mulle!

VI.

VAHEMEREL.

Prantsuse miinihävitaja „Gypaëte'i" pardal, Baleari saartel. Veebr. 1937.

Puhh, mu kallis Georges! Külmajudinad jooksewad mul weel praegugi üle selja. On möödunud waewu kümme päewa, kui Tangerist lahkusin. See ajawahemik näib mulle pikk nagu kümme aastat. Täna hommikul riietudes märkasin, et mu meelekohad on walgeks muutunud.

Olen nüüd Prantsuse miinihäwitaja „Gypaëte'il". Palma sadamas Baleari saarte juures. Olen sama lage, nagu oma wiimasel aastal Leningradis. Ewin ainult kapteni wormirõiwast, millega „Zodiakilt" lahkusin, ja selle, mis leidus weel mu taskutes.

Mul pole enam midagi muud kui oma elu, ja ka selles ei ole ma kindel, kas mu au on weel täiesti puhas.

Kõik see selgitatakse Prantsusmaal, kahtlemata juba tulewal kuul. Mind antakse kohtu alla, ja nimelt sellepärast, et olen kaotanud oma laewa. Käesolewal hetkel on käimas põhjalik juurdlus. Prantsuse merewõimud koguwad materjali, et saada täielikku ülewaadet minu juhtumist. Siis mõistetakse minu üle kohut, kui kapteni üle, kes on wastutaw „Zodiaki" tegude eest.

Nüüdsest peale on mul wäga palju waba aega, mida naudin peale ringsõitude Wenemaalt lahkudes ja peale wiimast hirmsat nädalat. Mul on aega sind kõigega tutwustada. Mul on isegi wajadust sulle kirjutada must walgel, mis minuga juhtus. Teen sulle kokkuwõtte kõigest sellest, mis ma awaldasin uurimiskomisjonile. Wõib-olla lisan sinu isiklikuks tarwituseks mõned intiimsed üksikasjad, mida ma ei arwanud heaks awaldada oma ametlikkudes tunnistustes.

Saatsin sulle eile raadioteate „Gapäëte'i" wahenduse. Loodan, et sa saadad mulle wiibimata tagasi, s. t.

mere prefektuuri Toulonis — esimese Lõuna-Ameerikast wäljuwa lennukiga kõik mu kirjawahetuse, millest mul pole ärakirju, s. t. kõik mu kirjad Leningradist ja Rotterdami ajawahemikust. Wajan neid tungiwalt, et esitada nad enda kaitseks Touloni sõjawäe-nõukogule. Ja nüüd jutustan sulle, mis juhtus minuga Tangerist alates.

„Zodiak" jäi sinna kuni jaanuari lõpuni, ilma et ma oleks saanud ühtki korraldust Dioklésilt. Wiimane liikles ei-tea-kus. Kahtlemata ajas ta rahu- ja relwastuse-asju. Samal ajal otsis ta kinke, et wallutada lõplikult Tshutat. Tangeris polnud mul teha midagi muud, kui waid sel laewu täistuubitud reidil oodata. Nagu sulle juba ütlesin, kohtuwad siin kogu maailma laewastikud, niihästi kaubakui sõjawäe omad. Sõjalaewad olid siin nähtawasti enamuses. Tähendab, nad asetsesid kõige soodsamates ankrukohtades ranna ligidal. Siin oli inglasi, ameeriklasi, itaallasi, üks Saksa ristleja „Swastika" ja kaks Hispaania sõjalaewa, üks walgete oma, „Conquistador", ja teine punane — „Sertorio".

See on rahwuswaheline erapooletu tsoon. Igaühel on õigus siin wiibida, ilma et tal tarwitseks aru anda, mis ta on teinud wõi kawatseb teha. Kuid siiski jälgitakse üksteise liigutusi, eriti kaubalaewade omi. Kõik teritawad kõrwu. Wähimgi kuuldus lewib. Weedetakse aega üksteise külastamisega. Kutsutakse õhtusöökidele, kus teelepaelad walla pääsewad, — mõtlen ‚peale kokteile, seadawiskit ja wahuwiina. See on seda pahem sellele, kes kõneleb liiga palju. Sest niipea kui ta on wäljunud ulgumerele, kus walitseb tegewuswabadus, wõib ta oma taltsutamatu keele eest wäga palju maksta.

Mina ei lahkunud Tangeris laewalt. Kartsin sellels liiga omi wenelasi ‚Dioklest ja Stroboskit. Wahekord minu prantslaste ja wenelaste wahel muutus üha terawamaks. Minu äraolekul olekſid nad kindlasti korraldanud lahingu; kolmkümmend kolmekümne wastu, ja kahtlemata pusſidega, wasaratega ja isegi rusikatega. Mida enam seltsimehed läheneſid oma lõppſihile, seda enam peitſid nad end „Zodiaki nurkadesse. Lõpuks keelduſid nad oma teenistuse

kohustusi täitmast. Nad wäitsid, neil olewat olnud — alates Wenemaalt kuni Verdonini — pikad seitsmepäewased töönädalad ja kahekümnenelja-tunnised tööpäewad. Ja nüüd kord olewat prantslaste käes. Püüdsin nende juures oma mõjuwõimu maksma panna. Kõigepealt hoidusin neile relwi andmast. Üheöisest tulistamisest piisas mulle. Rewolwrid ja laskemoon oli lukutatud minu kajutis olewasse kuulsasse rahakappi. Oma jopi ja püssitaskuies oli mul alati neli laetud brauningut. Mõnikord pidin neid isegi näitama. Sageli olesin neid kas wõi tarwitanud. See oli ainus asjaolu, mis mul wõimaldas „Zodiakil" näilisi rahu pidada.

See kõik ei takistanud aga põrmugi Stroboskit maale minemast. Ta toimis seal, kuidas tal meeldis. Marokо-Hispaania tsoonil kohtusid itaallased ja sakslased, punased ja walged. Nimelt selleşt piirkonnast wärbab Hispaania walgete-leer peamiselt oma löökrühmi.

Wõib isegi olla, et ta ilma et ta oleks mulle seda usaldanud, kohtas Tangeris Diokléşt, kel arwatawasti polnud mingit tahtmist mind näha, wähemasti mitte enne, kui ta oli mu asetanud seisukorda, millises mind oleks tunnustatud täiesti kõlbmatuks oma alal, arwatawasti ka wallandatud.

Tihti käis ka Tshuta maal. Ta nähtawasti jälitas Stroboskit. Tshuta ei küsinud laewalt lahkumiseks luba. Ta wabandas end peagu seepäraşt. Tagasihoidlikult tähendas ta mulle, ma ei tohtiwat talle küsimusi asetada. Kõik, mis ta tegewat, sündiwat selle ainsa isiku kaitseks, kes andwat talle elumõtte. Kuidas wõisin siis mitte aru saada ja talle ta wabadust keelda? Pealegi ma ei tahtnud end tema asjusse segada. Wastasel korral olesin endale omistanud erilise õiguse ja andnud suuri lubadusi, milliseid küll tema nõudis, kuid milliste wastu mina tõrkusin ja milliste suhtes weel praegugi kahtlen. Nende maal wiibides wõtsin oma laewal wastu terweid salkkondi seltsimehi, prantslasi wõi wälismaalasi. Westlesime mõnusalt. Keegi ei kuulanud meid. Minu kajuti uksed olid lukutatud.

Kõik need wõõrad olid enam-wähem teadlikud sel-

les, mis jündis laewaael. Eriti oli jälgitud minu „Zodiakki“ ja nimelt juba Wenemaalt alates ning palju enam kui olekſin wõinud seda kunagi arwata. Kõneldi nii mõndagi sademete telgitagusteſt. Nad teadsid isegi minu kaubalaadungi määrtuſt: 10.000 tonni puud, kõike seda, mis oli nende puude all, õmblusmasinate ja kinotarwete ja jalgrataste kastidewirnu; ka Punase Risti materjali pakke laewaahtris, lõpetades teatud kastiga, mille Dioklés oli asetanud ja lukutanud minu rahakappi. Nende arwestuſe järgi pidi mul olema wiiekümne miljoni eest kaupaſid, mille eest Hispaania walged ja punased wastuwaidlematult ja hästi maksaksid.

* *
*

Jaanuari lõpupäewil näitas mulle Stroboski Dioklési allkirjaga telegrammi, mille ta ütles olewat tulnud Tangeri postiga. See oli minu äraſõidukäsk.

Erilisel wariſeerlikul ilmel andis ta mulle Tshuta juuresoleku järgmiſe teksti:

„Käsk „Zodiakile“, kesköol hiivata ankur. Sõit Vahemerre kuuesõlmese kiirusega väljaspool Hispaania territoriaalvett. Hoiduda igasugu kohtumistest. Palve — teha mulle teatavaks, mis päeval ja mis kellaajal võiks ta jõuda kahekümne miili kaugusele Malagast idapool ja siis kolmekümne miili kaugusel Valenciast põhjalääne pool. Dioklés.“

Lugesin neid ridu mitu korda. Panin nad Hispaania merekaardile, ja kompaſs käes, mõõtsiine kaugusi ja aega. Stroboski waſemal, Tshuta paremal, Tarrédo minu taga, nad kõik jälgisid mu kompaſsi nõelte liikumiſt. Ma ei lausunud midagi. Olin kindel, et see polnud puhas töö, kuim teist mõtlesi, — igaüks omal wiisil, kuid ilma et nad oleksid seda kuidagi näidanud, — et Dioklés ei walmistanud meile midagi meelepäraſt.

Kui olin oma arwestuſed lõpetanud, pöördusin Stroboski poole:

„Härra Dioklés ei waewunud minuga isiklikult ühendusse astuda. See sündis teie wahendusel, härra raadiotelegrafist!"

Tumma ölakehitusega andis Stroboski mulle mõista, et see oli nii. Mul ei jäänud üle muud, kui alistuda. Ta ebameeldiw nägu süngestus.

— Kuidas wahetate härra Dioklésiga teateid? küsisin. Tuletan teile meelde, et kõik raadioteated tulewad anda minu kaudu. Tahan teada, kuidas te seda teete.

Stroboski kehitas uuesti õlgu.

Ta pomises:

— Ärge segage end üksikasjusse, härra kapten. See on minu asi. Mida wastate oma isanda telegrammile? lisas ta küsiwalt.

— Annan wastuse peale kesköö. Seni seadke kõik laewa äraõiduks korda. Niipea kui olen ulgumerel, annan teile nõutud wastuse kirjalikult. Ja nüüd palun, lahkuge kohe ja seadke oma raadiokajut korda.

Stroboski lahkus iroonilisel ilmel. Andsin Darréche'ile korralduséd äraõiduks. Ta ei mõista wene keelt. Ta palus Tshutat end saata ja wene meeskonnale minu käske tõlkida. Tshuta ei järgnenud talle.

— Tulen teie juurde hiljem, härra abikapten. Pean nüüd kapteniga kõnelema.

Niipea kui jäime üksi, pani Tshuta oma kaks wärisewat kätt minu õlgadele. Ta waatas mulle sügawale silma ja ütles:

— Ma palun teid, Robert, usaldage mind! Nad walmistawad ette minu, teie ja kolmekümne prantslase surma.

— Kas arwate, et ma seda kardan, Tshuta? Olen läbi teinud sõjagi. Olen sellega harjunud.

— Teis polnud teie waenlased otse teie laewal. Need polnud ka need, keda teie käsutate. Mina ei karda surma rohkem kui teie. . . kui ma pean surema ühes teiega. Kuid, mu kallis, eelistan teiega elada.

— Olete erutatud, Tshuta. Teie sõnad ruttawad teie mõtteist ette.

— Ei. . . Tean. . . Töotage mulle! Kas ja?

— See oleks siis juba teistkordselt? Ma ei või midagi lubada, mida ma ei tea.

Taganesin veidi.

Ta pilk nõudis mõnikord igasugu lubadusi, mis polnud kuidagi seoses „Zodiaki" saatusega.

— Ei. See pole see, mida teie mõtlete. Veel mitte. Laske mind teid päästa. Kas wolitate mind tegema nii nagu seda tahan, ilma et teile praegu midagi lähemalt ütleksin? Kas wõin hoida teid inimeste eest, kes tahawad teid mõrwata?

Kinnitan sulle, mu kallis Georges, et nägin sel minutil Tshuta silmis uuesti waenusähwatusi, milliseid märkasin ta juures Leningradi klubis, kuid nüüd olid nad tugewamad tema suure ägeduse tõttu. Tundsin, et olin peagu wõlutud. Siin on nähtawasti tegemist suurte ja salapäraste hädaohtudega, millisest Tshuta tahab mind hoida. Ta palus mind, minu enese ja „Zodiaki" hingeõndsuse nimel.

— Taewa pärast, Robert, wastake ometi. Mis puutub minusse, siis riskin ma kõigega. . . Ja wõi ei?

— Ja.

Selle sõna peale, mille laususin muide ilma mingi waimustuseta, Tshuta wõttis oma rinnalt pärlikee, mille Dioklés oli talle Lissabonis kinkinud. See polnud küll põrmugi liigutus, mis minule poleks pidanud meeldima. Kuid keti külge ta oli kinnitanud Lourdesi Notre-Dame'i medaljoni ja hõberisti Kristuse kujuga. Tshuta andis nad minu kätte, mida ta tugewasti surus.

— Teie ‚ja' oli puudulik, Robert, halises ta. Tahan, et te kordaksite seda wandega. Wõtke oma ususümbol oma sõrmede wahele. . . See on usund, mille ka mina tahan omaks tunnustada. Mu silmad on awanenud. Nüüdsest alates olen sama halastamatu, kaitstes oma usku ja tõde, nagu olin tollal, kui mul seda usku polnud.

Kas näed, mu kallis Georges, kus on alles asja juurde asumine. Ta oleks olnud suutelise kas wõi tapma. Mind ta palus tappa Kristuse nimel. Ta nägu oli seletatud. Oli see õrnus? Usuline hardumus?. .

— Miks te kahtlete, mu kõige kallim? nõudis ta käskiwalt. Kas te kardate mind? Teie teate wäga hästi, et ma midagi ei looda. Kuid teie? Kordan teile uuesti: Ast puutub teie ellu wõi teie surma.

— Kuid ei, Tshuta. Kuid ei. Teid waheşt erutawad wäikeşed eelşeiswad hädaohud. Küll juba aitan teid nendeşt üle. . . Ma ju ei tee şeda esimeşt korda.

— Olete liiga julge, ja teate liiga wähe, Robert. Leningradişt alates teie elate waid pettuşes ja şegaduşes. Olete ainus, kel pole şelleşt aimu. Olete şellepäraşt peagu naeruwäärne.

— Ärgem wõtkem asja traagilişelt, Tshuta. Olen kapten. Ma polegi nii rumal. Waewalt on asju minu „Zodiakil", milles ma pole teadlik.

— Teie şüütu! Teie kartmatu şüütu! Teie ei tea midagi. . . Jutustan teile kõik. . . Kuid enne wanduge Püha Neitşi ja risti juures. Kas?

— Minu sõnaşt peaks teile piişama, Tshuta. Ma ju juba ütleşin kord ja. Miks şunnite mind wanduma şümbolite juures, mis mind hiljem millekski ei kohusta?

— Selleşt hoolimata wanduge. Teie häbenete oma noorpõlwe usku. Sunnin teid şeda uuesti tunnustama. Ma pole enam pime. Tahan teid igas şuhtes päästa. Kas wannute? Oh! Robert! . . . Wanduge şelle juures, mis teil kõige püham?

— Hüwa, olgu şiis. Kui şee teile lõbu teeb, wannun.

Ta pani oma pea minu rinnale. Ta ei şülelenud aga mind mitte. Nuttes wõttis ta minult minu medaljoni ja ristikuju. Ta pani nad tagaşi oma rinnale ja şurus nad oma şüdamele.

Tshuta ei jäädwustanud şeda endaalandamiše puhku, kus wõib-olla mina olin wõitja. Ta ajas enda şirgu, kusjuures ta şilmad jäid şiiski kuiwaks ja ta nägu omandas tõşiše ilme.

Toetudes oma küünarnukkidega merekaardile, uuris ta şeda wäga kaua. Siis küşis ta minult muutunud, wäga karmil ja şüngel toonil. Ta polnud enam armastaja, kes

arwas olewat saawutanud edu. See oli kättemaksu naudinguſt innustatud wandeſeltslane.

— Peame tõſiſelt kõnelema, algas ta järſult.

— Kas ſiis meie äsjane kõnelus ei olnud tõſine? püüdſin ma naljatada.

— Pöördun „Zodiaki" kapteni poole, katkestas ta mind. Kapten, teatan teile, et Stroboski ſai Tangeris ſelle telegrammi Dioklés'ilt, ja muide sõnumi Leningradiſt. Nagu juhuslikult nõuti wiimaſes neidſamu teateid teie tulewaste ſeiſukohtade ſuhtes idapool Malagat ja põhjalõuna pool Valenciat.

— Kuidas teawad Nõukogud, kus ma olen? Kuidas teate teie kõike ſeda?

— Meie kõik oleme ſukeldunud ſellesse ſegadusse. Minagi olen end kaelani ſisse mäſſinud. Järgneſin Strohoskile panka ja postile, ilma et ta mind oleks näinud. Küſitleſin nende kahe aſutiſe ametnikke.

— Kindlasti nad ei paljaſtanud teile midagi, Tſhuta? See on ju nende kutſeſaladus.

— Te olete laps! „Zodiak" peatus ju Tangeris terwe kuu. Teie ei käinud ju kordagi maal. Mina külastaſin ſinguid, õhtuſööke ja kokteilipratiiſid.

— Sellega tahate öelda, et alawääristaſite end nende weiderdajatega. Ja nüüd pakute mulle ſeda, mis on üle jäänud? Palju tänu.

— Alawääristaſin end? Mis te õieti kujutlete? Palju rohkem kui ſeda. Jõin ennaſt nendega laua alla, et neilt nende ſaladuſi wälja meelitada. Pidin teadma, teid pääſtma. . .

— No öelge ometi, mu kallis! See on ſuurepärane! Ja alles praegu andſite minule kire etenduſe. Nõuate minult, et ma wannuksin, ja ma ei tea, milleks? Ja lawastate mulle ſelle kõik üheainſa hingeaõmbega. Weel kord — palju tänu.

— Kõnelen kapteniga ja mitte härra Robert Axiliga, teie talumatu armukadetſeja. Tſhuta pole andnud neile rohkem kui naine annab almuſeid kerjajale. . . Robertile

on ta alal hoidnud puhta kulla ja kõik ja kõik. . . Kas pean selle peale wanduma medaljoni ja risti juures?

Jumalapäraſt, ta ju käitub nii, nagu olekſin tal käes! Ja mina pean piiri, niipalju kui suudan. Ta läheb, läheb . . . läheb . . . Tunnen end seotuna, ilma et tunnekſin, kuſt need sidemed tulewad.

— Wäga hea, kapten, algas ta uuesti. Te usute mind? Ega hakka enam kahtlema? Eks?

— Jah! Wõi pigemini ei! Lõppeks, olgu nii kuidas teie seda tahate!

— Noh waadake nüüd! Alustan oma ettewõtet. Stroboski hoiab kohwrikeses, mida ta kunagi käest ei pane, lühilainesaatejaama. Selle läbi peabki ta ühenduſt Nõukogudega ja Dioklés'iga.

— Kuid mil wiiſil, kui tohin küſida? Pide on ju minu taskus. Näete!

— Stroboskil on äärmiſelt täiuslik pide ja suurem hulk wäikeſi asjakeſi, mis Diokles talle Lissaboni juures tõi... Ta kohandab neid elektrilampidele oma kajutis.

Selleſt ajaſt saadab ta niiſuguſeid teateid, milliſeid aga iganes soowib, ilma et tal tarwitſeks astuda sõdetelegraafikajutisse. Ja teie pole selleſt midagi näinud ega kuulnud? Kas jaite aru?

— Minu pardal? Mu oma silma all!

— Kuid eks ole — ilma minuta poleks te selleſt nii kiiresti teada saanud?

— Muidugi. Kas olete nii lahke ja lähete otſekohe Darréche'i otſima? Tahan teda wiibimata näha.

— Milleks seda? Mina ju olen siin! Seletage!

— Liiga keeruline teie jaoks! Peab tingimata Stroboski kajutis ära wõtma plommid ja läbi lõikama juhtmed. Nii ei saa ta enam keſkööſt alates omi lühilaineid kaſutada, ja raadioteated lähewad nii, kuidas mina seda tahan.

— Pole juguqi waja Darréch'i neisse lugudesse segada. Need lood panewad ju imestama iſegi teid, kes te pidite teadma kõik. Tema ei taipaks siin midagi. Tean wäga hästi, kus on juhtmed ja plommid. Enne keſkööd

on teie käsud täidetud... Kuid ma pole weel lõpetanud. Kas wõin jätkata? Jah?

— Mida tahate mulle siis weel kõnelda?

— Ma algan alles. Teie ei taipa ka midagi!

— Ah jätke juba! Nüüd siis olen kapten, kes peab wastama ‚ja' oma tõlgile.

— Tahan teilt küsida midagi wäga tõsist. Olete wandunud. Peate mind kuulama kinni silmi, eks?

— Just nagu Stroboski, kehitasin õlgu. Ja milleks peaksingi wastu seisma? Olen kindel, et selle naise käes oli „Zodiaki" saatus.

Ta algas kindlalt:

— Kapten, te kirjutate otsekohe oma käega oma märkmiku lehtedele päewa- ja kellaajad, millal te wõiksite olla Dioklési poolt ettet nähtud kohtades Malaga ja Valencia juures. Walmistate wastuse kahes eksemplaris. Ja mina — teie ametliku tõlgina — wiin nad pärast keskööd Stroboskile. Ta saadab nad ära ametliku sädetelegraafiga, kuna mina olen selleks ajaks läbi lõiganud lühilained. Kuid ma nõuan, et teile jääksid teadmatuks nende saadetiste aadressid ja wiis, kuidas neid koostan.

— Teie nõuate mult wõimatut. Kapten ei tohi kunagi lubada, et muudetaks teksti, mille ta on alla kirjutanud. Miks pean need wastused kirjutama kahes eksemplaris? Kelle jaoks? Te olete hull!

— Olen kange hirmust teie pärast. Stroboski ja Dioklés seawad teile kahekordse lõksu. Nad tahawad esimesel kohtumisel „Zodiakki" kokku wiia ühe Hispaania punase laewaga. See tuleb merele ettekäändel, et wõtab „Zodiakilt" kaupa peale. Kas „Zodiak" kuulab wõi ei kuula Dioklés'i sõna? Kas Dioklés müüb wõi ei oma jalgrattaid ja sidematerjali sellele, kellele ta soowib?

Ta teeb seda, wastasin läbi hammaste.

— Nii siis olete kohustatud punast meeskonda wastu wõtma. Wiimane on Stroboskiga ja minu kaasmaalastega ühe mütsi all. Neid tuleb „Zodiakile" kaks- wõi kolmsada. Ja nimelt ettekäändel, siit peale wõtta kaupu, mis me peale laadisime Hallnina neeme ja Berdoni juu-

res. Ja siis nad tapawad niihästi teid, kui ka teie kolmkümmend prantslast.

— Ja mis saab teist, mu waene wäikseke?

— Ah minust? See pole weel teada. Wõimalik, et nad pole weel täiesti kindlad, et mina neid teile reedan. mu kallis kapten. Ja Dioklés igatseb nii minu järele, et loodan — ta korraldab asja nii, et mina kogu selleşt looşt terwena pääşen ... tingimustel... See ju on, mida te soowite, eks?

— Kindlasti mitte. Ja kellele on määratud teate teine eksemplar, küsisin, raewunud selleşt kahekordseşt mänguşt.

— Oletagem, et şaadan ta walgetele. Dioklés on kauba ka neile lubanud. Ilma et ta oleks kindlaks teinud, kas nende kaup aşetseb laewa lael wõi laoruumis. Näiteks ma ei tea, kellele ta hoiab oma rawimite ja uimastawate wahendite walimiku. Ja kauba, mille ta peitis teie rahakappi... Arwan, et kõige şuuremale enampakkujale... Ta liikleb praeguşel hetkel walgete ja punaste peaştaapide wahet. Ettekäändel, et ta jälgib oma Punaşe Risti weoautoşid.

— Kuid mina ju olen şee, kes tunneb rahakapi şaladuşt! Minuşt oleneb palju, — mis puutub kaupadesşe laewa laoruumides ja kastides. Neid mürke aga, mis Dioklés ...

— Teie olete juba şurnud, kui te ei laşe mind tegutşeda. Dioklés tuleb pardale. Ta laşeb şüüdata Punaşe Risti tuled, milliseid teie keeldute ööşel oma laewal näitamaşt. Tema ei häbene end selle kaitşewahendi taha peita. Kas ta pole kõikwõimas erapooletute juures. Ta ,istab oma wiiskümmend miljonit tasku. Teie olete tema kasuks töötanud. Teie şurete, et pääşta kogu şeda kupatuşt. Te jätakşite minugi kaitşetusşe seişukorda. Mida teeksin mina „Zodiakil", kui teid şeal enam pole? Kas armastate mind? Ei?

— Ei! Wõi pigemini ja! Mu pea lõhkeb.

— Laske mind şiis ometi tegutşeda? Hoolitşege oma laewa eeşt. Kirjutage oma wastus... Kahekordşelt... Wäga hea. Teil on ilus käekiri. Kui te ... şiit eluga

pääsete, siis hakkate mulle palju kirjutama... Teine eksemplar... Wäga hea... Mitte aadressi. Ainult teie allkiri. See on Stroboskile, eks?... Ah, jätke kaks lünka, siin ja seal... Waadake, ma täidan nad ise! Ma ei warja teie eest midagi... Andke mulle oma täitesulepea! Kirjutan sisse. Esimesesse: TR 6. Teise: FD 4.

— Ka teie! kisendasin, haarates talt täitesulepea. Mida tähendawad need tähed ja numbrid? Stroboski warjab neid minu eest. Teie ka! Kõik tunnewad neid, peale minu. Sunnin teid mulle seletust andma, wõi ma rebin nad puruks.

Kuid juba ta oli kuutnud need kaks paberit käest haarata ja oma käekotti peita. Ta põikus minust kangekaelselt eemale, wastates:

— Liig hilja, kapten. Ja pealegi olete wandunud. Olete matt, nagu ütles Stroboski. Pidage meeles — matt! Nüüd teen putket, et wälja wõtta plommid ja läbi lõigata juhtmed. Ma ei palu teid end sülelda, teie ametikohustused ei luba seda... Kuid kahest asjast saab üks. Enne kui möödub öö, oleme teiega — embkumb, kas uppunud, miinidega purustatud, suurtükiga maha lastud, läbi lõigatud kõriga wõi tükkideks kistud. Tuleb wõitlus elu ja surma peale. Mis puutub teistesse, siis hoidku neid Jumal! Kuid kõrbegu nad põrgus.

Kui Tshuta tahab, wõib ta olla pagana kena ja õrn. Kujutlen teda wäga hästi askeldamas giljotiiniga. Nüüd mõistan neid wenelasi paremini.

* * *

Raadiotelegramm korratud viieminutiliste ajavahemikkude järel ja jäänud vastuseta: SR 4, Leningrad. Komstrobo ZDIK.

„Teatage viibimata salajastel lühilainetel „Zodiaki“ seisukohtade päevad, kellaajad, TR 6 ja ED 4 Stop Ei arvesta ühtegi vabandust, kui vastus viibib. Jagate siis Tshuta ja Axili saatust. R 4 Leningrad.

* * *

See oli käsk laewaomanikult. „Zodiak" hiiwas ankru pühapäewa öösl wastu esmaspäewa. Mul tekkis suuri raskusi wäljasõidul Tangeri reidilt, mis oli laewu tungil täis. Midagi polnud näha. Ei taewast ega tähti, waid ainult udu, millesse mähkusid mastide tipud. Wõisin ähmaselt eraldada waid tulesid laewadel, mis täitsid sadamaid.

Olen kindel, et minu äraõit ei jäänud tähele panemata. „Zodiak" oli suurim kõigist kaubalaewadest, mis lubawad endale weeta nädala lõppu Tangeri reidil. Siis jätkawad nad uuesti awalikke wõi salajasi wõi ka sõjalisi operatsioone. Pealegi kõik minu ametiwennad teistelt kaubalaewadelt ootasid kahtlemata minu äraõitu. Sel ajal, kui mina sooritasin omi manööwreid, saatsid nad mulle kõik morsemärkidega XDQ — rahwuswahelise koodeksi järgi tähendab see: „Head reisu!" See ju oli neist wäga sõbralik, kuid nende tähelepanu tekitas minus teatawat rahutust.

Seda enam, et teatud helgiheitjate ähwarduseid, tulles ka sõjalaewult wõi sõjalaewuks muudetud sõidukitelt, püüdsid jälgida „Zodiaki" liigutusi. Hetkeks nad pimestasid mind ja kustusid siis jälle. Sain aru, kust nad tulid. Need olid „Sertorio" — Hispaania punaste sõjalaewa ja „Conquistadori" — Hispaania walgete sõjalaewa kiirteheitjad. Olen sulle neid maininud. Need on kaks kaubalaewa, mis weawad suurtükke ja muud sõjawarustust. Nad kuuluwad Hispaania wõistlewatele pooltele. Nädala lõpul nad puhkawad Tangeri erapooletuis wetes, saawad sealt teateid ja walmistuwad ette oma tulewasteks operatsioonideks. Olin keeldunud wastu wõtmast nende juhte. Dioklés polnud mulle sellekohast käsku andnud. Püüdsin säilitada erapooletust. Olin muide üsna kindel, et Dioklés oli ühenduses nii ühe kui teisega.

Suurema summa kõlisewa raha eest ta arwatawasti oli lubanud kummagile poole „Zodiaki" laadungist. Mina ei tohtinud sellest midagi teada, wähemasti mitte enne, kui mind sellest ametlikult informeeriti.

Teised kiired tulid Saksa ristlejalt „Swastikalt" ja

miinihäwitajalt „Gypaëte'ilt". Läheks aga liiga pikale kõnelda sulle heategewast osast, mida etendawad Prantsuse sõjalaewad kõigil Hispaania rannikuil...

Waewu olin saabunud ulgumerele, kui Tangeri sadamast eemaldus neli suurt laewa. Pole raske eraldada laewu, mis hakkawad lahkuma seiswate laewade hulgast. Wõib-olla oli see juhus. Kuid näis, nagu olekſid „Sertorio", „Swastika", „Conquistador" ja „Gypaëte" oma ankru hiiwamises kuidagi kokku leppinud. Ma polnud neile oma äraſõiduſt teatanud. Wõib-olla ekſin siiski selles omas oletuses. Mingi seesmine hääl aga ütles mulle, et igaüks neist oli huwitatud „Zodiakist" ise sihiga: Ta puist, ta kastideſt ja ta kaheſt meeskonnast, milleſt kumbki koosnes kolmekümneſt meheſt.

Mul polnud palju aega kõige selle üle pikemalt järele mõelda. Udu, mis oli algul üsna kerge, muutus meie ulgumerele jõudes üha tihedamaks Ta langes Sierra Morenalt, mis seisis nagu sein Wahemeres. Külm, mis walitseb talwel siinsetel kõrgustikkudel, ja mere soojus moodustawad kokku puutudes need läbipaistmatud kihid. Sõitsin otse nende sisse. Olin õhtul walwe Darréche'i ja enda wahel jaotanud. Üks meist oli laewa ninas ja teine ahtris. Hoidsime silmad hoolega lahti. Meie ligikonnas hakkas meist mööduma teisi laewu. Nende tuled olid mõnikord selged, mõnikord ähmaseḍ, mõnikord aga kadusid hoopis.

Nii mõnigi neist laewadest ajas kahtlemata sama salapäraseid asju nagu minu „Zodiak".

Minu peamine mure oli, et mitte mõnele nendest wiirastustest peale joosta. Minu kõrwal Tshuta, — liikumatu ja waikne, laskis end mõjutada ookeani salapärast. Tundsin, et ta oli haaratud sellest omapärasest elamusest. Me ei wahetanud ainustki sõna. Nii see oleks wõinud kaua kesta, kui mitte järsku Strobo poleks minu poole jooksnud. Ta kobas meeleheitlikult täielikus pimeduses. Lõpuks märkas ta mind ja awastas samuti Tshuta.

Ta ütles wihaselt:

„Elekter minu kajutis on kustunud."

— Nähtawasti on üks plombe ära langenud. Küll

see teil korda seatakse. Ole siis nii lahke ja lähete nüüd oma raadiokajutisse. Saatke minu teated edasi. Mul on praegu tööd.

— Kuid ka minu kohwer on warastatud. See on juba alatu! Nähtawasti on pardal saboteerijaid, härra kapten!

— Saboteerijaid? Milliseid? küsisime Tshutaga korraga.

— Küll juba homme teie kohwer üles otsitakse, härra raadiotelegrafist, ütles Tshuta.

Tal ei sobinud enam peale käia.

Siis wõttis taas Tshuta külmawereliselt sõna:

— Strobo, kas kuulsite, mis kapten ütles? Minge oma teateid edasi andma... Oma raadiokajutisse.

— Ei, ajas Stroboski oma sarwed wastu.

Laewal olen mina peremees raadio üle. Dioklés ütles mulle seda. Ta ju peab ühendust nimelt minuga. . . Ja samuti ka teised ... Häda teile kahele... . Tahan kätte saada niihästi oma plombid kui kohwri . .

— Kõige wähematki ei saa ma selleşt looşt aru, wastasin mina. Ja wõi ei, kas kuulete, mis ma teile ütlen?

Astudes Stroboski seljataha hakkas Tshuta käega enda pluusi taskut kobama. Ta tõmbas sealt wälja laetud brauningi, mille otsa ta arwatawasti surus Strobo meelekohale. Märkasin, kuidas ta pealaeşt jalatallani wäriseş. Ta tahtis tagasi tõmbuda.

Kuid Tshuta hüüdis mind:

— Pange talle oma teine rewolwer kõrwa juurde, kapten. Waadake, nii peab talitama sääraste põikpeadega. Wiime ta kahekesi säderaadiotelegraafikajutisse.

Andsin Darréche'ile käsu mõni aeg üksi walwata. Mul polnud küll minait kawatsust oma rewolwrit Stroboski wastu kasutada. Kuid ta kartis Tshutat. Wastupanemata läks ta oma tooli juurde ja wõttis istet.

— Pange käepide oma kohale, kapten, ütles Tshuta peaaegu käskiwalt. Strobo peab wiibimata teie teate edasi andma, ja nimelt nende kahe aadressi järgi, mis ma talle annan. Kas kuuled, Strobo? Saada nad wiibimata ära. Wastasel korral ma tulistan.

Tshuta ei naljatanud. Ta oleks kindlasti lasknud. Oma Karl Marxi instituudis ta oli kahtlemata tutwunud morse seadustega ja sädetelegraafi algelementidega. Ta oleks olnud suuteline tegutsema kas wõi ükst. Kuid ta tahtis nautida kättemaksu.

Häwitatult oli Strobo sunnitud oma aparaati tegewusse panema. Ta andis edasi sõnasõnalt, täht tähelt ja arw arwult tekstid, millised olin kirjutanud, kuid millistele Tshuta oli oma äranägemise järgi pannud aadressi ja tähtede rühmad.

Taoti Stroboski peatus. Ta tõstis minu poole oma metslooma haawunud silmad. Ta pilk wälgendas ilmset meeleheidet. Wärisedes ütles ta mulle katkelisel, kähisewal häälel:

— See, mis ta mulle dikteerib, on täpselt wastuolus sellega, mida mind Dioklés käskis sädestada. . .

Ta saadab walgetele kutse kohtumisele, mis on määratud punastele. . . Ja punastele. ... Ei, Ma ei wõi, ma ei taha seda! Kataastroof!

— Kuid mina, mina tahan seda, sõnas Tshuta leppimatult. Kataastroof tabab sind, salakuulaja! Bandiit ja waras! . . Jätka, wõi. . .

Stroboski lõpetas üleandmise. Ta põgenes, näost tuhkhall. Kuhu läks ta? Kahtlemata seltsimeeste juurde laewaninna. Mida ta jutustas neile? Seda ei saa ma kunagi teada.

— Läksite siiski liiga kaugele, Tshuta, tähendasin, kui olime unesti asunud teostama walwet laewalael.

— Mina juba tean, kuidas teda käidelda. Tean samuti, et Dioklés tahab homme teiega lõpuarwed öiendada.

—Ja teie ise?

— Ei ole tähtis, mis sünnib minuga. Kui aga teie pääsekste . . .

— Samuti on lugu minuga, eeldusel, et teie jääte ellu.

— Robert, meid jälitab kaks Hispaania laewa. Dioklés on müünud ühe poole oma laewalaadungist ühele ja teise poole teisele laewale. Nad peawad selle wastu wõtma

ulgumerel ja maksma koha peal. Kuid mitte teile. Seſt wannun teile: Dioklés on asja korraldanud nii, et teid enam laewal pole, kui oleme kohtunud punaſe „Sertorioga". Mina hülgan Dioklési ja paljastaſin täna Strobo. Ja mis puutub teisse, siis tahab Dioklés teist wabaneda ning teie asemel Strobo kapteniks määrata.

— Teie liialdate, Tjhuta!

— Oletame, et see on nii. Küll te juba näete. Kelle walwekord on homme öösel.

— Baskide oma, wastaſin. Eraldan nüüdseſt alates meeskonnad. Neist igal on oma walwekord. Kuid miks küsite seda?

Nii on see wäga hea. Ja pealeigi palun teid, et annaksite mulle kõik relwad ja teie kajutis olewa laskemoona. Jaotan nad ära, kui see peaks osutuma wajalikuks.

— Miks? Pean seda teadma.

— Ei, mu armas, teie olete see, kes peab ellu jääma, isegi siis, kui me ei peaks tunda saama õnne ükſteist armastada. Laske mind tegutseda. Olge kõigeks walmis. Kas usaldate mind? Jah?

— Jah, wastaſin enam kui kord.

*

Udu ei lahkunud meist enne järgmise päewa õhtut. Kuulsin kõikjalt wilesid ja sireene, ilma et oleksin teadnud, kust nad tulid. Ma polnud kogu öö maganud. See on kõige hirmsam laewareis, mis kaptenile wõimalik. Keegi „Zodiakil" ei maganud, wäljaarwatud Tjhuta. Temal näis olewat täiesti rahulik südametunnistus.

Järgmise päewa koidikul asusid kõik wenelased Stroboski korraldusel eri kohtadele, tehes seda näiliselt täielikus meelerahus. Olin liiga süwenenud oma uttu, et teada, millised sepitsused olid käimas selle tatarlase ja ta kaaslase wahel. Minu baskid masinaruumis ja walwekorral täitsid mu käske ja kindlustasid „Zodiakile" edasiliikumise wõimaluse.

Äkki kuulsin üsna enda lähedal ühe kaubalaewa terawat sireeni. Siis nägin lähenewat mingit wiirastuslikku

kogu. Kord näis mulle, et see oli punane „Sertorio“, siis jälle, et walge „Conquistador“.

Wiirastus pani mul tee kinni.

Olin sunnitud laewa peatama, andes masinaile käsu tagasikäiguks kogu kiirusega. Wastasel korral oleksime kokku põrkunud säärase jõuga, et oleksime wõinud hetke jooksul põhja wajuda.

Niipea kui olime seisatanud, nägin, et wiirastus oli asetunud külg külje wastu „Zodiakiga“.

Nüüd siis wõisin ka eraldada „Conquistadorit“.

Mina ei olnud ainus, kes ta ära tundis.

Stroboski ja kõik teised wenelased olid oodanud punast laewa. Nad olid walmis peale wõtma selle meeskonda, et õiendada arwed minu ja minu baskidega. Nüüd nad aga nägid inimmassi, mis neid hirmuga täitis. Tulijad olid marokolased. Mustad nagu tint ja hambuni relwastatud.

Hetke kiirusel need aafriklased, kes muide on harjunud kõikjale ronima ja kõikjal luurama, tungisid „Zodiakile“.

Nad olid saatanlikud. Nad kriiskasid õnnest. Kõikjal nad otsisid ohwreid, mis neile oli lubatud. Nad olid joobnud. Nad ei teadnud, millise sihiga nad pidid ründama minu suurt walgekswärwitud laewa. Kuid millised ka poleks olnud nende tulewased lepitusohwrid, mooramehed juba trampisid rõõmust. Nad olid walmis tapma pistodadega, surmama pussiga ja mõrwama püstoliga.

Nende ülem, walge ohwitser, hüppas esimesena „Zodiakile“. Ta ronis üles komandosillale ja otsis mind. Selle aja jooksul olid kõik hirmunud wenelased haihtunud. Nad peitsid endid kastidewahelistes käikudes ees- ja tagapool wõi wahetekkidel. Neid oli wallanud kabuhirm.

Ja ma mõistsin kõik. Tshuta kawalus oli õnnestunud. See polnud põrmugi „Conquistador“, mis Dioklés'i käsul pidi meid Malaga lähedal kohtama. Need polnud walged, kellele Dioklés oli teinud ülesandeks täna õhtul siin kaupa oodata. Ta oli ette näinud punase laewa, millele oli määratud teine pool laewa laadungist ja mina ise.

Olin tülgastunud jahist, millele anduşid kõik need mustad wõllaroad, sööstes wenelasi otsima. Need waesed

wenelased olid ihaldanud minu nahka ja seda sel kellaajal. Mul oli neist siiski kahju. Olin valmis neid kaitsma, takistades nende mõrvamist.

Kõigepealt pidin kaitsma oma laeval neid, kes seal olid töötanud juba Leningradist saadik. Valmistusin juba kutsuma võitluseks oma baske. Need olekſid „Conquistadori" mooramehed üle parda heitnud. Kuid valge ohvitser, näidates mulle telegrammi, mis kandis tänast kuupäewa, pöördus minu poole suurepäraſes prantsuse keeles:

— On mul au kõnelda härra kapten Axiliga? Olen teie wäga alandlik teener. Siin on teile käsk, mille edasiandmise mulle ülesandeks tegi härra Dioklés, „Zodiaki" omanik.

Käsu järgi pidin wiibimata wälja andma käesolewa telegrammi ettenäitajale kõik õmblusmasinate, raadiotarwete ja grammofonide kastid, milliſed olid peale laadinud Hallnina neeme juures, samuti ka Verdonis saadud rawimaterjali.

Alistusin sellele wormilikule käsule.

Isegi Tshuta, kes minu juurest nüüd enam hetkekski ei lahkunud, kiitis selle heaks. Dioklés käskis mind laewalaelt kauba üle anda; olin ju ainult tema ametnik.

— Kõik saab tehtud, senor ohwitser! olin sunnitud wastama. „Zodiak" peatub niikaua, kui see osutub wajalikuks. Teatan teile, et minu Prantsuse meeskond on tööl masina juures ja mujal. Ma ei wõi teda praegu saata ümberlaadimise tööle.

— Seda me teilt ei nõuagi, senor kapten. Me teame, et teil on laewal ka wene meeskond. Nähtawasti on see meeskond sama, mille härra Dioklés määras mainitud ülelaadimist teostama. Teie wenelased seisawad härra Stroboski käsutuses. Waheſt olete nii lahke ja wiite mind härra Stroboski juurde.

Et leida Stroboskit ja teisi wenelasi, selleks kulus enam kui tund aega.

Aegajalt kostsid minu laewa sisemast määratsewa rõõmu hüüded wõi meeleheite kisa

Üks marokolasi oli ühe jõuetu ja paluwa wenelase tema peiduurkast wälja kiskunud. Ma ei wõinud taluda, et minu silmade all toimus säärane metsikus. Ütlesin oma sellekohase arwamuse walgele ohwitserile:

— Ma ei kawatse end põrmugi segada Hispaania poliitikasse, seletasin talle. Ma ei tea muide ka, millisel wiisil saite te käsu härra Dioklés'ilt. Kuid ütlen teile järgmist: Iga inimene minu pardal on esijoones minu ja teiseks Prantsuse lipu kaitse all. Kui mõnele minu meeskonnast peaks minu laewal juhtuma wähimalgi määral halba teile alluwate inimeste süü läbi, siis panen wastutuse selle eest teile. Hoian teid siis wangina „Zodiakil". Minu taga seisab terwe Prantsuse rahwas. Tema hääletas, nagu te teate, mittewahelesegamise poolt.

Hispaania ohwitser hajutas mu mured. Teda saatis kaks hiigelsuurt marokolast läikiwate hammaste ja silmadega. Ka nemad näisid otsiwat kõikjal saaki, milline oli neile juba warem ette märgitud. See ei wõinud olla keegi muu kui Strobo.

— Ei saa juttugi olla selleşt, härra senor kapten, et minu sõdurid „Zodiakil" wõiksid käituda wägiwaldselt. Tahame lihtsalt kokku koguda wene meeskonna, et ta kannaks „Conquistadorile" teie laewa laadungi. — Härra Dioklés müüs selle minu walitsusele. Teie prantsuse meeskond kindlustagu laewa käiku ja korralikku töötamist. Annan oma ausõna, et meie teda ei tülita.

— Ja wenelasi samuti mitte, eks ole? küsisin tungiwalt.

— Mitte teie pardal, selle eest wastutan.

Olime wäga keerulises olukorras. Mul oli wõimatu siin selget seisukohta wõtta. Ükskõik, mis ma ka poleks öelnud, mu sõnad oleksid olnud sobimatud. Mind oli juba nii tihedalt mässitud kõigesse sellesse segadusse, et mul oli raske siit wälja pääseda.

— Kõigis neis kokkulepetes härra Dioklés'iga pole mul teiega mingit tegemist. Teie wõitsite mind lahkesti wastu. Säilitage oma tööjõud oma laewale. Laske mind tegutseda. Kus on siis see senor Strobeski? Mul on kor-

ralduſi tema kohta. Tema on ſee, kellega pean asju klaarima.

Muide, waewu olekſin wõinud öelda, kuhu oli Strobo peitu pugenud. Telegraafi kajutis olid toolil ainult ta igawesed pappmalendid. Samuti ei leitud Strobot ka tema enda kajutiſt.

Tſhuta, kellele heitſin küſiwa pilgu, tõendas, ta ei teadwat midagi. Stroboski oli jäljetult kadunud.

Äkki koſtſid minu kajutiſt terawad hääled. Kaks marokolaſt hüüdſid rõõmujoowastuſes oma you-you.

Ruttaſime ſinna.

Mainitud marokolaſed kiskuſid minu diiwani alt wälja Strobo, kes oli täiesti moondunud ja lõdiſes hirmuſt.

Waatamata traagiliſele olukorrale, ei ſuutnud ma hoiduda naeratamaſt. Mulle meenus ſakslane Rickhart Lübecki juures. Ka tema tõi minu diiwani alt wälja relwad, mis Strobo ſinna oli peitnud. Seiſukord oli wäga ſarnane, Strobo oli pugenud kohale, mille Tſhuta minu wolituſel oli wabaſtanud relwadeſt ja laskematerjaliſt. Strobo oli kawalalt kaalutlenud, et keegi ei ſõanda teda otſima tulla kapteni woodi alt. See oli tema arwates peidupaik, mida ei tohtinud puudutada. Strobo ihkas minu ſurma, oli aga ſelle juures arwanud, et ta oma elu on julge minu diiwani all.

Niihästi minu kui Tſhuta jahmatus oli ſilmanähtaw. Walge ohwitſer ei kahelnud meie ſüütuſes.

— Ma jätan teid täiesti mänguſt wälja, ſenor kapten, tähendas ta. Teie ei teadnud tõepooleſt, kuhu Stroboski oli end peitnud. Jätan ta walwe alla. Ta peab täitma oma peremehe härra Dioklés'i korraldusi.

See awaldis ſiſaldas kahtlemata ähwarduſe tunnuſeid. Kindlasti mõistis Stroboski ſeda. Ta heitis mulle waenliku, kuid paluwa pilgu, ja püüdis midagi ſeletada:

— Olen Wene kodanik ja wiibin Punaſe Risti laewal. Kõik ſiin, niihästi inimeſed kui kaubad, on kaitstud ſelle märgiga. Kellelgi pole õiguſt neisſe puutuda.

— Kes kõneleb teile ſelleſt, wastas walge ohwitſer

põlastawalt. Arge tehke, senor Stroboski, liiga suurt numbrit selleſt „Zodiaki“ oletatawaſt erapooletuſeſt. Kaupadel, milliſed härra Dioklés mulle müüb, pole midagi ühiſt hospidal- wõi erapooletu laewaga...

Käesolewal hetkel „Zodiak“ peab need andma „Conquistadorile“, mille kahurid on laetud ja juba ſihtimiswalmis.

— Araandja pole mitte mina. See on ſee naine ſeal, kiſendas hüljatud Stroboski, wiidates Tſhutale. Mitte „Conquistador“ ei pidanud täna õhtul ſiia tulema. Pidi tulema „Sertorio“. Kas ma ei kõnele tõtt, härra kapten? Kuid teie ei wasta? Olete liiga rumal ſelleks, et milleſtki aru ſaada. Oh, kui mind ometi oleks kuulda wõetud Kroonlinnas. Teie oleksite jäänud kuiwale.

Waene argpüks ei teadnud enam, mida ta kõneles. Oma naha päästmiſeks ta oleks wõib-olla loobunud iſegi oma poliitiliſteſt tõekspidamiſteſt, oma Nõukogudeſt... Oleks waheſt koguni loobunud ſelleſt räpaſeſt rahaſt, mille ta oma alatute tehingutega oli teeninud niihästi Kroonlinnas kui Rotterdamis. Nüüd ta püüdis kogu jõuſt mustata Tſhutat, teda häbiſſe tõmmata ühes endaga, juhtumil, kui walged olekſid otſustanud ta otſekohe maha lasta.

— See hirmus naine on kõiges süüdi. Ta on riiwatu. Aliſtun meelſasti oma ſaatuſele, kuid kõigepealt peab kannatama tema. Enne kui ma ſuren, kiſukſin näo puruks ſel lirwal, kes on enda ära müünud Dioklés'ile ja Axilile.

Tſhuta ägestus ja hüüdis:

— Kõik, mis ſee inimene kõneleb, on wale, härra Hiſpaania ohwitſer. Härra Dioklés on mulle wastik. Ja härra kapten Axilile ma pole midagi. See pole minu süü. Tema ei hooli minuſt.

— Minul küll poleks tema meelekindluſt, tunnustas walge ohwitſer kummardades. Kadeſtan kapten Axili... Kuid ütlen teile ametlikult, et ſeiſate wäljaspool kahtluſt.

Siis, pöördudes ülbelt Stroboski poole, sõnas ta:

— Aſi kipub wenima pikale. Härra Dioklés'i inſtruktſioonide kohaſelt ja minu walitſuſe korralduſel wõite eluga

pääseda ainult siis, senor Stroboski, kui te laskute ühes minuga alla „Zodiaki“ pardale. Ma ei oska wene keelt. Ehk olete nii lahke ja tõlgite otsekohe oma kaasmaalastele käsu kogu laewakoormat „Conquistadorile“ ümber laadida. Andsin kapten Agilile ausõna, et teiega tema laewal midagi halba ei juhtu. Kui te keeldute sõna kuulmast, wõtan oma lubaduse tagasi.

See oli öeldud toonil, mis ei sallinud wasturääkimist. Strobo, kel oli nurjunud süüdistusrünnak Tshutale, läks alla kahe hiiglasest marokolase wahel. Ta andis walge ohwitseri korraldused edasi. Wenelased, kes olid kogunenud laewakorstna ümber, kahwatusid hirmust.

Ilma minu kaitseta oleksid nad kindlasti otsekohe maha löödud.

Ümberlaadimine toimus uduisel ööl. Täpselt samuti oli teostunud pealelaadimine Hallnina neeme juures.

Niipea kui wenelased hakkasid oma tööd wenitama, ergutasid marokolased neid püssipärahoopidega wõi mõõgateradega. Suures askelduses kukkusid ja awanesid mõned õmblusmasinate, jalgrataste ja muud kastid, täpselt nagu see oli samuti Hallnina neeme juures. Tuli nähtawale kuulipildujaid, mürske ja miiniosi... Dioklés, olles warustatud kõigi Prantsuse tõenditega, oli teinud mulle ülesandeks wedada kogu seda rämpsu, jättes aga ütlemata, kellele ja mis nimelt. Minul polnud siin enam midagi käsutada.

Samuti läks „Conquistadorile“ kaubapakkide hunnik, mis oli määratud Punasele Ristile. Ka üks seesuguseid kaubapalle sisaldas midagi muud kui niisutatud watti. Wõib-olla oli see laskepuuwill. Mu sisetunne oli waikne. Olin isegi wäga rahul, et olin wabanenud kõigist neist enam-wähem plahwatawaist asjust. Tänasin õnne, et meri oli rahulik. „Conquistador“ ja „Zodiak“ seisid liikumatult teineteise kõrwal. Walge ohwitser jättis mind sõbralikult jumalaga, tänas mind ja läks „Conquistadorile“, wiies enesega Stroboski kaasa. Ta andis talle juhiseid laewa koorma korraldamiseks. Mõnedest waewu minu kõrwu kostnud sõnadest mõistsin, et kõik need kastid pidid nii kii-

relt kui wõimalik jõudma Sevillasse wõi Cadixi. Walgete peastaap wajawat neid tungiwalt. Kuid see ei huwitanud mind.

See oli traagiline pilt. Udus, mida waewaliselt walgustasid „Zodiaki" helgiheitjad, askeldasid wenelased ja neegrid külg-külje kõrwal. Aegajalt langes suuri wihmapiisku, tumestades minu wäljawaadet.

Toimisin waatlust oma komandosillalt. Tundsin oma puusa wastu Tshuta tukslewat keha. Kui olid hajunud rasked aurupilwed, nägin „Conquistadoril" kerkiwat suuri kastide wirnu.

Waewu hämardas koit ähmases hommiktaewas. „Zodiak" oli koormast täielikult wabanenud. Mu ees seisis nüüd jälle pikk rida punkreid, milliseid ma polnud enam näinud nädalate jooksul. All haigutas kümme tuhat tonni puud ja nähtamatuid tööriistu, mis oli Kroonlinnas meie laewale laetud. See oli kasulik laewakoorem. Dioklés oli kindlasti seda arwestanud. Seda saan ma teada ülehomme, kohtudes teise laewaga. Kahtlemata kujuneb see teiseks suureks segaduseks. Kuid milleks muretseda? Olin täitnud poole ülesandest, mille saladust ei tahtnud mulle keegi awaldada. Kõik läks hästi. Minu laewa oli nüüd palju kergem käsitleda, mõtlen nimelt peale tema kergenemist. Pealegi — kui Stroboski ja enamlased peakšid laewale tagasi tulema, on nad muutunud palju taltsamaks.

Kuid ma ei näinud enam iialgi ei Stroboskit ega tema wenelasi.

Ilma teatamata eraldus „Conquistador" „Zodiakist". Ta hakkas liikuma ja eemaldus.

Nägin weel wiimast korda läbi hõrenewa udu oma kolmkümmend wenelast. Nad istusid relwade ja laskemoona kastidel. Neid ümbritses 1000 marokolast. Keskel algasid Stroboski ja walge ohwitser kõnelust, mis nähtawasti polnud kuigi sõbralik.

Kuid juba warsti ei kuulnud ega näinud ma enam midagi. Udu neelas „Conquistadori". Ta oli nüüd waid põgenew ebatõelisus. Kuid weel enne kui see kogu oli kadu-

nud uttu, kuulsime Tshutaga hirmsat kisa ja pauke. See oli halastamata weresauna koledus. Udust moondatuina kostis meie kõrwu ebamääraseid sõnu; küll wene, küll saksa, araabia ja hispaania keeles. See oli Baabeli segadus.

Kuid kes materdas keda?

Kas wenelased, kes nüüdsest peale olid warustatud relwadega ja padrunitega, wõi mustad, kui neile ootamatult kallale tungiti? See jääb mere ja Hispaania kodusõja saladuseks!

Mu süda oli surmani kurb. Ilma et oleksin tahtnud, wastasin Tshuta käepigistusele. Wenemaal waene tütarlaps oli pooldanud mahalaskmist. Saja meetri kauguselt ta oli olnud niisuguste jäleduste tunnistajaks. Ja nüüd need piinasid teda.

Oli külm. Tshuta lõdises. Olen kindel, et ta wihkas end sellepärast, mis ta oli teinud...

Minu abikapten Darréche oli kõigi nende juhtumite kestel seisnud oma tüüri juures, tummalt ja liikumatult.

Ta ei katkestanud tööd, mille olin talle usaldanud. Ta hüüdis mind:

„Conquistador" eemaldus! Millised on teie käsud, kapten? Kas hakkame liikuma? Peame ju täna õhtuks jõudma ühele teisele kohtumisele.

Need selged, tehnilist laadi küsimused lahutasid mu meelt.

— Andke käik edasi, Darréche. Poolkiirus, 345. Kas jäid meie baskid selle wahejuhtumi puhul rahulikult oma kohtadele?

— Ükski neist ei liikunud. Pean teile ütlema, et nad nüüdsest peale seisukorda taipawad. Mina samuti. Teil polnud kerge. Wenelastega on arwed õiendatud. Homme on kord meie käes. Mis ka ei juhtuks, baskid tegid mulle ülesandeks teile teatada, et nad töötawad teiega käsikäes.

— Tänan, Darréche. Usun, et homme on seisukord loomulikum. Seni, palun, täitke täpselt minu käske!

Üsna aeglaselt hakkas nüüd „Zodiak" tumedas, petlikus udus edasi liikuma.

Tshuta punetades palawitust wõi lõdisedes üdini tunginud jahedusest, ei wabastanud minu kätt.

— Minge magama, mu wäike, andsin talle nõu. Leningradis kõnelesite juhuslikult ja ilma et olekssite teadnud, mida. Aitasite kaasa, et sattusin sellesse ummikusse. See on teile liiga karm. Olete ju ainult naine. Wajate kogu oma jõudu, ja nimelt eelolewal õhtul, kui toimub meie järgmine kohtumine.

— Tean seda paremini kui teie, Robert. Mängisin tulega. Lasksin teid weres püherdada. Olen süüdi... Kas andestate mulle? — Teie olete nii hea.

— Teie talitasite oma tungide järgi, Tshuta. Kuid siin on asju, milliseid mina ei mõista.

— Ja milliseid siis?

— Kui ma wõin wastata, siis ma teen seda.

— Kuidas juhtus, et „Zodiak" kohtus walgetega? Tähendab see, et homme ta kohtub punastega? Mida tähendawad kõik need Dioklés'i käsud? Kuidas teatati seda kõike walgele ohwitserile? Teie panete kõik kaalule. Ja isegi mind, keda te ütlete armastawat, — millisesse seisundisse olete mu asetanud?

— Andestage, kallim. Kuulsin ainult oma kättemaksuhimu. Mina warastasin lühilaineaparaadi, mille Stroboski oma kohwris hoidis. Kasutasin seda oma kajutis. Mina olin see, kes andis teate „Conquistadorile". Teatasin kõik üksikasjad. Kirjutasin alla Dioklés'i ja teie nime...

— Te ei talitanud õigesti. Olekssite pidanud mind asjasse pühendama, kuna olen laewa kapten.

— Kuid te pole minu oma. Miks hülgate mind? Olekssin teile awaldanud kõik. Ma ei tahtnud oma waeste kaasmaalaste surma. Ma ju rääkisin teile. Ütlesin teile, et ma pole teile mitte midagi. Kui olekssin olnud teie oma, teie halb poiss, siis poleks midagi sarnast juhtunud.

— Küllap juhtub weel nii mõndagi, mu wäike. Mis puutub teisse, siis ei jää teie homme kindlasti mitte siia. Seekord tuleb „Sertorio" ja punased, kas pole tõsi? Merel juhtub kõike, ja nad ei säästa teid.

— Tuleb samuti Dioklés. Telegrafeerisin ka temale. Ta saabub oma hüdroplaanil.

— Teie olete talumatu. Te olete hull.

— Jah, mu armsam, olen kõik see, mis ütlete. Ja teie süü päraſt. Kõigi nende nähete tõttu, mis kujunda-wad minu ümber, olen uus naine. Kuid ma ei taha kõnelda Darréche'i ees. Tulge minu kajutisse. Seletan teile kõik.

— Minge magama... Püüdke uinuda. Minu koht on komandosillal ja mitte teie kajutis. See on minu käsk. Täitke see.

— Kuid kui te olete wäljunud selleſt uduſt, mu süda-me kapten?

— Ärgem rääkigem tulewikuſt, mis ootab meid sada-mas. Püüame edaſi elada. Kõik selgub edaspidi... Ja nüüd, olles selle kõik teile öelnud, ei tahaks ma teid siin enam näha.

Tshuta andis mulle kaks walju kõrwakiilu. Oli see wihaſt wõi sõpruſeſt? Need on wene kombed. Olin õnne-lik, nu kallis Georges, et sain uuesti asuda kapteni kohus-tuste juurde.

VII.

Prantsuse rannikul, märtsis 1937.

Mu kallis George, oleme Tshutaga, alates Balea..i saarte juuresſt, Prantsuse miinihäwitaja „Gypaëte'i" par-dal. Enne saabumist Marseilles'i ja Touloni, peab ta ränka walweteenistust Prantsuse ja Hispaania rannikul.

„Gypaëte'il" kutsuti ellu uurimiskomisjon. See koos-tab esialgse aruande sündmusteſt, mis olid ühenduses mu „Zodiaki" kaotusega. Jutustasin sulle oma wiimaseſ kir-jas, mis juhtus merel eelmisel päewal. Andsin seletusi mainitud komisjonile, mis koosneb „Gypaëte'" kapteniſt ja kaheſt teiseſt ohwitseriſt.

Siis andsin aru oma wiimaseiſt juhtumeiſt pikkadel jurdlusistungeil, mis kestsid taoti kolm tundi. Need minu

tunnistused peawad merekohtus otsustama, mis maaral olen ma süüdi oma laewa hukkumises.

Küsimus on tõsine. Jutustan sulle kokkuwõtlikult küsimuste ja kostmiste näol kõigest sellest, mis ma tunnistasin, ja samuti Tshuta täiendawatest seletustest.

Kohtuesistuja: Algame teie ülekuulamist, kapten, silmapilgust, kus me katkestasime. Nimelt teie meeskonna ärawiimisest Hispaania laewa „Conquistadori" poolt. Kas te ütlete mulle, mida tegite kohe selle järel?

Axil: Sõitsin järgmisele kohtumisele, mille mulle oli määranud „Zodiaki" omanik. Ilm oli ilus. Silmapiir oli selge ja awar. Ei mingit udu. Nägin kaugel sõjawõi kaubalaewu, mis tulid Valencia, Barcelona wõi Baleaaride poolt. Õige kõrgel jälgisid lennukid laewade sõitu. Nad olid liiga kõrgel. Ma ei suutnud eraldada nende iseloomulikke tunnuseid ega samuti seda, millisele sõdiwale poolele nad kuulusid.

Kohtuesistuja: Kuidas teatasite oma laewa omanikule kohta, kus pidite õhtul olema? Kuna teie sädeletegraafi registrid on ühes laewaga hukkunud, siis peaksite mõistma, kui suure tähtsusega on teie wastus.

Tshuta: Mina olin see, kes andis „Zodiaki" sõnumid üle Dioklés'ile ja ka teistele. Mina üksi olen wastutaw kõige selle eest, mis toimus sädeletegraafi kajutis ja mujal. Härra Axilil pole kõige sellega mingit tegemist. Eriti...

Kohtuesistuja: Palun, madmuasell, ainult üks isik on praegu kohustatud meile aru andma: nimelt „Zodiaki" kapten. Tema on ainus wastutaw isik meie merekohtu ees. Wiimane otsustab, madmuasell, kas teid tuleb tunnistajaks kutsuda. Meie ei tohi omistada suurt tähtsust sellel eeluurimisel neile andmeile, milliseid peate wajalikuks teatada. Kuulame nad ainult ära. Olete ju teie ainus, kes wõib eitada wõi kinnitada härra Axili seletusi. Jälgige siis meie nõuannet. Kaaluge hästi oma sõnu. Wastasel korral wõite kapten Axili seisundit ainult halwendada. Ja nii siis, kapten, mis juhtus mainitud õhtul?

Axil: Kella 17 paiku hakkas pimenema. Olin meie teise kohtumise piirkonnas. Nägin wäga suurt hüdroplaani

„Zodiaki" kohal tiirlewat. Selle hüdroplaani all lendlesid lennukid, milliseid juba warem mainisin. Ta laskus kiiresti ja asetus meie kõrwale. Meri oli tüüne. Hüdroplaanil oli Dioklés, kes meile peatumiseks märku andis. Oma jujuus saabus ta „Zodiaki" juurde.

Kohtueesistuja: Kas teadsite, kapten, et härra Dioklés isiklikult teid tähendatud kohal kohtama pidi?

Tshuta: Kapten Axil ei wõinud seda teada. Mina üksi olin see, kordan teile, kes asendas Stroboskit ühenduse pidamisel Dioklés'iga.

Käeliigutus kohtueesistujalt, kes andis mulle märku wastamiseks.

Axil: Ma ei teadnud seda tõepoolest. Selleşt ajast, kui härra Dioklés meilt Rotterdamis „Zodiaki" ostis, ei tutwustanud ta mind kunagi oma kawatsustega. Ta tuli alati ootamatult. Ta pidas ühenduşt raadiotelegraafi kaudu ainult Stroboskiga, minu raadiotelegrafistiga. Kõik, kõik toimetasid nemad kahekesi. Stroboski näitas mulle ainult neid telegramme, mis olid kasulikud tema huwidele. Mainitud teated sisaldasid alati teatud numbreid ja tähti, mille kohta Stroboski keeldus kõige kindlamini mulle seletusi andmaşt.

Tshuta: Ainult mina, Stroboski, Dioklés ja Leningrad tundsime neid tähti ja arwusid. Kuid meie wanne kohustas meid neist waikima. Nüüd olen mina omast wabanenud. Kuna nüüd Stroboski ja Dioklés on kadunud, ütlen meelsasti, kuidas wõis „Zodiak", ilma kapten Axili teadmata, ühenduşt pidada wälismaailmaga ja kindlaks määrata seisukohti.

Uus liigutus kohtueesistujalt, kes pöördus minu poole:

Axil: Härra Diokles lahkus oma jujuust ja tuli üle laewalae. Ta teretas mind sõbralikult ja nähtawasti minuga täiesti rahul olles. Panin ainult tähele, et ta oli äärmiselt imestunud, et mina weel siin olin. Ta otsis igalt poolt Stroboskit ja wenelasi. Warjates oma pettumust, ütles ta mulle:

— Tere, kallis kapten. Näen, et uue korra järgi te olete jaotanud töö minu wenelaste ja minu prantslaste wahel. Täna on wist nähtawasti prantslaste tööjärjekord. Enne kui tegeleme tõsiste asjadega, tahaksin meelsasti kõnelda madmuaselle Tshutaga.

Mul ei tarwitsenud Dioklés'ile wastata. Madmuaselle, wiibides üsna meie läheduses, sädetelegraafi kajutis, kaartide ja Stroboski malendite ees, oli ametis uute teadete sädestamisega. Mina polnud talle neid siiski mitte diktеerinud.

Tshuta: Täpselt nii. Saatsin sõnumeid. Need olid aga minu omad. Kuna mul pole lubatud neid awaldada käesolewa komissoni ees, hoian nad Prantsuse merekohtule.

Uus märguanne kohtueesistujalt.

Axil: Härra Dioklés ruttas sädetelegraafi kajuti poole. Jsalikul toonil seletas ta madmuaselle Tshutale:

— Nüüd wiimaks ometi on lõpp teie tõlgi ja raadiotelegrafisti kohustustele. Ma wabastan teid selleşt, mu hurmaw preili. „Zodiakki" ootawad ohtlikud ülesanded. Teie koht pole enam siin. Niipea kui olen lõpetanud asjaajamised kapteniga, tulete minuga lennukisse. Olen täna õhtuks teie jaoks kinni pannud korteri Monte Carlos. Jõuame weel parajasti sinna, et osa wõtta Wagneri muusikapidustusteşt. Teie ei arwanud heaks minuga Biarritzi sõita. Allusin sellele tujule. Kuid täna ma ei naljata. Tahan teid lõplikult wõita.

Tshuta: Küll ta käsi käis hästi, härra kohtueesistuja. Kindlasti härra kapten Axil ei ütle teile, kuidas ma Dioklés'i wastu wõtsin. Jäin sädetelegraafi kajutisse.

Saatsin sõnumeid. Dioklés, kes oli nüüd wäga wihane, käitles härra Axili halwemini kui koera.

Korduw käeliigutus eesistuja poolt.

Axil: Tõepooleşt, Dioklés kõneles minuga wäga ülеolewalt. Kuna see lobasuu on mind oma laewal naeruwääristanud, käsin teid, kapten, Stroboskit wiibimata hoiatada ja talle minu tulekust teatada. Ta andis eile hispaanlastele üle minu õmblusmasinate ja rawimaterjalide lao. Toogu mulle wiibimata raha, mis ta selle eest sai. . . Ei

mingeid küsimusi, härra Axil. Siin on ainult üks peremees. See olen mina. . . Täitke mu käsk. . .

Eesistuja: Kas tunnustate, kapten, et see oli nii? Kas teie mälu teid ei petnud? Kas härra Dioklés tõepoolest ei teadnud, millises olukorras Stroboski ja wenelased „Zodiakilt" lahkusid?

Tshuta: Wannun seda selle risti juures. See olin mina, kes juhtis selle räpase Dioklés'i sädetelegraafikajutini. Ta lootis mind endale wõita ja nimelt oma raha tõttu. . . Maksin kätte õnnetutele ,kes. . .

Eesistuja katkestas uuesti.

Mina jätkasin:

Axil: Seletasin härra Dioklésile „Conquistadori" seiklusi. Teda waldas äge wiha. Kindlasti oli kõik tema kawatsuste wastu. Ta oli uskunud ,— olen selles weendunud, kuigi ma ei wõi seda kinnitada wandega, — et eelmisel õhtul üks teine laew oli kohanud „Zodiakki" ja peale wõtnud laewa koorma. Minu Prantsuse meeskond ja ma ise arwatawasti oleksime laewale jäänud.

Tshuta: Wannun weel kord — see o l i nii! Kui mind poleks seal olnud. . .

Eesistuja: Palun, madmuasell, laske kõnelda „Zodiaki" kaptenil!

Axil: Härra Dioklés süüdistas mind, ma olewat teda reetnud. Ta tungis mulle kõigiti kallale. Ma olewat andnud tema waranduse neile, kellele ta seda polewat määranud. Ma olewat saanud rahatseki, mis kuulunud temale ja polewat selle edasi andnud. Ta süüdistas mind mõrwamises ja petmises. Ta ähwardas mind igasugu karistustega niihästi prantsuse kui rahwuswahelistega. Ta oli täielikult pea kaotanud.

Tshuta: Ja kuidas weel! Oleksime weel praegugi seal, kui mitte mina sel ajal, kuni tema kurjustas, poleks kõiki teisi kohale kutsunud: niihästi laewu kui lennukeid.

Eesistuja: Pidage meeles, preili, et käesolewas juurdluses on asjaosalised kapten Axil ja komisjon. . . Palun teid jätkata, kapten. Niipalju kui tean, tulid siis

„Zodiaki“ juurde kaks teist laewa. Hispaania „Sertorio“ ja „Swastika“?

Axil: Olin äärmiselt pahane, et härra Dioklés julges mulle sääraseid jämedusi öelda. Sellepärast ei pannud ma ka otsekohe tähele, et „Zodiakki“ pahemalt piiras Saksa ristleja „Swastika“ ja paremalt wõitluswalmis punane. Wiimane oli „Sertorio“. Härra Darréche, kes kahjuks pole siin, wõiks seda tunnistada, ta töötas minu laewal. Ta wõttis laewa paremal ja wasemal küljel wastu „Swastika“ ja „Sertorio“ ohwitsere.

Nad tulid koos üles laewalaele. Niipea kui Dioklés neid nägi, lakkas ta minuga tõrelemast. Ta koguni püüdis end minu kaitse alla anda. Ta seletas, temal isiklikult polewat mingit tegemist nende ebameeldiwate korraldustega, milliseid ma olewat andnud tema käskude wastu. Tema olewat lihtne reisija laewal, mis sõidab Punase Risti kaitse all. Selles hirmsas koduõjas tema, Dioklés, olewat inimsoo heategija. Ta pesi oma käed wastutusest puhtaks. Kui kellelgi peaks meenuma teda tülitada, siis see kahetsewat seda juba enne, kui mööduwat kakskümmend neli tundi.

Eesistuja: Te arendate sündmusi liiga kiiresti, kapten. Milliseil tingimustel tuli teie laewale „Swastika“ Mis ta ütles teile? Milliseis tingimustes „Sertorio“ ohwitser tuli üles teie juurde? Ja mis juhtus siis?

Axil: Mis puutub „Swastikasse“, siis oli kõik wäga korrektne. Saksa ohwitser, kes end esitles, oli merewäeleitnant Rickhardt.

Olen selleşt juba komisjonis kõnelnud. Kordan siin ainult oma eelmisi seletusi. Rickhardt käis meie laewal juba Lübecki lähedal. Nüüd tuli ta ainult selleks, — nagu ta mulle kinnitas, et mulle üle anda kaubaarwet. Laewasõidule olid wäga palju kahju teinud Lübeki kohal kaks tuhat tonni puid, mis „Zodiak“ sinna wette pildus. Ülemleitnant Rickhardt awaldas rõõmu mind siit eest leides. Ta andis mulle kõigi arwete nimestiku, mille tema walitsus diplomaatilisel teel oli otsustanud sisse nõuda laewalt, mis kandis nüüd prantsuse lippu. Dioklés aga oli wäga

wihane. Ta kinnitas, see ei puutuwat põrmugi temasse. Lübeki wahejuhtumi puhul „Zodiak" polewat weel olnud tema oma. Ta wäitis, olewat loomulik, et mina selle kaubaarwe korraldan, kuna Stroboski, kes oli Dioklési esindaja, polewat enam siin.

Eesistuja: Mis wastas Saksa ohwitser? Könelge ettewaatlikult! Kui kergesti ei wõi juhtuda arusaamatusi.

Axil: Ülemleitnant Rickhardt lihtsalt ei pannud Dioklés'i tähelegi.

Ta pöördus ainult minu, wastutawa kapteni poole. Ta märkas Stroboski ja wenelaste äraolekut. Ta ei awaldanud selle üle mingit imestust! Arwan, et kõik Hispaaniasse puutuwad uudised wiibimata lewinewad. Walgete laager oli kindlasti lewitanud kolmekümne wenelase röövimislugu.

Tshuta: Teie wõite sellest könelda. Mis puutub minusse, siis mina saatsin kogu päewa jooksul teateid walgetele lennukitele ja „Swastikale", et. . .

Eesistuja: Sellest piisab, madmuasell. Mis ütles „Sertorio" ohwitser, kapten?

Axil: Tema nende üksikasjuga ei tegelnud. Ta nõudis, et „Zodiak" oma kümnetuhande tonni puuga ja ülejäänud laadungiga asuks wiibimata teele Valencia wõi Barcelona poole. Härra Dioklés kinnitas, et olewat kogu oma laadungi müünud punasele leerile, laew kaasa arwatud. Alates silmapilgust, mil saabus Dioklés, nõudis punane leer, et Dioklés laewa juhtimise üle annaks. Wastasel korral nad ähwardasid tarwitusele wõtta kõik abinõud — nimelt lubaduste murdmise ja käsiraha tühjumise pärast. Lühidalt, Hispaania ohwitser nõudis wastuwaidlematult „Zodiaki" täielikku loowutamist ühes meeskonnaga ja warustisega.

Eesistuja: Mis wastas selle peale härra Dioklés? Millistel tingimustel lahkus ta „Zodiakilt"?

Axil: Härra Dioklés'i waldas uuesti wihasööst „Sertorio" ohwitseri wastu. Siis püüdis ta kahjutult hädast wälja pääseda. Ta olewat tahtnud osutada punasele teatawaid teeneid. Mina, kapten Axil, aga takistanud teda

tema lubadusi täitmast. Järelikult olin mina ainus, keda „Sertorio“ oli kohustatud karmilt karistama. Dioklés aga pesi oma käed „Zodiakist“ puhtaks. Inimesed, kellele ta hästi maksis, ei kuulanud ta sõna, waid laskisid teda solwata, hoolimata selleşt, et ta omas tähtsat seisukohta rahu- ja rahwuswahelistel kongressidel. Waadaku need nüüd, kuidas nad ilma temata toime saawad. Ta lendaks wiibimata oma lennukil Monte Carlosse.

Tshuta: Küll ta wõis hirmul olla, see tõhk säärane. Sel ajal aga, mil tema kõneles, saatsin mina jädetelegramme lennukeile, mis tiirlesid meie kohal! . . Sest Tangeris oli. . .

Eesistuja: Kui tohin teid paluda, madmuasell: rahustuge ja ärge meid enam katkestage!

Ütelge meile, kapten, milliseil tingimustel lahkusid teie laewalt „Sertorio“ ja „Swastika“ ohwitserid?

Axil: „Sertorio“ ohwitser nõudis, et Dioklés annaks mulle wiibimata käsu „Sertoriole“ Barcelonani järgneda. Samuti ta nõudis, et Dioklés jääks selle reisu kesteks meie laewale. Diokles wäitis, ta ei saawat mulle enam korraldusi teha, kuna mina neid enam ei täitwat. Selle peale teatas „Sertorio“ ohwitser, ta jätwat endale täieliku tegewuswabaduse. Juhtumil, kui „Zodiak“ ei sõitwat Barcelona suunas, lastawat ta põhja, et kaubalaewa kallis laadung ei satuks walgete kätte.

Nõudsin Dioklés'ilt wormilikku käsku. Ta keeldus mulle seda andmast. Ta läks alla Tshuta kajutisse.

Tshuta: Kas arwate, härra eesistuja, et ma järgnesin sellele hirmuäratawale filmakiriateenrile? Olin parajasti hoiatanud hüdroplaani eskadrilli — Dioklés nimelt ilmus alati omamoodi eskadrilli saatel. . .

Eesistuja: Selge, preili. Ja siis, kapten?

Axil: Siis, härra eesistuja, „Sertorio“ ohwitser — samuti „Swastika“ oma — lahkusid laewalt. Sakslane andis mulle nõu Barcelona ümbrust niipalju kui wõimalik wältida. Ta kõneles seltsimehele, meremehele. Mis puutub punasesse ohwitseri, siis ta läks, nõudes, et ma talle lubaksin, et „Zodiak“ „Sertoriole“ järaneks. Mina

seda lubadust ei andnud. Ma ei saanud enam millestki aru. Dioklés aga astus oma jujuusse, et hüdroplaanile sõita. Jäin Darréche'i ja madmuaselli Tshutaga komandosillale. Siis — wähema kui kolmekümne minuti jooksul — arenes ja lõppes kurbmäng.

Eesistuja: Lähme järjekorras edasi, kapten. Mis te praegu seletasite, on wäga tähtis. Mis tegi nüüd „Swastika", ja siis hüdroplaan, ja mida tegi lõpuks „Sertorio"?

Axil: Niipea kui ülemleitnant Rickhardt oli astunud Saksa ristlejale, eemaldus laew „Zodiaki" pahemalt poolt; ta sõitis üsna wäikese kiirusega, jäi aga meie laewa lähedusse. Nähtawasti ta tahtis jälgida, mis sündis edasi.

Eesistuja: Hüwa. „Swastikal" oli selleks täielik õigus. See on laewu, mis teostawad politseiteenistust merel, täpselt samuti nagu „Gypaëte". Mingem tagasi Dioklés'i ja tema hüdroplaani juurde.

Axil: Härra Dioklés astus komandotrepilt alla, ilma et oleks „Sertorio" ohwitseri ja madmuasell Tshutat jumalaga jätnud. Wiimane, astudes sädetelegraafikajutisse, sädestas kiireid teateid.

Tshuta: Täiesti õigus. Kordan seda. Teatasin meie kohal tiirlewaile lennukeile Dioklés'i lahkumisest. Kapten Axilil polnud sellega mingit tegemist.

Eesistuja: Weel kord, madmuasell, hoidke see kõik sõjanõukogule, kui see peaks kokku astuma... Jätkake, kapten!

Axil: Dioklés jõudis oma jujuus hüdroplaanile, mis asetses mõni meeter laewast paremal, ja pani oma propellerid tegewusse. Wõimas ja kerge aparaat tõusis otsekohe õhku. Kuid ta ei lennanud kõrgele. Ta ei tahtnud silma paista üha süwenewas widewikus. Ta tegi suure käänu, et wõtta üldjuuna Marseilles'i wõi Monte Carlosse. Ta ei juutnud aga seda käänu lõpetada.

Eesistuja: Kui palju aega möödus teie arwates silmapilgust, mil Dioklés teie laewalt lahkus hetkeni, mil katkes lennuki käär?

Axil: Neli wõi wiis minutit. 3 jälitamislennukit, mis meie kohal patrulliſid, maandusid püſtloes. Tõustes

muesti õhku, jäid nad püsima Dioklés'i hüdroplaani kõrguſele. Nad peatuſid tema küljel. Teineteiſe järel puistaſid nad hüdroplaani kõige lähemaſt kauguſeſt üle kuulidera-hega. See wõttis tuld, langes kokku, kukkus wette ja kadus plahwatades. Kõik ſee juhtus wähem kui 200 m. kauguſel „Zodiakiſt". Waatamata oma ärewuſele, waataſin kella. Ta oli kaheksateiſt ſeitſeteiſt minutit kolmkümmend ſekundit.

Eesistuja: Milliſesſe Hispaania leeri kuuluſid teie arwates kallaletunginud lennukid? Milliſt tüüpi nad olid? Milliſeil põhjuſil wõiſid nad tegutſeda?

Ajil: Leeri ja lennuki tüübi ſuhtes on mul wõimatu midagi öelda. Walgustus oli nõrk, ja ſelle lühikeſe aja jooksul ei näinud ma midagi. Kõik kolm lennukit tõuſis ſeepeale wiibimata õhku. Nad põgeneſid Hispaania poole. Mis puutus põhjustesſe, ſiis wõiſin ſiin teha waid oletuſi. Need lennukid wõiſid kuuluda niihästi walgetele kui punastele. Ma ei taha tumestada härra Dioklés'i mälestuſt. Ütlen waid niipalju, et ta mängis kahepaikſet mängu. Kunagi ta ei tutwuſtanud mind oma tõeliſe tegewuſega. Kuid olen kindel, et ta müüs ſõjamaterjali mõlemale leerile, waheſt ſellele rohkem, kes enam pakkus. Olid need walgete lennukid, ſiis need tahtſid teda karistada ſelle eeſt, et ta laskis wiia Barcelonaſſe laewa koorma, mida nad olid arwestanud kui oma, mille eeſt nad wõib-olla olid iſegi maksnud... Olid need aga punaſed, ſiis nad mõrwaſid ta ſeepäraſt, et ta andis eelmiſel õhtul walgetele wälja kaubad, milliſed olid oſtnud nemad.

Hiljem ſelle üle järele mõeldes meenus mulle, et tundſin ühte mainitud kolmeſt lennukiſt. See oli ſama tüüpi aparaat, millega härra Dioklés ſooritas oma ſõite „Zodiakile". Wõimalik, et Dioklés'i laskis maha üks neid lennukeid, mis ta iſe oli äsja müünud ühele wõi teiſele wõiſtlewaiſt pooleſt. Wõib-olla mõrwati iſegi tema oma relwadega, milliſed „Zodiakilt" eelmiſel õhtul wõeti ja milliſeid meie laew wedas õmblusmaſinate ſildi all.

Tſhuta: See on enam kui wõimalik. See on kindel. Ja ſee on hästi tehtud. See inimene ſai, mis ta välwis.

Kui mind poleks olnud jädetelegraafikajutis, siis poleks mind ega Axili siin enam tunnistamas.

Olgu neetud Dioklés'i mälestus. See mees arwas, et ta suudab mu wõita hilpude ja kalliskiwidega...

(Sellane oli Dioklés'i matusekõne, mu kallis Georges! Omawahel öeldud, oli see talle üsna paras. Isegi, kui Tshuta peaks muutma oma arwamust, on tal julgust seda arwamist wäljendada. Wähem kui 24 tunni jooksul ta tegi lõpuarwe Stroboskiga, wenelastega ja Dioklés'iga. Jlus töö!)

Eesistuja: Palun rahu, madmuasell. Te pidurdate härra Axili äärmiselt tähtsat seletust... Mis juhtus edasi, kapten? Mis tegi Hispaania ohwitser?

Axil: Mis puutub Dioklés'i, kes hukkus otse ta silma all, siis ei wäljendanud ta sel puhul suuremat kurwastust kui näiteks madmuasell Tshuta... Ta pöördus minu poole ja nentis, nüüdsest peale minu laewal polewat enam omanikku. See wabastawat mind minu kohuseist. Wastasin, et ma ei wõi seda eitada. Härra Dioklés polnud mulle kunagi oma kawatsusteşt kõnelnud. Wiibisin „Zodiakil", ilma et oleksin teadnud, kuhu sõita, ja mida oma laewaga ja tema laadungiga teha.

Eesistuja: Märgin selle lause üles. Mida wastas „Sertorio" ohwitser?

Axil: Tema ei arwestawat ühtegi neist kõhjusteşt. Ta eitawat mittewaheleşegamise, relwade ja inimeste wäljaweokeelu loba. Tema poliitiline leer wajawat minu laadungit oma sõjalisteks operatsioonideks. Ta nõudis ka minu Prantsuse meeskonda, kes olid wilunud küllaldaselt, et täita lünke, mis olid tekkinud äsjaste operatsioonide tõttu niihästi sõja- kui kaubalaewastikus. Tähendasin, et minu erapooletus ei luba mulle seda ja et toimin siin oma sisetunde järgi. Sellepeale käsutas ta mind, et ma samal hetkel, mil tema on „Zodiakilt" lahkunud, wäljuksin wiibimata oma laewaga, suunates ta põhjapoole Barcelona sihis, nii et koidikul sinna saabuksin. Edaspidiseid juhiseid ta andwat mulle hiljem.

Eesistuja: Ja mis wastasite teie?

Axil: Et sõidan Prantsuse lipu all. Et mul ei tarwitse wastu wõtta käske igaühelt, kes neid mõtles mulle anda. Et ma ei täida ühtegi pealesunnitud otsust. Kordasin, nüüdsest olewat laewal mina ainus peremees.

Eesistuja: Mida tegi tema?

Axil: Ta waatas oma uuri. Siis andis ta mulle kümme minutit aega, et suunata laewa põhja poole. Juhtumil, kui ma seda ei tegewat, siis ta pidawat mind mereröövliks, sõdiwaks pooleks ja waenlaseks. „Sertorio" wõtwat siis minu wastu tarwitusele kõik sundwahendid, pommid, suurtükid ja miinid.. Wastasin talle, et mind kohustab minu lipu, laewa ja meeskonna ja samuti minu enda au. Kuigi „Zodiakil" polewat ühtegi wahendit pealetungiks ega enda kaitseks, ei wõiwat ta siiski alistuda sellele esitisele. Ütlesin seda punasele ohwitserile siiralt. Ta tegi käega liigutuse, mis pidi tähendama: See on teie oma asi. Teete seda oma riskil. Ning wiidates laewalael olewale kellale, astus ta oma paati ning sõitis „Sertorio" juurde. Kell oli kaheksateist kakskümmend wiis minutit.

Eesistuja: Millised põhjused sundisid teid talitama nii nagu seda tegite? Miks ei suunanud te laewa Barcelona sihis põhja poole?

Axil: Mul polnud järelemõtlemiseks kuigi palju aega, härra eesistuja. Ma ei suutnud taluda säärast käitumist. Kui oleksin sõitnud Barcelonasse, siis see oleks andnud põhjust mu Prantsuse meeskonnale minu käskude täitmata jätmiseks. Nad ometi poleks wabatahtlikult punasele laewale üle läinud. Ja lõppude-lõpuks — mina erapooletuna pidin silmas pidama oma maal kehtiwaid seadusi ja rahwuswaheliisi määrusi. Mul oli keelatud wedada inimesi, töötahendeid, kaupu, mis oleksid wõinud osutuda kasulikuks wõitlewaile pooltele.

Käskisin Darrécheʼil käiwitada masinad ja anda laewale täiskäik. Samuti — suunata laew mitte põhja, waid itta Touloni sihis. Nii ka tehti. Kell kaheksateist kolmkümmend minutit möödusin „Sertoriost". Wiimasel polnud nüüd enam mingit kahtlust selles, et ma ei kuulanud teda. Kalamaid awas ta meie laewale oma suurtükkidest tule.

Mu laew sai paremasse külge tugewa mürskude laengu. Mu puulaadung süttis hetkeliselt. See oli eriti süttiw, kuna ta Wenemaalt saadik oli olnud suletud laewa laoruumidesse. Laewa ees- ja tagaosas loitsid hiigelleegid. Laewa komandosilda ümbritsesid suitsu- ja sädemete sambad. Nad takistasid mind nägemast.

Eesistuja: Mis ütlete, oli täpsalt nii. Umbes samal hetkel märkasin „Gypaëte'ilt" punaseid suitsusambaid. Ristlesime teist mõne miili kaugusel. Märkisime, et kell sel ajal oli kahekssateist nelikümmend kaks minutit. — Mis tegite siis?

Axil: Püüdsin kasutada tulikahjupumpe. Pommid olid purustanud kõik meie woolikud. Kümme tuhat tonni puid hakkas hõõguma, nii et wõisime waewu omi jalgu kuumal plekil hoida. Laewal lõppes mage wesi. „Zodiak" pikaldas käiku ja peatus lõpuks. Suitsupilwede läbi nägin hetketi „Sertoriot". Ta oli üsna meie kannul.

Eesistuja: Milliseid samme astusite siis?

Axil: Wõib-olla oleksin pidanud ootama, enne kui andsin ewakueerimiskäsu, nii et kogu mu laewa laadung oleks põlenud söeks ja „Zodiak" muutunud riismeks. Kuid meeskond ja kapten ei wõi laewalt lahkuda enne, kui kõik laewa päästmise wahendid on proowitud. Ja siis juhtus, et madmuasell Tshuta — wabandage mind, härra eesistuja, et segan ta asjasse, — et madmuasell Tshuta mulle lõpuks teatas...

Tshuta: Laske mind kõnelda. Teatasin kapten Axilile, et laewa põhjas oli Wenemaalt saadik kümme tuhat tonni miine, pomme ja lõhkeainеid. See tähendas, et oleksime lennanud õhku, kui tuli oleks jõudnud nendeni; see tähendab samuti, et härra kapten Axilil polnud õigust Stroboski ja Dioklés'i ilusate filmade pärast wiia surmasuhu kolmekümmend tublit prantslast, mind ja ennast. Mina — mina olin, — kui ma oleksin wõinud surra — walmis seda tegema. Tema aga ei pälwinud surma...

Eesistuja: Teie seletus on põhiline, madmuasell. Praegusel hetkel meie seda küll weel ametlikult akti ei kanna. Teie kordate seda hiljem Prantsuse merekohtu ees...

Pöördudes teie poole, kapten, küsin, mida otsustasite siis teha?

Axil: Arwasin, et mul pole mingit õigust mängida inimeste eluga oma surmamõistetud laewal. Andsin käsu, kõik päästepaadid wasemalt poolt alla lasta. Sealt puhus tuul. Suits ja sädemed, tuuleşt paremale kantuna, poleks meil wõimaldanud tarwitada paate selleşt küljeşt... Laskşin oma kolmkümmend baski päästepaatidesse minna. Päästetööde juhtimise usaldasin Darréche'ile. Ta palus mind kaasa tulla.

Eesistuja: Miks te ei läinud oma meeskonna ja abikapteniga koos? Te ju praegu tunnistasite, et polnud enam mingit muud pääsetee.

Tshuta: See oli jällegi minu süü. Palusin kaptenit, et ta lubaks mind sädestada weel wiimset teadet: SOS! Arwasin, et embkumb, kas meid päästetakse mõlemaid, wõi me jääme siia kahekesi... Minu elu lõppsiht on saawutatud, surres wõi elades temaga.

Eesistuja: Peame kõrwale jätma teie intiimsed tähendused, madmuasell. Küllap selgub kõik. „Gypaëte" sai tõepooleşt teie SOS kell kahekşateişt wiiskümmend üks minutit, kakskümmend sekundit. Ta liikus kolmekümne wiie sõlmese kiirusega teie poole... Mis tegite teie, kapten?

Axil: Minu päästepaadid eemalduşid. Madmuasell Tshuta telegrafeeris. Awasin laewawentiilid. See oli ainus wahend „Zodiaki" õhkulendamise wältimiseks. Kuid oli wõimatu, et ta oleks jäänud kahe wee wahele, olles koormatud miinidega ja lõhkeainetega. Nad olekşid triiwima hakanud. See ümbrus on laewu täis. Miinid olekşid wõinud omakorda şüütuid hukutada. Sellepärast otsustasin oma waese „Zodiaki" täielikult uputada, nii et ta oleks põhja läinud. Kui olin kõik wentiilid awanud, wajus ta kiirelt. Tundsin seda oma jalgade all. Mul oli weel waewu mahti madmuasell Tshutat raadiokajutişt wälja kiskuda. Korraga leidsin enda wees ja me ujusime rusude wahel. Pidime peagu lämbuma selles kibedas suitsus. Meri, tungides laewal laoruumidesse, tõi sealt weepinnale tuhandeid tonne puid. Püüdsin Tshutat toetada. Arwan. et olin

juba täielikult raugenud. Milline ka poleks süü, mis mulle ette heidetakse — olin siiski viimne, kes laewalt lahkus.

Võib-olla mõni teine kapten oleks talitanud paremini, mina lihtsalt täitsin oma ülesannet nii hästi, kui selleşt tookord aru sain.

Mul pole enam midagi öelda, härra eesistuja.

* * *

Komisjonis tekkis pikk waikus, mu kallis Georges. Kõik tuletasid endale meelde, mis juhtus siis, kui meie Tshutaga nõrkesime. „Gypaëte" oli meid mõlemaid poots-haakidega rusude wahelt wälja kiskunud, ja seda nimelt parajasti silmapilgul, mil me olekşime wõinud juba põhja wajuda. Teispoolt oli Saksa ristleja „Swastika" pääştnud minu baskide-meeskonna. Sõites tiheda suitsukatte taga, õnnestus tal nad wiia kõige lähemal olewate Prantsuse wõimude kätte. Need on teened, milliseid merimehed wastastikku osutawad (üksköik, millisesse rahwusse nad ka kuulukşid) sääraste kurbmängude puhul.

Meie Tshutaga tulime taas meelemärkusele „Gypaëte'il", kus meid kõigiti elustada püüti. Meile lubati sinna jääda. Oleme praegu sama paljad nagu siis, kui Wenemaalt siia sõitsime. Meie ilusaşt kaasawaraşt polnud jäänud järele midagi muud, kui see, mis oli seljas peale seda, kui olime sukeldunud umbes tunni aega woogudes.

Üks järk minu elus on lõpul. Algab teine. Milline? Küsin seda endalt, kuna mind nüüd wõib tabada ränk löök, et merewäekohus mind süüdi mõistab.

Pealelõunal juurdluskomisjoni eesistuja ja kaks komisjoni liiget läksid koostama süüdistusakti, mille wastu pean end Prantsusmaal kaitsma.

Enne süüdistusaktide paragrahwide redigeerimist ütles mulle eesistuja weel:

Eesistuja: Tunnistasite kui aus inimene ja tubli merimees. Ma ei saa teile ennustada, mida mõtlewad selles suhtes teie kohtunikud. Tahaksin teile ainult esitada wiimase küsimuse, kui teil pole midagi sellele wastamise

wastu: Kas te ei uuleks meile, milline oli salawõti, mille abil „Zodiak" alates Wenemaast kuni Hispaaniani wõis oma seisukohti teatada ja wastu wõtta juhiseid mitmesuguseis sihtkohtades?

Axil: Weel kord, härra eesistuja, seletan teile, et ma pole seda kunagi teadnud.

Tshuta: Ja täiesti õigustatult! See muide oli wäga lihtne. Nüüd wõin ma selle paljastada. Ma ju pole enam wandega seotud!

Eesistuja: Arwestan teie sõnad, madmuasell.

Kapteni ülekuulamine on lõpetatud. Kas ei walgustaks nüüd t e i e meid selle juhtumi suhtes? Prantsuse merendus ja mereinformatsiooni asutused saawad teile selle eest tänulikud olema.

Tshuta: See on kerge. Stroboski malelauad olid jaotatud ruutudeks ja ruudukesteks. Wiimased pidid tähendama kohti kaardil, mille järgi „Zodiak" Balti meres, Atlandi ookeanis ja Wahemeres sõitis. See oli põhjus, miks Stroboski neid ruudukesi lakkamatult uuris. Tähtede rühmad ja arwud näitasid kaugust kaardi alumisest äärest. Näiteks: 6 TR tähendas, et „Zodiak" asetses wõi läks kuuendale malewäljale, alates kuninga wankrist. 3 FD tähendas punkti, mis asetses kolme malewälja kaugusel lipu odast... Ja nii edasi. 8 TR tähendas 9. malewälja, alates kuninga ratsust. Leningrad R 4 tähendas 4. malewälja, alates kuningast. Andke mulle mingi kaart ja malelaud, kui teil säärane peaks leiduma. Seletan teile seda näitlikult.

Eesistuja: Tänan, madmuasell. Seda kombinatsiooni me weel ei tundnud. Ta on algupärane. Hoidke ta salajas. Kindlasti on meil temast suurt abi nende sõnumite deshifreerimisel, millised meid weel huwitawad.

Axil: Kas pidime selleks tingimata koos uppuma, madmuasell tõlk-raadiotelegrafist, et paljastada seda inetut saladust?

Tshuta: Lipp wastab oma kuningale: Mis selleſt, Robert! Kuna ju kõik teiſed on ſhahhmatt. . .

Maal, Marseille'is, märtsi lõpul 1937.

Nagu tawaliſelt öeldakſe, mu wana wennas, olen oma elu ſuurimal pöördepunktil: Kutſeliſelt ſeiſukohalt olen arwatawasti lõpetanud. Mis puutub minu iſiklikku ja tundeelu tulewikku, ſiis wiibin praegu ſuurimas teadmatuſes.

Kuid nagu mulle ſeda korratakſe juba rohkem kui kuu aega, pean ma need kaks küſimuſt teineteiſeſt eraldama. Nad on aga ſiiski omamoodi ſeotud. Kõigil minu wiibimistel aruandekomiſjonis oli Tshuta mulle lakkamatult abiks. Wiimane nõudis ja ſaigi Prantſuſe kodakondſuſe. Järelikult wõidi teda wõtta wormiliku tunnistajana. Ta ſilmapaiſtew auſus, ta korrektne käitumine wabaſtaſid mu peagu ſüüſt. Muide, kirjad, mis ſa mulle lahkeſti ſaatſid ja ka õigel ajal ſaabuſid, kinnitaſid meie ſeletuſi.

Kuid mu ſaatus on ſiiski weel küllalt ohtlik. Ma käiſin läbi ſõjanõukoguſt, wandekohtuſt jne. Möödun ükſikasjuſt. Kõik, mis ma tegin Leningradiſt ſaadik, poleks wõinud pöörduda minu wastu.

Wõid ſelles weenduda ſüüdiſtuſakti leitsme peaſüüdiſtuſpunkti põhjal, milliſeile pidin wastama. Ma ei tüüta ſind wähemtähtſate ſüüdiſtuſtega. Piiſab allſärgnewaiſt. Siin nimeſtik, nagu ſelle kooſtas „Gypaëte'i" juurdluskomiſjon.

1. „Võõra laeva juhtimiſele asumine ilma ſellekohaſeid ſeadusi ſilmas pidamata. Ebaſeaduſlik paſſide ja teiſte ürikute tarvitamine."

Tshuta tegi neile alguſeſt lõpuni ſelgeks, et mina pole kõiges ſelles midagi ſüüdi.

2. „Väärſeletuſte andmine Saksa vetes. Laeva karilejooksmiſeſt tekkinud kahjude

tasumata jätmine. Ujuva laevakoorma merreheitmine, mis tegi ohtlikuks laevade liiklemise mainitud vetes."

Jällegi tegi Tshuta siin selgeks, et mul oli wõimatu teisiti toimida.

3. „Nõustumine oma laeva müügiga ja temale Prantsuse lipu heiskamisega ilma sellest Prantsuse vastavaile võimudele teatamata. Sõdivatele pooltele sõjalisteks operatsioonideks määratud varustuse salajane pealevõtt Hallnina neeme juures, kuigi Prantsuse seadus deklareerib mitte-vahelesegamist."

Arendasin oma seletusi. Tshuta lisas neile üksikasju, milliseist mul seni polnud wähematki aimu.

4. „Neljakümne-tunnisesse töönädalasse ja kollektiivlepinguisse puutuvate määruste puudulik täitmine Prantsuse vetes ja Prantsuse lipu all. Prantsuse meeskonna vastuvõtmine kolmanda isiku vahendusel ilma Prantsuse merenduses registreerimata. Prantsuse meeskonnale kõrgemate palkade maksmine, kui need on kehtivad Prantsuse ametiühinguis."

Palun sind tähele panna, mu kallis Georges, kui ettewaatlikult süüdistajad jätsid nimetamata Sroboski, Diokles'i ja Djune'i nimed, samuti täpse olukorra, mis ma neile kirjeldasin. Kuid Tshuta, kes ei karda midagi ega kedagi, ei kartnud ka siin wiisakusreeglite wastu eksida.

5. „Punase Risti märkide ja kaitse kasutamine vastuolus rahvusvaheliste konventsioonidega, sest laev, mis veab sõdivate poolte meeskondi ja sõjavarustust, ei tohi seda teha. Lohakas laevapäiviku ja sõnumite registri pidamine. Sihtkohtade ebatäpne märkimine. Kaptenile tundmatu salavõtme tar-

vitamise lubamine. Tüssamised amethikkudes aruannetes. Lugupidamatuse puudulikkus meeskonna poolt."

Wõib-olla muidu mind poleks usutud, waatamata minu tõendustele, et ma ei tarwitanud kunagi Punase Risti kaitsemärke, milliseb Dioklés on mulle ette kirjutanud. Pealegi ma ei saa siin tuua tunnistajaid, kuna ühtegi wenelast ega prantslast ei wiibinud selle pealesundimise juures:

Tshuta aga, waidles wastu igale üksikule punktile, ei wiiwitanud mainimast oma suurt komissari kõikwõimsust „Zodiakil", s. t. kõikwõimsust, mille talle Wenemaa oli usaldanud. Ta saatis korda uskumatut, et mind süüdistuseşt wabastada.

6. „Minu areteerimine, laeva mehitamine, end küsitleda laskmine sõdivate poolte, võõraste inimeste või laevade poolt. Sõjavarustuse ja meeskonna loovutamine ulgumerel. Võimetus kaitsta viimast sõdivate poolte rünnakute ja võrgutuste vastu."

Õnnetuseks, mu kallis Georges, on see kõik õige. Mis jääb mul siin wastata muud, kui kõnelda tõtt?

Olles merel suures hädas, näis kogu see olukord üsna loomulik ja wältimatu. Kuid alates hetkest, kus oled sunnitud neid põhjendama ametiasutises, kaugel ajast ja kohast, kus see sündis, muutub kõik ebatõelikuks ja tauniwaks.

Tshuta wilistab kõigile minu etteheiteile, mis tehti minu kutsekohustuste suhtes. See lind laulis nii, kuidas ta nokk oli kaswanud. Oli raske teda selles häirida. Kuigi ta nüüd on saanud prantslannaks, on ta säilitanud oma slaawlase uljuse ja ägeduse.

7. „Omavoliline kaasaaitamine oma laeva hukkumisele. . ."

Siin juba ei saa midagi wastata.

On wõimata tunnistuses näidata, millise kiirusega need sündmused kõik teineteisele järgnesid.

Arusaadawail põhjustel kaptenil on raske taaslawastada möödunud katastroofi käiku. Kapten peab jääma tehnilisele alale. Tal on keelatud wabandada end tunnetega.

Tshuta ei lasknud end ka siin eksitada. Komisjoni aruandja ei suutnud kuiutleda seda teed, millise see enamlane oli läbi käinud. Ta suu oli imestusest ammuli. Kunagi poleks mind üksi prantslanna kaitsenud säärase innuga.

Lühidalt, mu kallis sõber, „Zodiaki" ja sinu wenna odüsseia keerutas üles küllalt palju tolmu. Ajalehtede weerud, mis ma sulle lähetan, annawad selleşt kõige parema tunnistuse. Juba kaks nädalat oleme Tshutaga päewalehtede ja kuukirjade päewakangelased. Minu juhtumi arutamist sõjanõukogu awalikul istungil ei peetud soowitawaks. See on minu õnn. Juhtum oli wäga keeruline. Ta wiidi isegi walitsuse ette. Ma poleks iialgi uskunud, et mulle osaks saab säärane au. Kuid siis lõpetati asi puuduliku tõendusmaterjali tõttu.

See pole mingi hiilgaw lahendus. Nii siis, minu kutseau ei saanud kannatada. Kuid sellele waatamata oli minu karjäär nüüd lõpetatud.

Waewalt üksi laewaselts wõtaks oma teenistusse kaptenit, kes on end lasknud säärasélt sisse wedada. Meremehena on mul lõpp.

Inimesena on mu seisukord weel palju ebakindlam. Kui olid lõppenud juurdlusistungid, kus innustunud Tshuta pani imestama komisjoni aruandja, pühendus neiu kristliku usu tundmaõppimisele. Marseilleis ta oli ma ei tea kuidas awastanud ühe wene preestri. See mees tunneb tema waewlewa hinge saladusi. Ta waigistas selle mässulise südame ägeduşt. Oleme parimad sõbrad maailmas. Kuid mul oli liiga palju tegemist, et jälgida selle uue usujüngri arenemisaştmeid. Lihawõtted lähenewad. Tshuta ristimine on määratud esimesele lihawõttepühale.

See on siin päewauudiseks. See ilus laps on kogu

aja marsseillelaste suure huwi osaline. Nad nõõkawad mind, tehes mulle enneaegseid, wäga sõbralikke wihjeid.

Sest Tshuta nõuab, et olekssin warrudel tema ristiisa. Seal ta nüüd on, mu kallis Georges: pean sellega leppima, et wiin ristida selle jumalasalgaja neitsi, kes kuue kuu eest oleks mu meelsasti maha lasknud. Ja on õnnetus, et ma siin ei saa keelduda. Sest mida ütleks minust niisuguisel puhul awalik arwamus ja mu enda sisetunne? Mulle näib, et olen põhjustanud tema usuwahetuse. Ja temale ma wõlgnen, et pääsen wanglast ja sunnitööst.

Ja kui see oleks weel kõik. Ristitütrena Tshuta ei meeldiksi mulle nii wäga. Sest Tshuta nõuab weel teist sakramenti. Kas aimad seda? Abielu! Tõelikke pulmi.

Minu pärast on ta maha jätnud kõik: isamaa, enamluse, paganuse. Ta töendab mulle, — ja kui hurmawalt ja weenwalt teeb ta seda —, et olen nüüd tema ainus seltsimees, isand ja taar. On mul õigust tema esitist wastu wõtta ja ta abikaasaks saada? Minust saab jällegi kehw, töötu, kel pole niigi palju sissetulekut, mis wõimaldaks tal elada üksi, kõnelemata weel kahest.

Kordasin talle seda eile. Ta palus minult nimelt, et ma peale ristimist kindlaks määraksin tema leeri- ja meie pulmapäewa.

— Olekssin äärmiselt autu inimene, mu kallis ristitütar, kui kisuksin teid uuesti alla sellesse wiletsusse, kus olite Wenemaal.

— Waikige, Robert, mu päästja ja mu päästetu. . . Teie olete rikas.

— On kõik need koleduseд teie meele segi ajanud? Mul ju pole enam ainsatki penni.

— Waikige! Nüüd on teie kord suud pidada. Kui see hirmus Dioklés maailmas on korda saatnud ühegi hea asja, siis on see minu õnn. Pakun ta teile!

— Saage ometi aru. Kõik, kõik, mis meile kuulus, on „Zodiakiga" merepõhjas.

— Ei, Robert, mu kallis peig. Mind osta tahtes an-

dis Dioklés mulle kolm tühja tsekki. . . Ta kirjutas nad alla. Kas mäletate seda? Te ju nägite seda pealt.

— Jah. Ja siis?

— Siis — siis täitsin ma need tsekid Tangeris. Täitsin need wekslid kogu Dioklés'i waranduseg a.

Ühe niisuguse flirdi puhul, mis tegi teid armukadedaks, lasksin selle korralduse Dioklési weel kord oma allkirjaga kinnitada. Deponeerisin selle waranduse panka. Ja mitte oma nimele, mu kallis, waid teie omale. Kogu see warandus on nüüd teie oma, nagu seda tahtsin. Olete wäga rikas. Jagame ta. Jah?

Käsi südamele, mu kallis wennas, mida teeksid sina minu asemel?

Telegramm Georges Axililt Prantsuse Guyaanas.

Robert Axilile Marseille'is.

Sa narrid mind. . Sa ju otse närbud igatsusest Tshuta järele! Aasta pärast olen tagasi Prantsusmaal. KüJap siis on minu kord saada ristiisaks. Georges.

Lõpp.